

**М. М. ІЛЬЧУК, І. А. КОНОВАЛ, І. В. МЕЛЬНИКОВА,
О. Ф. КИРИЛЮК, І. М. ТИТАРЧУК, О. І. КОНОВАЛ,
В. Д. ЄВТУШЕНКО**

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ
СКОТАРСТВА І ПТАХІВНИЦТВА УКРАЇНИ В СИСТЕМІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Монографія

Київ
«Аграр Медіа Груп»
2015

УДК 339.137.2.012.23:637(4+477)(081)

ББК 65.9 (2 Укр) 325.2

К 65

Рецензенти:

Малік М. Й. – доктор економічних наук, професор, академік НААН, завідувач відділу розвитку підприємництва і кооперації (ННЦ «Інститут аграрної економіки»)

Буряк Р. І. – доктор економічних наук, доцент (Національний університет біоресурсів і природокористування України)

К 65 Конкурентоспроможність продукції скотарства і птахівництва України в системі євроінтеграції : монографія /Льчук М. М., Коновал І. А., Мельникова І. В. та ін. – К.: Вид-во ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2015. – 321 с.

ISBN 978-617-646-326-9

У монографії за результатами проведеного дослідження викладено теоретичні, методологічні та практичні засади формування та оцінки конкурентоспроможності продукції скотарства і птахівництва України в контексті процесу євроінтеграції.

Визначені основні напрями підвищення конкурентоспроможності продукції скотарства і птахівництва України в системі євроінтеграції

Розрахована на слухачів магістерських програм економічних спеціальностей, аспірантів, науковців, керівників і спеціалістів агропромислового виробництва.

Друкується за рішенням вченої ради Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 4 від 30 жовтня 2015 року).

ISBN 978-617-646-326-9

© М. М. Ільчук, І. А. Коновал, І. В. Мельникова,
О. Ф. Кирилюк, І. М. Титарчук,
О. І. Коновал, В. Д. Євтушенко, 2015

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА: СУТНІСТЬ, ФАКТОРИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ	7
1.1 Сутність конкурентоспроможності продукції та основні фактори впливу на її формування	7
1.2 Методологічні засади оцінювання конкурентоспроможності продукції тваринництва (скотарства і птахівництва)	26
Розділ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	38
2.1 Сучасний стан виробництва конкурентоспроможної молочної сировини сільськогосподарськими підприємствами України....	38
2.2 Основні чинники підвищення конкурентоспроможності молока в сільськогосподарських підприємствах	59
2.3 Сучасний стан виробництва конкурентоспроможної продукції вирощування великої рогатої худоби сільськогосподарськими підприємствами України	69
2.4 Основні чинники підвищення конкурентоспроможності продукції вирощування великої рогатої худоби	83
Розділ 3. СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	91
3.1 Сучасний стан виробництва конкурентоспроможного м'яса птиці сільськогосподарськими підприємствами України	91
3.2 Основні джерела та чинники підвищення конкурентоспроможності м'яса птиці	101
3.3 Сучасний стан виробництва конкурентоспроможних харчових яєць сільськогосподарськими підприємствами України	104
3.4 Основні джерела та чинники підвищення конкурентоспроможності яєць	115
Розділ 4. ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ В СИСТЕМІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	120
4.1 Обґрунтування основних показників розвитку скотарства в Україні на перспективу	120
4.2 Оптимізація виробничої структури скотарських підприємств	131
4.3 Удосконалення економічних взаємовідносин сільськогосподарських підприємств з переробниками продукції та гармонізація стандартів якості і безпечності молочної продукції зі світовими та європейськими нормами	137

Розділ 5. ПРОГНОЗУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ТА БАЛАНСУ ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА В УКРАЇНІ	146
5.1 Прогнозування ефективності виробництва та балансу м'яса птиці в Україні	146
5.2 Прогнозування ефективності виробництва та балансу яєць птиці в Україні	152
ВИСНОВКИ	159
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	168
ДОДАТКИ	177
Додаток А. Інвестиційний проект реконструкції молочно-товарної ферми на 400 корів	178
Додаток Б. Основні показники обґрунтування інвестиційного проекту будівництва молочно-товарної ферми на 400 корів	204
Додаток В. Основні показники обґрунтування інвестиційного проекту реконструкції молочно-товарної ферми на 800 корів	212
Додаток Г. Основні показники обґрунтування інвестиційного проекту реконструкції молочно-товарної ферми на 1200 корів	227
Додаток Д. Інвестиційний проект будівництва племінної ферми на 800 корів	242
Додаток Е. Інвестиційний проект будівництва сучасного комплексу для вирощування і відгодівлі 3000 голів молодняка великої рогатої худоби	270
Додаток Є. Інвестиційний проект з реконструкція птахоферми для вирощування 3 млн. голів бройлерів в рік з будівництвом забійного цеху	291

ВСТУП

Скотарство і птахівництво є системоутворюючими галузями економіки України. Від їх розвитку залежать економічні, соціальні та екологічні умови розвитку сільських територій. Аналіз розвитку вітчизняних ринків тваринницької продукції свідчить, що в останні роки тут відбувалися кардинальні зміни, що пов'язані зі значним поголів'я великої рогатої худоби та тенденцією збільшення чисельності птиці. Внаслідок значного скорочення поголів'я великої рогатої худоби протягом 2000-2014 рр. обсяги виробництва молока в Україні зменшилися на 12,0% при зменшенні поголів'я корів на 44,4%. Рівень самозабезпеченості м'ясом і м'ясопродуктами у 2014 році досяг 100% при річному споживанні м'яса на одну особу 54,1 кг при раціональній нормі 80 кг. Субсидований імпорт продукції тваринництва не дозволяє вітчизняним товаровиробникам інтенсивно нарощувати обсяги виробництва у такій привабливій для інвесторів галузі як молочне скотарство.

Розвиток індустріального птахівництва в Україні в останні роки на основі застосування прогресивних технологій, використання високопродуктивних видів птиці, високого рівня селекції, збалансованої високоякісної кормової бази, комплексної механізації й автоматизації виробничих процесів, всебічного застосування інновацій, чіткого дотримання ветеринарно-санітарних вимог дає змогу значною мірою поліпшити продовольчу безпеку країни, забезпечивши населення доступнішими за ціною продуктами харчування.

Основним напрямом підвищення ефективності виробництва м'яса птиці та яєць є підвищення якості та конкурентоспроможності цієї продукції на основі формування системи управління якістю.

Системна основа побудови ринку продукції тваринництва вимагає науково обґрунтованих дій, головним в яких виступає стратегічна спрямованість щодо насичення його конкурентоспроможною продукцією у зв'язку із викликами внутрішнього і зовнішнього ринків.

Актуальність проблеми конкурентоспроможності продукції скотарства і птахівництва особливо зросла після вступу України до СОТ та виходу на ринки ЄС. Ця проблема має кілька аспектів, включаючи вибір критерію оцінки рівня конкурентоспроможності, встановлення взаємозв'язку ціни і якості, економічного ефекту й ціни споживання продукції. Конкурентоспроможність продукції крім здатності відповідати очікуванням споживачів та бути проданою характеризується також і економічною складовою, що включає в себе вигідність або не вигідність даних товарів з погляду витрат на їх використання та утилізацію.

Переміщення значної частки виробництва молока і м'яса з сільськогосподарських підприємств у господарства населення призвело до зниження конкурентоспроможності на внутрішніх та зовнішніх ринках молочної і м'ясної продукції, зробило проблематичним досягнення її якості згідно з вимогами СОТ та ЄС. Тому одним із чинників підвищення конкурентоспроможності виробників молока в Україні є підвищення якості молока, перш за все, впроваджуючи новітні технології утримання, доїння корів та зберігання молока. Розробка комплексу науково-обґрунтованих економіко-

організаційних заходів розвитку молочного скотарства в Україні мають стати пріоритетним завданням для представників влади.

Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності продукції скотарства і птахівництва в Україні є поглиблення процесу внутрішньо- та міжгалузевої інтеграції, створення вертикально інтегрованих підприємницьких структур, які об'єднують сільськогосподарські підприємства, підприємства з переробки молока та м'яса, мережу роздрібної торгівлі кінцевою продукцією, виробничу та соціальну інфраструктуру сільських територій.

Залучення приватних інвестицій та вдосконалення основних засад державної аграрної політики підтримки галузей скотарства і птахівництва повинно сприяти формуванню конкурентного середовища й еквівалентних відносин на ринку продукції цих галузей, що забезпечить збільшення обсягів його виробництва. Це, в свою чергу, призведе до збільшення виробництва на основі підвищення інтенсивності вирощування, концентрації та спеціалізації. Відновлення обсягів виробництв яловичини та нарощування чисельності поголів'я великої рогатої худоби безпосередньо залежатиме також від рівня рентабельності ведення галузі. Одним із шляхів зниження збитковості його виробництва є підвищення продуктивності тварин та рівня їх концентрації.

Реформування агропромислового комплексу повністю змінює систему економічних відносин на галузевому та міжгалузевому рівнях. Тому виникає необхідність обґрунтування механізмів регулювання дії факторів кон'юнктури продовольчих ринків та ціноутворення на них, а також формування економічних відносин між суб'єктами, адекватних ринковій економіці.

Таким чином, формування умов сталого розвитку скотарства і птахівництва, адаптація до ринкового середовища товаровиробників і переробних підприємств із досягненням конкурентоспроможних параметрів, які гарантуватимуть ефективну діяльність цих галузей після вступу України до СОТ та ЄС, є актуальною проблемою, що потребує наукового та практичного вирішення.

Наукові дослідження виконувались у рамках Програми заходів щодо інтеграції НДР і науково-інноваційної діяльності НУБіП України у напрямку сталого розвитку сільських територій, агропромислового виробництва, охорони природних ресурсів, ефективного використання та безпеки сільськогосподарської й харчової продукції, її відповідності національним і міжнародним стандартам на 2011-2015 рр.

Участь колективу авторів у написанні монографії: розділ 1 – Ільчук М. М., Коновал І. А., Євтушенко В. Д.; розділ 2 – Ільчук М. М., Коновал І. А., Мельникова І. В., Євтушенко В. Д.; розділ 3 – Кирилюк О. Ф.; розділ 4 – Ільчук М. М., Коновал І. А., Титарчук І. М., Коновал О. І., Євтушенко В. Д.; розділ 5 – Кирилюк О. Ф.; додатки – Ільчук М. М., Коновал І. А., Мельникова І. В., Титарчук І. М., Коновал О. І., Євтушенко В. Д.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА: СУТНІСТЬ, ФАКТОРИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

1.1. Сутність конкурентоспроможності продукції та основні фактори впливу на її формування

З розвитком ринкових відносин для забезпечення стабільного розвитку сільськогосподарських підприємств особливого значення набуває виробництво ними конкурентоспроможної продукції. Особливу актуальність ця проблема набуває в умовах низького рівня економічної ефективності молокопродуктового підкомплексу України та зниження платоспроможного попиту переважної більшості споживачів, яке зменшує конкурентні позиції вітчизняної продукції на внутрішньому ринку молока і молочної продукції.

Конкурентоспроможність продукції є основою для забезпечення конкурентоспроможності підприємства, галузі та країни в цілому. Конкурентоспроможність продукції у повній мірі проявляється в умовах ринку, який дозволяє урівноважити попит і пропозицію.

Ідея конкурентоспроможності представлена в економічній літературі починаючи з ранніх класиків, а саме Адама Сміта, який у 1768 р. написав свої «Дослідження про природу і причини багатств народів», де він визначив три початкових фактори (земля, капітал, природні ресурси і праця), які визначають абсолютну перевагу країн в міжнародній економіці.

Категорію «конкурентоспроможність» вчені-економісти широко почали використовувати з 60-х років ХХ століття. Проте кожний вчений вкладав у поняття «конкурентоспроможність» свій зміст та свою систему позначень. Тому і до теперішнього часу відсутнє термінологічне тлумачення цього поняття [1, с. 205; 2, с. 16; 3, с. 23; 4, с. 69; 5, с. 49; 6, с. 83; 7, с. 26-31; 8].

У «Великому економічному словнику» за редакцією А.Н. Азріліяна викладено наступне визначення: «Конкурентоспроможність – це властивість товару, послуги, суб'єкта ринкових відносин виступати на ринку нарівні з присутніми там аналогічними товарами, послугами або конкуруючими суб'єктами ринкових відносин [9, с. 374].

Р.А. Фатхутдінов у своїх працях розглядає поняття конкурентоспроможності як «властивість об'єкта, яка характеризується ступенем реального або потенційного задоволення ним конкретної потреби у порівнянні з аналогічними об'єктами, які представлені на даному ринку.

Конкурентоспроможність визначає здатність витримувати конкуренцію у порівнянні з аналогічними об'єктами на даному ринку... Конкурентоспроможність об'єкта визначається по відношенню до конкретного ринку або до конкретної групи споживачів, яка формується за відповідними ознаками стратегічної сегментації ринку» [2, с. 23; 3, с. 227-228; 4, с. 66].

Для визначення сутності конкурентоспроможності науковцями розроблено декілька методологічних підходів. Традиційно конкурентоспроможність розглядається як складна системна, комплексна категорія, що виражає обумовлену економічними, соціальними й політичними чинниками позицію країни (галузі, товаровиробника, товару) на внутрішньому та зовнішньому ринках. З метою характеристики конкурентоспроможності застосовується поняття порівняльних переваг, яке було введено класиком теорії конкуренції і конкурентоспроможності М. Портером [8]. Він зазначив, що товар (продукція) має два основних види конкурентних переваг: більш низькі витрати та диференціація товарів [8, с. 55].

У теорії і практиці дослідження конкурентоспроможності розрізняють конкурентоспроможність продукції, підприємства, галузі, регіонів, країни в цілому. Між усіма цими рівнями існує взаємозв'язок, адже конкурентоспроможність країни і галузі залежить від здатності конкретних виробників виробляти конкурентоспроможну продукцію.

Конкурентоспроможність продукції є свого роду зовнішнім вираженням та інструментом забезпечення конкурентоспроможності виробничої системи. Підвищення конкурентоспроможності продукції призводить до послідовного зростання конкурентних переваг підприємства, галузі, регіону, країни. Проте на споживчому ринку в першу чергу конкурує продукція, тому саме вона є первинною ланкою (рівнем) ієрархічної системи конкурентоспроможності та реальним об'єктом конкуренції [10].

Конкурентоспроможність – це одна із складних економічних категорій ринкової економіки, яка характеризується різними критеріями і на різних рівнях національної економіки оцінює товари, підприємства, корпоративні структури, галузі, регіони, країни. При цьому конкурентоспроможність підприємств заснована на оцінці конкурентоспроможності продукції, яка ним виробляється. Конкурентоспроможність галузі заснована на оцінці конкурентоспроможності підприємств, які в неї входять. А конкурентоспроможність країни заснована на оцінці конкурентоспроможності галузей, які утворюють національну економіку.

Про поділ конкурентоспроможності на конкурентоспроможність країни, галузі, підприємства та продукції зазначено у працях Д. Балабанової [11], М. Варченко [12], В. А. Гайдука [13], Л. А. Євчук [14], О. Кусакиної [15], В. Я. Месель-Веселяка [16], Н. В. Радченка [17], І. П. Чапко [18]. При цьому М. Варченко виділяє такі рівні конкурентоспроможності - локальний, національний та міжнародний [12, с. 68]. В. А. Гайдук поділив конкурентоспроможність на такі рівні: індивідуальний (на ринку праці), мікро- (на підприємствах), мезо- (в галузях), макрорівень (в економіці в цілому) та глобальний (між країнами) [13, с. 22]. Досліджуючи питання конкурентоспроможності продукції І. П. Чапко здійснив поділ її видів залежно від видів конкуренції (функціональна, видова, міжгалузева, світова) [18, с. 85]. Вибір різних класифікаційних ознак поділу конкурентоспроможності на різні рівні дещо ускладнює її дослідження. Тому

в останні роки конкурентоспроможність поділяють на мікро-, мезо- та макрорівень.

Мікрорівень передбачає конкурентоспроможність продукції на рівні підприємства. Мезорівень включає в себе конкурентоспроможність продукції на рівні регіонів. Макрорівень визначає конкурентоспроможність продукції на рівні держави та економіки країни в цілому при порівнянні її з аналогічною продукцією інших країн.

У науковій літературі містяться різні трактування категорії «конкурентоспроможність продукції», які звертаючи увагу на ту чи іншу її сторони та визначаються різними елементами ринку і ринкових відносин: властивостями даного товару; властивостями конкуруючих товарів; особливостями споживачів; загрозою появи нових конкурентів або товарів-замінників; суперництвом конкурентів між собою, незалежністю постачальників; вибірковістю покупців; співвідношенням ціни і якості товару тощо [19, с. 562]. Проте майже усі автори відзначають, що конкурентоспроможність продукції проявляється лише при наявності конкуренції.

Різні трактування категорії «конкурентоспроможність продукції» можна об'єднати у три підходи: як комплекс властивостей та характеристик продукції, наявність конкурентних переваг на ринку та ступінь задоволення споживчого попиту.

Дослідники першого напряму вважають, що конкурентоспроможність продукції це комплекс споживчих та вартісних характеристик товару, які визначають його успіх на ринку, тобто перевагу продукції над іншими в умовах широкого пропонування товарів-аналогів [20, 21, 22].

Так, Завялов П. наводить формулювання відповідно до якого «Конкурентоспроможність товару – це комплекс споживчих і вартісних (цінових) характеристик товару, які визначають його успіх на конкурентному ринку» [20, с. 11].

Фатхутдинов Р.А. розглядає конкурентоспроможність товару як «...комплекс споживчих та вартісних характеристик, які визначають його успіх на ринку, тобто спроможність саме даного товару бути обміненим на гроші в умовах широкої пропозиції до інших конкуруючих товаровиробників» [22, с. 68].

Інші дослідники вважають, що конкурентоспроможність продукції це можливість продукції бути більш привабливою для споживача у порівнянні з іншими виробами аналогічного виду та призначення завдяки кращій відповідності своїх якісних та вартісних характеристик потребам ринку та споживчим оцінкам [23, 24, 25, 26, 27].

Наприклад, Плясунков А. визначає конкурентоспроможність продукції як «...здатність бути по цінових і нецінових параметрах бути більш привабливою для споживача ніж товар конкурентів» [24, с. 13].

Фамінський І. П. зазначає «Конкурентоспроможність товару – це сукупність якісних і вартісних характеристик товару, яка забезпечує задоволення конкретної потреби покупця [25, с.166].

Кардаш В.Я. відзначає, що конкурентоспроможність товару – це лише можливість успішного продажу товару на певному ринку в певний час [18, с.178].

На думку Р. Б. Ноздрєва й Л. І. Цигічко «Конкурентоспроможність товару – це сукупність характеристик продукту, супутньому його продажу й споживання послуг, що відрізняють його від продуктів - аналогів по ступеню задоволення потреб споживача, за рівнем витрат на його придбання й експлуатацію. Це здатність товару відповідати очікуванням споживачів, здатність товару бути проданим» [28, с. 20].

Однак у всіх цих визначеннях поняття є один недолік, конкурентоспроможність в них подається як сукупність, тобто сума всіх властивостей товару без врахування того, що для споживача більш важливим є співвідношення: якість/ціна споживання. Значна частина дослідників звертає увагу саме на цей аспект і вважають, що конкурентоспроможність продукції – це сукупність споживчих властивостей товару, яка визначає його відмінність від інших аналогічних товарів за мірою та рівнем задоволення потреби покупця та витратами на його придбання і експлуатацію [29, 30, 31, 32].

Короткий Ю. дає таке формулювання «Конкурентоспроможність товару – це більш високе у порівнянні з товарами-замінниками співвідношення сукупності якісних характеристик товару і витрат на його придбання і споживання при їх відповідності вимог ринку або його відповідного сегменту» [29, с. 21].

Гальвановський М, Жуковська В., Трофімова І. мають аналогічний підхід до трактування поняття «конкурентоспроможність», відповідно до якого під нею «варто розуміти співвідношення ціни і якості конкретних товарів, вироблених окремими підприємствами і фірмами, або послуг, що надаються ними» [30].

Ряд вчених дають визначення конкурентоспроможності продукції, які враховують запити споживачів, мають конкретний прояв відносності ринку і часу, проте не враховується кінцевий фінансовий результат виробництва.

Так, А. Дурович дає таке визначення «Конкурентоспроможність товару – це комплексна багатоаспектна характеристика товару, яка визначає його перевагу на ринку у порівнянні з аналогічними виробами-конкурентами як по рівню відповідності конкретної суспільної потреби, так і по витратах на її задоволення, яке забезпечує можливість реалізації цього товару у відповідний момент часу на конкретному ринку» [32, с. 36].

До науковців, які пов'язують конкурентоспроможність товару з його прибутковістю, слід віднести І. Балабанову [33], І. Кононенко [34], Н. В. Кривенко [35], О. Кусакіну [36], В. Пастушіна [37], В. Є. Рєвута [38], В. Рулева [39].

Так, І. Кононенко пропонує вважати конкурентоспроможним товар, споживчі властивості і вартісні показники якого забезпечують йому комерційний успіх, тобто прибуткову реалізацію [34]. В.Є. Реутов вважає, що дослідження конкурентоспроможності доцільно поділити на три рівні: оперативний, тактичний і стратегічний. При цьому на оперативному рівні у якості показника конкурентоспроможності необхідно брати інтегральну оцінку конкурентоспроможності продукції, яка виражена середньою зваженою величиною (середньою геометричною, середньою арифметичною і т.д.) із показників ефективності окремих видів продукції, яка виробляється на підприємстві. На тактичному рівні конкурентоспроможність підприємства вчений пропонує характеризувати комплексним показником його загальногосподарського стану, а на стратегічному рівні – інвестиційною привабливістю, яка виражається величиною вартості бізнесу [38, с. 65-66].

А Гринь В.І. конкурентоспроможність продукції характеризує як здатність якісних та вартісних характеристик продукції відповідати вимогам конкурентного ринку та бути засобом повного задоволення потреб споживача, забезпечуючи при цьому високий рівень доходів його виробнику [40].

Ряд науковців В. І. Коршунов, В. І. Савченко, В. Л. Скибо, А. В. Ханюков й А. В. Таможський вважають, що конкурентоспроможна продукція повинна відповідати таким вимогам [41, с. 36]: 1) якість продукції повинна бути не нижчою аналогів наявних на ревалентному ринку; 2) виробництво продукції повинно бути рентабельним; 3) продукція може бути продана не лише на внутрішньому, а і на зовнішньому ринках.

Поняття «конкурентоспроможність товару» відносне. Конкурентоспроможність товару можна прогнозувати в процесі проектування зразків, проте визначити її можна, по-перше, тільки за допомогою порівняння з товаром-аналогом, по-друге, кожний покупець має індивідуальний критерій оцінки, який співвідноситься з конкретним ринком і певним часом протягом реалізації.

Аналіз визначень конкурентоспроможності товару дозволив виділити основні підходи до формування даного терміну і установити, що вони базуються лише на окремих властивостях або характеристиках досліджуваної категорії, склад яких неоднаковий.

З урахуванням достоїнств і недоліків існуючих підходів Ільїна З. М. запропонувала таке трактування даного поняття: «конкурентоспроможність товару – це його відповідність умовам ринку, конкретним вимогам споживачів не тільки по своїх якісних, технічних, економічних, естетичних характеристиках, але і по комерційних та інших умовах його реалізації (ціна, терміни поставки, канали збуту, сервіс, реклама)» [10, с. 15].

Найбільш влучним визначенням конкурентоспроможності продукції, на нашу думку, є визначення, відповідно до якого конкурентоспроможність продукції – комплексна багатоаспектна характеристика, яка відображає можливість продукції на протязі періоду її виробництва відповідати за якістю потребам конкретного ринку, адаптуватися по відношенню якості та ціни до

потреб споживачів та забезпечувати вигоду виробнику при її реалізації [42, с. 7].

Як засвідчив аналіз наукових літературних джерел, серед вчених немає єдиного визначення конкурентоспроможності продукції. Проте не дивлячись на відмінності, які існують у формулюваннях, загальним є те, що конкурентоспроможність товару виявляється на ринку в момент реалізації продукції. Рівень конкурентоспроможності товару визначається у кінцевому підсумку споживачем, який, купуючи продукцію, визнає її відповідність своїм потребам.

Для характеристики конкурентоспроможності продукції важливим моментом є його співвідношення з його якістю.

У переліку стандартів ІСО-9000 Міжнародної організації по стандартизації якість визначається як «... сукупність властивостей і характеристик продукції, які надають їй здатність задовольняти обумовлені або передбачувані потреби» [43, с. 63].

Дане визначення засвідчує, що на відміну від якості продукції її конкурентоспроможність визначається тільки тією сукупністю властивостей, які становлять безсумнівний інтерес для певної групи покупців, і забезпечує задоволення даної потреби. Інші характеристики і властивості продукції до уваги не приймаються. Товар з більш високим рівнем якості може бути менш конкурентоспроможний, якщо його вартість значно підвищилася за рахунок надання продукції нових властивостей, які є незатребувані групою споживачів, для яких він призначений [10, с. 15]. Один і той же продукт може бути конкурентоспроможний на внутрішньому ринку і неконкурентоспроможний на зовнішньому, і навпаки. Тобто при незмінності якісних характеристик продукції її конкурентоспроможність може змінюватися в широких межах, залежно від кон'юнктури ринку, реклами та інших факторів, які впливають на реалізацію цієї продукції.

Зіставлення економічних категорій «якість продукції» і «конкурентоспроможність продукції» здійснено у роботах білоруських вчених Б. Білого і С. Барашкова [44], М. Долинської та І. Соловійова [45, с. 11], Ільїної З.М. [10], С. Савчука [46], І. Фаминського [76, с. 166], І. Фурси [48], В. Швеця [49, с. 9]. Розгляд цих робіт дозволив виділити п'ять основних відмінностей між ними.

По-перше, конкурентоспроможність є категорією динамічною, яка залежить від потреб споживачів у певний момент часу, ринкової ситуації, платоспроможного попиту, а якість продукції – категорія більш статична і стабільна так як не змінюється від потреб споживачів та кон'юнктури ринку і змінюється при зміні організаційно-виробничих умов її створення та впровадженні досягнень науково-технічного прогресу.

По-друге, аналіз якості, який проведений згідно діючих нормативних документів, ще не дає оцінки рівня конкурентоспроможності продукції, так як остання визначається в процесі збуту.

Третьою відмінністю між якістю і конкурентоспроможністю продукції є те, що якість продукції для споживача є обов'язковою характеристикою, але ще недостатньою для прийняття рішення про придбання саме цієї продукції.

По-четверте, для порівняння якості береться лише однорідна продукція, а при оцінці конкурентоспроможності за базу порівняння береться конкретна потреба, можливо зіставлення неоднорідних товарів, які можуть задовольняти одну і ту ж потребу.

П'ятою відмінністю між якістю і конкурентоспроможністю продукції є те що, конкурентоспроможність, визначається сукупністю тільки тих властивостей продукції, які цікавлять конкретного покупця та забезпечують задоволення його потреб, інші ж властивості, які характеризують якість в розрахунок не приймаються.

Шостою відмінністю між якістю і конкурентоспроможністю продукції є те, що вони мають різні сфери прояву. Якість продукції формується на етапі проектування і сфері виробництва, а проявляється у сфері споживання у процесі її використання. Конкурентоспроможність продукції може бути визначена лише у сфері обігу при її реалізації.

Таким чином, поняття «конкурентоспроможність продукції» значно ширше поняття «якість», так як остання є складовою частиною першого.

Аналіз визначень конкурентоспроможності продукції дозволяє виділити основні моменти, які необхідні для інтерпретації цього поняття:

- конкурентоспроможність продукції виступає для споживача мірою її привабливості, яка визначається ступенем задоволення сукупності потреб, що залежать як від виду продукції, так і типу споживача;

- конкурентоспроможність продукції розглядається лише стосовно конкретного ринку, конкретного аналога, до конкретного моменту часу з урахуванням змін у часі ринкової кон'юнктури, тобто конкурентоспроможність продукції має релятивістську природу і динамічний характер;

- проблему конкурентоспроможності продукції можливо розглядати за умови, що вона займає певну частку нестационарного недефіцитного ринку, що знаходиться в нерівноважному стані.

Якісна продукція може бути неконкурентоспроможною за умов:

- властивості продукції не задовольняють потреби споживача, які зазнали змін протягом певного часу;
- суттєвого підвищення вартості продукції у результаті надання продукції нових властивостей або підвищення її якості, які незатребувані споживачами;
- при зміні кон'юнктури ринку, попиту і пропозиції, купівельної спроможності населення країни;

Конкурентоспроможність продукції нерозривно пов'язана з ефективністю її виробництва. Проте не дивлячись на їх тісний зв'язок вони відрізняються між собою рядом ознак. Основною із таких ознак є те, що основною умовою конкурентоспроможності є рівень задоволення потреб покупців, а ефективність виробництва не передбачає такої умови. Ефективність виробництва також не

відображає рівень корисності продукції по відношенню до продукції конкурента. Головним показником ефективності виробництва є рівень рентабельності, а базові показники конкурентоспроможності - ціна і собівартість – розглядаються як фактори другого рівня, а якість продукції – як фактор третього рівня.

Для того, щоб продукція була придатною для задоволення певної потреби і представляла інтерес для покупця, вона повинна володіти комплексом відповідних параметрів. Аналіз робіт Т. Ахмадалієва [50, с. 22–23], А. Головачова [51], Е. Горбашко [52, с. 61–64], А. Печенкіна і В. Фоміна [53], в яких розглянуті параметри конкурентоспроможності та їх класифікація, засвідчують, що якість продукції є не єдиною її складовою частиною, хоча і дуже важливою. Автори робіт виділяють переважно дві групи параметрів, які визначають конкурентоспроможність продукції на конкретному ринку. До першої групи відносяться внутрішні параметри, тобто параметри, які безпосередньо відображають властивості самої продукції. Друга група параметрів – це зовнішні по відношенню до продукції фактори. Вони здійснюють вплив на ситуацію, в якій відбувається продаж продукції.

Перша група параметрів визначає споживчі властивості продукції та її ціну. Тому вони мають більш сильний вплив. Друга група параметрів задіяна на етапі виробництва та реалізації продукції шляхом застосування інструментів комплексу маркетингових комунікацій: реклама, стимулювання збуту, прямий маркетинг, брендинг тощо.

Сутність категорії конкурентоспроможності продукції зводиться до сукупності властивостей, наданих продукції під час розробки, виробництва, реалізації і післяпродажного обслуговування, що забезпечують її відмінність від аналогів (замінників), по-перше, за ступенем задоволення потреб споживача, по-друге, за рівнем витрат на її виробництво, по-третє, за ступенем інформованості, доступності, зручності для споживача при купівлі та використанні, яка сприяє найшвидшій реалізації на ринку [21, с. 60].

Деякі науковці навіть визначення сутності конкурентоспроможності продукції розглядають з точки зору сукупності її параметрів і показників. На погляд російських вчених І.Ушачова та А. Серкова давати визначення конкурентоспроможності доцільно у більш вузькому сенсі, стосовно до об'єкту дослідження. При цьому базовою складовою поняття конкурентоспроможності є ефективність використання ресурсів, яка забезпечує лідерство в умовах ринкової економіки. На їх думку «під конкурентоспроможністю сільськогосподарської продукції слід розуміти систему показників її відносної привабливості на ринку по критеріях ціна та якість, а у ряді випадків – фізичної доступності, які визначають попит, а отже, і обсяг продажу відносно конкурентів» [54, с. 4].

Конкурентоспроможність продукції визначається конкурентними перевагами [55, с. 54]. Поняття конкурентної переваги відображає ті характеристики й властивості продукції, які формують для підприємства

певну перевагу над його прямими конкурентами. Розрізняють зовнішню та внутрішню конкурентні переваги. Зовнішня ґрунтується на тих якостях продукції, які створюють цінність для покупця. Внутрішня перевага формується на перевазі підприємства витратити на виробництво одиниці продукції менше коштів порівняно з своїми конкурентами.

Конкурентні переваги є концентрованим вираженням переваги над конкурентами в економічній, технічній, організаційній сферах діяльності підприємства, які можна виміряти такими економічними показниками як обсяг продажів, частка ринку, додатковий прибуток, рівень рентабельності тощо.

Конкурентна перевага є порівняльною, тому що вона може бути оцінена тільки шляхом порівняння характеристик і властивостей продукції, які впливають на економічну ефективність реалізації. При цьому що конкурентна перевага продукції не є універсальною, так як вона проявляється лише при реальних ринкових умовах.

Конкурентні переваги сільськогосподарської продукції можна охарактеризувати рівнем переваги низки параметрів, які класично групують на споживчі (властивість продукції), економічні (виробничі витрати, маркетингові витрати, ціна продукції) і маркетингові (умови платежу та постачання, розвиненість систем міжнародного маркетингу та логістики) [7, с. 278].

Споживчі параметри відображають змістове та функціональне наповнення товару і їх поділяють на «жорсткі» і «м'які». «Жорсткі» параметри описують найбільш важливі функції та технічні характеристики товару. Наприклад, незбиране сире товарне молоко під час закупівлі у сільськогосподарських підприємств, незалежно від організаційно-правових форми власності підприємствами з переробки молока, яке призначене до переробки на молочні продукти можна класифікувати на технологічні та нормативно-регламентні (табл. 1.1).

Технологічні параметри характеризують показники якості молока: масову частку жиру та білку, кислотність, ступінь чистоти за еталоном, загальне бактеріальне обсіменіння, температуру, масову частку сухих речовин, кількість соматичних клітин тощо (табл. 1.2).

Нормативно-регламентні параметри відображають властивості продукції, які регламентовані обов'язковими нормами, стандартами і законодавством держави. Для молочної сировини такими нормативно-регламентні параметри є такі показники безпеки молока: гранично допустимий рівень токсичних елементів, антибіотиків, пестицидів, нітратів, гормональних препаратів, радіонуклідів.

«М'які параметри» характеризують естетику та інформаційну виразність товару. Для молочної сировини це можуть бути її зовнішній вигляд, консистенція, колір, смак, запах тощо.

Економічні (цінові) параметри товарів характеризуються їх вартісними властивостями – витратами на його придбання та використання протягом експлуатації або споживання.

Маркетингові параметри оцінювання товару відображені в умовах і термінах платежу та постачання, розвитку сервісу, стимулюванні збуту тощо.

До екологічних параметрів оцінювання сільськогосподарської продукції слід віднести її відношення до органічного виробництва та її вплив при споживанні на навколишнє середовище.

Таблиця 1.1– Параметри молочної сировини

1. Споживчі (консументні) параметри	2. Економічні (цінові) параметри	3. Маркетингові параметри	4. Екологічні параметри
1.1. «Жорсткі» параметри 1.1.1. Технологічні параметри: - масова частка жиру - масова частка білку - гатунок (екстра, вищий, перший, другий) - термостійкість - густина - інші 1.1.2. Нормативно-регламентні - безпечність використання - відповідність санітарним нормам - інші 1.2. «М'які» параметри - зовнішній вигляд - консистенція - колір - смак - запах - інші	2.1. Ціна продажу 2.2. Витрати на транспортування 2.3. Витрати на підготовку до використання 2.4. Податкові платежі 2.5. Інші	3.1. Цінові знижки 3.2. Можливість відтермінування платежів 3.3. Імідж підприємства 3.4. Інші	4.1. Відношення до органічної продукції 4.2. Інші

Таблиця 1.2 – Параметри якості молока (із жирністю 3,4% та білком 3,0%) згідно ДСТУ 3662-97

Показник	Гатунок екстра	Вищий гатунок	Перший гатунок	Другий гатунок	Негатунокване молоко
Густина (за температури 20 °С), кг/м ³	> 1027				
Кислотність, °Т	16–17	16–18	< 19	< 20	< 21
Кількість соматичних клітин, тис. клітин/м ³	≤ 400	≤ 400	≤ 600	≤ 800	
Бактеріальна забрудненість, тис. бактерій/см ³	≤ 100	≤ 300	≤ 500	≤ 3000	

Технологічними параметрами, які характеризують показники якості великої рогатої худоби як сировини для м'ясної промисловості є: вік тварин (корови, воли, телиці старше трьох років; корови-первістки у віці до 3 років; молодняк великої рогатої худоби; телята) та рівень вгодованості (перша, друга). Порода, вік і вгодованість тварин впливають на забійну масу і забійний вихід м'яса (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Параметри великої рогатої худоби при реалізації на м'ясо

1. Споживчі (консументні) параметри:	2. Економічні (цінові) параметри	3. Маркетингові параметри	4. Екологічні параметри
1.1. «Жорсткі» параметри 1.1.1. Технологічні параметри: - категорія залежно від віку (корови, воли, телиці старше трьох років; корови-первістки у віці до 3 років; молодняк великої рогатої худоби; телята) - категорії вгодованості (перша, друга) - порода тварин (м'ясні, помісь, молочного напрямку) - інші 1.1.2. Нормативно-регламентні - відповідність нормативним документам - безпечність використання - інші 1.2. «М'які» параметри - зовнішній вигляд - порода - інші	2.1. Ціна продажу 2.2. Витрати на транспортування 2.3. Витрати на підготовку до використання 2.4. Податкові платежі 2.5. Інші	3.1. Цінові знижки 3.2. Можливість відтермінування платежів 3.3. Імідж підприємства 3.4. Інші	4.1. Відношення до органічної продукції 4.2. Інші

Технологічними параметрами, які характеризують показники якості харчових яєць є: термін зберігання і якості (дієтичне, столове) та маса яєць (добірні, перша, друга), непошкодженість шкаралупи тощо (табл. 1.4 – 1.6).

Для харчових яєць показниками безпеки є такі нормативно-регламентні параметри: гранично допустимий рівень мікроорганізмів, масова частка важких металів (свинцю, кадмію, арсену, ртуті, міді, цинку), антибіотиків, мікротоксинів, радіонуклідів; відсутність вмісту гормональних препаратів, пестицидів тощо).

До «м'яких параметрів» для харчових яєць можна віднести зовнішній вигляд, чистота шкаралупи, колір, запах тощо.

При купівлі продукції на ринку споживач вибирає серед аналогічної продукції ту, яка у найбільшою мірою задовольняє його потребу. Для того, щоб дана продукція була придатна для задоволення даної потреби й

представляла інтерес для покупця, вона повинна мати певну сукупність відповідних параметрів. У ідеальному випадку сукупність параметрів продукції і параметрів потреб збігаються. Тому для виробництва конкурентоспроможної продукції товаровиробник повинен наперед визначити потреби потенційного покупця і лише тоді організувати виробництво продукції із потрібними параметрами.

Таблиця 1.4 – Параметри харчових яєць

1. Споживчі (консументні) параметри:	2. Економічні (цінові) параметри	3. Маркетингові параметри	4. Екологічні параметри
1.1. «Жорсткі» параметри 1.1.1. Технологічні параметри: - клас залежно від терміну зберігання і якості (дієтичне, екстра, клас «А», столові, клас «Б», охолоджені і для промислової переробки) - категорія яєць залежно від маси (преміальна, субпреміальна, перша, друга, дрібні яйця) - непошкодженість шкаралупи - інші 1.1.2. Нормативно-регламентні - відповідність стандартам - безпечність використання - відповідність санітарним нормам - інші 1.2. «М'які» параметри - зовнішній вигляд - чистота шкаралупи - запах, тощо	2.1. Ціна продажу 2.2. Витрати на транспортування 2.3. Витрати на підготовку до використання 2.4. Податкові платежі 2.5. Інші	3.1. Цінові знижки 3.2. Можливість відтермінування платежів 3.3. Імідж підприємства 3.4. Інші	4.1. Відношення до органічної продукції 4.2. Інші

Таблиця 1.5 – Класифікація яєць

Клас	Термін реалізації (без урахування дня знесення), днів	Температура зберігання, градусів Цельсія	Примітка
Дієтичні	7	Від 0 до 20	-
Екстра	9	Від 5 до 15	Можуть експортуватися
Клас «А»	28	Від 5 до 15	Можуть експортуватися
Столові	25	Від 0 до 20	Можуть експортуватися
Клас «Б»	25	Від 0 до 20	-
Охолоджені	90	Від -2 до 0	Зберігаються в холодильнику
Для промислової переробки	Визначаються не пізніше доби після знесення		

Таблиця 1.6 – Категоризація яєць

Категорія	Вага яйця, г	Вага 10 шт, не менше г	Вага 360 яєць, не менше кг
Преміальна (XL)	73 і більше	735	26,5
Субпреміальна (L)	63-72,9	640	23,0
Перша (M)	53-62,9	540	19,4
Друга (S)	45-52,9	460	16,6
Дрібні яйця	35-44,9	360	13,0

Конкурентні переваги продукції тваринництва формуються в результаті взаємодії системи різноманітних факторів як у процесі виробництва, так і на внутрішньому і зовнішньому ринках. Досліджуючи питання конкурентоспроможності продукції вчені мають різні точки зору щодо систематизації її факторів і поділяють їх по середовищу виникнення (внутрішні і зовнішні), вартісній характеристиці (цінові і нецінові), сфері впливу (технологічні, економічні, маркетингові тощо), характеру впливу (основні і додаткові), тривалості періоду впливу (постійні і змінні) [55, с. 31-33]. У останні роки у зв'язку з широким застосуванням у процесі дослідження SWOT –аналізу рівня конкурентоспроможності переважна більшість дослідників фактори її впливу поділяють залежно від оточуючого середовища на внутрішні і зовнішні [46, с. 70; 57, 58, 59].

До внутрішніх факторів відносяться фактори, які формуються безпосередньо на підприємстві і їх реалізація можлива за рахунок потенціалу самого підприємства. До внутрішніх факторів слід віднести природно-кліматичні умови, наявність ресурсів усіх видів, менеджмент, кваліфікація персоналу та рівень його мотивації на підприємстві тощо (рис. 1.1.)

При оцінюванні конкурентоспроможності продукції тваринництва, поряд з внутрішніми факторами необхідно зважати на зовнішні фактори регіонального, галузевого та загальнодержавного рівнів. До зовнішніх факторів відносяться фактори, які впливають на конкурентоспроможність продукції ззовні. Вони відрізняються тим, що підприємство не завжди може на них впливати, керувати ними.

Викладені фактори конкурентоспроможності продукції тваринництва є результатом дії політики держави, регіону, підприємства та ринкових механізмів. Дії держави на створення конкурентних переваг продукції тваринництва можуть бути прямими і опосередкованими. Прямий вплив на конкурентоспроможність продукції тваринництва здійснюють технологія виробництва, кредитно-фінансовий механізм, митно-тарифна система, система стандартизації і сертифікації тощо. Опосередкований вплив на конкурентоспроможність продукції тваринництва здійснюють інноваційна і підприємницька діяльність на рівні підприємства і регіону, розвиток кооперації і інтеграції виробництва, менеджмент, ефективність використання наявних ресурсів тощо.

Найбільшу значимість мають фактори економічного механізму, до яких відносяться ціноутворення, фінансування, кредитування, стимулювання попиту населення на продукцію, експорт продукції тощо. Основу для

підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва складають фактори державного рівня управління, так як вони визначають рівень добробуту споживачів і їх попит, стратегію розвитку підприємства, регіону і країни в цілому.

Вид середовища	Рівні управління	Фактори конкурентоспроможності продукції
Зовнішнє	макрорівень	<ul style="list-style-type: none"> • науково-технічний прогрес; • рівень платоспроможного попиту населення; • інвестиційна політика держави; • рівень підтримки вітчизняних товаровиробників (субсидії і дотації); • фінансова, податкова, кредитна політика держави; • соціально-демографічні умови; • зовнішньоекономічна політика держави (тарифні і нетарифні методи регулювання ринку продукції).
	мезорівень	<ul style="list-style-type: none"> • природно-кліматичні умови; • матеріально-технічне і фінансове забезпечення підприємства • ефективність організації галузі; • рівень інформованості про ринкову кон'юнктуру; • кість інформаційної і нормативно-методичної бази управління в галузі; • доступ до якісної сировини й умови матеріально-технічного постачання; • ступінь уніфікації, стандартизації і сертифікації галузевої продукції; • стан охорони довкілля; • науково-технічний потенціал галузі; • стан інноваційної діяльності; система підготовки і підвищення кваліфікації кадрів.
Внутрішнє	мікрорівень	<ul style="list-style-type: none"> • природно-кліматичні умови; • матеріально-технічне і фінансове забезпечення підприємства; • організація та управління виробництвом на підприємстві; • маркетингова діяльність на підприємстві; • інноваційна діяльність і технології виробництва продукції; • кваліфікація персоналу та рівень його мотивації на підприємстві; • обсяги виробництва продукції, спеціалізація і розмір підприємства; • стан виробничої і соціальної інфраструктури; • рівень інвестування технологічних нововведень на підприємстві; • ефективність системи контролінгу. • стан охорони довкілля;

Рис. 1.1 – Система факторів конкурентоспроможності продукції

Таким чином, конкурентоспроможність продукції тваринництва – це результат реалізації виробничих, науково-технічних, економічних, організаційних, маркетингових та інших можливостей підприємства, регіону, галузі та країни в цілому. Підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва зумовлює до послідовного підвищення конкурентних переваг підприємства, регіону, галузі та країни в цілому.

Конкурентоспроможність продукції вирізняється системою показників, які відображають узагальнені кількісні характеристики соціально-економічних явищ у єдності з їх якісною визначеністю, яка проявляється при задоволенні конкретних потреб. При цьому оцінку показників конкурентоспроможності продукції здійснюють дві сторони: з одного боку – споживачі, а з іншого – виробники. Тому показники конкурентоспроможності продукції з різних точок зору будуть різними залежно від мети оцінки як і напрями її підвищення.

Основою для оцінки конкурентоспроможності продукції тваринництва споживачем виступає не вся сукупність її властивостей (параметрів) а певні критерії конкурентоспроможності. Критерій конкурентоспроможності продукції – це ознака, яка оцінює і встановлює особливості продукції, яка відрізняє її від продукції конкурента при просуванні її на ринку до конкретного споживача. При цьому він відображає конкурентні переваги продукції відносно лише конкурента і визначається споживачем без врахування особливостей продукції, яка оцінюється. З часом параметри продукції тваринництва розширюються, але окремі показники залишаються і є основою для оцінки конкурентоспроможності продукції.

На ринку продукції тваринництва можна виділити дві основні групи критеріїв конкурентоспроможності: цінові (ціна, собівартість, окупність, рівень рентабельності виробництва) та нецінові (якість, імідж підприємства тощо). Споживачі оцінюють продукцію на ринку зазвичай по ціні, якості і співвідношенню між ними. Проф. Кваша С. М. і доц. Жемойда О. В. виділяють три критерії конкурентоспроможності продукції: ціна, якість та ліквідність [60, с. 121].

У вітчизняній економічній науці думки вчених щодо місця цінових і нецінових критеріїв в оцінці конкурентоспроможності розподілилися. Значна частина вчених М. Варченко [12], Л. І. Дідківська [61], Г. М. Кулешова [62], О. М. Ткаченко [63] вважають, що якість продукції формує конкурентоспроможність і на ринках сільськогосподарської продукції України домінує нецінова конкуренція. Підвищення якості сільськогосподарської продукції зазвичай забезпечує зростання ціни на неї. Крім того, значна частина сільськогосподарської продукції на ринках має нееластичний попит, тому зміна ціни майже не змінює величину пропозиції на них.

Таким чином, якість продукції є важливим показником конкурентоспроможності продукції. Проте витрати підприємства на підвищення якості продукції мають бути виправдані (окупними).

Прихильники цінового підходу конкурентоспроможності М. С. Корнеєв [64], Н. В. Кривенко [65], П.М.Макаренко [66], Б.Пасхавер [67] вважають що ціна є основним показником для оцінки конкурентоспроможності продукції, так як ціна ринкової рівноваги попиту і пропозиції є межею суспільного визнання витрат. Перевищення витрат над ціною свідчить про неконкурентоспроможність виробленої продукції.

Дослідження проблеми критеріїв конкурентоспроможності продукції дає можливість визначити основні напрями її підвищення.

На основі дослідженні еволюції дефініції конкурентоспроможності продукції проф. І. О. Александров і Г. П. Бурук розробили таку класифікацію джерел та підходів формування її конкурентних переваг: 1) «факторний», або «ресурсний»; 2) «витратний»; 3) «якісний»; 4) «споживчої вартості»; 5) «граничної корисності»; 6) «диференціації»; 7) «попит» і «пропозиція» 8) «інформаційний»; 9) «інноваційний»; 10) «адаптивний»; 11) «ключових компетенцій»; 12) «маркетингових категорій»; 13) «екологічний» [68, с. 89-99].

До представників «факторного» джерела формування конкурентних переваг можна віднести А. Сміта, Д. Рікардо та інших представників класичної і неокласичної економічної науки, які вважали, що важливою конкурентною перевагою у виробництві продукції є ефективне використання ресурсів. А. Сміт визначив три початкових фактори (земля, капітал, природні ресурси і праця), які визначають абсолютну перевагу країн в міжнародній економіці. Його дослідження були продовжені Давидом Рікардо, який ввів поняття порівняльних переваг держав. Порівняльна перевага є здатність до виробництва товарів з більш низькою собівартістю по відношенню до інших товарів і порівняно з іншою країною. Основним досягненням тут стала ідея про те, що національні економіки не тільки отримують прибуток від абсолютних переваг з погляду собівартості, але при обміні товарами та послугами від нього виграють обидві країни. Теорія порівняльних переваг Рікардо заснована на прихованих витратах – тобто прихованої вартості одного товару в порівнянні з іншим, яка визначається продуктивністю праці [69].

Про важливість ефективного використання ресурсів для підвищення конкурентоспроможності продукції відзначається у працях В. Я. Амбросова [70], А. Г. Бабенка [71], А. Болоболова [72], А.Т. Єсполова [73, с. 154], В. Я. Меселя-Веселяка [74]. Як зазначає В. Я. Месель- Веселяк для досягнення розширеного відтворення в сільському господарстві з метою збільшення обсягів виробництва продукції та підвищення її прибутковості необхідно створити перш за все міцну матеріально-технічну базу [74, с. 13]. Нестача і використання застарілої техніки зумовлює невиконання сільськогосподарських робіт в оптимальні строки та збільшує витрати у розрахунку на одиницю виробленої продукції. При цьому В. Я. Амбросов та К. В. Міненко зазначають, що продукції забезпечується більшою мірою не самими ресурсами, а умовами їх використання у технологічному процесі [70]. Виходячи з цього можна стверджувати, що конкурентоспроможна продукція формується конкурентоспроможним персоналом,

конкурентоспроможною технологією та конкурентоспроможними матеріальними і земельними ресурсами.

Представники «витратного» підходу Дж. Мілль, Е. Макдонелл серед основних джерел набуття конкурентних переваг відзначали стійке зниження витрат, а основною вимогою споживача – мінімізацію ціни [75].

Серед сучасних наукових праць, у яких розглядаються проблеми зниження витрат для забезпечення конкурентоспроможності продукції слід відзначити роботу Ю. Б. Голляка [76]. У ній автор відзначає, що виробничі ресурси посилюють конкурентні переваги у процесі виробництва продукції не стільки їхніми запасами, обсягами, вартістю, скільки їхньою структурою, якістю та ефективністю використання [76, с. 80].

В основі «якісного» підходу формування конкурентних переваг, основними представниками якого були Ф. Візер та інші, є постійне підвищення якості продукції, послуги, процесів та систем, що дає змогу підвищувати попит на вироблену продукцію та продавати її за більш високими цінами [77]. Серед сучасних наукових праць з управління якістю продукції та її сертифікації, у яких розглядаються проблеми забезпечення високої якості і наукоємності продукції, наведена оцінка конкурентоспроможності продукції слід відзначити роботи Б. Супіханова [78, с. 4] та А. Болоболова [72], Д. Г. Легези [56], В. Фоміна [79], Р. Фатхутдінова [3]. На думку Д. Г. Легези якість ресурсів « є одним з основних пріоритетів підвищення конкурентоспроможності саме товарної продукції, умови застосування якої, інноваційний характер, можливість збільшення продуктивності – все це стає підґрунтям для подальшого набуття продукцією конкурентних переваг. Більше того, саме ця властивість товару дає можливість створення вартості, що в свою чергу впливає на основний показник конкурентоспроможності – норму прибутку» [56, с. 38].

Підхід «споживчої вартості» об'єднує в собі якісний і витратні підходи. Ідея оцінювати цінність товару через фактори «споживчої вартості» та «вартості» належить К. Марксу. Споживча вартість прямо залежить від споживчих властивостей товару і є його здатністю задовольняти певну потребу людини. Ця ідея при оцінці товару дістала подальшого розвитку в теорії оцінки якості продукції та конкурентоспроможності, зокрема у визначенні співвідношення «ціна – якість» [80].

Представники маржиналізму В. Джевонс, А. Маршалл, К. Менгер, Ф. Візер, Ф. Еджворт протиставили теорії вартості К. Маркса свою теорію «граничної корисності», в основі якої лежала теза, що конкурентну перевагу має та продукція, яка має більшу граничну корисність, а цінність продукції визначається через рівновагу граничної корисності та граничних витрат на її виробництво. При цьому під граничною корисністю вони розуміли додаткову корисність, яку отримують споживачі від використання додаткової одиниці продукції (при незмінності використання іншої продукції). Ф. Еджворт у своїй роботі «Математична психіка» звернув увагу на проблеми виміру корисності і математичного визначення рівноваги та у дослідженні

споживчого вибору разом з В. Парето став засновником ординалістської (порядкової) теорії корисності. Основні категорії маржиналізму використовуються в сучасних теоріях попиту, ціни, ринкової рівноваги [81, 82].

Подальші теоретичні дослідження питань конкуренції та забезпечення конкурентоспроможності пов'язані з роботами Е. Чемберлена та Дж. Робінсона, які відмічали, що створення на ринку якісно різнорідних одиночних товарів або диференціація продукції надає їй додаткової конкурентної переваги [83, 84].

Вплив дії співвідношення попиту і пропозиції на формування конкурентоспроможності продукції вивчали А. Маршал, Е. Бем-Баверк. Вони встановили механізм дії співвідношення попиту та пропозиції на встановлення ціни та споживання продукції в умовах необмеженої конкуренції [85].

Важливим джерелом формування конкурентних переваг продукції є знання, інформація та час. Вперше «інформаційний» підхід у дослідженні конкурентоспроможності продукції, зокрема фактор монополії на інформацію, використав Ф. Хайек. Ним були виділені такі базові стратегії для формування часових конкурентних переваг як скорочення термінів постачання продукції, скорочення виробничого циклу виробництва продукції, підвищення швидкості реагування на зміни споживчого попиту. Він також стверджував, що ринок є каталізатором пошукової активності на монополію інформації, що створює більше конкурентних можливостей для розвитку підприємства [86].

До прихильників «інформаційного» підходу до підвищення конкурентоспроможності продукції можна віднести російських вчених Л. Волкову [87], С. Добриднева [88], Г. Рахутіна [89], А. Чубинського і Д. Ракітову [90].

На думку Г. Рахутіна [89], в будь-якому товарі необхідно виділяти матеріальні і інформаційні елементи [89, с. 87]. Л. Волкова вказує, що основним фактором успіху для товаровиробників на ринку є представлення продукції, яка має не лише оптимальне співвідношення ціна-якість, але і ряд інших компонентів, які важко формалізувати: сервіс, імідж, привабливість тощо [87, с. 16]. С. Добриднєв звертає увагу на необхідність включення до показників конкурентоспроможності товару такі атрибути як товарну і фірмову марку, маркування, фірмовий колір тощо [88, с. 19]. А. Чубинський і Д. Ракітова пропонують також включати у перелік критеріїв номенклатуру критерієв імідж товару [88, с. 20].

Інноваційний підхід передбачає, що основним джерелом формування конкурентних переваг є неціновий фактор, зокрема інновації, які забезпечують виробництво нової продукції, впровадження нових технологій, нових ресурсів, нового типу організації виробництва тощо. Значний вклад у вивчення впливу інновації на силу конкуренції та підвищення конкурентоспроможності продукції внесли вчені Й. Шумпетер та М. Портер.

Й. Шумпетера визнав необхідність існування великих фірм в економіці країни, так як вони можуть забезпечити найкращі умови для розвитку суспільного виробництва, сприяє реалізації потенціалу корпорацій, удосконаленню конкуренції та подоланню негативних наслідків вільної конкуренції [91].

М. Портер доводить, що стійкі переваги країни виникають не від використання галузю специфічних факторів, якими вона володіє, а є результатом зусиль підприємств із впровадження інновацій у розвиток нового продукту, технологій, брендів, методів задоволення споживачів.

М. Портер вводить поняття «кластер» і дає пояснення впливу кластерів на конкурентоспроможність: 1) підвищення конкурентоспроможності через розширення доступу до інформації; 2) підвищення інноваційного потенціалу фірми шляхом більш швидкого поширення технологічних знань та інновацій; 3) стимулювання високих темпів створення нових підприємств через створення працівниками фірми власних підприємств шляхом відділення [92].

До прихильників «інноваційного» підходу до підвищення конкурентоспроможності продукції можна віднести вітчизняних вчених В. К. Берегового [93], О. М. Варченка [94], Г. Волинського [95], І. І. Заводовську [96]. Усі вони відзначають, що чітке дотримання умов використання технологій сприяє досягненню конкурентних переваг при виробництві продукції. Інноваційні технології у поєднанні з сприятливими природно-кліматичними та організаційно-економічними умовами забезпечують зменшення тривалості виробничого циклу у сільському господарстві, що сприяє зниженню собівартості продукції та підвищує окупність інвестицій. Так, на думку В. Берегового: «Розміри структурних агроформувань в Україні дають змогу інтенсивно вести сільськогосподарське виробництво на основі застосування потужної техніки, науково обґрунтованих сівозмін, технологій» [93 с. 7].

Важливого значення технологічній політиці держави для підвищення конкурентоспроможності продукції надає Г. Волинський, який наголошує на потребі «здійснення технічної модернізації економіки, відкрити дорогу технологічному процесу... зацікавити підприємства в інноваціях, тобто радикально закріпити інноваційний сектор та забезпечити технологічну конкурентоспроможність українських товарів» [95, с. 72].

Так як впровадження інноваційних технологій неможливе без інвестицій, то конкурентоспроможність продукції сільського господарства тісно поєднує між собою інноваційну та інвестиційну політику держави. Проблеми підвищення ефективності інвестиційної діяльності у сфері аграрного сектору економіки у контексті підвищення конкурентоспроможності продукції досить детально розглянуті у наукових роботах С. Гуткевич, М. Каденської, М. Кісіля, Г. Підлесецького та інших вчених.

Адаптивний підхід до формування конкурентних переваг, який був запропонований у 70-80 рр. ХХ ст., передбачає досягнення певної гнучкості

та адаптивності підприємства з метою забезпечення можливостей негайного реагування на зміни потреб ринку або ініціювання виникнення цих потреб при постійній зміні вимог споживачів. Представник цього підходу Ф. Котлер вважав, що можна спонукати покупців сплачувати більш високу ціну за той чи інший товар і отримати додатковий прибуток, якщо ефективно використати рекламу та покращити якість продукції [97].

Засновником підходу «ключових компетенцій» є відомий представник європейської маркетингової школи професор Ж. Ламбен. Він розширив умови забезпечення конкурентних переваг підприємства за рахунок ключових компетенцій, які досягаються за рахунок навичок або технологій, що створює унікальну цінність для споживача [98].

У підсистемі маркетингового управління був розроблений підхід «маркетингових категорій» щодо формування конкурентних переваг. Основоположник цього підходу П. Самуельсон запропонував теорію виявлених уподобань, у якій визначаються уподобання споживача на основі його поведінки. Із сучасних вчених-економістів, які досліджують джерела формування конкурентних переваг у сфері маркетингу можна відзначити наукові роботи [99], Х. Фасхієва [100] та інших.

Екологічна складова продукції є важлива її конкурентна перевага, яка враховує рівень соціокультурних тенденцій та потреб суспільства. Серед представників екологічного підходу потрібно виділити роботи С. Ілляшенко [101], А. Воронкової [102] та інших.

1.2. Методологічні засади дослідження конкурентоспроможності продукції тваринництва (скотарства і птахівництва)

Всебічне і глибоке вивчення процесу конкурентоспроможності продукції в цілому залежить від того, наскільки вірно буде обрана методика дослідження. Вона дає можливість встановити тенденції та закономірності визначення кількісної характеристики продукція та вибору шляхів оптимального підвищення її конкурентоспроможності з метою поліпшення діяльності підприємства.

Результати оцінювання конкурентоспроможності продукції необхідні для обґрунтування прийняття рішень щодо: вибору перспектив виробництва на підприємстві та реалізації продукції на певному сегменті ринку; закупівлі імпортої та вітчизняної продукції; напрямів комерційної діяльності підприємства; встановлення і зміни цін на експортну та імпорتنу продукцію; припинення закупівлі імпортої продукції; розробки пропозицій по обсягах і напрямах інвестування у виробничий потенціал підприємства; формування товаровиробниками політики у сфері якості та конкурентоспроможності; аналізу якості продукції; позиціонуванні продукції; прийнятті управлінських

рішень щодо доцільності витрат на удосконалення технології виробництва продукції тощо.

Процес дослідження конкурентоспроможності продукції доцільно розбити на три стадії:

- 1) підготовчу;
- 2) основну (аналітичну);
- 3) проектну.

На підготовчій стадії дослідження конкурентоспроможності продукції необхідно перш за все визначитись із метою такого дослідження.

Якщо у процесі дослідження необхідно визначити конкурентоспроможність певної вибраної продукції серед аналогічної, то достатньо провести їхнє пряме порівняння за основними параметрами. При цьому слід брати до уваги існуючий попит на продукцію та тенденції, що відбуваються на ринку цієї продукції. При оцінюванні конкурентоспроможності вибраної продукції на перспективу необхідно використовувати прогностичну інформацію про неї, а також враховувати перспективні тенденції на ринку та інформацію про зміну діючих у країні стандартів і законодавства щодо виробництва даної продукції та динаміки споживчого попиту.

Залежно від рівня управління на якому необхідні дані про конкурентоспроможність продукції мета дослідження та напрями використання результатів цих досліджень може бути різною.

Результати оцінки конкурентоспроможності продукції у сільськогосподарських підприємствах використовуються при [56, с. 110-111]:

- визначенні найбільш конкурентних видів продукції на ринку, що можуть вироблятися у підприємстві;
- науковому обґрунтуванні стратегічного плану розвитку підприємства;
- розробці річної виробничої програми з рослинництва і тваринництва підприємства;
- розрахунку віддачі ресурсів при виробництві конкурентоспроможної продукції;
- оптимізації витрат та доходів підприємства для конкурентоспроможного виробництва.

Результати оцінки конкурентоспроможності продукції на рівні регіону (мезорівні) використовуються при [56, с. 117]:

- визначенні району чи області, в яких виробництво окремого виду продукції є більш конкурентоспроможне;
- визначенні конкурентного потенціалу регіону для виробництва продукції;
- науковому обґрунтуванні стратегічного напрямку розвитку сільського господарства у регіоні;
- застосуванні інвестиційно-інноваційної політики у конкурентоспроможне виробництво регіону;

- розрахунку віддачі ресурсів при виробництві конкурентоспроможної продукції залежно від регіону;
- оптимізації використання ресурсів та одержання результатів товарного виробництва.

Результати оцінки конкурентоспроможності продукції на рівні країни (макрорівні) використовуються при [56, с. 123-124]:

- визначенні конкурентоспроможності вітчизняної продукції;
- визначенні конкурентного потенціалу продукції в країні;
- визначенні конкурентного потенціалу продукції на зовнішньому ринку;
- науковому обґрунтуванні стратегічного напрямку розвитку сільського господарства у країні;
- розробці балансу продукції;
- порівнянні віддачі ресурсів виробництва продукції у різних країнах;
- оптимізації використання виробничих ресурсів та одержання результатів товарного виробництва.

Після визначення цілей дослідження конкурентоспроможності продукції проводиться аналіз виробничої та комерційної діяльності суб'єктів господарювання і виявляються тенденції розвитку ринку цієї продукції.

Після попереднього аналізу внутрішнього і зовнішнього середовища виробництва продукції проводиться аналіз існуючих підходів до оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції та вибирається одна із існуючих або розробляється удосконалена методика оцінки конкурентоспроможності на основі існуючих.

Протягом останніх років вітчизняними вченими запропоновані різноманітні методики дослідження конкурентоспроможності продукції, підприємства, галузей, а також конкурентоспроможності аграрного сектору в цілому. Зазвичай, сутність таких методик зводиться до розрахунку інтегрованого або чи комплексного показника конкурентоспроможності об'єкту дослідження. Теоретичні основи оцінки конкурентоспроможності продукції представлені в роботах І. З. Должанського і Т. О. Загорної [7]. Методики оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції і підприємств викладені у роботах О. Віноградова [103], Л. Джемелінської [104], В. К. Збарського [105], М. Й. Маліка [106], В. І. Мацибори [107], І. Сало [108], О. Файчук [109].

Згідно існуючих методик оцінка конкурентоспроможності продукції проводиться шляхом порівняння параметрів аналізованої продукції з параметрами бази порівняння. При цьому береться до уваги три елементи: властивість даної продукції, властивості продукції конкурентів або еталона та особливості споживачів.

Результат оцінки конкурентоспроможності продукції в значній мірі залежить від вибору бази порівняння, яка може бути прийнята як [110, с. 15]: потреба покупців; конкуруючий товар; гіпотетичний зразок товару; група аналогічних товарів; величина корисного ефекту.

При виборі за базу порівняння потреб покупців береться номенклатура і встановлюються величини параметрів потреби покупців відносно продукції, яка оцінюється і конкуруюча. При наборі відомостей про параметри вибирають ті показники, за якими споживач оцінює продукції на ринку. Так як різні параметри товару мають для покупця різну важливість, то доцільно визначити вагомість цих параметрів в їх загальному ряді.

Використання як бази порівняння конкуруючого товару передбачає представлення його у вигляді матеріалізованих вимог покупців, які повинна задовольняти продукція, що підлягає оцінці.

При виборі за базу порівняння гіпотетичного зразка береться середнє значення показників для продукції декількох підприємств.

Використання як бази порівняння групи аналогічних товарів береться продукція, яка реалізується на світовому ринку та має якнайкращі перспективи для подальшого розширення обсягів продажів.

При виборі оцінної бази як величини корисного ефекту за еталон береться сам корисний ефект.

Параметри аналізованої продукції оцінюють шляхом зіставлення з параметрами бази порівняння.

При аналізі споживчих властивостей, ціни споживання й організаційно-комерційних показників продукції здійснюється розрахунок одиничних, групових показників, а потім на їх основі визначаються інтегральні показники конкурентоспроможності.

Одиничні показники визначаються як відсоткове співвідношення величини параметру оцінюваної продукції до величини параметру базового зразка.

Груповий показник розраховується як сума добутків одиничних показників конкурентоспроможності продукції та визначеної ваги параметру у їх загальному ряді.

Інтегральний показник визначається шляхом ділення сумарного корисного ефекту від споживання продукції до сумарних витрат на придбання та використання цієї продукції.

Після визначення інтегрального показника на підприємстві приймається рішення щодо оцінюваної продукції. У випадку, коли показники оцінюваної продукції перевищують показники базових зразків, тоді підприємство приймає рішення про виробництво та вихід на ринок з пробними продажами. У протилежному випадку на підприємстві здійснюється розробка технічних, економічних та організаційних та інших заходів, реалізація яких забезпечить підвищення конкурентоспроможності продукції.

Для оцінки конкурентоспроможності продукції в економічній науці використовуються зазвичай диференціальний, комплексний і змішаний методи шляхом зіставлення параметрів аналізованої продукції з параметрами бази порівняння.

Диференціальний метод оцінки конкурентоспроможності ґрунтується на використанні і співставленні одиничних параметрів аналізованої продукції та бази порівняння [55, с. 231]. При умові, що за базу оцінки береться потреба, то розрахунок одиничного показника конкурентоспроможності проводиться за формулою:

$$d_i = (z_i / z_{io}) \times 100 \% , \quad (1.1)$$

де d_i – одиничний параметричний показник конкурентоспроможності по i -му параметру ($i = 1, 2, 3 \dots n$); z_i – величина i -го параметра для продукції, що аналізується; z_{io} – величина i -го параметра, за якого потреба задовольняється повністю; n – кількість параметрів.

Так, наприклад, якщо підприємство реалізувало 1000 т молока жирністю 3,8 % при вмісті білку в молоці 3,3 %, то розрахунок одиничних показників конкурентоспроможності по цих параметрах здійснюється за так:

$d_{\text{жир}} = (3,8/3,4) * 100\% = 111,76\%$, де 3,4% – прийнята в Україні базисна норма жиру у молочній сировині;

$d_{\text{біл}} = (3,3/3,0) * 100\% = 110,0\%$, де 3,0% – прийнята в Україні базисна норма білка у молочній сировині.

Тоді обсяг молока, який реалізований підприємством молокозаводу у заліковій вазі ($Q_{\text{зал}}$) визначається так:

$$Q_{\text{зал}} = 1000 * (3,8/3,4) * 0,4 + 1000 * (3,3/3,0) * 0,6 = 1107,0 \text{ (т)},$$

де 0,4 і 0,6 – питомі ваги відповідно жиру і білка при розрахунку обсягу молока у заліковій вазі.

Так як параметри продукції можуть оцінюватися різним способом, то при оцінці за нормативними параметрами одиничний показник може приймати лише два значення: 1 або 0. Якщо аналізована продукція відповідає обов'язковим нормам і стандартам, показник рівний 1, якщо параметр продукції в норми і стандарти не укладається, – рівний 0.

Так, наприклад, якщо молочна сировина має густину при температурі 20°C не менше 1027 кг/м³, то вона може бути прийнята за певним гатунком. У протилежному випадку молочна сировина підприємства буде оцінена як фальсифікат і буде неконкурентоспроможна.

При оцінці за споживчими (консументними) й економічними параметрами одиничний показник може бути більше або рівний одиниці, якщо базові значення параметрів встановлені нормативно-технічною документацією, спеціальними умовами, замовленнями, договорами. Якщо аналізована продукція має параметр, значення якого перевищує потреби покупця, то вказане підвищення не оцінюватиметься споживачем як перевага і одиничний показник по даному параметру не може мати значення більше 100% і при розрахунках повинна використовуватися мінімальна з двох величин – 100% або фактичне значення цього показника. Якщо за базу оцінки береться зразок, розрахунок одиничного показника конкурентоспроможності здійснюється за формулою:

$$d_i = (z_i / z_{io}) \times 100 \% , \quad (1.2)$$

$$d'_i = (z_{io} / z_i) \times 100 \% , \quad (1.3)$$

де d'_i, d_i – одиничний показник конкурентоспроможності за i -тим споживчим (консументним) параметром.

З формул (1.2) і (1.3) вибирається та, в якій зростанню одиничного показника відповідають підвищення конкурентоспроможності. Якщо споживчі (консументні) параметри продукції не мають кількісної оцінки, для надання цим параметрам кількісних характеристик використовуються експертні методи оцінки в балах.

Констатуючи факт конкурентоспроможності аналізованої продукції або наявності у неї недоліків, порівняно з товаром – аналогом, диференціальний метод не враховує вплив на перевагу споживача при виборі товару вагомості кожного параметра. За значеннями одиничних показників зазвичай неможливо однозначно оцінити рівень конкурентоспроможності продукції. Тому в економічній практиці широке поширення знайшли комплексні та змішані методи оцінки.

Комплексний метод застосовується у тому випадку, коли для характеристики якості товару потрібно використати певну сукупність параметрів, які характеризують яку-небудь властивість. Метод ґрунтується на використанні комплексних показників або зіставленні питомих корисних ефектів продукції, що аналізується та зразка.

Розрахунок групового показника за нормативними параметрами здійснюється за формулою:

$$P_N = \prod_{i=1}^n d_{N_i} , \quad (1.4)$$

де P_N – груповий показник конкурентоспроможності за нормативними параметрами; d_{N_i} – одиничний показник конкурентоспроможності за i -тим нормативним параметром, що розраховується за формулою (1.2).

Особливістю формули (1.4) є те, що якщо хоч би один з одиничних показників рівний 0, що означає невідповідність параметра обов'язковій нормі, то груповий показник також рівний 0. Очевидно, що продукція при цьому буде неконкурентоспроможною.

Розрахунок групового показника за споживчими (консументними) параметрами (крім нормативних) здійснюється за формулою:

$$P_S = \sum_{i=1}^n d_i w_i , \quad (1.5)$$

де P_S – груповий показник конкурентоспроможності за споживчими параметрами; w_i – вагомість i -го параметра в загальному наборі з n споживчих (консументних) параметрів, що характеризують потребу.

Груповий показник P_S характеризує ступінь відповідності даної продукції існуючій потреби по всьому набору споживчих параметрів. Чим вища його величина, тим повніше продукція задовольняє запити споживачів.

Вагомість кожного споживчого (консументного) параметра в загальному наборі визначається на основі експертних оцінок, які одержані на основі результатів маркетингових досліджень. З метою спрощення розрахунків і проведення орієнтовних оцінок з споживчих (консументних) параметрів можна вибрати найбільш вагому групу або застосований комплексний параметр – корисний ефект, який надалі бере участь в порівнянні.

Визначення групового показника за економічними параметрами здійснюється на основі розрахунку повних витрат споживача на придбання і споживання (експлуатацію) продукції.

Повні витрати споживача розраховуються за формулою:

$$V = V_o + \sum_{i=1}^T sv_i, \quad (1.6)$$

де V – повні витрати споживача на придбання і споживання (експлуатацію) продукції; V_o – одноразові витрати на придбання продукції; sv_i – середні сумарні витрати на експлуатацію продукції, що відносяться до i -го року її служби; T – термін служби; i – рік по порядку.

При цьому:

$$sv_i = \sum_{j=1}^n v_j, \quad (1.7)$$

Де v_j – експлуатаційні витрати за j – тою статтею; n – кількість статей експлуатаційних витрат.

Розрахунок групового показника по економічних параметрах здійснюється за формулою:

$$P_E = V_{оп} / V_R, \quad (1.8)$$

де P_E – груповий показник за економічними параметрами; $V_{оп}, V_R$ – повні витрати споживача відповідно оцінюваної продукції та зразку.

Формули (1.6) і (1.8) не враховують коефіцієнта приведення експлуатаційних витрат до розрахункового року, оскільки відношення повних витрат певною мірою компенсує вплив коефіцієнта приведення на величину P_E . У разі потреби врахування коефіцієнта приведення експлуатаційних витрат формули (1.6) і (1.8) приймають вигляд:

$$V = V_o + \sum_{i=1}^T sv_i \times \alpha_i. \quad (1.9)$$

Відповідно підрахунок групового показника по економічних параметрах проводиться за формулою:

$$P_E = (V_o + \sum V_{оп_i} \times \alpha_i) / (V_R + \sum V_{R_i} \times \alpha_i), \quad (1.10)$$

де V_o, V_R – одноразові витрати на придбання відповідно оцінюваної продукції та зразка; $v_{опi}, v_{Ri}$ – сумарні витрати на експлуатацію або споживання відповідно аналізованої продукції та зразка в i -тому році; T – термін служби

товару; α_i – коефіцієнт приведення експлуатаційних витрат до розрахункового року.

Розрахунок інтегрального показника конкурентоспроможності відносно зразка (K_p) проводиться за формулою:

$$K_p = P_N \times \frac{P_S}{P_E}, \quad (1.11)$$

Показник відображає відмінність між порівнюваною продукцією в споживчому ефекті, що припадає на одиницю витрат покупця з придбання і споживання виробу. Якщо $K_p < 1$, то даний товар поступається зразку щодо конкурентоспроможності, а якщо $K_p > 1$, то перевершує.

Якщо аналіз проводиться по декількох зразках, інтегральний показник конкурентоспроможності продукції по обраній групі аналогів може бути розрахований як сума середньозважених показників по кожному окремому зразку:

$$K_{p\text{ сеп}} = \sum_{i=1}^n K_{p_i} \times w_i, \quad (1.12)$$

де $K_{p\text{ сеп}}$ – інтегральний показник конкурентоспроможності продукції щодо групи зразків. K_{p_i} – показник конкурентоспроможності відносно i -го зразка; w_i – вагомість i -го зразка в групі аналогів; n – кількість аналогів.

Змішаний метод оцінки поєднує диференціальний і комплексний методи. При змішаному методі оцінки конкурентоспроможності використовується частина параметрів, які розраховані диференціальним методом і частина параметрів, які розраховані комплексним методом.

У більшості випадків дані методи використовуються відносно одного об'єкта дослідження. Автори поділяють думку Д. Г. Легези, що сутність поняття конкурентоспроможності не обмежується лише аналізом даного об'єкта порівняно з іншими. «Спроможність означає здатність об'єкта скористатися своїми можливостями. Отже, початковий етап дослідження процесу полягає у визначенні: яким чином об'єкт сільськогосподарської діяльності має використовувати свій ресурсний та інтелектуальний потенціал для завоювання свого конкурентного місця на ринку» [56, с. 71]. А для цього необхідно враховувати вплив розроблених заходів по поліпшенню діяльності сільськогосподарських підприємств на підвищення конкурентоспроможності продукції.

Для визначення конкурентоспроможності продукції на рівні підприємства, регіону та країни необхідно визначитись з системою показників, які її характеризують.

Огляд літературних джерел засвідчив, що конкурентоспроможність часто розглядається з точки зору показників ефективності (собівартість, ціна реалізації, рентабельність, норма прибутку), інтенсифікації (продуктивність, ресурсомісткість), концентрації і спеціалізації (частка продукції на ринку, частка продукції у структурі грошових надходжень). Найбільш вдало, на наш

погляд, показники конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції залежно від об'єкта дослідження, який може базуватися на мікро-, мезо- чи макрорівні представлені у роботі Д.Г.Легези [56, с. 96-97].

Враховуючи обмеженість інформації та доцільність використовувати більш-менш розповсюджені форми звітності запропоновані такі показники конкурентоспроможності продукції тваринництва на мікрорівні:

1. Продуктивність тварин і птиці, т/гол., шт./гол.;
2. Виробнича собівартість продукції, грн/т;
3. Повна собівартість 1 т реалізованої продукції, грн/т;
4. Ціна реалізації 1 т продукції, грн/т;
5. Обсяги реалізації продукції, ц;
6. Рівень товарності продукції, %;
7. Рівень спеціалізації, %;
8. Прибуток у розрахунку на 1 т реалізації продукції, грн/т;
9. Рівень рентабельності, %;
10. Норма прибутку (внутрішня ставка доходності), %;
11. Темп росту обсягів виробництва (реалізації) продукції, %;

Показники конкурентоспроможності продукції тваринництва на мезорівні [56]:

1. Продуктивність тварин і птиці в районі, т/гол., шт./гол.;
2. Повна собівартість 1 т реалізованої продукції, грн/т;
3. Ціна реалізації продукції, що склалася в районі (області), грн/т;
4. Частка району (області) у загальній реалізації продукції в регіоні, %;
5. Рівень спеціалізації продукції, %;
6. Прибуток на 1 гол поголів'я тварин, грн;
7. Прибуток на 1 т реалізованої продукції, грн/т;
8. Рівень рентабельності виробництва продукції в районі (області), %;
9. Забезпеченість населення продукцією власного виробництва у районі (області), %;
10. Темп росту обсягів виробництва (реалізації) продукції, %;

Показники конкурентоспроможності продукції тваринництва на макрорівні [56]:

1. Продуктивність тварин і птиці, т/гол., шт./гол.;
2. Витрати виробництва на 1 гол поголів'я), грн;
3. Частка обсягів виробництва країни у загальному обсязі країн, що досліджуються, %;
4. Собівартість виробництва продукції, грн/т;
5. Вплив на ємність ринку країни конкурента, %;
6. Імпортозалежність, %;
7. Потенціал експорту, т;
8. Коефіцієнт експортно-імпортного балансу, %;
9. Коефіцієнт відповідності попиту та пропозиції, %;
10. Частка експортно-сировинної орієнтації, %.

Визначити вплив на ємність ринку країни конкурента можна шляхом ділення обсягу експорту продукції дослідженої країни в країну конкурента на обсяг споживання продукції в країні конкурента і помножити на 100%. Показник імпортозалежності розраховується у відсотках. Показник імпортозалежності визначається як відношення обсягу імпорту продукції в країну до обсягу споживання продукції в даній країні.

Потенціал експорту являє собою різницю між обсягом виробництва та обсягом споживання продукції в країні. Коефіцієнт експортно-імпортного балансу розраховується розраховується як відношення обсягу експорту до обсягу імпорту продукції в дослідженій країні.

Коефіцієнт відповідності попиту та пропозиції визначається діленням обсягів споживання продукції в країні до суми обсягів виробництва та імпорту продукції без урахування експорту.

Частка експортно-сировинної орієнтації визначається як відношення вартості експорту продукції у вигляді сировини до вартості експорту продукції у переробленому виді.

Для розрахунку показників конкурентоспроможності продукції, яка уже виробляється, використовуються фактичні дані підприємств за останні 3-5 років. Для цього використовуються річна форма звітності 50 с-г, технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур, прайс-листи на ресурси постачальників ресурсів, узагальнені статистичні дані по району (області) щодо урожайності, обсягів виробництва та реалізації, виробничої та повної собівартості, виручки від реалізації кожного виду продукції, за якими проводиться оцінка [56].

Для визначення конкурентоспроможності окремих видів продукції, яка лише планується до виробництва на підприємстві, потрібно визначити планові показники урожайності та посівних площ сільськогосподарських культур з урахуванням матеріально-технічного забезпечення підприємства, обсягів виробництва та реалізації продукції, виробничих та повних витрат з визначенням собівартості одиниці продукції, спрогнозувати рівень товарності та ціни реалізації продукції, визначити планову економічну ефективність виробництва продукції тощо.

Після встановлення показників конкурентоспроможності окремих видів продукції за різними рівнями управління розробляється методика оцінки конкурентоспроможності окремих видів продукції або приймається уже розроблена окремими науковцями методика за базу. У процесі дослідження нами за основу взята методика оцінки конкурентоспроможності окремих видів продукції Н.О.Лисенка [111]. Згідно неї конкурентоспроможність продукції визначається як площа багатокутника, що розраховується як сума площ трикутників, сторонами яких є величина показників конкурентоспроможності:

$$K = \left(\frac{1}{2} \sum_{i=1}^{10} a_i a_{i+1} w_i w_{i+1} \times \sin \frac{2\pi}{n} + a_{i+1} a_1 w_{i+1} w_1 \times \sin \frac{2\pi}{n} \right) / n, \quad (1.13)$$

де K – індекс конкурентоспроможності продукції;
 a – величина i -го показника конкурентоспроможності;
 w – вага показника у їх загальному ряду;
 n – кількість показників конкурентоспроможності.

Розраховані індекси конкурентоспроможності (K) по кожному виду продукції порівнюються один з одним і встановлюється вид продукції, що є більш конкурентоспроможною для господарства за виробничими вимогами та умовами ринку.

Для розрахунку індексу конкурентоспроможності (K) по кожному виду продукції за формулою (1.1) необхідно показники конкурентоспроможності привести до одиниць виміру у відносному вираженні – відсоткових частках. Для цього показники за номерами 1, 2, 3, 4, 5, 8 необхідно представити як відношення до максимальних показників по району, що дасть можливість визначити рівень конкурентної сили виробництва продукції конкретного підприємства порівняно з іншими підприємствами району (області). Таким чином дані показники матимуть вигляд:

1. Продуктивність тварин і птиці відносно до максимальної у районі (області), %;
2. Відношення мінімальної виробничої собівартості по району до виробничої собівартості продукції підприємства (області), %;
3. Відношення мінімальної повної собівартості по району до повної собівартості продукції підприємства (області), %;
4. Ціна реалізації 1 т продукції відносно до максимальної у районі (області), %;
5. Частка обсягу реалізації продукції у загальному обсязі району (області), %;
8. Прибуток у розрахунку на 1 т реалізації продукції відносно до максимальної у районі (області), %.

Основна (аналітична) стадія дослідження конкурентоспроможності продукції передбачає розрахунок індексів конкурентоспроможності по кожному виду продукції та встановлення виду продукції, що є більш конкурентоспроможною на макрорівні (для господарства), на мезорівні (для району або області) та на макрорівні (для країни).

Для визначення конкурентної позиції продукції у підприємстві, районі (області), країни розрахунок індексів конкурентоспроможності можна доповнити застосуванням АВС-ХУЗ методу, який поєднує показники, що відображають частку продукції у структурі обсягів реалізації та стабільність реалізації продукції [56, с. 127]. До групи А відносять продукцію, що складає 80% обсягів реалізації, до групи В продукція, яка забезпечує додаткові 15% обсягів реалізації, до групи С – продукція, яка складає останні 5% обсягів реалізації. До групи Х відносять види продукції, коефіцієнт варіації обсягів виробництва чи реалізації продукції яких не перевищує 10%. До групи У відносяться види продукції, коефіцієнт варіації яких коливається у межах від

10,1 до 30%. Якщо коефіцієнт варіації перевищує 30,1%, то продукція відноситься до групи Z.

Для виявлення впливу окремих чинників на параметри конкурентоспроможності продукції проводиться групування об'єктів дослідження за умовами виробництва продукції тваринництва з метою виявлення тенденцій конкурентоспроможного виробництва. Основними ознаками групування об'єктів дослідження можуть бути: організаційно-правова форма господарювання, рівень спеціалізації чи концентрації виробництва, рівень продуктивності тварин, величина коштів державної підтримки в розрахунку на 1 голову тварин або 1 т виробленої продукції, рівень ресурсного забезпечення, собівартість продукції, рівень рентабельності виробництва продукції тощо.

Проектна стадія дослідження конкурентоспроможності продукції передбачає розробку заходів та обґрунтування пропозицій по поліпшенню конкурентоспроможності продукції на рівні підприємства, регіону, країни. І на основі внесених пропозицій здійснюється розробка оптимального плану конкурентоспроможного виробництва.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

2.1. Сучасний стан виробництва конкурентоспроможної молочної сировини сільськогосподарськими підприємствами України

Згідно з прогнозами ФАО стосовно основних тенденцій розвитку світового молочного ринку очікується, що торгівля молочною продукцією розвиватиметься швидше, ніж її виробництво. Зростання відбуватиметься по всіх продуктах, за винятком масла. При цьому більшість виробленої продукції, як і нині, реалізовуватиметься на національних ринках і ринку ЄС. Так, масштаби товарних потоків усередині останнього стабільно переважають обсяги решти глобальної торгівлі. Якщо не враховувати торгівлю всередині Євросоюзу, на світовий ринок надходить лише 14% виробленого у світі молока.

Майбутній розвиток тваринництва, у тому числі й молочного, в країнах, що розвиваються, містить як нові можливості, так і небезпеки. Так, у виробництві і переробленні продукції цілком реальним є витіснення дрібних фермерів великими інтегрованими комерційними структурами, що займають домінуючі позиції, і загострення внаслідок цього проблеми бідності та недоїдання у сільській місцевості. Неконтрольована експансія високо інтенсивних виробництв може також мати і серйозні негативні екологічні наслідки. Водночас, у разі ефективної організації галузь здатна стати каталізатором розвитку сільської економіки. Проте для цього необхідне активне сприяння з боку приватного і суспільного секторів – відмова від політики структурної деформації, яка штучно збільшує економічний ефект від зростання масштабів виробництва і пригнічує дрібних виробників; створення інституціональних й інфраструктурних можливостей для успішної інтеграції дрібних виробників у динамічну молочну індустрію; забезпечення дотримання екологічних обмежень, у тому числі за допомогою залучення інвестицій із суспільного сектора для збільшення виробництва на основі підвищення його ефективності.

Без здійснення такої попереджуючої політики розвитку галузі вплив зростаючого світового попиту на продовольчу безпеку і безпечність продовольства, охорону навколишнього середовища і зниження рівня бідності за прогнозами міжнародних аналітиків ймовірно буде несприятливим.

Розвиток українського ринку молока і молочної продукції, який абсорбує приблизно 17% продовольчих витрат населення, забезпечуючи задоволення потреб вітчизняних споживачів у цьому виді продукції на рівні 66% від фізіологічно обґрунтованих норм, відбувається у руслі загальносвітових тенденцій. Найнагальнішими проблемами ринку

визнаються недостатність пропозиції молока та переважною мірою низький рівень його якості.

Протягом 2000–2014 рр. обсяг виробництва молока в Україні в усіх категоріях господарств скоротилося на 12,0% з 12,7 млн т до 11,1 млн т (табл. 2.1) [112].

Таблиця 2.1– Обсяг виробництва молока в Україні

Показник	Рік					2014 р. в % до	
	2000	2011	2012	2013	2014*	2 000р.	2 013р.
Виробництво молока у всіх категоріях господарств: тис. т	12657,9	11086	11377,6	11500,5	11132,8	88,0	99,5
%	100	100	100	100	100	х	х
У т.ч.: у сільськогосподарських підприємствах: тис. т	3668,7	2245,9	2535,3	2585,6	2647,5	72,2	103,5
%	29	20,3	22,3	22,5	23,8	х	х
господарствах населення: тис. т	8989,2	8840,1	8842,3	8914,9	8485,3	94,4	98,3
%	71	79,7	77,7	77,5	76,2	х	х
Виробництво молока на одну особу, кг	257,4	242,5	249,5	252,5	258,9	100,6	102,5

* Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [112].

Обсяги виробництва молока зменшилися переважно через скорочення поголів'я корів, унаслідок подорожчання кормів і пально-мастильних матеріалів, до того ж темпами, що перевищували темпи зростання закупівельних цін на молоко. Особливо значний спад спостерігається у сільськогосподарських підприємствах. За цей період обсяги виробництва молока тут зменшились на 27,8%.

Проте з 2011 р. спостерігається збільшення обсягів виробництва молока і у 2013 р. збільшилося порівняно з 2011 р на 3,7% [56]. Це зумовлене тим, що з 2011 року розпочате будівництво близько 70 комплексів молочного напрямку. У результаті цього збільшилися обсяги виробництва молока саме у сільськогосподарських підприємств за цей період на 15,1% при значно менших темпах росту у господарствах населення. Але у господарствах населення виробляється переважна кількість молока – 76,2% його загального обсягу у 2014 р.

Обсяг виробництва молока в Україні на одну особу за цей період збільшився з 257,4 кг в 2000 р. до 258,9 кг у 2014 р. або лише на 0,58% за рахунок скорочення чисельності населення України.

Основною причиною такої тенденції в молочному скотарстві є системна криза яка триває в цій галузі.

Економічні взаємовідносини між регіонами держави, країнами, будуються на простому постулаті, що високі рівні самодостатності регіону та

значний обсяг продажу надлишків продукції забезпечує компенсацію обсягів продукції, що не виробляється в регіоні та ввозиться без шкоди для економіки. Це сприяє раціональному використанню ресурсів, розвитку інтеграції на основі поділу праці, спеціалізації та кооперування високотехнологічного виробництва.

Самодостатність регіону на рівні науково обґрунтованих норм споживання основних продуктів харчування є критерієм його соціально-економічної ефективності, особливо щодо забезпечення населення молочними продуктами.

Серед областей країни найбільші обсяги молока у 2014 р. (7,7% від загального обсягу по Україні) були вироблені у Вінницькій області (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Структура виробництва молока за регіонами України

Регіон України	2000 р.		2012 р.	2013 р.	2014 р.			
	тис. т	%	тис. т	тис. т	тис. т	%	Частка виробництва в с.-г. підприємствах, %	в % до 2000 р.
Україна	12657,9	100	11377,6	11488,2	11132,8	100,0	100,0	88,0
Автономна Республіка Крим	402,6	3,2	310,2	297,6
Вінницька	654,9	5,2	847,4	856,9	852,0	7,7	6,7	130,1
Волинська	458,2	3,6	466,5	467,0	459,3	4,1	2,9	100,2
Дніпропетровська	522,4	4,1	343,4	348,0	357,2	3,2	3,2	68,4
Донецька	472,9	3,7	332,9	324,8	283,0	2,5	4,1	59,8
Житомирська	656,3	5,2	594,9	597,6	589,7	5,3	3,8	89,9
Закарпатська	360,3	2,8	401,1	410,3	409,6	3,7	0,2	113,7
Запорізька	354,2	2,8	257,5	264,9	267,5	2,4	1,3	75,5
Івано-Франківська	522,6	4,1	466,3	470,5	483,3	4,3	0,6	92,5
Київська	679,5	5,4	476,3	475,9	467,0	4,2	8,2	68,7
Кіровоградська	385	3,0	309,2	322,0	324,3	2,9	2,0	84,2
Луганська	318,4	2,5	282	279,5	251,6	2,3	1,7	79,0
Львівська	1032	8,2	620,7	619,4	601,0	5,4	0,9	58,2
Миколаївська	346,8	2,7	367,4	370,7	369,3	3,3	1,4	106,5
Одеська	532,4	4,2	397,9	402,3	405,9	3,6	1,5	76,2
Полтавська	588,7	4,7	777,8	785,0	814,1	7,3	15,8	138,3
Рівненська	436,4	3,4	442,6	453,4	458,3	4,1	2,2	105,0
Сумська	479,6	3,8	427,3	427,3	427,1	3,8	6,3	89,1
Тернопільська	505,6	4,0	459,6	485,9	480,6	4,3	2,0	95,1
Харківська	539,6	4,3	513,3	536,7	525,5	4,7	8,7	97,4
Херсонська	320,1	2,5	310,5	308,8	302,9	2,7	1,5	94,6
Хмельницька	656,6	5,2	594,7	591,5	602,3	5,4	5,4	91,7
Черкаська	499,1	3,9	498,5	511,7	529,8	4,8	10,8	106,2
Чернівецька	332,6	2,6	298,3	298,1	299,3	2,7	0,7	90,0
Чернігівська	601,1	4,7	581,3	582,4	572,2	5,1	8,2	95,2

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [113].

Протягом 2000-2014 рр. обсяг виробництва молока збільшився у Вінницькій області на 30,1%, Волинській області на 0,2%, Закарпатській області на 13,7%, Миколаївській області на 6,5%, Рівненській області на 5,0%, Полтавській на 38,3% та Черкаській області на 6,2%. У решти областей протягом цього періоду спостерігається зменшення обсягів виробництва молока. Найбільший рівень зменшення обсягів виробництва молока спостерігається у Львівській області на 41,8%, Дніпропетровській області на 31,6%, Київській області на 31,3%, Запорізькій області на 24,5, Одеській області на 23,8 відсотка [113].

У розвинених аграрних регіонах і регіонах, де частка виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах є незначною (Івано-Франківська, Тернопільська, Херсонська, Чернівецька, Сумська, Харківська, Житомирська області), рівень зменшення обсягів виробництва молока за цей період склав 5 – 10%. Основною причиною зменшення обсягів виробництва молока, як в цілому по Україні так і у регіонах, є скорочення поголів'я корів (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Структура поголів'я корів за категоріями господарств в Україні (на кінець року)

Показник	Рік					2014 р. в % до	
	2000	2011	2012	2013	2014*	2 000р.	2 013р.
Поголів'я корів в усіх категоріях господарств: тис. гол.	4958,3	2582,2	2554,3	2508,8	2262,7	45,6	90,2
%	100	100	100	100	100	x	x
У т.ч.: у сільськогосподарських підприємствах: тис. гол.	1851	583,7	575,2	565,4	529,2	28,6	93,6
%	37,3	22,6	22,5	22,5	23,4	x	x
господарствах населення: тис. гол.	3107,3	1998,5	1979,1	1943,4	1733,5	55,8	89,2
%	62,7	77,4	77,5	77,5	76,6	x	x

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [112].

За даними Держслужби статистики України за період 2000-2014 рр. поголів'я корів в Україні скоротилося на 44,4%, а в сільськогосподарських підприємствах – на 71,4% [112].

Протягом 2010 – 2014 рр. в Україні кількість підприємств, які займаються виробництвом молока зменшилась з 3741 до 2802 або на 939 підприємств. Проте також спостерігається і концентрація виробництва молока. Якщо в 2010 р. було лише 44 великих підприємства молочною напрямку, що мали корів понад 1000 голів, то в 2014 р. – 63 підприємства (табл. 2.4).

Таблиця 2.4. – Групування сільськогосподарських підприємств за наявністю поголів'я корів на 1 січня 2015 року

Показник	Кількість підприємств		Чисельність поголів'я	
	одиниць	у % до загальної кількості	тис. голів	у % до загальної чисельності
Підприємства – всього	2802	100,0	529,2	100
з них мали, голів:				
до 100 голів	1424	50,7	42	8,0
100 – 499	1105	39,5	255	48,2
500 – 999	210	7,5	141	26,6
понад 1000	63	2,3	91	17,2

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [113].

Основна питома вага підприємств (18,1 %) із існуючих припадає на господарства з чисельністю 100 – 200 корів [113].

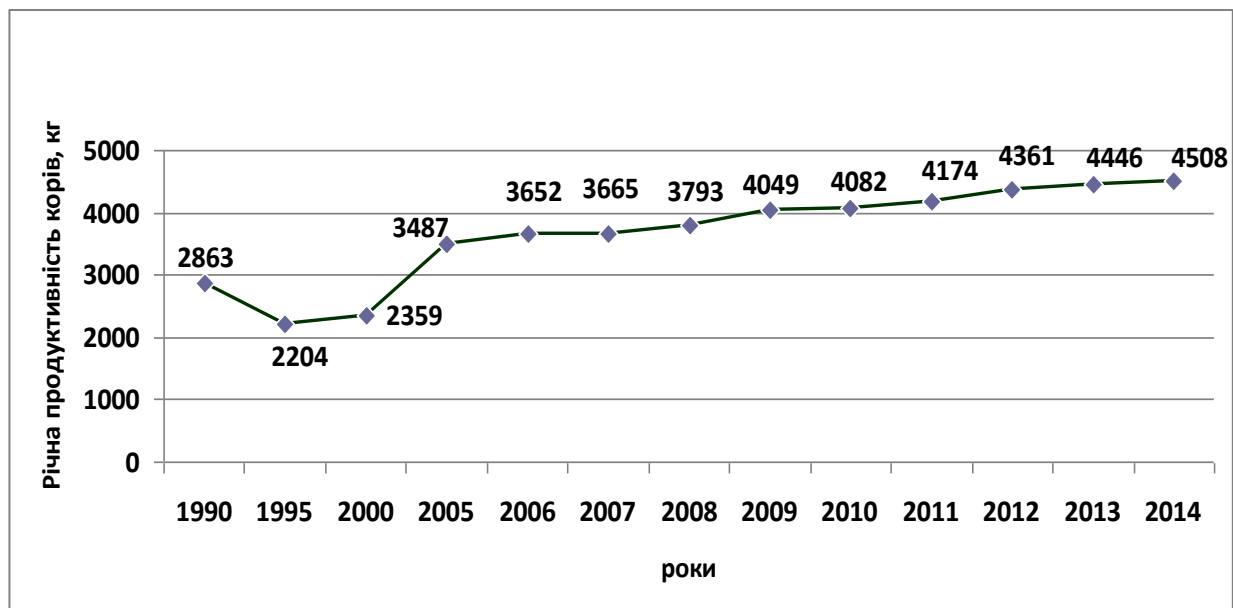
Дані таблиці 2.5 свідчать про зменшення поголів'я корів також і по регіонах України [113].

Таблиця 2.5 – Поголів'я корів та їх продуктивність по регіонах України

Регіон України	Поголів'я корів на кінець року, тис.гол.					Річний надій на корову, кг				
	Рік				2014р. в % до 2000р.	Рік				2014р. в % до 2000р.
	2000	2012	2013	2014		2000	2012	2013	2014	
Україна	4958,3	2554,3	2508,8	2262,7	45,6	2359	4361	4446	4508	191,1
АР Крим	144,5	66,2	65,8	2503	3990	4104
Вінницька	275,9	173	170,9	161,8	58,6	2316	4853	4909	4953	213,9
Волинська	205,6	123,4	123,5	112,0	54,5	2147	4032	4070	4042	188,3
Дніпропетровська	192,6	80,2	80,2	75,9	39,4	2231	4210	4281	4351	195,0
Донецька	155,9	67,8	65,1	49,5	31,8	2399	4440	4564	4118	171,7
Житомирська	295,2	134,4	128,2	119,1	40,3	2121	4423	4510	4513	212,8
Закарпатська	134,7	101,1	101,2	93,7	69,6	2554	3795	3848	3844	150,5
Запорізька	134,2	61,1	61,1	58,9	43,9	2116	4189	4189	4210	199,0
Івано-Франківська	202,2	119,6	116,9	106,6	52,7	2475	3831	3855	4054	163,8
Київська	245,2	78,6	76,9	73,2	29,9	2597	5986	6011	6023	231,9
Кіровоградська	128,6	63,7	62,9	59,1	46,0	2553	4582	4873	4917	192,6
Луганська	126,5	58,4	55,3	36,1	28,5	2134	4497	4551	4287	200,9
Львівська	336,9	152,4	146,6	136,7	40,6	3132	4009	4087	4105	131,1
Миколаївська	144,7	89,8	90,1	82,3	56,9	2037	3939	4061	4033	198,0
Одеська	223,1	107,6	108,7	104,5	46,8	2263	3503	3552	3561	157,4
Полтавська	232,9	133,7	132,0	129,2	55,5	2352	5545	5608	6019	255,9
Рівненська	197,7	116,8	116,9	104,2	52,7	2131	3875	3938	3951	185,4
Сумська	206	91,4	90,3	84,8	41,2	2271	4513	4708	4757	209,5
Тернопільська	193,5	112,4	107,0	99,8	51,6	2508	4073	4287	4449	177,4
Харківська	217,3	99,1	98,9	92,7	42,7	2137	4987	5246	5145	240,8
Херсонська	122,5	77,7	72,1	71,5	58,4	2122	3966	3948	4175	196,7
Хмельницька	278,8	149,8	146,3	139,7	50,1	2383	3968	3972	4136	173,6
Черкаська	188,7	94,1	95,0	91,2	48,3	2389	5257	5357	5494	230,0
Чернівецька	117	67,5	66,0	60,1	51,4	2620	4252	4313	4423	168,8
Чернігівська	258,1	134,5	130,9	120,1	46,5	2177	4420	4496	4533	208,2

Дані таблиці 2.5 свідчать про пряму залежність зменшення обсягів виробництва молока по регіонах від скорочення поголів'я в них. Так, в промислових регіонах (Київська, Дніпропетровська області) поголів'я корів у 2014 році становило менше 30,0-40,0% рівня 2000 року. В той же час як у Закарпатській, Вінницькій, Полтавській областях поголів'я корів зменшилось за цей період лише до 55 – 70%, що зумовлено збільшенням поголів'я корів у господарствах населення [113].

Значні обсяги виробництва молока (зокрема, у 2010–2014 рр. – 76,2 – 80,3 %) та його заготівлі (близько 44,3%) зосереджені в особистих господарствах населення, майже 90% яких утримують по 1-2 корови, що перешкоджає впровадженню новітніх технологій утримання й годівлі тварин, а також їх належному ветеринарному обслуговуванню, а отже, у підсумку технологічно не дозволяє забезпечити отримання високоякісної молочної продукції. Так, молоко, вироблене у господарствах населення, відповідає вимогам лише другого гатунку, тоді як вироблене у великих сільськогосподарських підприємствах – у переважній більшості реалізується вищим і першим гатунком. Проблему погіршує й низька продуктивність наявних в Україні молочних корів, яка майже вдвічі нижча за рівень, досягнутий в економічно розвинених країнах (рис. 2.1).

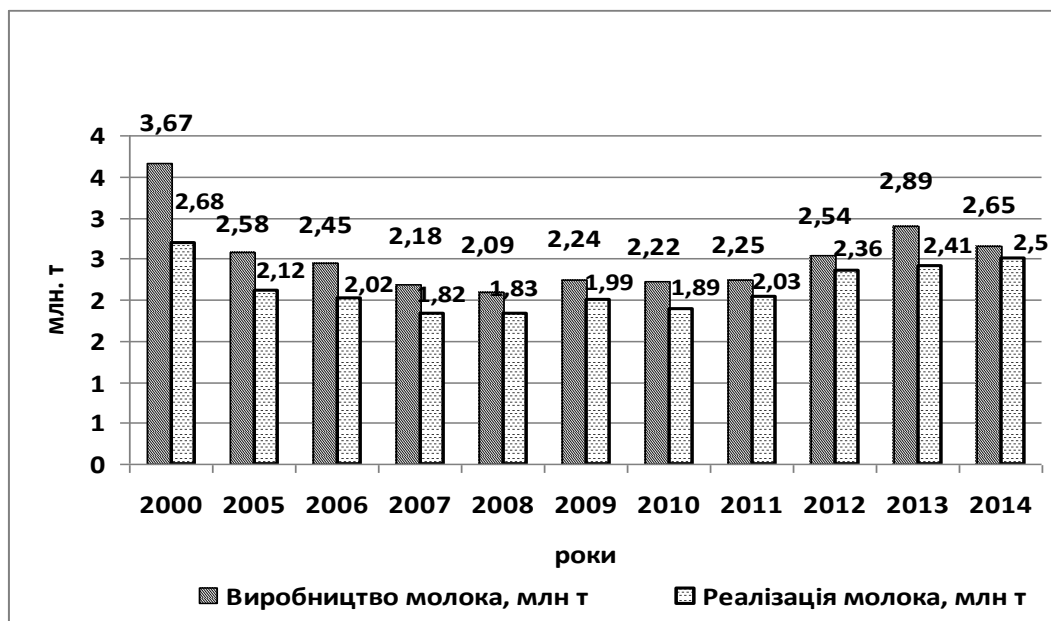

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [112].

Рисунок 2.1 – Середньорічний надій молока від однієї корови в Україні, кг

Обсяг виробництва молока в Україні за 2000-2014 рр. зменшився лише на 12,0 % завдяки підвищенню середньорічного надою молока від однієї корови з 2863 кг до 4508 кг. Сільськогосподарські підприємства Київської та Полтавської областей одержали від однієї фуражної корови у 2014 р. понад 6000 кг молока. Проте досягнутий рівень надою молока в цілому по Україні не є достатньо високим порівняно з країнами Західної Європи і США (в країнах ЄС – понад 6500 кг, США – понад 9500 кг).

Рівень товарності молока в Україні є досить низьким. Якщо сільськогосподарські підприємства реалізують близько 93% виробленого молока, то господарства населення лише 23,0 % (рис. 2.2).

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [115].

Рисунок 2.2 – Обсяги виробництва і реалізації молока в сільськогосподарських підприємствах України, 2000-2014 рр.

Молокопереробні підприємства України мають значні потужності і можуть переробляти до 20 млн. тонн молока на рік, фактично ж протягом останніх 5 років переробляється в середньому 5 млн т молочної сировини. У структурі випуску переважають сири, цільномолочна продукція, масло, сухе молоко та казеїн.

Більшу частину виробленого молока (89,8%) підприємства реалізують переробним підприємствам (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Структура реалізації молока сільськогосподарськими підприємствами за напрямками реалізації

Показник	Рік				2014 р. в % до	
	2000	2012	2013	2014	2000 р.	2013 р.
Реалізовано всього, тис. т	2683,7	2360,1	2409	2506,2	93,4	104,0
%	100	100	100	100	x	x
У т.ч.: переробним підприємствам: тис. т	1779,3	2218,9	2263,6	2379,4	133,7	105,1
%	66,3	94	94,0	94,9	x	x
видано пайовикам в рахунок орендної плати: тис. т	5,0	0,5	0,4	0,4	8,0	100,0
%	0,2	0,0	0,0	0,0	x	x
в рахунок оплати праці: тис. т	202,1	4,4	3,9	3,1	1,5	79,5
%	7,5	0,2	0,2	0,1	x	x
ринку: тис. т	569,1	37,8	36,3	32	5,6	88,2
%	21,2	1,6	1,5	1,28	x	x
за іншими напрямками: тис. т	128,2	98,5	104,8	91,3	71,2	87,1
%	4,8	4,2	4,4	3,6	x	x

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [112].

Із загального обсягу реалізованого молока у 2014 р. лише незначна частина молока була реалізована на ринку (1,28 %) та за іншими каналами (3,6 %). У 2014р. порівняно з 2013 р. сільськогосподарські підприємства збільшили обсяги його реалізації на 4,0% [112].

На перспективу у вітчизняній молокопереробній промисловості прогнозуються продовження концентрації ринку через поглинання дрібних виробництв великими компаніями, кількість яких на ринку у підсумку очікується близькою 10 та пришвидшення процесу створення вертикально інтегрованих структур.

Значне зменшення обсягів виробництва молока зумовило і зменшення рівня реалізації молока за регіонами України. (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Обсяги реалізації молока сільськогосподарськими підприємствами, тис. т

Регіони України	2000 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014р. в % до 2000р.
Україна	2683,7	2061,3	2360,1	2278,4	2506,2	93,4
АР Крим	79,3	27,4	25,9	18,6
Вінницька	139,5	117,0	135,9	132,3	142,7	102,3
Волинська	79,6	64,3	77,5	64,3	71,3	89,6
Дніпропетровська	141,6	57,9	68,9	73,5	81,9	57,8
Донецька	127,7	118,5	121,6	111,7	102,7	80,4
Житомирська	134,4	66,4	82,4	77,5	87	64,7
Закарпатська	8,7	2,7	3,3	2	2	23,0
Запорізька	87,7	27,7	30	24	29,4	33,5
Івано-Франківська	20,6	9,1	11,1	9,5	12,1	58,7
Київська	224,4	210,5	231,8	224,3	243	108,3
Кіровоградська	70,9	35,0	39,2	39,3	47,9	67,6
Луганська	73,2	44,9	50,5	45,1	40,6	55,5
Львівська	44,2	19,3	21,9	17,5	20,6	46,6
Миколаївська	67,6	33,2	38,6	37,6	42	62,1
Одеська	97,4	29,9	31,2	28,3	31,3	32,1
Полтавська	212,2	294,7	377,8	375,3	424,8	200,2
Рівненська	66,5	40,6	49,5	48,7	57,6	86,6
Сумська	177	124,9	140,2	130	143,1	80,8
Тернопільська	48,7	35,6	40,2	44,3	49,9	102,5
Харківська	215,2	163,6	194,8	197,4	218,9	101,7
Херсонська	67,8	26,5	31,5	31,2	38,1	56,2
Хмельницька	136,9	88,0	104,1	103,8	130,6	95,4
Черкаська	180,7	209,3	247,7	247,3	276,1	152,8
Чернівецька	27,1	19,2	19,6	16,4	16,7	61,6
Чернігівська	154,8	195,1	184,9	178,5	195,9	126,6

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [113].

Помітне зменшення обсягів виробництва молока у сільськогосподарських підприємствах у 2000 – 2014 рр. зумовило зменшення обсягів його реалізації. Найбільший рівень зменшення обсягів реалізації молока за цей період (60 – 67%) спостерігається у регіонах, у

яких частка виробництва молока у господарствах населення є значною (Закарпатській області), а також промислових регіонах, в яких поголів'я корів в сільськогосподарських підприємствах значно зменшилось (Запорізькій, Одеській, Херсонській, Миколаївській областях).

У країнах Європи майже 96% молока переробляється на молочні продукти. У 2014 р. в Україні лише 41,7% від усього виробленого молока надійшло на промислову переробку: від сільськогосподарських підприємств – 2428,2 тис. т, від господарств населення – 1737,0 тис. т, від інших господарських структур – 451,7 тис. т [115] (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Надходження молока на підприємства, що займалися його переробкою, тис. т

Показник	Рік						
	2005	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Надійшло – всього у тому числі від:	5689,0	4741,8	4793,2	4615,1	4716,4	4570,2	4646,6
- с.-г. підприємств	1797,1	1867,1	1890,4	2030,1	2277,7	2325,1	2428,2
- господарств населення	3814,3	2550,3	2544,2	2155,3	2007,2	1824,0	1737,0
- інших господарських структур	77,6	253,8	302,6	361,6	406,7	396,2	451,7

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [112].

Наявні обсяги виробництва молока за останні роки в межах 12,2-11,1 млн т забезпечує споживчий попит населення в молочних продуктах в середньому на рівні 205-223 кг на одну особу в рік [112].

При цьому біля 5% молока використовується з експортною метою, при імпорті близько 3,2 % молочних продуктів (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Баланс молока та молочних продуктів в Україні, тис. т

Показник	Рік						
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Виробництво	12658	13714	11249	11086	11378	11488	11133
Зміна запасів на кінець року	-394	27	-11	-9	90	-45	85
Імпорт	50	112	273	257	410	548	357
Усього ресурсів	13102	13799	11533	11352	11698	12081	11405
Експорт	1100	1901	956	964	820	769	527
Витрачено на корм	2203	1270	1099	1020	1072	1252	1153
Втрати	10	3	8	5	9	10	14
Фонд споживання: всього	9789	10625	9470	9363	9797	10050	9581
у розрахунку на 1 особу, кг	199,1	225,6	206,4	204,9	214,9	220,9	222,8

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [112].

У 2014 р. молочна галузь України працювала стабільно і порівняно із загальним станом економіки вона показала задовільні результати. У 2014 р. було реалізовано молочної продукції на 297,0 млрд грн. Проте структура

молочної продукції зазнала суттєвих змін внаслідок зниження купівельної спроможності населення. Так, на внутрішньому ринку відмічено скорочення виробництва і споживання твердих сирів. Водночас зросла частка обробленого молока, вершків, сухого знежиреного молока і казеїну. Крім того, в Україні було вироблено 114 тис. т вершкового масла (в 2013 р – 89 тис. т) [116]. Молочний ринок розподілився на користь тих його суб'єктів, які вчасно змогли зорієнтуватися і утримати обсяги експорту. В той час деякі молочні підприємства втратили свою частку ринку (2.10).

Таблиця 2.10 – Обсяги виробництва окремих видів молочної продукції, тис. т

Показник	2014 р.	2014р. у % до 2013 р.
Молоко рідке оброблене	1080,0	114,3
Масло вершкове	114,0	124,8
Сир свіжий неферментований, включаючи сирну сироватку та кисломолочний сир	74,3	91,5
Сири жирні	129,0	78,3
Йогурт та інші ферментовані та сквашені молоко та вершки	470,0	91,6

Джерело [116, с.11]

Виробничі потужності молокопереробних підприємств складають біля 15 млн т по сировині і в останні роки завантажені лише на 30-40%. Кількість переробних підприємств в Україні, які здійснюють переробку молока-сировини, у 2013 р. становила 266, тоді як у 2010 р. таких підприємств було 285. Найбільші потужності з переробки молока в Україні зосереджені в п'яти областях – Полтавській (2610 т/добу), Хмельницькій (1984,4 т/добу), Вінницькій (1876,0 т/добу), Харківській (1730,0 т/добу), Черкаській (1570 т/добу).

Найбільш впливовими на українському ринку молока та молочних продуктів є компанії:

- «Данон Україна» (торгові марки «Био-Баланс», «Галактон», «Кремез», Простоквашино», «Украинское», «Веселый Пастушок», «Живинка», «Активиа», «Даниссимо», «Растишка»);

- «Молочний Альянс» (торгові марки «Славія», «Пирятинь», «Златокрай» та «Яготинське»);

- «Люстдорф» (торгові марки «На здоров'я», «Селянське», «Бурёнка», «Люстдорф» и «Тотоша»);

- «Терра Фуд»;

- «Галичина»;

- «Вімм Білль Дан Україна».

У 2014 р. на лідируючі позиції вийшла ГК «Терра Фуд», яка збільшила виробництво продукції на 20% порівняно з 2013 р. «Терра Фуд» – молочна компанія, що є лідером ринку вершкового масла, рослинно-вершкових

сумішей і сиру в Україні. Продукція компанії експортується більш ніж до 30 країн світу [117].

Протягом 2014 р. також збільшили обсяги молочної продукції підприємства «Альміра», «Геркулес», «Комбінат«Придніпровський», Тернопільський молокозавод, «Молочна слобода», «Моліс» і «Агроальянс». У всіх інших підприємствах відбулося зниження обсягів виробництва молочної продукції порівняно з 2013 р. При цьому найбільш відчутні втрати понесли виробники сирів. Це такі компанії як «Молочний Альянс» та «Мілкіленд». Проте, у другому півріччі всі виробники даної продукції переорієнтувалися і почали виробляти сухе знежирене молоко і масло, які не є високоприбутковими, але виявилися досить вигідними для експортерів.

Незважаючи на ембарго Російської Федерації, загальна кількість експортованої молочної продукції з України у 2014 р. не зменшилася порівняно з 2013 р. При цьому частка Росії значно знизилася. Збільшилися частки таких країн СНД як Білорусь і Казахстан. Частка інших країн зросла з 7% в 2013 до 17% в 2014 р і збільшилася на \$38 млн. По країнах Митного союзу відбулося зниження частки експорту молочної продукції порівняно з 2013 р. У 2014 р. українські виробники змінили структуру експорту. Так, відчутно скоротилася частка сирів (з 10% до 6%), згущеного молока, кисломолочних продуктів. Проте збільшилася реалізація на зовнішні ринки вершкового масла – в 3,7 рази, сухого молока - в 2,2 рази, технічного казеїну – на 73%. При цьому імпорт молочної продукції зменшився з огляду на те, що через девальвацію гривні імпортна молочна продукція стала більш дорогою.

Низький рівень споживання молочних продуктів в Україні обумовлений не відсутністю потенціальних можливостей виробництва, а низькою купівельною спроможністю населення (науково обґрунтований норматив – 380 кг). Особливо помітне зменшення протягом 2000 – 2014 рр. молока на одну особу за регіонами України (табл. 2.11).

Низький рівень споживання молока (190 – 210 кг на особу) спостерігається в промислових регіонах: Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Луганській областях. У АР Крим, Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Луганській, Київській, Одеській та Харківській областях відзначається нестача виробництва молока для потреб населення регіону. Виробляється молока більше потреби населення регіону (при фактичному рівні споживання на особу) у Вінницькій, Волинській, Житомирській, Кіровоградській, Полтавській, Сумській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській областях.

В Україні, як і на решті агропродовольчих ринків країни і світу, цінова ситуація на ринку молока і молочних продуктів є нестабільною. Зазвичай донедавна внутрішні ціни коливалися, під впливом фактора сезонності виробництва молока (у грудні-січні закупівельні ціни могли вдвічі перевищувати червневі). То останнім часом усе більший вплив на ціни на молоко справляють світові цінові тенденції, які пов'язані зі зростанням

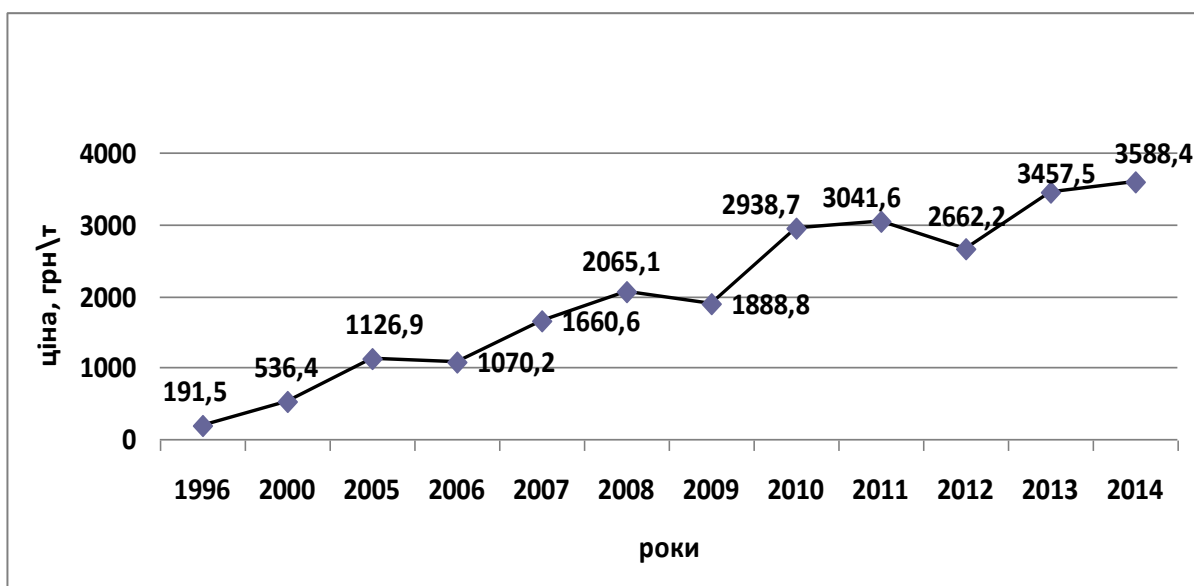
агропродовольчого попиту і різким загостренням енергетичної кризи – підвищення світових цін на фуражні сільськогосподарські культури, пально-мастильні матеріали та молокопродукти.

Таблиця 2.11 – Споживання молока та молочних продуктів в Україні на одну особу за рік, кг

Показник	Рік							2014 р. в % до 2000 р.
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	
Україна	199,1	225,6	206,4	204,9	214,9	220,9	222,8	111,9
АР Крим	141,6	161,4	181,0	179,2	185,6	187,7
Вінницька	195,3	232,9	216,0	210,7	218,9	218,9	216,7	111,0
Волинська	264,4	268,8	240,1	240,9	242,1	242,1	235,0	88,9
Дніпропетровська	167,1	193,7	178,9	170,6	190,4	200,5	205,5	123,0
Донецька	157,3	196,1	178,2	182,7	200,5	207,1	200,1	127,2
Житомирська	260,3	282,9	243,1	233,1	237,5	240,9	235,4	90,4
Закарпатська	242,4	259,4	236,6	242,4	244,8	253,2	247,7	102,2
Запорізька	163,8	189,3	176,5	178,0	185,1	190,1	194,6	118,8
Івано-Франківська	295,0	302,7	264,7	260,1	259,9	269,8	260,9	88,4
Київська	201,5	208,5	196,3	199,9	215,5	231,2	226,3	112,3
Кіровоградська	209,4	228,3	202,9	192,7	200,0	208,5	208,5	99,6
Луганська	121,9	168,7	173,6	175,2	185,9	196,0	190,6	156,4
Львівська	264,8	258,3	210,5	207,6	226,1	238,7	247,4	93,4
Миколаївська	190,4	244	219,7	212,2	230,2	227,2	227,2	119,3
Одеська	164,0	213,9	185,0	180,0	185,4	192,0	205,5	125,3
Полтавська	221,0	246,5	219,7	222,5	230,9	240,5	235,8	106,7
Рівненська	239,4	271,5	246,5	239,0	239,0	232,4	222,2	92,8
Сумська	217,1	221,2	216,1	210,7	209,4	212,8	217,1	100,0
Тернопільська	288,2	278,1	237,2	234,6	246,4	241,8	236,3	82,0
Харківська	168,7	217,6	216,8	217,7	227,7	229,5	237,2	140,6
Херсонська	200,8	216,6	186,5	184,6	196,2	199,6	211,0	105,1
Хмельницька	268,6	282,9	242,1	242,1	240,6	249,2	244,3	91,0
Черкаська	216,3	248,4	221,2	218,1	233,9	231,8	237,6	109,8
Чернівецька	254,8	263,0	242,2	243,9	243,9	241,5	249,6	98,0
Чернігівська	280,4	280,5	251,7	241,5	239,1	241,0	243,6	86,9

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [113].

Підвищення закупівельних цін на молоко протягом 2000-2014 рр. здійснювалось як внаслідок зростання попиту на молоко і молочні продукти та відсутності в достатній кількості якісної молочної сировини так і за рахунок інфляційних процесів. За період з 2006 до 2014 року вони зросли майже у 3,4 рази (рис. 2.3).

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [112].

Рисунок 2.3 – Середня ціна реалізації молока в сільськогосподарських підприємствах України, грн/т

Особливо відчутне коливання цін на молоко спостерігається в окремих регіонах країни. Так, розмах коливань навколо середніх по країні значень цін на молоко і молочні продукти в окремих областях відрізняється майже в 1,5 рази. Це, зокрема, свідчить про необхідність посилення міжрегіональної конкуренції на молочному ринку для вирівнювання абсолютних рівнів цін і покращення тим самим цінової ситуації на агропродовольчому ринку країни в цілому (табл. 2.12).

Найвищий рівень цін у 2014 році спостерігався у промислово-розвинених областях та на півдні країни. А найнижчий рівень цін відмічений у Івано-Франківській, Одеській, Сумській, Волинській, Чернігівській областях [114].

В Україні зростає інтерес до промислового виробництва молока, а в дрібних господарствах – падає, про що свідчить поступове зменшення поголів'я великої рогатої худоби. Таким чином в перспективі можна чекати збільшення частки виробництва молока на промислових комплексах.

Підвищення попиту на молоко і молочні продукти а також дефіцит молочної сировини до листопада 2013 року сприяли підвищенню закупівельних цін в Україні до рівня світових (рис. 2.4). Закупівельна ціна на молоко характеризується сезонністю. У літній період вона знижується у зв'язку з збільшенням пропозиції молока, а у зимовий період у зв'язку зі зменшенням пропозиції молока – підвищується. Протягом 2013 р. ціна реалізації молока по Україні коливалась від 3,1 до 5,2 грн залежно від його якості, обсягів і графіків постачання.

Девальвація національної валюти у 2014 році та зниження попиту на продукцію скотарства на внутрішньому ринку, яке пов'язане зі зниженням

купівельної спроможності населення, зумовили зниження цін на молоко у доларовому еквіваленті в Україні у II кварталі 2015 р. до 19 центів/кг.

Таблиця 2.12 – Середні ціни реалізації молока сільськогосподарськими підприємствами, грн/т

Регіон України	2000р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014 р.	2014р. в % до 2000р.
Україна	536,4	3041,6	2662,2	3457,5	3588,4	669,0
АР Крим	514,5	3413,3	3105	3536,3
Вінницька	526,5	3064,9	2859,7	3461,9	3669,0	696,9
Волинська	556,5	2830,4	2398,5	3355,6	3427,9	616,0
Дніпропетровська	580,4	3165	2867,1	3745,2	3796,2	654,1
Донецька	538,8	3068,2	2837,8	3616,8	3753,0	696,5
Житомирська	515,1	2897,2	2537,8	3472,6	3579,7	695,0
Закарпатська	563,5	3658,8	3669,4	3202,7	3903,3	692,7
Запорізька	513,1	2940,8	2755,3	3221,9	3597,7	701,2
Івано-Франківська	483	2936,2	2476,9	3301,9	3228,5	668,4
Київська	622,2	3102,4	2811,9	3375,8	3580,5	575,5
Кіровоградська	490,3	2824,2	2402,6	3182,1	3431,2	699,8
Луганська	514,1	3124,8	2877,7	3381,9	3670,7	714,0
Львівська	503,1	2953,7	2663,6	3366,6	3504,6	696,6
Миколаївська	508,2	2986	2568,7	3535,9	3563,3	701,2
Одеська	505,1	2676,9	2625,7	2998,3	3350,8	663,4
Полтавська	526,2	3059,5	2575	3507,6	3626,7	689,2
Рівненська	545,5	2918,4	2516,4	3297,9	3485,3	638,9
Сумська	525,3	2928,5	2371,5	3262	3342,4	636,3
Тернопільська	530,3	3103,8	2690,6	3475,3	3735,2	704,4
Харківська	551	3187,9	2877,4	3600,6	3664,4	665,0
Херсонська	498,6	3181,9	2735,4	3739	3768,8	755,9
Хмельницька	500,8	3017,2	2511,7	3421	3535,1	705,9
Черкаська	552,5	3097,7	2705,3	3536,8	3645,0	659,7
Чернівецька	518,6	3063,5	2633,6	3492,5	3536,4	681,9
Чернігівська	525,9	2932,7	2453,3	3325,3	3433,0	652,8

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [112].

Виробництво молока в значній кількості підприємств і в господарствах населення стало збитковим. У результаті поголів'я великої рогатої худоби станом на 1 червня 2015 р. порівняно з аналогічною датою минулого року зменшилося на 8,0% до 4 млн 429,1 тис. голів, а поголів'я корів – на 6,5% до 2 млн 274,7 тис. тварин.

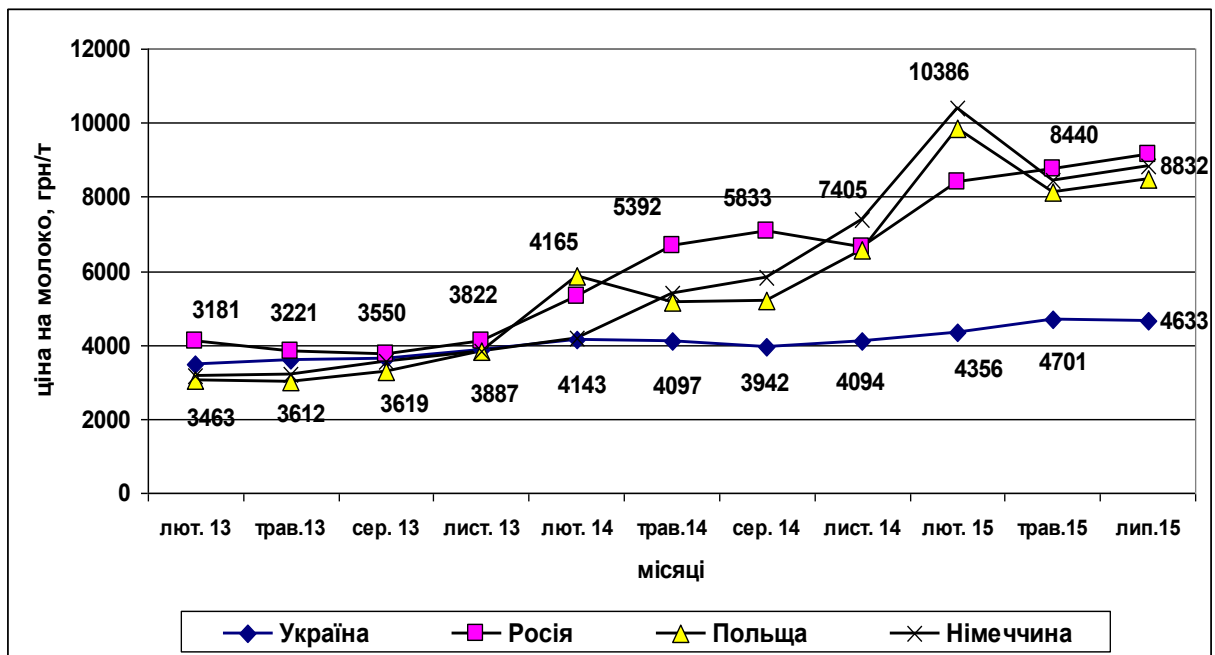
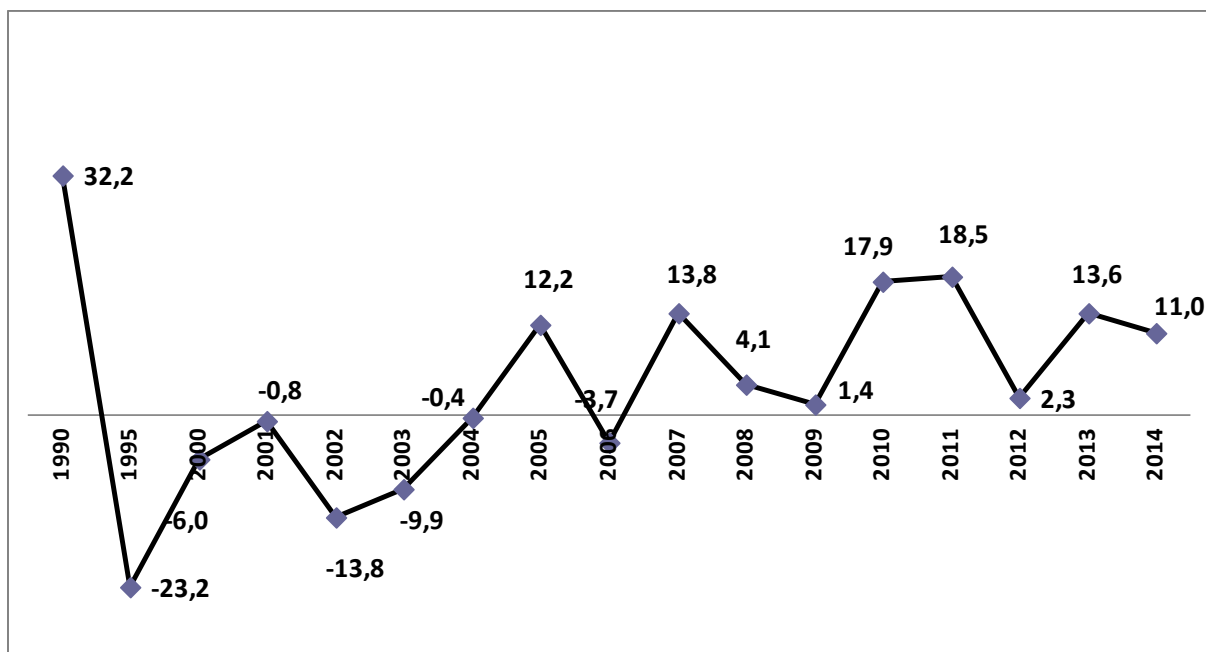

Рисунок 2.4 – Динаміка цін на молоко в Україні, липня 2013 р. – серпень 2014 р. (за даними переробних підприємств)

Результати досліджень свідчать, що якщо у 2013 р. лише 6% обсягу виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах України було збитковим, то у 2015 р. при неприйнятті відповідних заходів 25-30% обсягу молока буде вироблено зі збитком. Зупинити падіння цін на молоко можна лише шляхом збільшення обсягу його експорту. Розрахунки свідчать, що для того щоб утримати ціну на молоко на рівні 5,0-5,2 грн/кг до кінця 2015 р. Україні потрібно експортувати 52-55 тис. т молока та молочних продуктів у перерахунку на молоко в місяць. Найбільш перспективними ринками є ринки Азії та Африки, що обумовлено великим попитом у порівнянні з європейськими країнами, де українська молочна продукція не є достатньо конкурентоспроможною. пов'язані з цим спеціальним органом. Торгівля продукцією скотарства з країнами Європи, США, країнами Азії пов'язана з проблемою одержання ряду ветеринарних сертифікатів.

Підвищення закупівельних цін у 2014 році порівняно з 2013 р. позитивно вплинуло на рівень рентабельності виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах (рис. 2.5).

За підсумками економічних результатів основної діяльності сільськогосподарських підприємств, рівень рентабельності виробництва молока у 2014 році склав 11,0 відсотків.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [112].

Рисунок 2.5 – Рівень рентабельності виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах України

Проте в 2 областях України (Київська і Одеській) виробництво молока було збитковим (табл. 2.13). Найвищу рентабельність (понад 20%) мали підприємства Волинської і Харківської областей. У сільськогосподарських підприємствах Полтавської області, яка має найбільше поголів'ям корів, рівень рентабельності виробництва молока склав 16,0 % і це при майже найкращих показниках надоїв корів по Україні – 6019 кг в рік на середнє поголів'я.

Дані таблиці 2.13 свідчать, що найвищий виробничий і природний потенціал для виробництва молока мають підприємства Волинської, Івано-Франківської, Харківська та Хмельницької областей, так як вони мають найвищі виробничі показники конкурентоспроможності молока відносно середньогалузевого рівня.

Таблиця 2.13 – Конкуреноспроможність виробництва молока у сільськогосподарських підприємствах України по регіонах, 2014 р.

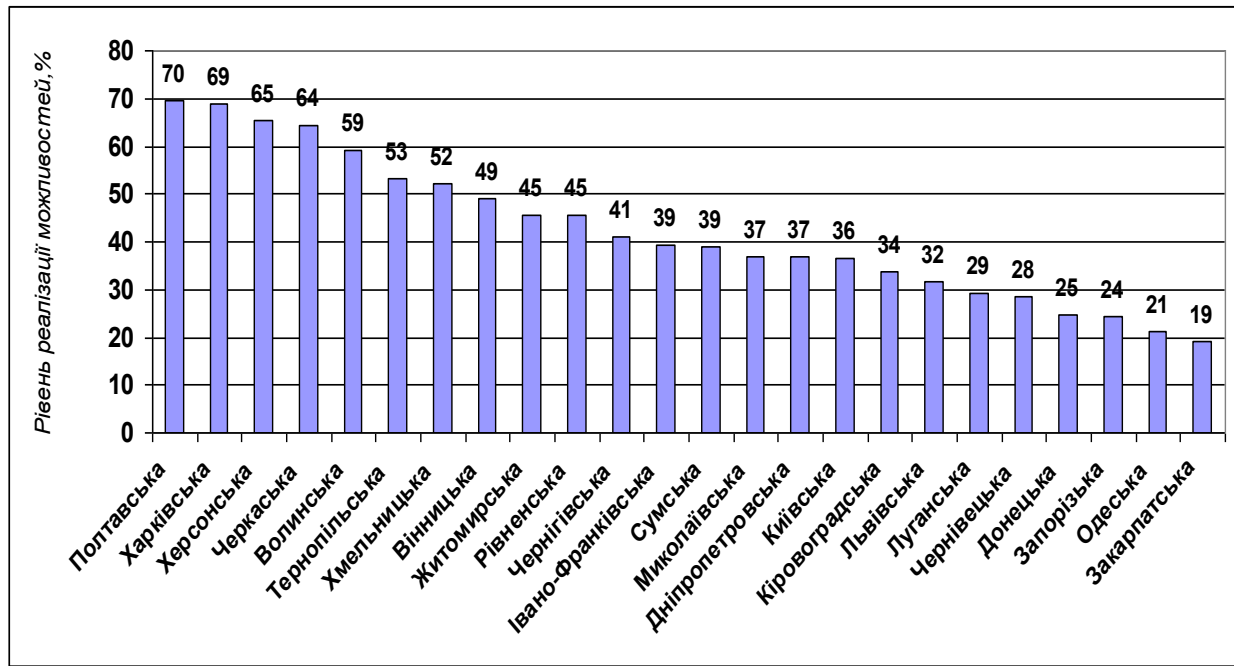
Області	Річна продуктивність корів, кг	Повна собівартість 1 т, грн	Ціна реалізації 1 т, грн	Частка області у загальній реалізації, %	Гатунок "екстра" та вищий у загальному обсязі, %	Прибуток на 1 т, грн	Рівень рентабельності, %	Рівень спеціалізації, %	Темп росту, %	Індекс конкурентоспроможності	Рівень реалізації можливостей, %
Україна	5027	3282,8	3645,1	100,0	43,0	362,3	11,0	5,5	21,2	18,9	46,0
Вінницька	5153	3243,7	3696,0	5,7	26,3	452,4	13,9	5,6	27,5	20,1	48,9
Волинська	4371	2804,5	3483,7	2,6	9,0	679,2	24,2	13,0	6,3	24,3	59,3
Дніпропетровська	5530	3929,8	3975,9	3,1	70,5	46,1	1,2	3,4	31,5	15,1	36,8
Донецька	4432	3781,6	3854,7	4,0	25,9	73,1	1,9	5,4	-16,3	10,1	24,7
Житомирська	3128	3164,7	3727,5	3,2	25,6	562,8	17,8	8,1	12,2	18,7	45,5
Закарпатська	2345	3603,1	3717,3	0,1	0,0	114,1	3,2	2,3	-18,3	7,9	19,3
Запорізька	3881	3569,0	3618,8	1,0	57,6	49,8	1,4	1,5	-4,5	10,0	24,4
Івано-Франківська	4579	3060,6	3432,8	0,4	0,0	372,2	12,2	1,2	33,6	16,1	39,2
Київська	5961	3650,4	3547,6	12,2	65,5	-102,8	-2,8	6,1	10,7	14,9	36,3
Кіровоградська	4965	3315,4	3450,9	1,9	0,0	135,4	4,1	2,0	27,0	13,8	33,7

Продовження таблиці 2.13

Області	Річна продуктивність корів, кг	Повна собівартість 1 т, грн	Ціна реалізації 1 т, грн	Частка області у загальній реалізації, %	Гатунок "екстра" та вищий у загальному обсязі, %	Прибуток на 1 т, грн	Рівень рентабельності, %	Рівень спеціалізації, %	Темп росту, %	Індекс конкурентоспроможності	Рівень реалізації можливостей, %
Луганська	3054	3333,2	3682,7	1,4	19,8	349,4	10,5	5,2	-15,5	12,0	29,2
Львівська	3469	3324,3	3689,3	0,6	19,0	365,0	11,0	1,0	8,7	13,0	31,7
Миколаївська	4494	3519,7	3732,6	1,6	70,6	212,9	6,0	2,1	30,8	15,1	36,9
Одеська	3448	3365,6	3355,6	1,2	0,0	-10,0	-0,3	1,3	-8,8	8,8	21,4
Полтавська	6102	3214,4	3730,2	16,6	48,6	515,8	16,0	11,2	38,6	28,6	69,6
Рівненська	4438	3158,3	3588,0	2,2	7,6	429,7	13,6	5,5	40,7	18,7	45,4
Сумська	4559	3209,7	3472,9	5,5	33,0	263,2	8,2	6,5	16,8	16,0	38,9
Тернопільська	5469	3295,6	3741,8	2,0	44,2	446,2	13,5	3,1	53,0	21,8	53,1
Харківська	5934	3129,4	3804,2	8,5	41,1	674,9	21,6	8,1	31,4	28,4	69,0
Херсонська	6620	3362,0	3939,5	1,5	85,9	577,4	17,2	2,2	49,8	26,8	65,3
Хмельницька	5493	3066,7	3549,0	5,0	3,3	482,3	15,7	4,5	40,4	21,4	52,1
Черкаська	6006	3178,0	3732,7	10,9	36,2	554,7	17,5	9,7	32,6	26,4	64,4
Чернівецька	4666	3390,4	3624,6	0,7	0,0	234,2	6,9	3,9	-7,1	11,6	28,4
Чернігівська	4328	3251,5	3556,7	7,7	43,9	305,3	9,4	8,0	12,3	16,9	41,1

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [114].

Найбільш високі цінові показники конкурентоспроможності молока відносно середньогалузевого рівня мають підприємства Донецької, Дніпропетровської та Херсонської областей. Високим рівнем конкурентоспроможності виробництва молока відзначаються підприємства, які досягли найвищих індексів конкурентоспроможності від 26,0 до 29,0 (Полтавської, Харківської, Черкаської та Херсонської областей).

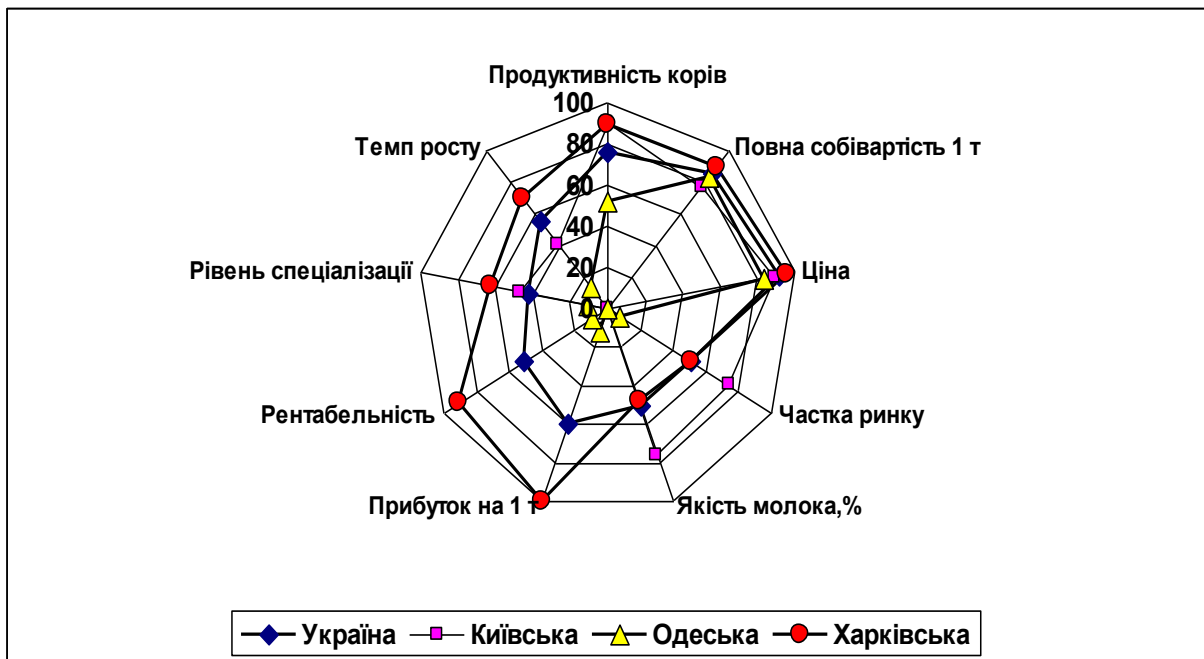
Джерело: Розроблено авторами

Рис. 2.6 – Рейтинг областей за результатами комплексної оцінки виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами України у 2014 р.

Величина індексів конкурентоспроможності графічно являє собою площу багатокутника, радарми якого є 9 показників (критеріїв) конкурентоспроможності виробництва молока (рис. 2.7).

Радар конкурентоспроможності виробництва молока побудований таким чином:

- коло ділиться радіальними оцінними шкалами на рівні 9 секторів за кількістю критеріїв ;
- у міру віддалення від центру кола значення критерію покращується;
- шкали на радіальних прямих градууються так, щоб всі значення критеріїв лежали усередині оцінного кола;
- всі критерії оцінки конкурентоспроможності молока визначається за 100 бальною шкалою;
- показник конкурентоспроможності виробництва молока має значення нижче нормативного, то він нулем, що співпадає з центром кола.

Джерело: Розроблено авторами

Рис. 2.7 – Багатокутник конкурентоспроможності виробництва молока у сільськогосподарських підприємствах окремих областей України, 2014 р.

Для підвищення рівня конкурентоспроможності виробництва молока у сільськогосподарських підприємствах необхідно комплексно і системно впроваджувати заходи, які забезпечать підвищення продуктивності корів, високу ефективність галузі та поліпшення якості молочної продукції.

Державна підтримка є одним із важливих елементів у розвитку молочного скотарства (табл. 2.14) [114].

За продане переробним підприємствам молоко товаровиробникам перераховуються дотації з податку на додану вартість. Крім того, в державі запроваджено спеціальні дотації, зокрема, за приріст поголів'я корів молочного напрямку, продуктивності, закуплені племінні нетелі або племінні корови, закуплені сільгоспідприємствами телиці для поповнення основного стада і т. д.

Дані табл. 2.14 свідчать, що протягом аналізованого періоду обсяги державної підтримки сільськогосподарських виробників нерівномірно розподілені по регіонах України. Середній розмір державної підтримки на 1 корову за рахунок бюджетних дотацій у 2014 р. становив 156,64 грн. Найбільшу величину підтримки у розрахунку на 1 корову за цим напрямом одержали підприємства Рівненської (467,31 грн), Херсонської (445,32 грн), Харківської (363,34 грн) областей.

Таблиця 2.14 – Державна підтримка виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах за регіонами у 2014 р.

Регіон України	За рахунок бюджетних дотацій		За рахунок податку на додану вартість	
	за молоко, тис. грн	на 1 корову, грн	за молоко, тис. грн	на 1 т реалізованого молока, грн
Україна	82892,0	156,64	517543,4	211,53
Вінницька	355,0	10,17	11637,1	83,30
Волинська	2975,9	122,97	8796,1	138,96
Дніпропетровська	-	-	13974,1	184,11
Донецька	1746,4	86,03	17034,5	175,43
Житомирська	2894,8	104,51	4330,2	54,95
Закарпатська	25,4	16,93	263,0	175,33
Запорізька	2379,5	297,44	3692,9	155,16
Івано-Франківська	956,1	245,15	674,0	69,48
Київська	1274,9	35,12	97860,7	328,72
Кіровоградська	3266,0	329,90	7014,0	152,81
Луганська	754,0	65,00	5559,9	161,16
Львівська	199,5	24,04	2574,2	173,93
Миколаївська	-	-	8616,9	226,76
Одеська	953,6	80,81	4096,6	140,29
Полтавська	24334,5	350,64	54388,4	134,13
Рівненська	6869,5	467,31	2749,5	50,82
Сумська	11204,4	301,19	29707,6	219,89
Тернопільська	-	-	10775,8	218,13
Харківська	13552,5	363,34	29855,4	142,78
Херсонська	2939,1	445,32	4915,0	138,45
Хмельницька	-	-	26315,3	214,99
Черкаська	5859,6	122,08	122721,8	459,98
Чернівецька	351,3	85,68	3300,8	205,02
Чернігівська	-	-	46689,6	249,28

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [114].

Середній розмір державної підтримки на 1 т молока за рахунок податку на додану вартість у 2014 р. становив 211,53 грн. Найбільшу величину підтримки за цим напрямом у розрахунку на 1 т молока одержали підприємства Черкаської (459,98 грн), Київської (328,72 грн) Чернігівської (249,28 грн) областей.

Основним напрямом підвищення ефективності виробництва молока є підвищення якості та конкурентоспроможності цієї продукції на основі формування системи управління якістю.

2.2. Основні чинники підвищення конкурентоспроможності молока в сільськогосподарських підприємствах

Підписання економічної частини Угоди про асоціацію, в тому числі договору про всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС відкриває нові можливості для України щодо виходу на ринки ЄС та загрози щодо експорту продукції в Росію та інші країни СНД. Згідно з Угодою про асоціацію всі продукти харчування, які призначені для продажу, в Україні необхідно виробляти відповідно до європейських норм, що дасть можливість експортувати їх без додаткової сертифікації в країни-членів ЄС. Нині продукція українських молокопереробних підприємств лише частково відповідає високим стандартам якості ЄС. Тому основним завданням для українських виробників є забезпечення високої якості як молочної сировини так і продуктів її переробки.

Аналіз різних точок зору, як вчених, так і практиків, присвячених в питання забезпечення молокопереробних підприємств сировиною високої якості, дає підстави визначити основні чинники зниження якості молока-сировини, серед них: порушення санітарно-гігієнічних умов виробництва молока, недотримання вимог очищення, охолодження молока після доїння, неналежний первинний контроль якості, порушення умов транспортування. В результаті, надане для переробки молоко, не відповідає чинним нормам за мікробіологічними показниками, мають місце перевищення норм вмісту антибіотиків, пестицидів, рослинних замінників, фальсифікату молока водою і т.п.

Характерна для України система перевірки безпеки та якості продуктів харчування орієнтована на кінцевий результат. А саме, аналізу підлягають окремі зразки продукту, які вибираються контролером. У разі отримання позитивних результатів, підтверджується доброякісність продукції та реалізації підлягає вся партія. Однак такий підхід не гарантує повної безпеки та абсолютної якості цієї продукції.

Найважливішими проблемами ринку молока нині в Україні є недостатність пропозиції молока та переважною мірою низька його конкурентоспроможність та якість. Тому важливим чинником стабільного розвитку галузі молочного скотарства є підвищення якості й конкурентоспроможності продукції цієї галузі (табл. 2.15).

За оцінками деяких експертів конкурентоспроможність молока на 80% залежить від його якості. Тому підвищення якості молока є важливим чинником підвищення його конкурентоспроможності в сільськогосподарських підприємствах України. Позитивною тенденцією 2014 р. стало поліпшення якості молока. Сільськогосподарськими підприємствами реалізовано молока гатунку «екстра» 9,2%, вищого гатунку 33,8% і першого гатунку 51,5% від загального обсягу.

Таблиця 2.15 – Якість молока коров'ячого, закупленого переробними підприємствами від сільськогосподарських підприємств за ДСТУ 3662-97 за регіонами за 2014 р.

	Закуплено молока у перерахунку на молоко базисної жирності		У тому числі за гатунками				
	тис. т	у % до загального обсягу	екстра	вищого	I	II	не-гатункового
Україна	2428,2	100,0	9,2	33,8	51,5	5,3	0,2
Вінницька	192,4	7,9	0,7	25,6	72,3	1,2	0,1
Волинська	8,9	0,4	7,5	1,5	90,0	0,7	0,3
Дніпропетровська	116,0	4,8	0,1	70,4	27,3	2,2	0,0
Донецька	35,1	1,4	0,0	25,9	73,6	0,4	0,1
Житомирська	101,5	4,2	5,7	19,9	51,0	23,3	0,1
Запорізька	43,7	1,8	0,0	57,6	41,6	0,6	0,2
Івано-Франківська	10,4	0,4	0,0	0,0	24,5	74,7	0,8
Київська	333,4	13,7	29,6	36,0	32,3	2,2	0,0
Кіровоградська	0,8	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Луганська	17,1	0,7	0,0	19,8	73,4	6,7	0,0
Львівська	24,9	1,0	0,0	19,0	74,5	2,7	3,8
Миколаївська	103,1	4,2	0,0	70,6	27,7	1,5	0,1
Одеська	11,1	0,5	0,0	0,0	98,2	1,1	0,6
Полтавська	378,1	15,6	11,2	37,4	45,3	6,0	0,2
Рівненська	98,0	4,0	...*	7,6	88,9	0,3
Сумська	188,2	7,7	7,6	25,4	50,4	16,4	0,2
Тернопільська	113,3	4,7	0,0	44,2	55,3	0,5	0,0
Харківська	200,6	8,3	...	41,1	55,0	0,1	...
Херсонська	30,7	1,3	0,0	85,9	6,1	6,7	1,3
Хмельницька	107,3	4,4	0,0	3,3	87,9	8,2	0,6
Черкаська	171,8	7,1	11,5	24,6	59,0	4,8	0,0
Чернівецька	1,8	0,1	0,0	0,0	80,6	19,4	0,0
Чернігівська	139,9	5,8	2,8	41,1	49,4	6,2	0,4

* Дані вилучено з метою забезпечення виконання Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності інформації.

Джерело: дані Державної служби статистики України [115].

Дані таблиці 2.15 свідчать, що найбільші обсяги молока закуплено переробними підприємствами у сільськогосподарських підприємствах Київської (13,7%), Полтавської (15,6%), Харківської (8,3%) областей. Найбільш якісне молоко реалізують підприємства Київської області. Сільськогосподарськими підприємствами цієї області реалізовано молоко гатунку «екстра» 29,6% і вищого гатунку 36,0% від загального обсягу. У підприємств 11 областей у 2014 р. не було вироблено молока гатунку

«екстра». А у 4 областях (Івано-Франківській, Кіровоградській, Одеській і у Чернівецькій) не було закуплено навіть молока вищого гатунку.

Особливо низької якості молоко закупають переробні підприємства у господарств населення (табл. 2.16).

Таблиця 2.16 – Якість молока коров'ячого, закупленого переробними підприємствами від господарств населення за ДСТУ 3662-97 за регіонами за 2014 р.

	Закуплено молока у перерахунку на молоко встановленої базисної жирності		У тому числі за гатунками, %			
	тис. т	у % до загального обсягу	вищого гатунку	I	II	негатункового
Україна	1737,0	100,0	0,1	11,8	83,6	4,5
Вінницька	272,1	15,7	0,1	3,2	95,8	1,0
Волинська	17,9	1,0	0,0	0,0	100,0	0,0
Дніпропетровська	40,3	2,3	2,2	64,0	33,8	0,0
Донецька	2,4	0,1	0,0	0,0	100,0	0,0
Житомирська	107,1	6,2	0,0	1,3	94,3	4,4
Запорізька	91,6	5,3	0,0	36,4	55,0	8,6
Івано-Франківська	21,7	1,3	0,0	0,0	79,9	20,1
Київська	57,7	3,3	0,0	4,0	95,9	0,1
Кіровоградська	12,9	0,7	0,0	0,0	99,5	0,5
Луганська	17,5	1,0	0,0	3,0	28,8	68,1
Львівська	41,4	2,4	0,0	5,8	93,6	0,6
Миколаївська	130,6	7,5	...*	42,3	57,5	...
Одеська	3,3	0,2	0,0	0,0	95,7	4,3
Полтавська	140,6	8,1	0,0	1,8	98,1	0,1
Рівненська	103,3	5,9	0,0	0,0	94,4	5,6
Сумська	60,5	3,5	0,0	20,6	79,3	0,1
Тернопільська	84,7	4,9	0,0	7,7	92,3	0,0
Харківська	64,6	3,7	...	3,2	96,7	...
Херсонська	75,6	4,4	0,0	28,0	61,7	10,3
Хмельницька	132,7	7,6	0,3	13,3	78,1	8,2
Черкаська	167,1	9,6	0,0	5,2	94,8	0,0
Чернівецька	1,8	0,1	0,0	2,5	97,5	0,0
Чернігівська	89,8	5,2	0,0	4,9	70,9	24,1

* Дані вилучено з метою забезпечення виконання Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності інформації.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

Дані таблиці 2.16 свідчать, що від господарств населення переробними підприємствами закупається 83,6% від загального обсягу молока II гатунком. Молоко вищого гатунку складає лише 0,1%. Значну питому вагу

молока I гатунку мають господарства населення Дніпропетровської області (64,0%), Запорізької (36,4%) і Миколаївської (42,3%) областей.

Такі показники є досить низькими для країн ЄС. Так, у Польщі сортом «екстра-клас» було прийнято на молокопереробні підприємства 95 % сировини. В Україні якість молока регулює ДСТУ 3662-97 «Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі». Його вимоги значно поступаються вимогам ЄС до якості та безпечності молока. Якщо порівнювати українське молоко вищого гатунку з європейським, то за кількістю соматичних клітин допускається їх більше в чотири рази, за бактеріальним обсіменінням – у десять раз. Лише молоко гатунку «екстра» відповідає вимогам європейського законодавства.

Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності молока в сільськогосподарських підприємствах є підвищення рівня надою молока на корову (табл. 2.17).

Таблиця 2.17 – Групування сільськогосподарських підприємств України (включаючи фермерські господарства*) за рівнем надою молока на корову, 2014 р.

Показник	Групи підприємств за річним надоєм молока на одну корову, кг					Разом
	до 3500	3500-4999	5000-6499	6500-7999	понад 8000	
Кількість підприємств	743	430	329	164	71	1737
Поголів'я корів, тис. гол.	137,2	113,9	140,8	91	37	520,6
Поголів'я корів на одне підприємство, гол.	185	265	428	557	525	300
Виробництво молока, тис. т	337,9	487,8	805,6	659,3	340,2	2630,8
Реалізовано молока, тис. т	302,6	446,9	755,5	621,6	317,7	2444,3
Річний надій на корову, кг	2463,5	4283,3	5721,4	7212,7	9119,7	5053,8
Виробнича собівартість 1 т молока, грн	3060,6	3172,5	2910,0	2804,7	2831,2	2941,4
Виробничі витрати на корову, грн	7539,7	13588,8	16649,4	20229,1	25820,2	14865,4
Повна собівартість 1 т молока, грн	3337,8	3495,8	3342,3	3115,8	3113,9	3282,5
Ціна реалізації 1 т молока, грн	3145,7	3535,4	3673,5	3816,7	3872,4	3645,2
Прибуток на 1 т молока, грн	-192,2	39,6	331,2	700,8	758,5	362,7
Прибуток, всього млн грн	-58,1	17,7	250,3	435,7	241,0	886,4
Рівень рентабельності, %	-5,8	1,1	9,9	22,5	24,4	11,0

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Дані таблиці 2.17 свідчать, що підвищення рівня надою молока на корову в сільськогосподарських підприємствах України в 2014 р. сприяло підвищенню економічної ефективності виробництва молока. У підприємствах I–V групах з підвищенням рівня надою молока на корову відбувалось послідовне зниження собівартості і зростання ціни реалізації 1 т

молока, що забезпечило зростання величини прибутку у розрахунку на 1 т реалізованого молока. Така тенденція сприяла підвищенню рівня рентабельності виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах. Якщо у підприємствах I групи (річний рівень надою до 3500 кг) виробництво молока було збитковим, то у підприємствах II–V груп рівень рентабельності послідовно підвищується від 1,1 до 24,4 відсотка.

Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності молока в сільськогосподарських підприємствах є збільшення концентрації поголів'я корів на фермах (табл. 2.18).

Таблиця 2.18. Групування сільськогосподарських підприємств України (включаючи фермерські господарства*) за поголів'ям корів, 2014 р.

Показник	Групи підприємств за поголів'ям корів					Разом
	до 200	200-499	500-999	1000-1499	понад 1500	
Кількість підприємств	973	508	181	37	38	1737
Поголів'я корів, тис. гол.	86,6	152,1	116,1	42	123	520,6
Поголів'я корів на одне підприємство, гол.	89	299	641	1144	3249	300
Виробництво молока, тис. т	310,8	730,0	690,5	268,5	631,0	2630,8
Реалізовано молока, тис. т	275,7	666,9	644,2	255,7	601,8	2444,3
Річний надій на корову, кг	3589,5	4799,4	5948,4	6345,5	5110,1	5053,8
Виробнича собівартість 1 т молока, грн	2978,9	2885,6	2910,2	2857,8	3057,4	2941,4
Виробничі витрати на корову, грн	10692,7	13849,0	17310,9	18134,4	15623,7	14865,4
Повна собівартість 1 т молока, грн	3321,2	3191,5	3212,0	3195,3	3478,3	3282,5
Ціна реалізації 1 т молока, грн	3360,6	3583,3	3695,8	3840,5	3707,1	3645,2
Прибуток на 1 т молока, грн	39,4	391,8	483,8	645,2	228,8	362,7
Прибуток, всього млн грн	10,9	261,3	311,7	165,0	137,7	886,4
Рівень рентабельності, %	1,2	12,3	15,1	20,2	6,6	11,0

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Концентрація виробництва дає змогу застосовувати науково-розроблені технології утримання та годівлі тварин, також впроваджувати ефективні, раціональні технічні засоби для комплексної механізації всіх виробничих процесів, використовувати високопродуктивні породи тварин.

Дані таблиці 2.18 свідчать, що збільшення концентрації поголів'я корів на фермах в сільськогосподарських підприємствах України в 2014 р. сприяло підвищенню економічної ефективності виробництва молока. У підприємствах I–IV груп зі збільшенням поголів'я корів на фермах відбувалось послідовне зниження собівартості і зростання ціни реалізації 1 ц молока. У підприємствах V групи, які мали стадо корів понад 1500 голів, річні виробничі витрати на корову були меншими порівняно з

підприємствами IV групи, що призвело до зниження продуктивності корів та до підвищення виробничої та повної собівартості 1 т молока.

Таблиця 2.19 – Групування сільськогосподарських підприємств України (включаючи фермерські господарства*) за рівнем рентабельності виробництва молока в 2014 р.,%

Показник	Групи підприємств за рівнем рентабельності виробництва молока, %					Разом
	до 0,1	0,1-14,9	15,0-29,9	30-44,9	понад 45,0	
Кількість підприємств	690	436	262	174	175	1737
Поголів'я корів, тис. гол.	178,3	124,7	99,7	51	67	520,6
Поголів'я корів на одне підприємство, гол.	258	286	380	294	382	300
Виробництво молока, тис. т	718,1	642,1	568,6	290,1	412,0	2630,8
Реалізовано молока, тис. т	663,3	595,9	534,4	268,2	382,5	2444,3
Річний надій на корову, кг	4027,9	5150,1	5703,7	5673,8	6167,5	5053,8
Виробнича собівартість 1 т молока, грн	3514,4	3050,4	2786,3	2523,5	2281,4	2941,4
Виробничі витрати на корову, грн	14155,6	15709,9	15892,0	14318,0	14070,2	14865,4
у т.ч.: корми	5921,4	7737,2	8007,2	7756,2	7402,7	7126,0
нафтопродукти	781,6	950,1	956,9	828,1	822,9	865,4
оплата послуг і робіт сторонніх організацій	659,7	595,6	408,5	388,6	501,3	549,3
решта матеріальних витрат	2269,8	1602,2	1661,5	1403,0	1387,2	1795,0
прямі витрати на оплату праці	2315,7	2609,7	2575,2	2024,2	2050,6	2373,2
амортизація необоротних активів	468,5	744,1	801,1	628,2	690,3	642,4
відрахування на соціальні заходи	843,1	960,7	944,1	728,4	762,6	869,0
решта ін. прямих та загальновиробничих витрат	895,8	510,4	537,5	561,3	452,5	645,1
Повна собівартість 1 т молока, грн	4153,6	3403,2	3062,1	2737,6	2274,1	3282,5
Ціна реалізації 1 т молока, грн	3449,7	3636,8	3715,9	3753,8	3822,4	3645,2
Прибуток на 1 т молока, грн	-703,9	233,6	653,7	1016,2	1548,3	362,7
Прибуток, всього млн грн	-466,9	139,2	349,3	272,6	592,3	886,4
Рівень рентабельності, %	-16,9	6,9	21,3	37,1	68,1	11,0

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Для виявлення чинників та їх рівнів, які забезпечують ефективне виробництво молока в Україні було проведено групування сільськогосподарських підприємств за рівнем рентабельності (табл. 2.19).

Дані таблиці 2.19 свідчать про те, що у 2014 р. майже у 40% підприємств із загальної кількості підприємств, які займаються виробництвом молока, виробництво цієї продукції було збитковим і ними

було вироблено 27,3% загального обсягу молока. Основною причиною збитковості виробництва молока у цих підприємствах став низький рівень продуктивності корів (в середньому 4027,9 кг) при досить високих виробничих витратах на корову. При цьому у структурі витрат корми займали лише 41,8% загальних витрат. Результати досліджень свідчать, що виробництво молока може бути прибутковим при продуктивності корів понад 4500 кг.

Дані таблиці 2.19 свідчать, що у 2014 р. рівень рентабельності виробництва молока понад 45% мали 175 підприємств. На прибутковість виробництва молока позитивно впливає крім продуктивності корів також і розмір стада. Так, у підприємствах, які мали рівнем рентабельності виробництва молока понад 45%, річна продуктивність корів була найвищою із виділених груп (6167,5 кг), а поголів'я корів на одне підприємство становило 382 голови при середньому стаді по підприємствах України 300 голів.

Розвиток галузі молочного скотарства за природно-кліматичними умовами України має свої особливості (табл. 2.20 – 2.22).

Таблиця 2.20 – Групування сільськогосподарських підприємств зони Степу України (включаючи фермерські господарства*) за рівнем рентабельності виробництва молока в 2014 р., %

Показник	Групи підприємств за рівнем рентабельності виробництва молока, %					Разом
	до 0,1	0,1-14,9	15,0-29,9	30-44,9	понад 45,0	
Кількість підприємств	201	91	35	42	26	395
Поголів'я корів, тис. гол.	35,5	20,2	11,2	12	9	88,3
Поголів'я корів на одне підприємство, гол.	177	222	320	288	355	223
Виробництво молока, тис. т	137,4	99,6	61,4	71,7	49,3	419,4
Реалізовано молока, тис. т	124,2	91,0	56,9	63,6	44,2	379,9
Річний надій на корову, кг	3867,9	4924,8	5469,4	5932,1	5344,4	4750,4
Виробнича собівартість 1 т молока, грн	4095,3	3127,3	2821,5	2640,9	2427,7	3234,4
Виробничі витрати на корову, грн	15840,4	15401,0	15431,8	15666,3	12974,5	15364,6
Повна собівартість 1 т молока, грн	4786,0	3397,5	3143,0	2815,2	2427,0	3602,9
Ціна реалізації 1 т молока, грн	3702,7	3624,0	3852,0	3803,1	3990,4	3756,5
Прибуток на 1 т молока, грн	-1083,3	226,6	708,9	987,9	1563,4	153,6
Прибуток, всього млн. грн	-134,6	20,6	40,3	62,8	69,2	58,4
Рівень рентабельності, %	-22,6	6,7	22,6	35,1	64,4	4,3

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Результати досліджень свідчать, що виробництво молока в підприємствах зони Степу України є менш прибутковим порівняно з

середнім його рівнем по Україні в цілому. Тут у 2014 р. 51% підприємств із загальної кількості підприємств, які займаються виробництвом молока у цій зоні, виробництво цієї продукції було збитковим і ними було вироблено 32,8% загального обсягу молока. У підприємствах цієї зони річна продуктивність корів була на 303 кг нижчою порівняно з середньою по Україні в цілому а поголів'я корів на одне підприємство становило лише 223 голови. У підприємствах зони Степу виробляють молоко з вищими витратами на одиницю продукції порівняно з іншими зонами. Проте і завдяки підвищеному попиту на молочну продукцію у цій зоні ціна закупівлі молока молокозаводами є також вищою порівняно з зонами Лісостепу та Полісся.

Таблиця 2.21 – Групування сільськогосподарських підприємств зони Лісостепу України (включаючи фермерські господарства*) за рівнем рентабельності виробництва молока в 2014 р., %

Показник	Групи підприємств за рівнем рентабельності виробництва молока, %					Разом
	до 0,1	0,1-14,9	15,0-29,9	30-44,9	понад 45,0	
Кількість підприємств	327	234	141	82	97	881
Поголів'я корів, тис. гол.	111,6	82,7	61,0	27	43	325,2
Поголів'я корів на одне підприємство, гол.	341	353	433	328	443	369
Виробництво молока, тис. т	466,2	461,5	372,3	165,3	294,0	1759,3
Реалізовано молока, тис. т	439,8	430,1	352,1	155,9	278,3	1656,3
Річний надій на корову, кг	4177,6	5579,0	6100,5	6155,0	6841,9	5410,4
Виробнича собівартість 1 т молока, грн	3369,5	3040,9	2794,6	2513,3	2316,0	2905,1
Виробничі витрати на корову, грн	14076,3	16965,1	17048,4	15469,7	15845,9	15718,0
Повна собівартість 1 т молока, грн	3971,7	3430,0	3091,5	2743,1	2258,8	3240,4
Ціна реалізації 1 т молока, грн	3367,0	3664,3	3731,0	3774,5	3810,8	3634,5
Прибуток на 1 т молока, грн	-604,7	234,4	639,5	1031,4	1551,9	394,1
Прибуток, всього млн. грн	-265,9	100,8	225,2	160,8	431,9	652,8
Рівень рентабельності, %	-15,2	6,8	20,7	37,6	68,7	12,2

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Дані таблиці 2.21 свідчать, що в сільськогосподарських підприємства зони Лісостепу в 2014 р. було вироблено 66,73% загального обсягу молока, що вироблено в сільськогосподарських підприємствах України. Тут виробництво молока є більш прибутковим порівняно з середнім його рівнем в Україні в цілому. У 2014 р. 37,1% підприємств із загальної кількості підприємств, які займаються виробництвом молока у цій зоні, виробництво цієї продукції було збитковим і ними було вироблено 26,5% загального обсягу молока. У підприємствах цієї зони річна продуктивність корів була на

356,6 кг вищою порівняно з середньою по Україні в цілому а поголів'я корів на одне підприємство становило 369 голів.

Дані таблиці 2.21 свідчать, що в 2014 р. рівень рентабельності виробництва молока понад 45% мали 97 підприємств зони Лісостепу. На прибутковість виробництва молока позитивно вплинули як високий рівень продуктивності корів (6841,9 кг) так і розмір стада (443 голови). Підприємства цієї групи виробляли молоко з найменшими витратами і реалізовували його на найвищими цінами.

Дані таблиці 2.22 свідчать, що в сільськогосподарських підприємства зони Полісся в 2014 р. було вироблено 17,2 % загального обсягу молока, що вироблено в сільськогосподарських підприємствах України. Тут виробництво молока є більш прибутковим серед природно-кліматичних зон України. У 2014 р. 35,1% підприємств із загальної кількості підприємств, які займаються виробництвом молока у цій зоні, виробництво цієї продукції було збитковим і ними було вироблено 25,3% загального обсягу молока. У той же час, 52 підприємства має рівень рентабельності молока понад 45%.

Таблиця 2.22 – Групування сільськогосподарських підприємств зони Полісся України (включаючи фермерські господарства*) за рівнем рентабельності виробництва молока в 2014 р., %

Показник	Групи підприємств за рівнем рентабельності виробництва молока, %					Разом
	до 0,1	0,1-14,9	15,0-29,9	30-44,9	понад 45,0	
Кількість підприємств	162	111	86	50	52	461
Поголів'я корів, тис. гол.	31,2	21,7	27,4	12	15	107,1
Поголів'я корів на одне підприємство, гол.	192	196	319	244	281	232
Виробництво молока, тис. т	114,5	81,0	134,9	53,1	68,7	452,1
Реалізовано молока, тис. т	99,3	74,8	125,4	48,7	60,0	408,1
Річний надій на корову, кг	3674,1	3727,5	4916,5	4357,1	4702,5	4221,0
Виробнича собівартість 1 т молока, грн	3407,2	3010,4	2747,3	2396,6	2028,0	2811,1
Виробничі витрати на корову, грн	12518,7	11221,2	13507,0	10442,3	9536,6	11865,8
Повна собівартість 1 т молока, грн	4168,0	3256,0	2942,9	2618,7	2232,3	3155,3
Ціна реалізації 1 т молока, грн	3499,4	3493,7	3611,6	3623,5	3752,6	3584,8
Прибуток на 1 т молока, грн	-668,6	237,7	668,8	1004,8	1520,2	429,5
Прибуток, всього млн. грн	-66,4	17,8	83,8	48,9	91,2	175,3
Рівень рентабельності, %	-16,0	7,3	22,7	38,4	68,1	13,6

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

У підприємствах зони Полісся річна продуктивність корів становила лише 4221 кг, що на 832,8 кг є нижчою порівняно з середньою по Україні в цілому, а поголів'я корів на одне підприємство становило 232 голови.

Природно-кліматичні умови зони Полісся є сприятливими для виробництва кормів, що забезпечило підприємствам цієї зони зниження витрат на виробництво молока. Повна собівартість 1 т молока у підприємствах зони Полісся на 3,9% нижчою порівняно з собівартістю молока у підприємствах України в цілому.

Про рівень конкурентоспроможності, якості та ефективності виробництва молока в ВП НУБіП України "Великоснітинське НДГ ім. О.В. Музиченка" свідчать дані таблиці 2.23.

Таблиця 2.23 – Ефективність виробництва молока в ВП НУБіП України "Великоснітинське НДГ ім. О.В. Музиченка"

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. до 2011 р., %
Поголів'я корів, гол.	592	579	579	571	96,5
Річний надій на 1 корову, кг	3601	4447	4381	4535	125,9
Вихід телят на 100 корів, гол.	76	71	65	67	88,2
Виробництво молока, ц	21315	25750	25365	25897	121,5
Жирність молока,%	3,7	3,7	3,8	3,7	х
Товарність молока,%	85,8	88,6	87	88,6	х
Реалізовано молока (у заліковій вазі) , ц	20078	22819	22069	22949	114,3
Собівартість 1 ц молока, грн	227,74	231,5	318,78	367,87	161,5
Середня ціна реалізації 1 ц молока, грн	269,24	308,56	361,13	382,52	142,1
Виручка, тис. грн	5405,9	7041,1	7969,8	8778,5	162,4
Прибуток з 1 ц молока, грн	41,50	77,06	42,35	14,65	35,3
Прибуток, всього, тис. грн	833,3	1758,5	934,6	336,2	40,3
Рівень рентабельності, %	18,2	33,3	13,3	4,0	х

Джерело: розраховано авторами.

Дані таблиці 2.23 свідчать про низький рівень продуктивності корів у ВП НУБіП України "Великоснітинське НДГ ім. О.В. Музиченка" порівняно з підприємствами України в цілому. Основними чинниками низької продуктивності тварин у ВП НУБіП України "Великоснітинське НДГ ім. О.В. Музиченка" є низький рівень їх годівлі, незбалансованість раціонів, недотримання технологічної дисципліни, невмотивованість працівників, несвочасне виконання необхідних ветеринарних заходів тощо. Як наслідок – низька економічна ефективність виробництва молока. Протягом 2011 – 2014 рр. собівартість 1 ц молока зросла на 61,5% у той час середня ціна реалізації підвищилась лише на 42,1%. Що зумовило зменшення рівня прибутковості виробництва молока у науково-дослідному господарстві.

Отже, для підвищення конкурентоспроможності молока в сільськогосподарських підприємствах України і ВП НУБіП України "Великоснітинське НДГ ім. О.В. Музиченка" зокрема необхідно:

- розробити та реалізувати заходи щодо гармонізації законодавства у сфері гігієни продуктів харчування та наближення до законодавства ЄС у сфері відстеження харчового ланцюга "від лану до столу";

- здійснити імплементацію системи Hazard Analysis Critical Control Point на підприємствах та в органах контролю, а також перевірку мережі державних лабораторій та підготовку до їх акредитації відповідно до стандартів ISO:

- перейти на сучасні технології утримання корів, доїння і вчасного охолодження молочної сировини;

- сприяти будівництву та реконструкції великих сучасних молочних комплексів;

- удосконалювати кормовиробництво та кормову базу;

- запровадити виробничі, маркетингові та організаційні стратегії, які дозволять суттєво прискорити процес адаптації підприємств до конкурентного середовища;

- сприяти розвитку інтеграційних процесів в молоко-продуктовому підкомплексі країни;

- сприяти кадровому забезпеченню виробників молока, молочної сировини і молочної продукції та поліпшенню професійного рівня їх фахівців;

- удосконалювати митно-тарифний захист вітчизняних виробників молока та молочної продукції тощо.

2.3. Сучасний стан виробництва конкурентоспроможної продукції вирощування великої рогатої худоби сільськогосподарськими підприємствами України

Протягом 2000 – 2014 рр. у м'ясному підкомплексі АПК України відбулися значні зміни. За цей період виробництво продукції вирощування худоби та птиці (у живій вазі) збільшилось на 41,1%, у тому числі: свиней – на 20,8%, птиці – у 5,8 рази (табл. 2.24). Проте продукція вирощування великої рогатої худоби зменшилась на 47,1%. З 2011 р. до 2013 р. відбулося незначне збільшення виробництва продукція вирощування великої рогатої худоби. У 2014 році спостерігалось зменшення виробництва м'ясної продукції ВРХ порівняно з 2013 роком на 14,5% [113].

Протягом 2000 – 2014 рр. суттєво змінилась структура продукції вирощування худоби та птиці в Україні. Якщо в 2000 р. продукція вирощування великої рогатої худоби у загальній продукції вирощування займала 47,9%, то в 2013 р. вона становила лише 17,9%. Частка м'яса птиці за цей період збільшилась з 11,6 % до 48,1 % [113].

Таблиця 2.24 – Вирощування худоби та птиці (у живій вазі), тис. т

Показник	Рік						2014 р. у % до	
	2000	2010	2011	2012	2013	2014*	2000р.	2013р.
Вирощено худоби та птиці (у живій вазі), всього тис. т	2278,0	2936,7	2978,1	3149,6	3379,0	3215,2	141,1	95,2
у тому: числі велика рогата худоба	1090,1	653,8	640,7	671,1	674,2	576,4	52,9	85,5
свині	841,8	915,5	933,9	976,2	1047,5	1017	120,8	97,1
вівці та кози	39,0	40,7	40,0	38,7	38,9	27,4	70,3	70,4
коні	14,4	20,7	20,0	20,4	20,6	20	138,9	97,1
кролі	27,8	27,2	27,4	29,1	28,9	26,8	96,4	92,7
птиця	264,9	1278,8	1316,1	1414,1	1568,9	1547,6	584,2	98,6

* Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

Значне зменшення обсягів виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби протягом 2000 – 2014 рр. негативно позначилось і на обсягах виробництва м'яса (у забійній масі) в Україні (табл. 2.25).

Таблиця 2.25 – Обсяг виробництва м'яса великої рогатої худоби (у забійній масі) в Україні

Показник	Рік						2014 р. у % до	
	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2000р.	2013р.
Обсяг виробництва м'яса великої рогатої худоби (у забійній масі) у всіх категоріях господарств:								
тис. т	754,3	427,7	399,1	388,5	427,8	412,7	54,7	96,5
%	100	100	100	100	100	100	х	х
У т.ч.: в сільськогосподарських підприємствах:								
тис. т	305,2	104,7	97	97,3	110,5	98,4	32,2	89,0
%	40,5	24,5	24,3	25	25,8	25,8	х	х
господарствах населення:								
тис. т	449,1	323	302,1	291,2	317,3	314,3	70,0	99,1
%	59,5	75,5	75,7	75	74,2	76,2	х	х

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

За цей період обсяг виробництва м'яса великої рогатої худоби у всіх категоріях господарств зменшився на 45,3%. Протягом 2000 – 2014 рр. значно зменшилась частка м'яса, яке вироблялося в сільськогосподарських

підприємствах. Якщо в 2000 р. тут вироблялося 40,5% м'яса, то у 2014 р. уже 25,8%. Решта м'яса вироблялося у господарствах населення [113].

Якщо виробництво м'яса усіх видів на одну особу в Україні у 2014 р. склало 54,9 кг, то виробництво яловичини – лише 9,6 кг (табл. 2.26).

Таблиця 2.26 – Виробництво яловичини та телятини в усіх категоріях господарств України (у забійній масі), тис. т

Регіон України	2 000р.		2 013р.		2 014р.		2014 р. до 2000 р., %	2 014р.		
	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%		вироблено на одну особу, кг	вироблено в с.-г. підприємствах	
									тис. т	%
Україна	754,3	100	427,8	100,0	412,7	100,0	54,7	9,6	98,4	23,8
АР Крим	24,4	3,2	15,6	3,6
Вінницька	36,5	4,8	22,6	5,3	22,3	5,4	61,1	13,9	8,7	39,0
Волинська	22,5	3	12,8	3,0	13,7	3,3	60,9	13,2	3,3	24,1
Дніпропетровська	31,6	4,2	11,9	2,8	11,2	2,7	35,4	3,4	2,3	20,5
Донецька	32,1	4,3	11,2	2,6	9,3	2,3	29,0	2,2	3,0	32,3
Житомирська	33,4	4,4	19,1	4,5	15,6	3,8	46,7	12,4	4,3	27,6
Закарпатська	20,4	2,7	17,0	4,0	16,0	3,9	78,4	12,7	0,2	1,3
Запорізька	29,4	3,9	10,1	2,4	10,5	2,5	35,7	5,9	2,0	19,0
Івано-Франківська	27,8	3,7	26,7	6,2	27,7	6,7	99,6	20,1	2,4	8,7
Київська	41,8	5,5	16,9	4,0	18,1	4,4	43,3	3,9	7,4	40,9
Кіровоградська	24,1	3,2	14,0	3,3	15,0	3,6	62,2	15,3	2,3	15,3
Луганська	21,9	2,9	11,1	2,6	10,2	2,5	46,6	4,6	1,7	16,7
Львівська	34,8	4,6	30,8	7,2	29,0	7,0	83,3	11,4	3,2	11,0
Миколаївська	24,2	3,2	11,6	2,7	14,3	3,5	59,1	12,2	1,3	9,1
Одеська	32,2	4,3	16,0	3,7	15,9	3,9	49,4	6,6	1,6	10,1
Полтавська	34	4,5	21,9	5,1	23,0	5,6	67,6	15,9	10,7	46,5
Рівненська	28,7	3,8	16,6	3,9	17,3	4,2	60,3	14,9	2,1	12,1
Сумська	33,6	4,5	18,7	4,4	17,4	4,2	51,8	15,4	6,3	36,2
Тернопільська	31,1	4,1	14,4	3,4	13,6	3,3	43,7	12,7	2,3	16,9
Харківська	34,4	4,6	26,0	6,1	26,0	6,3	75,6	9,5	6,0	23,1
Херсонська	25	3,3	15,3	3,6	16,2	3,9	64,8	15,1	1,0	6,2
Хмельницька	43,6	5,8	23,7	5,5	24,3	5,9	55,7	18,7	4,9	20,2
Черкаська	33	4,4	17,5	4,1	19,3	4,7	58,5	15,3	11,2	58,0
Чернівецька	16,7	2,2	11,0	2,6	11,0	2,7	65,9	12,1	0,8	7,3
Чернігівська	37,1	4,9	15,3	3,6	15,8	3,8	42,6	14,9	9,4	59,5

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

Найбільші обсяги м'яса великої рогатої худоби у 2014 р. були вироблені у Львівській області (7,0 % від загального обсягу), Івано-Франківській (6,7 %), Харківській (6,3 %), Хмельницькій (5,9 %) та Вінницькій областях (5,4 %) [113].

Ці області мають найбільш розвинену сировинна базу для виробництва м'яса великої рогатої худоби. Тут зосереджене значне поголів'я молодняку великої рогатої худоби та природні кормові ресурси.

Найбільший спад обсягів виробництва яловичини та телятини протягом 2000 – 2014 рр. відбувся у промислово-розвинених регіонах – Дніпропетровській, Донецькій, Київській областях. В областях з низькою урбанізацією населення спостерігається висока питома вага обсягів виробництва яловичини та телятини у господарствах населення і навпаки. Найбільші обсяги виробництва яловичини та телятини на одну особу припадає в Івано-Франківській, Хмельницькій, Кіровоградській, Полтавській та Сумській областях.

Зміни у обсягах виробництва м'яса в Україні протягом 2000 – 2014 рр. відбулося в результаті змін у поголів'ї худоби та птиці. Так, протягом цього періоду поголів'я молодняку великої рогатої худоби зменшилося на 63,7% (з 4,47 млн гол. до 1,63 млн гол.). У 2013 р. воно зменшилося проти попереднього на 3,2% (табл. 2.27) [113].

Таблиця 2.27 – Структура поголів'я молодняку великої рогатої худоби за категоріями господарств в Україні (на кінець року)

Показник	Рік						2014 р. в % до	
	2000	2010	2011	2012	2013	2014*	2000р.	2013р.
Поголів'я молодняку ВРХ у всіх категоріях господарств: тис. голів	4465,4	1863,2	1843,6	2091,6	2025,2	1621,3	36,3	80,1
%	100	100	100	100	100	100	x	x
У т.ч.:								
в сільськогосподарських підприємствах: тис. голів	3186,3	937,3	926,9	931,3	872,1	781	24,5	89,6
%	71,4	50,3	50,3	44,5	43,1	48,2	x	x
господарствах населення: тис. голів	1279,1	925,9	916,7	1160,3	1153,1	840,3	65,7	72,9
%	28,6	49,7	49,7	55,5	56,9	56,9	x	x

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

На 1 січня 2015 року порівняно з аналогічною датою попереднього року відмічалось зменшення чисельності поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств. Не вирішеними залишаються проблеми старіння матеріально-технічної бази підприємств, зменшення працездатного населення

в сільській місцевості, порушення інфраструктури й ринків збуту, нелегальний імпорт м'ясної продукції.

Український ринок яловичини невід'ємний від сировинної бази м'ясопереробної галузі. Дрібнотоварне виробництво в м'ясній галузі привело до руйнування потужних тваринницьких сільськогосподарських підприємств і не дало можливості для розвитку малих приватних і колективних ферм. Це вилилося в різке скорочення поголів'я худоби, зменшення виробництва м'яса й скорочення його споживання.

На обсяги виробництва м'яса великої рогатої худоби значний вплив має структура її поголів'я за регіонами України (табл. 2.28).

Таблиця 2.28 – Структура поголів'я великої рогатої худоби в регіонах України (на 1 січня)

Регіон України	2001 р.			2014 р.	2015 р.		
	тис. гол	%	частка поголів'я в с.-г. підприємствах, %	тис. гол	тис. гол	%	частка поголів'я в с.-г. підприємствах, %
Україна	9423,7	100,0	53,5	4534,0	3884,0	100,0	33,7
Автономна Республіка Крим	290,6	3,1	48,1	136,3		0,0	
Вінницька	558,8	5,9	60,4	322,8	291,1	7,5	33,2
Волинська	359,1	3,8	51,2	198,4	168,3	4,3	34,3
Дніпропетровська	386,9	4,1	55,1	144,7	131,2	3,4	26,6
Донецька	317,9	3,4	60,5	127,8	94,6	2,4	49,8
Житомирська	524,6	5,6	61,2	207,6	183,8	4,7	34,1
Закарпатська	182,4	1,9	12,8	144,3	132,0	3,4	2,6
Запорізька	296,8	3,1	64,1	118,6	105,6	2,7	21,7
Івано-Франківська	320,6	3,4	12,6	188,8	169,1	4,4	7,0
Київська	437,6	4,6	69,1	146,6	135,8	3,5	64,6
Кіровоградська	247,4	2,6	50,4	124,3	108,3	2,8	24,6
Луганська	239,0	2,5	52,1	112,4	71,5	1,8	39,4
Львівська	565,7	6,0	18,3	240,4	210,3	5,4	9,9
Миколаївська	249,4	2,6	41,7	154,5	132,4	3,4	14,5
Одеська	419,8	4,5	46,0	206,6	191,7	4,9	15,0
Полтавська	503,7	5,3	72,4	272,1	256,7	6,6	63,7
Рівненська	345,4	3,7	51,3	183,3	154,2	4,0	21,4
Сумська	405,1	4,3	71,6	163,4	148,3	3,8	58,1
Тернопільська	387,5	4,1	34,2	185,8	163,3	4,2	17,4
Харківська	466,2	4,9	72,6	210,0	192,1	4,9	50,4
Херсонська	237,0	2,5	45,2	121,6	114,2	2,9	13,9
Хмельницька	558,4	5,9	56,5	261,2	229,9	5,9	32,0
Черкаська	422,5	4,5	73,7	209,1	192,5	5,0	65,2
Чернівецька	196,9	2,1	30,4	114,8	98,2	2,5	11,4
Чернігівська	504,4	5,4	68,8	238,6	208,9	5,4	61,1

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

Найбільшу частку поголів'я великої рогатої худоби мають Вінницька, Львівська, Полтавська, Хмельницька, Чернігівська області. Найбільшу частку поголів'я великої рогатої худоби, яке знаходиться в сільськогосподарських підприємствах, мають Київська, Чернігівська, Черкаська, Сумська, Полтавська, Донецька області. У цих областях спостерігаються найбільші обсяги реалізації великої рогатої худоби на м'ясо (у живій вазі) в сільськогосподарських підприємствах [113].

Скорочення кількості м'ясних порід великої рогатої худоби привело до того, що у виробництві яловичини переважно використовуються м'ясо-молочні й молочні породи великої рогатої худоби. Поголів'я спеціалізованих м'ясних порід в 2006 р. становило 123,2 тис. гол. або 1,8% від загального поголів'я великої рогатої худоби. Протягом 2006 – 2009 рр. поголів'я тварин утримувалося на рівні 123-91 тис. голів, однак впродовж 2010-2014 рр. їх чисельність зменшилася до 60,8 тис. голів, у тому числі корів до 27,3 тис. голів.

Промисловому виробництву яловичини не властивий високий ступінь концентрації. Серед виробників яловичини виділити лідерів досить складно: виробництво яловичини розподілене досить рівномірно між всіма основними підприємствами. У 2014 р. майже у 40% підприємств утримувалося не більше 100 голів тварин і у них було зосереджено лише 2,9% поголів'я. Питома вага підприємств, які мають понад дві тисячі голів великої рогатої худоби займала лише 3,2% від підприємств, які утримують цю худобу (табл. 2.29). Проте в цих підприємствах було зосереджено понад 22% поголів'я великої рогатої худоби.

Таблиця 2.29 – Групування сільськогосподарських підприємств України за наявністю поголів'я великої рогатої худоби на 1 січня 2015 року

Показник	Кількість підприємств/		Чисельність поголів'я	
	одиниць	у % до загальної кількості	тис. голів	у % до загальної чисельності
Підприємства – всього	3040,0	100,0	1310,2	100,0
з них мали, голів				
до 99	1210,0	39,7	37,2	2,9
100-999	1462,0	48,1	593,3	45,3
1000- 1999	273,0	9,0	388,1	29,6
більше 2000	95,0	3,2	291,6	22,2

Джерело: розраховано авторами за даними [].

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

Позитивною тенденцією в розвитку галузі м'ясного скотарства є збільшення вагових кондицій великої рогатої худоби, яка була продана

переробним підприємствам протягом 2000 – 2014 рр. та підвищення продуктивності тварин (табл. 2.30, 2.31).

Таблиця 2.30 – Середня вага однієї голови великої рогатої худоби, яка продана переробним підприємствам, кг

Показник	Рік							2014 р. до 2000р., %
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	
Усі категорії господарств	320	381	427	424	438	441	437	136,6
У т.ч.: с.-г. підприємства	311	375	414	424	439	438	427	137,3
господарства населення	328	386	452	432	443	461	484	147,6

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [115].

Так, середня вага однієї голови великої рогатої худоби, яка продана господарствами усіх категорій переробним підприємствам, збільшилась за цей період на 36,6%, у тому числі сільськогосподарськими підприємствами – на 37,3%.

Таблиця 2.31 – Продуктивність великої рогатої худоби у сільськогосподарських підприємствах України

Показник	Рік							2014 р. до 2000р., %
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	
Середньодобові прирости великої рогатої худоби на вирощуванні, відгодівлі та нагулі, г	255	392	461	481	504	508	525	205,9
Вихід приплоду в розрахунку на 100 корів, голів	68	78	73	73	73	72	70	102,9

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

Суттєво підвищився за цей період середньодобовий приріст великої рогатої худоби на вирощуванні, відгодівлі та нагулі – з 255 г у 2000 р. до 525 г у 2014 р. Вихід телят у розрахунку на 100 корів збільшився на 2,9 % [113].

Дані табл. 2.31 свідчать, що середньодобові прирости великої рогатої худоби на вирощуванні, відгодівлі та нагулі у сільськогосподарських підприємствах по регіонах України протягом 2000 – 2014 рр. збільшились у понад 2 рази, проте ще залишаються бути у 1,5 – 2 рази меншими порівняно із досягнутим рівнем продуктивності тварин у країнах Західної Європи.

Обсяги споживання м'ясної продукції перебувають у прямій залежності від рівня доходів населення. Існуючий рівень виробництва м'яса за останні роки в межах 388,5 – 427,8 тис. тонн забезпечує споживчий попит населення в яловичині в середньому на рівні 8,3 – 9,4 кг на одну особу в рік.

При цьому біля 4,5% м'яса великої рогатої худоби Україна імпортує, при незначному його експорті (близько 6,3%) (табл. 2.31). Основною причиною зростання імпорту є різниця цін на імпортне м'ясо і м'ясо внутрішнього виробництва. Крім того імпортується, в першу чергу, низькосортна сировина, яка іде на переробку і виробництво ковбасних виробів. Основними країнами-імпортерами яловичини в Україну є Аргентина, Бразилія, Угорщина. Основними ж країнами-імпортерами української яловичини глибокої заморозки є Казахстан.

Таблиця 2.32 – Баланс м'яса великої рогатої худоби та м'ясних продуктів (включаючи субпродукти та жир-сирець), тис. т

Показники	Рік						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Виробництво	480	453	428	399	389	428	413
Зміна запасів на кінець року	12	2	-8	-5	1	-1	-1
Імпорт	38	14	25	23	16	19	7
Усього ресурсів	506	465	461	427	404	448	421
Експорт	18	20	13	13	17	27	27
Витрачено на нехарчові цілі (на корм, втрати та ін.)	1	1	1	1	1	1	1
Фонд споживання	487	444	447	413	386	420	390

Джерело: за даними Державної служби статистики України [112].

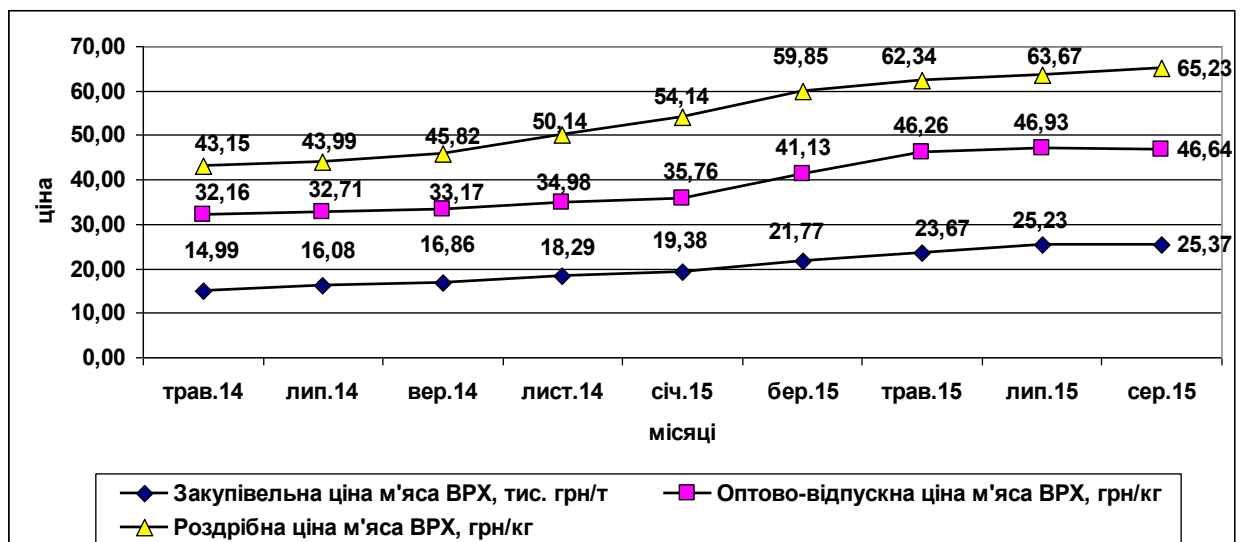

Рисунок 2.8 – Середньозважені ціни на м'ясо великої рогатої худоби по місяцях 2014 – 2015 рр. (за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України)

Дані рис. 2.8 свідчать про зростання рівня цін на велику рогату худобу (живу масу) та на м'ясо протягом 2014-2015 рр. З травня 2014 р. до серпень 2015 р. закупівельна ціна на велику рогату худобу зросла з 14,99 до 25,37

грн/кг. Аналогічна тенденція спостерігалася і по оптово-відпускній та роздрібній цінах на м'ясо великої рогатої худоби. Основною причиною такого зростання цін у цей період була інфляція та девальвація гривни.

Коливання цін на м'ясо великої рогатої худоби зумовлює зміну рівня рентабельності його виробництва. У сільськогосподарських підприємствах України ефективність виробництва м'яса великої рогатої худоби залишається низькою або збитковою (рис. 2.9) [112].

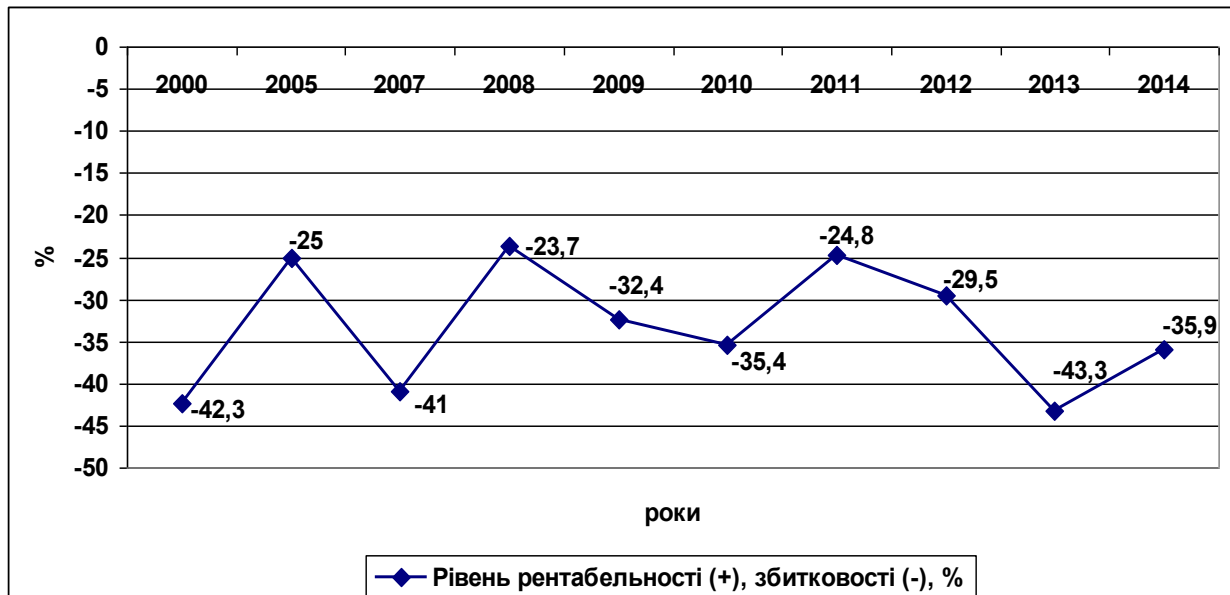

Рисунок 2.9 – Рівень рентабельності (збитковості) виробництва м'яса великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах України, %
Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [112].

Дані рисунка 2.9 свідчать, що виробництво м'яса великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах України протягом 2000-2014 рр. було збитковим. На даний час галузь скотарства знаходиться в кризовому стані, який є небезпечним, як із точки зору забезпечення продовольчої безпеки держави, так і соціально-екологічної рівноваги в сільськогосподарському виробництві.

Це зумовлює необхідність системного розгляду даної проблеми, визначення пріоритетних напрямків розвитку галузі, які можуть дати поштовх до її відродження в контексті розробки загальної стратегії стабілізації та відновлення її місця в аграрній сфері.

Потрібно спрямувати зусилля на призупинення скорочення поголів'я великої рогатої худоби в регіоні та його нарощування в сільськогосподарських підприємствах за рахунок більш ефективного використання потенціалу особистих селянських господарств населення, підвищення виходу приплоду та його збереження, збільшення частки м'ясної худоби.

Таблиця 2.33 – Конкурентоспроможність виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби на м'ясо (у живій вазі) в сільськогосподарських підприємствах за регіонами у 2014 р.

Області	Річна продуктивність, кг	Повна собівартість 1 ц, грн	Ціна реалізації 1 ц, грн	Реалізовано продукції, тис. т	Частка ринку, %	Прибуток на 1 гол., грн	Прибуток на 1 ц, грн	Рівень рентабельності, %	Рівень спеціалізації, %	Темп росту, %	Індекс конкурентоспроможності	Рівень реалізації можливостей, %
Україна	94	2128,4	1365,1	175,4	100,0	-127,9	-763,3	-35,9	1,47	5,6	12,3	29,9
Вінницька	69	1969,2	1378,5	11,9	6,8	-55,7	-590,7	-30,0	1,79	3,0	13,3	32,4
Волинська	69	1901,1	1444,9	6,2	3,5	-59,1	-456,2	-24,0	5,30	4,5	15,3	37,2
Дніпропетровська	77	2680,0	1332,4	4,3	2,5	-194,0	-1347,6	-50,3	0,65	8,5	7,3	17,8
Донецька	73	2131,7	1143,9	7,2	4,1	-173,1	-987,8	-46,3	1,18	-16,1	7,4	18,1
Житомирська	75	2206,0	1323,6	7,3	4,2	-112,4	-882,4	-40,0	2,66	-2,6	9,8	23,9
Закарпатська	111	1524,9	1267,1	0,5	0,3	-71,5	-257,8	-16,9	2,63	-4,3	17,0	41,3
Запорізька	89	2187,0	1309,3	3,7	2,1	-144,5	-877,7	-40,1	0,83	-11,9	8,7	21,2
Івано-Франківська	147	1496,4	1671,3	1,9	1,1	20,4	174,9	11,7	1,10	9,7	28,0	68,1
Київська	123	2405,8	1383,4	16,5	9,4	-280,4	-1022,4	-42,5	1,33	29,5	13,7	33,4
Кіровоградська	121	2340,0	1367,9	4,1	2,3	-209,7	-972,1	-41,5	0,70	-4,0	9,5	23,2
Луганська	91	2170,1	1247,8	2,9	1,7	-143,2	-922,3	-42,5	1,48	-3,2	9,0	21,8

Продовження таблиці 2.33

Області	Річна продуктивність, кг	Повна собівартість 1 ц, грн	Ціна реалізації 1 ц, грн	Реалізовано продукції, тис. т	Частка інку, %	Прибуток на 1 гол., грн	Прибуток на 1 ц, грн	Рівень рентабельності, %	Рівень спеціалізації, %	Темп росту, %	Індекс конкурентоспроможності	Рівень реалізації можливостей, %
Львівська	121	1942,2	1346,7	1,6	0,9	-36,0	-595,5	-30,7	0,38	3,4	13,4	32,5
Миколаївська	93	2444,5	1221,8	2,6	1,5	-227,4	-1222,7	-50,0	0,47	14,8	8,3	20,2
Одеська	77	1962,8	1288,1	2,9	1,7	-94,2	-674,7	-34,4	0,51	-6,1	10,2	24,8
Полтавська	85	1960,2	1359,6	22,1	12,6	-105,4	-600,6	-30,6	2,23	54,5	18,7	45,6
Рівненська	94	2346,9	1317,1	3,3	1,9	-152,1	-1029,8	-43,9	1,24	20,5	10,2	24,9
Сумська	106	1839,9	1421,1	11,4	6,5	-80,3	-418,8	-22,8	2,24	9,3	17,2	41,9
Тернопільська	73	1691,9	1457,8	4,2	2,4	-31,2	-234,1	-13,8	1,04	15,9	17,1	41,5
Харківська	124	2223,3	1212,6	10,8	6,2	-225,6	-1010,7	-45,5	1,34	5,1	10,9	26,5
Херсонська	133	3013,6	1445,7	1,8	1,0	-375,4	-1567,9	-52,0	0,41	2,3	7,8	18,9
Хмельницька	93	2229,1	1356,2	8,9	5,1	-147,4	-872,9	-39,2	1,26	20,8	12,0	29,2
Черкаська	92	1988,5	1459,1	18,5	10,5	-80,4	-529,4	-26,6	2,62	3,4	16,2	39,5
Чернівецька	96	2028,4	1263,5	1,7	1,0	-156,0	-764,9	-37,7	1,42	11,6	11,1	27,0
Чернігівська	66	2302,5	1414,7	19,1	10,9	-119,1	-887,8	-38,6	3,24	10,0	12,4	30,1

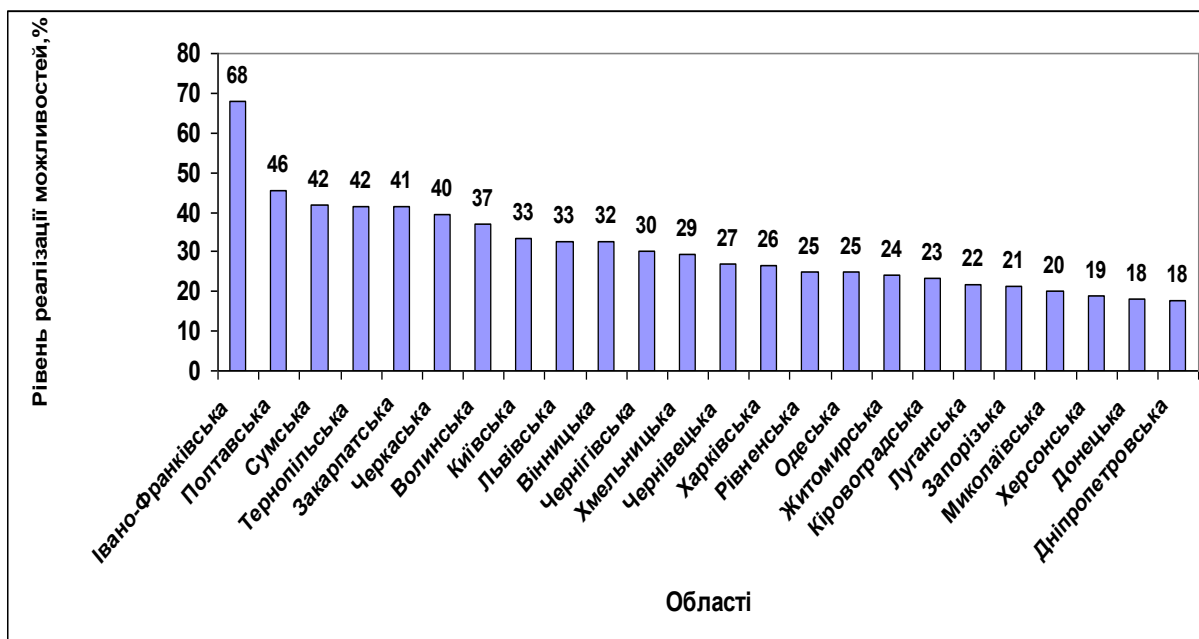
Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [114].

Дані таблиці 2.33 свідчать, що високий рівень собівартості 1 ц живої ваги великої рогатої худоби спостерігається у Херсонській, Київській, Миколаївській та Рівненській областях. А найменший – у Івано-Франківській та Закарпатській областях.

Вища ціна за реалізовану велику рогату худобу у 2014 р. порівняно з іншими областями склалася у сільськогосподарських підприємствах Тернопільської, Черкаської та Волинської областей.

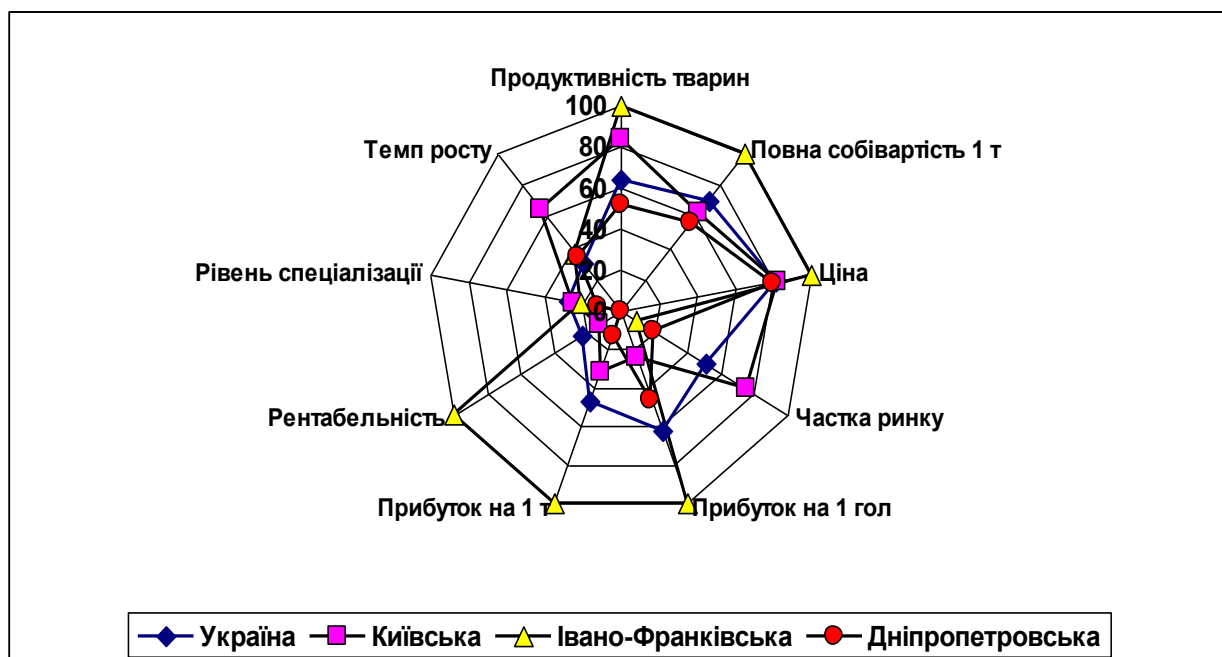
Найменша ціна за реалізовану велику рогату худобу порівняно з іншими областями склалася у сільськогосподарських підприємствах у Донецькій, Харківській, Чернівецькій областях. У всіх регіонах України виробництво яловичини та телятини у сільськогосподарських підприємствах в цілому було збитковим. Основною причиною збитковості виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби є низька його інтенсивність, яка зумовлює низькі прирости тварин на вирощуванні і відгодівлі.

Високим рівнем конкурентоспроможності виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби на м'ясо відзначаються підприємства Івано-Франківської, Полтавської, Сумської, Тернопільської областей. Вони досягли найвищих індексів конкурентоспроможності від 40,0 до 68,0 (рис. 2.10, 2.11).

Джерело: Розроблено авторами

Рис. 2.10 – Рейтинг областей за результатами комплексної оцінки виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби сільськогосподарськими підприємствами України у 2014 р.

Джерело: Розроблено авторами

Рис. 2.11 – Багатокутник конкурентоспроможності виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби на м'ясо у сільськогосподарських підприємствах окремих областей України, 2014 р.

Дані табл. 2.33 свідчать, протягом аналізованого періоду обсяги державної підтримки сільськогосподарських виробників залишаються на недостатньому рівні і нерівномірні розподілені по регіонах України. Середній розмір державної підтримки на 1 голову молодняка великої рогатої худоби за рахунок бюджетних дотацій у 2014 р. становив 18,74 грн. Найбільшу величину підтримки за цим напрямом одержали підприємства Херсонської (106,96 грн), Чернігівської (61,9 грн) і Чернівецької (48,55 грн) областей [113].

Конкурентоспроможність виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби на м'ясо може значно підвищуватися за рахунок застосування важелів державної підтримки (табл. 2.34).

Середній розмір державної підтримки на 1 т продукції вирощування великої рогатої худоби за рахунок податку на додану вартість у 2014 р. становив 614,8 грн.

Таблиця 2.34 – Державна підтримка виробництва м'яса великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах за регіонами у 2014 р.

Регіон України	За рахунок бюджетних дотацій		За рахунок податку на додану вартість	
	за велику рогату худобу, тис. грн	на 1 гол великої рогатої худоби, грн	за велику рогату худобу, тис. грн	на 1 т продукції вирошування, грн
Україна	14634,9	18,74	107842	614,8
Вінницька	7,2	0,12	3816,3	320,7
Волинська	150,7	4,49	581,9	93,9
Дніпропетровська	–	–	9311	2165,3
Донецька	112,6	4,20	3285,8	456,4
Житомирська	469	13,40	1672,3	229,1
Закарпатська	–	–	68,7	137,4
Запорізька	282,8	18,98	1422,9	384,6
Івано-Франківська	372,4	47,14	541,8	285,2
Київська	896,7	17,45	17636,3	1068,9
Кіровоградська	256	15,33	2214,2	540,0
Луганська	132,3	7,97	6215	2143,1
Львівська	65,3	5,22	266,3	166,4
Миколаївська	–	–	1165,1	448,1
Одеська	744	43,76	1070,6	369,2
Полтавська	1192	12,67	17831,3	806,8
Рівненська	379,4	20,73	884,1	267,9
Сумська	546,5	11,18	6742	591,4
Тернопільська	3	0,16	654,4	155,8
Харківська	2574,7	43,20	9371,4	867,7
Херсонська	994,7	106,96	1018,1	565,6
Хмельницька	–	–	4554,8	511,8
Черкаська	418,8	5,40	11780,3	636,8
Чернівецька	344,7	48,55	1013,8	596,4
Чернігівська	4692,1	61,90	4723,5	247,3

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [114].

Найбільшу величину підтримки за цим напрямом одержали підприємства Дніпропетровської (2165,3 грн) та Луганської (2143,3 грн) та Київської (1068,9 грн) областей.

2.4. Основні чинники підвищення конкурентоспроможності продукції вирощування великої рогатої худоби

Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності продукції вирощування великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах України є підвищення середньодобових приростів та річних приростів на одну голову тварин (табл. 2. 35).

Таблиця 2.35 – Групування сільськогосподарських підприємств України (включаючи фермерські господарства*) за річною продукцією вирощування у розрахунку на одну голову великої рогатої худоби, 2014 р.

Показник	Групи підприємств за річною продукцією вирощування у розрахунку на одну голову, кг					Разом
	до 150	150-199	200-249	250-299	понад 300	
Кількість підприємств	873	464	352	146	80	1915
Поголів`я молодняку ВРХ, тис. гол.	283,0	217,3	182,1	75	24	781,5
Поголів`я молодняку ВРХ на одне підприємство, гол.	324	468	517	515	298	408
Виробництво продукції вирощування (жива маса), тис. т	31,5	37,7	41,4	20,6	7,9	139,1
Реалізовано продукції вирощування, тис. т	44,2	46,1	49,9	20,7	9,3	170,2
Річна продукція вирощування на голову молодняку ВРХ, кг	111,4	173,4	227,0	274,0	333,4	178,0
Виробнича собівартість 1 т продукції вирощування, грн	26156,7	24315,6	24602,4	21382,4	20318,7	24155,5
Виробничі витрати на голову молодняку ВРХ, грн	2914,5	4217,1	5585,4	5858,8	6775,2	4300,2
Повна собівартість 1 т живої маси реалізованих тварин, грн	20682,8	22781,4	21383,4	20789,5	18511,3	21351,1
Ціна реалізації 1 т живої маси, грн	12967,4	13615,8	13710,8	14007,6	14949,5	13595,9
Прибуток на 1 т живої маси, грн	-7715,5	-9165,6	-7672,6	-6781,9	-3561,7	-7755,3
Прибуток, всього млн. грн	-340,9	-422,6	-383,2	-140,1	-33,2	-1319,9
Рівень рентабельності, %	-37,3	-40,2	-35,9	-32,6	-19,2	-36,3

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Дані таблиці 2.35 свідчать, що підвищення рівня продуктивності тварин в сільськогосподарських підприємствах України в 2014 р. сприяло підвищенню економічної ефективності виробництва продукцією вирощування великої рогатої худоби. У підприємствах I–V групах з підвищенням рівня продуктивності тварин відбувалось послідовне зниження

собівартості і зростання ціни реалізації 1 т продукції вирощування, що забезпечило зменшення збитковості виробництва цієї продукції. Якщо у підприємствах I групи (річна продукція вирощування у розрахунку на 1 голову до 150,0 кг) рівень збитковості виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби становив 37,3%, то у підприємствах II–V груп рівень збитковості послідовно зменшувався від 40,2 до 19,2 відсотка.

Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності продукції вирощування великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах може стати концентрація виробництва на фермах (табл. 2.36).

Таблиця 2.36 – Групування сільськогосподарських підприємств України (включаючи фермерські господарства*) за поголів'ям молодняку великої рогатої худоби і тварин на відгодівлі, 2014 р.

Показник	Групи підприємств за поголів'ям тварин на вирощуванні і відгодівлі					Разом
	до 500	500-999	1000-1499	1500-1999	понад 2000	
Кількість підприємств	1169	515	142	67	41	1934
Поголів'я молодняку ВРХ, тис. гол.	139,8	247,7	142,1	106	155	790,3
Поголів'я молодняку ВРХ на одне підприємство, гол.	120	481	1001	1581	3777	409
Виробництво продукції вирощування (жива маса), тис. т	22,1	44,3	30,0	21,5	29,8	147,8
Реалізовано продукції вирощування, тис. т	37,0	50,2	31,3	22,1	34,0	174,5
Річна продукція вирощування на голову молодняку ВРХ, кг	158,3	178,9	210,9	203,3	192,7	187,0
Виробнича собівартість 1 т продукції вирощування, грн	25072,3	23724,0	22456,9	23688,2	23053,3	23528,3
Виробничі витрати на голову молодняку ВРХ, грн	3968,7	4243,7	4735,3	4814,7	4442,0	4398,8
Повна собівартість 1 т живої маси реалізованих тварин, грн	20496,7	21446,3	20795,4	20948,5	22693,3	21308,1
Ціна реалізації 1 т живої маси, грн	12883,9	13634,5	14012,2	14220,4	13816,8	13652,8
Прибуток на 1 т живої маси, грн	-7612,9	-7811,8	-6783,2	-6728,1	-8876,5	-7655,3
Прибуток, всього млн. грн	-281,5	-392,2	-212,1	-148,7	-301,5	-1335,9
Рівень рентабельності, %	-37,1	-36,4	-32,6	-32,1	-39,1	-35,9

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Концентрація виробництва дає змогу застосовувати інноваційні технології утримання та годівлі тварин, запроваджувати ефективні, раціональні технічні засоби для комплексної механізації всіх виробничих процесів, використовувати високопродуктивні породи тварин.

Дані таблиці 2.36 свідчать, що збільшення концентрації поголів'я тварин на фермах в сільськогосподарських підприємствах України в 2014 р. сприяло незначному підвищенню економічної ефективності виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби. У підприємствах I – IV груп зі збільшенням поголів'я тварин на вирощуванні та відгодівлі на фермах відбувалось послідовне зниження виробничої собівартості і зростання ціни реалізації 1 ц продукції вирощування. У підприємствах V групи, які мали стадо молодняку великої рогатої худоби на вирощуванні та відгодівлі понад 2000 голів, річні виробничі витрати на одну голову були меншими порівняно з підприємствами III і IV груп, що призвело до зниження середньодобових приростів та до підвищення повної собівартості 1 т продукції вирощування.

Для виявлення чинників та їх рівнів, які забезпечують ефективне виробництво продукції вирощування в Україні було проведено групування сільськогосподарських підприємств за рівнем рентабельності (табл. 2.37).

Дані таблиці 2.37 свідчать про те, що у 2014 р. у понад 80% підприємств із загальної кількості підприємств, які займалися виробництвом продукції вирощування великої рогатої худоби, виробництво цієї продукції було збитковим і ними було вироблено 79,4 загального обсягу продукції вирощування. Основною причиною збитковості виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби у цих підприємствах став низький рівень продуктивності тварин (середньодобовий приріст склав в середньому 488 г) при досить високих виробничих витратах на одну голову молодняку великої рогатої худоби на вирощуванні та тварин на відгодівлі. При цьому у структурі витрат корми займали в середньому 56,0% загальних витрат. Результати досліджень свідчать, що виробництво продукції вирощування великої рогатої худоби може бути прибутковим при одержанні середньодобового приросту понад 800 г.

Дані таблиці 2.37 свідчать, що в 2014 р. рівень рентабельності виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби понад 20,0% мали лише 95 підприємств або 5,2% від загальної кількості підприємств, які займалися скотарством. На прибутковість виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби позитивно вплинула як продуктивність тварин, так і раціональне використання ресурсів. Так, у підприємствах, які мали рівнем рентабельності виробництва продукції вирощування понад 20,0% (V група), річна продуктивність тварин була найвищою із виділених груп (195,5 кг). Водночас виробничі витрати на голову молодняку великої рогатої худоби та тварин на відгодівлі у цій групі були менші порівняно з I і II групами підприємств відповідно на 55,0 і 30,6 відсотка.

Дані таблиці 2.37 підтверджують закономірність позитивного впливу запровадження механізації та автоматизації виробничих процесів на тваринницьких фермах. У підприємствах, які мали рівнем рентабельності виробництва продукції вирощування понад 20,0% (V група), у структурі витрат на одну голову молодняку великої рогатої худоби та тварин на відгодівлі нафтопродукти займали 10,2% проти 5,8% у підприємствах I

групи. При цьому витрати на оплату праці у структурі загальних витрат на фермах І групи підприємств становили 13,4% проти 11,6% у підприємств V групи.

Таблиця 2.37 – Групування сільськогосподарських підприємств України (включаючи фермерські господарства*) за рівнем рентабельності виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби в 2014 р.,%

Показник	Групи підприємств за рівнем рентабельності,%					Разом
	до (-40)	(-40) - (-20,1)	(-20,0)- (-0,1)	0-19,9	понад 20,0	
Кількість підприємств	709	451	315	263	95	1833
Поголів`я молодняку ВРХ, тис. гол.	282,8	220,8	114,0	119	39	775,2
Поголів`я молодняку ВРХ на одне підприємство, гол.	399	489	362	452	407	423
Виробництво продукції вирощування, тис. т	48,3	40,6	20,8	20,9	7,6	138,2
Реалізовано продукції вирощування, тис. т	57,2	48,9	24,9	28,9	10,3	170,2
Річна продукція вирощування на голову молодняку ВРХ, кг	170,7	183,9	182,8	175,7	195,5	178,2
Виробнича собівартість 1 т продукції вирощування, грн	30366,1	23754,5	18749,6	18698,9	17100,1	24180,7
Виробничі витрати на голову молодняку ВРХ, грн	5182,7	4367,3	3427,7	3284,8	3343,0	4309,4
у т.ч.:корми	2954,5	2447,8	1928,7	1793,8	1772,5	2422,3
нафтопродукти	300,2	247,1	209,4	201,9	340,8	258,7
оплата послуг і робіт сторонніх організацій	153,8	101,3	64,7	141,9	135,0	123,0
решта матеріальних витрат	437,8	352,8	268,8	271,0	310,4	356,8
прямі витрати на оплату праці	693,7	606,0	537,6	467,3	388,6	595,8
амортизація необоротних активів	195,9	130,5	118,7	113,2	119,6	149,4
відрахування на соціальні заходи	251,2	221,1	197,1	170,9	144,8	217,0
решта ін. прямих та загальновиробничих витрат	195,5	260,7	102,8	124,9	131,3	186,4
Повна собівартість 1 т живої маси реалізованих тварин, грн	30603,0	20125,0	15769,1	13572,3	11059,4	21351,1
Ціна реалізації 1 т живої маси, грн	12498,0	13805,0	14159,0	14326,6	15296,1	13595,9
Прибуток на 1 т живої маси, грн	-18105,0	-6320,0	-1610,1	754,3	4236,7	-7755,3
Прибуток, всього млн. грн	-1035,9	-309,1	-40,2	21,8	43,5	-1319,9
Рівень рентабельності, %	-59,2	-31,4	-10,2	5,6	38,3	-36,3

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Розвиток галузі молочного скотарства за природно-кліматичними умовами України має свої особливості (табл. 2.38 – 2.40).

Таблиця 2.38 – Групування сільськогосподарських підприємств зони Степу України (включаючи фермерські господарства*) за рівнем рентабельності виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби в 2014 р.,%

Показник	Групи підприємств за рівнем рентабельності,%					Разом
	до (-40)	(-40) - (-20,1)	(-20,0)- (-0,1)	0-19,9	понад 20,0	
Кількість підприємств	198	86	56	50	20	410
Поголів`я молодняку ВРХ та тварин на відгодівлі, тис. гол.	66,6	35,1	13,9	15	7	136,8
Поголів`я молодняку ВРХ на одне підприємство, гол.	336	408	248	292	328	334
Виробництво продукції вирощування (жива маса), тис. т	11,3	6,2	2,2	2,6	1,2	23,5
Реалізовано продукції вирощування, тис. т	13,0	8,5	3,5	2,6	1,5	29,0
Річна продукція вирощування на голову молодняку ВРХ, кг	170,2	177,6	158,4	178,7	176,1	172,1
Виробнича собівартість 1 т продукції вирощування, грн	30106,5	27467,2	18891,8	19728,2	23323,9	26875,3
Виробничі витрати на голову молодняку ВРХ, грн	5125,5	4879,2	2993,1	3525,7	4106,4	4625,9
Повна собівартість 1 т живої маси реалізованих тварин, грн	32002,1	18812,1	15320,8	13505,8	8589,3	23310,6
Ціна реалізації 1 т живої маси, грн	12358,9	12473,6	13502,8	14353,6	12452,1	12710,6
Прибуток на 1 т живої маси, грн	-19643,2	-6338,5	-1818,0	847,8	3862,8	-10599,9
Прибуток, всього млн. грн	-255,1	-53,7	-6,3	2,2	5,8	-307,1
Рівень рентабельності, %	-61,4	-33,7	-11,9	6,3	45,0	-45,5

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Результати досліджень свідчать, що виробництво продукції вирощування великої рогатої худоби в підприємствах зони Степу України є менш прибутковим порівняно з середнім його рівнем по Україні в цілому. Тут у 2014 р. 83,0 % підприємств із загальної кількості підприємств, які займалися скотарством у цій зоні, виробництво цієї продукції було збитковим і ними було вироблено 84,8% загального обсягу продукції вирощування. У підприємствах цієї зони річна продукція вирощування у розрахунку на одну голову тварин була на 6,1 кг нижчою порівняно з середньою по Україні в цілому а поголів`я тварин на вирощуванні та відгодівлі на одне підприємство становило лише 334 голови. У

підприємствах зони Степу виробляють продукцію з вищими витратами на одиницю продукції вирощування великої рогатої худоби порівняно з іншими зонами. У цій зоні ціна закупівлі тварин на м'ясо мясокомбінатами є також нижчою порівняно з зонами Лісостепу та Полісся.

Таблиця 2.39 – Групування сільськогосподарських підприємств зони Лісостепу України (включаючи фермерські господарства*) за рівнем рентабельності виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби в 2014 р.,%

Показник	Групи підприємств за рівнем рентабельності, %					Разом
	до (-40)	(-40) - (-20,1)	(-20,0) - (-0,1)	0-19,9	понад 20,0	
Кількість підприємств	344	229	156	145	45	919
Поголів`я молодняку ВРХ, тис. гол.	162,3	134,2	70,6	85	23	475,4
Поголів`я молодняку ВРХ на одне підприємство, гол.	472	586	452	585	521	517
Виробництво продукції вирощування (жива маса), тис. т	28,4	25,8	13,2	14,8	4,7	86,8
Реалізовано продукції вирощування, тис. т	32,3	30,0	14,8	20,9	5,8	103,7
Річна продукція вирощування на голову молодняку ВРХ, кг	174,9	192,2	186,5	173,9	199,9	182,5
Виробнича собівартість 1 т продукції вирощування, грн	29472,4	23413,0	18398,7	19007,3	16566,8	23516,6
Виробничі витрати на голову молодняку ВРХ, грн	5155,3	4499,3	3431,1	3305,0	3311,0	4293,0
Повна собівартість 1 т живої маси реалізованих тварин, грн	29456,1	20361,6	15732,7	13708,9	11428,1	20690,8
Ціна реалізації 1 т живої маси, грн	12476,3	14044,7	14204,7	14373,5	15334,3	13717,9
Прибуток на 1 т живої маси, грн	-16979,8	-6316,9	-1527,9	664,6	3906,3	-6972,9
Прибуток, всього млн. грн	-548,0	-189,2	-22,5	13,9	22,7	-723,2
Рівень рентабельності, %	-57,6	-31,0	-9,7	4,8	34,2	-33,7

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Дані таблиці 2.39 свідчать, що в сільськогосподарських підприємства зони Лісостепу в 2014 р. було вироблено 62,81% загального обсягу продукції вирощування великої рогатої худоби, що вироблено в сільськогосподарських підприємствах України. Тут виробництво продукції вирощування великої рогатої худоби є більш прибутковим порівняно з середнім його рівнем в Україні в цілому. У 2014 р. 79,3% підприємств із загальної кількості підприємств, які займалися вирощуванням великої рогатої худоби у цій зоні, це виробництво було збитковим і ними було вироблено 77,5% загального

обсягу продукції вирощування. У підприємствах цієї зони річна продукція вирощування великої рогатої худоби у розрахунку на одну голову була на 4,3 кг більшою порівняно з середньою по Україні в цілому а середньорічне поголів'я тварин на вирощуванні та відгодівлі на одне підприємство становило 517 голів.

Дані таблиці 2.39 свідчать, що в 2014 р. рівень рентабельності виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби понад 20,0% мали 45 підприємств зони Лісостепу. На прибутковість виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби позитивно вплинули як високий рівень продуктивності тварин (199,9 кг) так і розмір стада (521 голова). Підприємства цієї групи виробляли продукцію вирощування з найменшими витратами.

Таблиця 2.40 – Групування сільськогосподарських підприємств зони Полісся України (включаючи фермерські господарства*) за рівнем рентабельності виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби в 2014 р., %

Показник	Групи підприємств за рівнем рентабельності, %					Разом
	до (-40)	(-40) - (-20,1)	(-20,0)- (-0,1)	0-19,9	понад 20,0	
Кількість підприємств	167	136	103	68	30	504
Поголів'я молодняку ВРХ, тис. гол.	53,9	51,5	29,6	19	9	163,1
Поголів'я молодняку ВРХ на одне підприємство, гол.	323	379	287	286	289	324
Виробництво продукції вирощування (жива маса), тис. т	8,5	8,6	5,5	3,5	1,7	27,8
Реалізовано продукції вирощування, тис. т	12,0	10,5	6,7	5,4	3,0	37,5
Річна продукція вирощування на голову молодняку ВРХ, кг	158,4	166,4	185,5	181,2	198,4	170,7
Виробнича собівартість 1 т продукції вирощування, грн	33683,6	22081,8	19533,3	16643,7	14375,4	23972,6
Виробничі витрати на голову молодняку ВРХ, грн	5335,8	3674,4	3623,8	3016,0	2852,5	4092,1
Повна собівартість 1 т живої маси реалізованих тварин, грн	32179,2	20509,5	16078,8	13070,1	11579,5	21663,3
Ціна реалізації 1 т живої маси, грн	12707,7	14195,6	14395,3	14130,2	16647,7	13942,3
Прибуток на 1 т живої маси, грн	-19471,5	-6313,9	-1683,5	1060,0	5068,2	-7721,0
Прибуток, всього млн. грн	-232,8	-66,2	-11,3	5,7	15,1	-289,6
Рівень рентабельності, %	-60,5	-30,8	-10,5	8,1	43,8	-35,6

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Дані таблиці 2.40 свідчать, що в сільськогосподарських підприємства зони Полісся в 2014 р. було вироблено 20,1 % загального обсягу продукції вирощування великої рогатої худоби, що вироблено в сільськогосподарських підприємствах України.

У 2014 р. 80,6% підприємств із загальної кількості підприємств, які займаються виробництвом продукції вирощування великої рогатої худоби у цій зоні, виробництво цієї продукції було збитковим і ними було вироблено 81,3% загального обсягу продукції вирощування. У той же час, 30 підприємств мали рівень рентабельності виробництва продукції вирощування понад 45,0 відсотків.

У підприємствах зони Полісся річна продуктивність тварин на вирощуванні і відгодівлі становила лише 170,7 кг, що на 7,5 кг є нижчою порівняно з середньою по Україні в цілому, а середньорічне поголів'я тварин на вирощуванні та відгодівлі на одне підприємство становило 324 голови.

РОЗДІЛ 3
СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ
ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ
ПТАХІВНИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ

3.1 Сучасний стан виробництва конкурентоспроможного м'яса птиці сільськогосподарськими підприємствами України

У м'ясному балансі України м'ясо птиці займає значне місце (майже 44,9 %). Незважаючи на різке зменшення поголів'я птиці протягом 1990 – 2000 рр. галузь птахівництва в Україні відновлена. Починаючи з 2000р, завдяки реорганізації в структурі галузі ця тенденція докорінно змінилась. Збільшення поголів'я птиці у сільськогосподарських підприємствах зумовлено недостатньою пропозицією інших видів м'яса – яловичини та свинини і розширенням виробництва за рахунок інвестування в галузь значних коштів приватного капіталу. Завдяки технічному переоснащенню підприємств, підвищенню продуктивності птиці, удосконаленню ветеринарного забезпечення великі птахофабрики змогли суттєво збільшити поголів'я птиці (табл. 3.1) [113].

Таблиця 3.1 – Структура поголів'я птиці всіх видів за категоріями господарств в Україні (на кінець року)

Показник	Рік					2013 р. до 2000 р., %
	2000	2005	2012	2013	2014*	
Господарства усіх категорій						
Птиця всіх видів, тис. гол.	123722,0	161993,5	214070,6	230290	213335,7	172,4
У т.ч.: кури та півні	103772,2	142573,0	195255,8	209733,2	193885,5	186,8
гуси	9061,1	8099,1	5628,3	5116,0	5365,4	59,2
качки	8071,9	8909,4	10537,6	12070,1	11310,4	140,1
індики	2271,5	1882,7	1775,0	2047,1	2114,7	93,1
Сільськогосподарські підприємства						
Птиця всіх видів: тис. гол.	25352,9	66625,3	117888,6	132073	122077,8	481,5
% до загальної кількості	20,5	41,1	55,1	57,4	57,2	x
У т.ч.: кури та півні	24191,6	64561,8	115775,8	129391,4	120057,8	496,3
гуси	699,7	851,1	338,3	303,3	255,0	36,4
качки	399,1	803,1	437,6	480,5	359,5	90,1
індики	9,0	166,1	620,0	770,3	745,8	8286,7

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

Конкурентне середовище ринку м'яса птиці представлено рядом вітчизняних підприємств, які нарощують поголів'я птиці. За досліджуваний період у галузі спостерігається тенденція до збільшення поголів'я птиці головним чином за рахунок сільськогосподарських підприємств усіх форм власності. Якщо станом на 1 січня 2001р. співвідношення між поголів'ям птиці у сільськогосподарських підприємствах і господарствах населення становило 20:80, то у 2006 р. – 41:59, 2014 р – 57:43. У структурі поголів'я птиці в усіх категоріях господарств кури становили найбільшу питому вагу. Частка їх в підприємствах суспільного сектору досягає більше 98%, в господарствах населення – дещо менше. В загальній кількості поголів'я птиці в господарствах усіх категорій поголів'я гусей, качок та індиків складає біля 9% і має тенденцію до скорочення. При цьому поголів'я цих видів птиці зосереджено головним чином в господарствах населення [113].

Щорічно в Україні вводяться у дію або реконструюються птахофабрики на найвищому технологічному рівні, що забезпечує постійне зростання обсягів виробництва м'яса птиці. Станом на 1 січня 2015 р. поголів'я птиці без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції становило 213,3 млн голів.

Сучасне інтенсивне м'ясне птахівництво засноване на спеціалізації, концентрації і кооперації виробництва, механізації та автоматизації, які забезпечують високу продуктивність праці, рівномірне, цілорічне виробництво продукції, ефективне використання кормів і основних виробничих засобів, а також біологічних особливостей птиці.

Підвищення ефективності і рентабельності м'ясного птахівництва тісно пов'язане з подальшою концентрацією поголів'я (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Групування сільськогосподарських підприємств за наявністю поголів'я птиці всіх видів на 1 січня 2014 року

Показник	Кількість підприємств		Чисельність поголів'я	
	одиниць	у % до загальної кількості	тис. гол	у % до загальної чисельності
Підприємства – всього	531	100	122078	100
з них мали, голів до 10000	299	56	479	0
10000 – 24999	40	8	657	1
25000 – 49999	33	6	1169	1
більше 49999	159	30	119773	98

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

Досвід передових птахофабрик свідчить про прямий зв'язок між спеціалізацією, концентрацією та економічними показниками.

Дані табл. 3.2 свідчать, що на 1 січня 2015 р. в Україні функціонувало 531 підприємство, яке займалося вирощуванням птиці. Із них у 159 підприємств чисельність поголів'я птиці становила понад 50 тисяч голів. У таких підприємствах було зосереджено понад 98% загального поголів'я птиці у сільськогосподарських підприємствах.

У 2014 році найбільше поголів'я всіх видів птиці по всіх категоріях господарств України спостерігалось у Черкаській (10,0 % від загального поголів'я птиці в Україні), Київській (11,2 %), Дніпропетровській (7,5%), Вінницькій (10,1%) та Донецькій областях (5,8%) (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Структура поголів'я птиці всіх видів по регіонах

Регіон України	2000 р.			2014 р. *			2014 р. до 2000 р., %
	тис. гол.	%	частка поголів'я в с.-г. підприємствах, %	тис. гол.	%	частка поголів'я в с.-г. підприємствах, %	
Україна	123722	100	20,5	213335,7	100,0	57,2	172,4
АР Крим	6149,2	5,0	28,9	–	–	–	–
Вінницька	5734,8	4,6	9,3	27012,5	12,7	70,7	471,0
Волинська	3217,1	2,6	3,9	7021,1	3,3	59,0	218,2
Дніпропетровська	9334,9	7,5	33,8	18069,2	8,5	75,5	193,6
Донецька	8388,5	6,8	42,3	5688,8	2,7	42,7	67,8
Житомирська	4356,4	3,5	10,2	6378,0	3,0	8,3	146,4
Закарпатська	3158,4	2,6	0,5	3270,1	1,5	1,7	103,5
Запорізька	4295,2	3,5	28,3	6322,0	3,0	52,6	147,2
Івано-Франківська	3293,5	2,7	6,5	5605,4	2,6	44,6	170,2
Київська	8408,7	6,8	44,2	27336,1	12,8	81,0	325,1
Кіровоградська	3842,6	3,1	3,5	4654,7	2,2	6,7	121,1
Луганська	3413,8	2,8	38,3	1337,1	0,6	4,5	39,2
Львівська	6266,8	5,1	6,8	8682,8	4,1	41,3	138,6
Миколаївська	2531,7	2,0	18,9	3133,5	1,5	28,8	123,8
Одеська	7769,6	6,3	18,8	5139,1	2,4	2,6	66,1
Полтавська	5773,2	4,7	35,6	4770,5	2,2	45,8	82,6
Рівненська	3159,2	2,6	13,5	6881,3	3,2	26,4	217,8
Сумська	3555,9	2,9	15,9	4557,9	2,1	26,2	128,2
Тернопільська	4143,2	3,3	2,6	5018,7	2,4	29,0	121,1
Харківська	6413,2	5,2	25,2	8737,7	4,1	47,9	136,2
Херсонська	3504,4	2,8	14,6	12583,5	5,9	77,6	359,1
Хмельницька	2945,6	2,4	4,4	9584,4	4,5	75,4	325,4
Черкаська	5475,1	4,4	19,1	24551,4	11,5	81,1	448,4
Чернівецька	2608,5	2,1	1,1	3305,0	1,5	27,4	126,7
Чернігівська	5982,5	4,8	5,4	3694,9	1,7	15,6	61,8

* Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

Найбільша питома вага поголів'я птиці у сільськогосподарських

підприємствах по відношенню до кількості поголів'я птиці в області спостерігається в Черкаській (81,1%), Київській (81,0%), Дніпропетровській (75,5%) та Хмельницькій (75,4%) областях [113].

Найбільше зростання чисельності поголів'я птиці у 2014 р. порівняно з 2000 р. відбулося у Черкаській (4,5 рази), Київській (понад 3,2 рази) та Хмельницькій (3,2 рази) областях. За цей період зменшення поголів'я птиці у відбулося у Одеській (на 33,9%), Полтавській (на 17,4%) та Чернігівській (38,2%) областях.

Збільшення поголів'я птиці у 2014 р. порівняно з 2000 р. (на 72,4%) та підвищення її продуктивності дозволило збільшити виробництво м'яса (у забійній масі) за цей період у понад 6 разів, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах у понад 27 разів (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Виробництво м'яса птиці в Україні, тис. т (у забійній масі)

Показник	Рік						2014 р. до 2000 р., %
	2000	2005	2010	2012	2013	2014*	
Господарства усіх категорій, тис. т	193,2	496,6	953,5	1074,7	1168,3	1164,7	602,8
У т.ч.:							
сільськогосподарські підприємства: тис. т	35,8	319,8	772	868,1	966,6	974,4	2721,8
%	18,5	64,4	81,0	80,8	82,7	83,7	x

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

Основна частка у виробництві м'яса птиці припадає на бройлерів, Такий стан пояснюється великою селекційною пластичністю і технологічною мобільністю бройлерів, що дозволяє досягати високої продуктивності птиці. Розвиток бройлерного птахівництва в Україні стало можливим завдяки одержанню високопродуктивної птиці, сучасних технологій утримання, концентрації і спеціалізації в галузі. дозволяє у бройлерних підприємствах одержувати високий вихід продукції.

Найбільші обсяги виробництва м'яса птиці одержані у Черкаській (23,0%), Вінницькій (18,9%), Дніпропетровській (14,0%) та Київській (13,6%) областях (табл. 3.5). У цих же областях одержують найбільшу частку м'яса птиці у сільськогосподарських підприємствах. Найбільші темпи збільшення обсягів виробництва м'яса птиці у 2014 р. порівняно з 2000 р. спостерігається у Черкаській (у 36,6 разів більше), Вінницькій (21,5 рази), Волинській (у 18,9 рази) та Хмельницькій та Київській (у понад 6,5 рази) областях.

В Україні діють такі зразкові, високотехнічні, вертикально інтегровані, потужні птахівничі підприємства з виробництва м'яса птиці як ПАТ “Миронівський хлібопродукт”, ТОВ “Комплекс Агротар” [118-120].

Таблиця 3.5 – Структура виробництва м'яса птиці по регіонах України (у забійній масі)

Регіон України	2000 р.			2014 р.			2014 р. до 2000 р., %
	Вироблено м'яса у всіх категоріях господарств, тис. т	%	частка м'яса у с.-г. підприємствах, %	Вироблено м'яса у всіх категоріях господарств, тис. т	%	частка м'яса у с.-г. підприємствах, %	
Україна	193,2	100,0	18,5	1164,7	100,0	83,7	602,8
АР Крим	9,5	4,9	12,6	–	–	–	–
Вінницька	10,2	5,3	22,5	219,6	18,9	95,0	2152,9
Волинська	3,6	1,9	2,8	67,9	5,8	93,4	1886,1
Дніпропетровська	18	9,3	53,3	163,0	14,0	96,0	905,6
Донецька	16,2	8,4	25,3	28,6	2,5	26,9	176,5
Житомирська	7,3	3,8	8,2	7,2	0,6	9,7	98,6
Закарпатська	3,8	2,0	0,0	8,7	0,7	4,6	228,9
Запорізька	8,5	4,4	7,1	13,8	1,2	52,2	162,4
Івано-Франківська	6,5	3,4	6,2	20,5	1,8	55,6	315,4
Київська	23,3	12,1	32,6	158,4	13,6	86,9	679,8
Кіровоградська	3,9	2,0	5,1	10,1	0,9	5,9	259,0
Луганська	7,6	3,9	22,4	14,9	1,3	73,2	196,1
Львівська	8,9	4,6	4,5	49,9	4,3	77,2	560,7
Миколаївська	3,9	2,0	17,9	9,7	0,8	17,5	248,7
Одеська	11,1	5,7	9,9	2,7	0,2	3,7	24,3
Полтавська	7,2	3,7	13,9	5,7	0,5	5,3	79,2
Рівненська	4	2,1	5,0	20,0	1,7	64,0	500,0
Сумська	5,3	2,7	7,5	12,0	1,0	31,7	226,4
Тернопільська	4,4	2,3	2,3	10,5	0,9	50,5	238,6
Харківська	11,1	5,7	5,4	34,3	2,9	62,1	309,0
Херсонська	5,4	2,8	13,0	7,7	0,7	72,7	142,6
Хмельницька	1,9	1,0	5,3	13,4	1,2	78,4	705,3
Черкаська	7,3	3,8	24,7	267,5	23,0	96,1	3664,4
Чернівецька	2	1,0	0,0	12,3	1,1	78,9	615,0
Чернігівська	2,3	1,2	13,0	6,3	0,5	42,9	273,9

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

Група компаній ПАТ “Миронівський хлібопродукт” (МХП) – це єдина вертикально інтегрована система, що поєднує виробничі комплекси всього технологічного ланцюга бройлерного виробництва: від виробництва інкубаційних яєць і кормів, вирощування птиці – до переробки й реалізації готової продукції. Земельний банк МХП складає 360 тис. га. На підприємстві повністю відповідають за всі стадії процесу виробництва курятини: від виробництва інкубаційного яйця до розповсюдження й продажу фінальної продукції, від вирощування власних зернових до виробництва необхідних для годівлі птиці комбикормів. Це забезпечує повний контроль за якістю та собівартістю – від поля до столу. Унікальна бізнес-модель та інтенсивні капіталовкладення у розвиток і будівництво нових виробничих об'єктів з

високим рівнем ефективності – це головна перевага компанії порівняно з конкурентами.

Сегмент птахівництва включає 5 бройлерних птахофабрик і 2 птахофабрики з розведення батьківського поголів'я та виробництва інкубаційного яйця. У 2013 р. на підприємстві було вироблено 377 млн. шт інкубаційних яєць. Конверсія корму для виробництва 1 кг курятини склала менше 2 кг зерна. На 5 птахофабриках МХП було вироблено 473 тис. тонн курятини, із якої 123 тис. тонн було продано на експорт по напрямках: СНД, країни Митного Союзу, Близького Сходу, Азії, Африки.

З липня 2013 р. три підприємства холдингу отримали єврономери. У жовтні почалися перші поставки курятини і фуа-гра в країни ЄС. Експортні операції з продажу курятини склали близько 28% від загального об'єму продажів курятини.

Загальний обсяг виробництва м'яса птиці в «МХП» в 2013 році виріс на 17% до 472 тис. 800 тонн. У 2012 році виробництво становило 404 тис. тонн.

Збільшення виробництва курятини «МХП» пояснює зростанням обсягів виробництва на «Вінницькій птахофабриці».

Частка агропромислової компанії «Миронівський хлібопродукт» на ринку промислово виробленої курятини у 2013 році склала близько 50%. Загальний обсяг продажів курятини третім особам в 2013 році виріс на 19% і досяг 447 тис. тонн. У 2012 році обсяг продажів становив 375 тис. 300 тонн. Це третина від загального споживання курятини в Україні. Середня ціна на курятину знизилася на 7% в річному вирахованні до 15,99 грн за 1 кг (без ПДВ) порівняно з 17,19 грн у 2012 році. Зниження ціни відбулося в основному через значне збільшення частки експортних продажів за нижчою ціною з 15% в 2012 році до 28% в 2013 р.

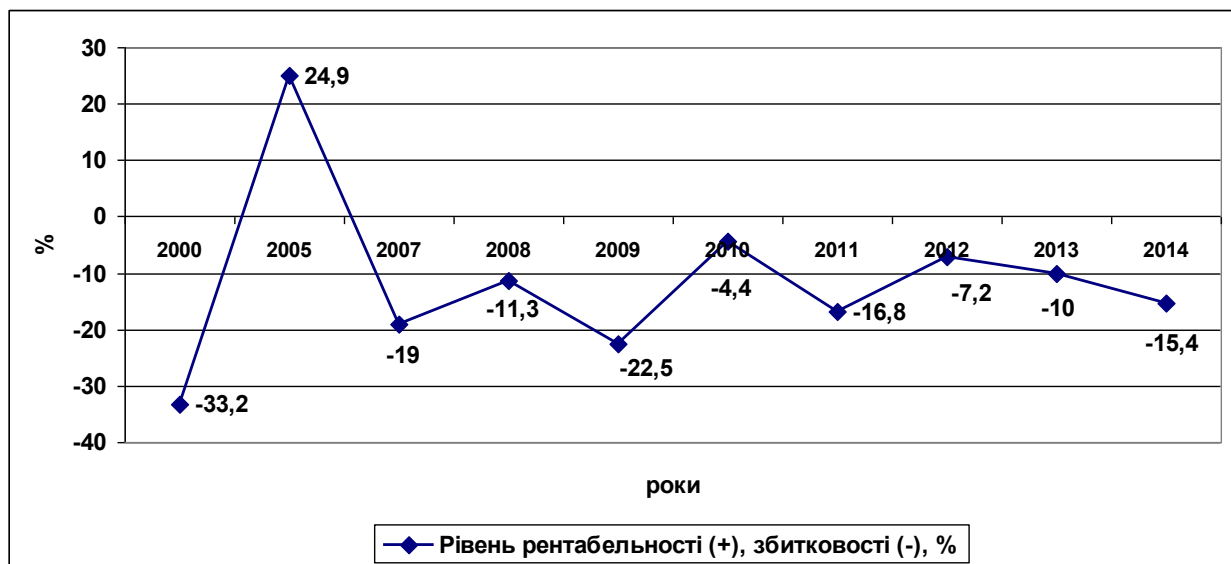
У 2014 р. агрохолдинг "Миронівський хлібопродукт" збільшив обсяги виробництва м'яса птиці у порівнянні з 2013 р. на 15,6% до 546,5 тис. т. При цьому обсяг реалізації курятини збільшився на 18% — до 525,46 тис. тонн.

У 2014 року обсяги експорту зросли на 15% в порівнянні з попереднім роком і склали 140,92 тис. тонн. Експорт в країни ЄС склав більше 16,5 тис. т м'яса птиці, що оцінюється в 12% загального обсягу експорту МХП.

У 2015 р. компанія МХП наростила обсяг виробництва курятини в основному за рахунок збільшення потужності виробництва на Вінницькій птахофабриці. За перше півріччя 2015 року обсяг зріс на 4% до 278,4 тис. тонн. При цьому ціна м'яса птиці виросла на 58% до 26,65 грн/кг. За цей період внутрішні продажі курятини впали на 2% в основному за рахунок падіння обсягів продажів у Луганській і Донецькій областях. Експортні продажі курятини зросли на 47% у другому кварталі 2015 і на 15% за перше півріччя. Експорт склав 66,0 тис. тонн, що склало 25,6% загальних продажів компанії. Експорт в ЄС склав 18% від загального експорту м'яса птиці компанії, тоді як Азія, Близький Схід і Африка оцінюються як ринки з високим потенціалом самою компанією.

Майже 80% м'яса птиці вирощується у сільськогосподарських підприємствах, які входять до вертикально-інтегрованих структур, що мають власні потужності для забою і переробки птиці. У таких підприємствах виробництво м'яса птиці є прибутковим і рівень рентабельності коливається у межах 12 – 45 %. Вертикальна інтеграція забезпечує компаніям досягнення результатів спільними зусиллями в усіх напрямках діяльності, а також забезпечує зменшення собівартості продукції. Інтеграційна діяльність не тільки поліпшує економічну ефективність, але також збільшує можливості підприємств щодо контролю якості складових його діяльності та забезпечення виробництва якісної продукції.

Підприємства, які мають незакінчений цикл виробництва м'яса птиці (не мають власних потужностей із забою та переробки птиці) мають значно нижчі економічні показники (рис. 3.1. табл. 3.6).

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [114].

Рисунок 3.1 – Рівень рентабельності виробництва м'яса птиці в сільськогосподарських підприємствах України, які не мають власних потужностей із забою і переробки птиці.

Продукція ПАТ «Миронівський хлібопродукт» реалізується під торговими марками “Наша Ряба” (охолоджена курятина), “Легко!” (заморожені напівфабрикати), “Дружба народів”, “Бацинський”, “Європродукт” (ковбасні вироби та копченості), “Сертифікований Ангус” (елітна охолоджена яловичина), “Фуа Гра” (охолоджена і заморожена гусятина і фуа-гра) [118, 120].

У 2012 р. ПАТ «Миронівський хлібопродукт» збільшив чистий прибуток на 20% – до 311 млн доларів, дохід на 14% – до 1,4 млрд доларів, а ЕВІДТА на 17%. Компанія за підсумками 2012 р. показала непогане зростання продажу з огляду на загальний стан справ в Україні та світі (+15% Р-Р). Експортний продаж холдингу за рік зріс на 35,6% – до майже 480 млн дол. завдяки сегментам курятини та зернових культур. Окрім того, зберігся

рівень показників рентабельності по валовому та чистому прибутку (30% та 22%), що свідчить про рівномірний та збалансований розвиток. Рентабельність по EBITDA збереглася на рівні 33%, зокрема, завдяки поверненню ПДВ як для компанії, що активно реінвестує прибутки. Наприклад, чистий грошовий потік, спрямований на інвестиційну діяльність, у 2012 р. зріс більш як удвічі та становив 260,4 млн дол. [118, 120].

Таблиця 3.6 – Конкуреноспроможність виробництва м'яса птиці в сільськогосподарських підприємствах за регіонами у 2014 р.

Регіон України	Кількість реалізованої продукції, тис. т	Собівартість 1 ц, грн	Середня ціна реалізації 1 ц, грн	Рівень збитковості, %	Показник конкурентоспроможності м'яса птиці відносно середньогалузевого рівня		
					виробничий	ціновий	інтегральний
Україна	94,1	12847,8	10872,7	-15,4	1,00	1,00	1,00
Вінницька	1,9	22773,2	16100,2	-29,3	0,56	1,48	0,84
Волинська	0,8	14538,1	15203,5	4,6	0,88	1,40	1,24
Дніпропетровська	3,2	15759,1	8781,2	-44,3	0,82	0,81	0,66
Донецька	5,2	12613,5	4864,9	-61,4	1,02	0,45	0,46
Житомирська	0,7	16884,3	13578,7	-19,6	0,76	1,25	0,95
Закарпатська	0,4	13442,0	13796,3	2,6	0,96	1,27	1,21
Запорізька	4,7	10012,1	8246,9	-17,6	1,28	0,76	0,97
Івано-Франківська	2	14027,7	11380,1	-18,9	0,92	1,05	0,96
Київська	22,1	12275,0	12726,9	3,7	1,05	1,17	1,23
Кіровоградська	0,8	16712,6	7654,8	-54,2	0,77	0,70	0,54
Луганська	0,03	13694,1	16201,1	18,3	0,94	1,49	1,40
Львівська	17,1	12338,1	11702,1	-5,2	1,04	1,08	1,12
Миколаївська	1,9	16538,9	6968,3	-57,9	0,78	0,64	0,50
Одеська	0,1	25375,0	19969,0	-21,3	0,51	1,84	0,93
Полтавська	2	8103,4	6569,1	-18,9	1,59	0,60	0,96
Рівненська	2,6	10878,6	11439,8	5,2	1,18	1,05	1,24
Сумська	1,3	10483,8	5081,6	-51,5	1,23	0,47	0,57
Тернопільська	7,3	12927,5	11184,7	-13,5	0,99	1,03	1,02
Харківська	2,6	15175,5	12945,1	-14,7	0,85	1,19	1,01
Херсонська	7,8	13479,5	7772,2	-42,3	0,95	0,71	0,68
Хмельницька	3,5	11915,6	12814,5	7,5	1,08	1,18	1,27
Черкаська	2	8232,5	8814,6	7,1	1,56	0,81	1,27
Чернівецька	3,8	14420,5	14946,1	3,6	0,89	1,37	1,22
Чернігівська	0,3	19867,3	8266,0	-58,4	0,65	0,76	0,49

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [114].

Агрохолдинг «Миронівський хлібопродукт» (МХП) в 2013 році отримав 162 млн дол. чистого прибутку, що на 48% менше, ніж у 2012 році,

йдеться у фінансовому звіті компанії, опублікованому на сайті Лондонської фондової біржі.

Згідно з документом, виручка холдингу в 2013 р. зросла на 6% - до 1,496 млрд дол. Його валовий прибуток зменшився на 23% – до 324 млн дол., а операційний скоротився на 29% – до 272 млн дол. EBITDA (показник, що дорівнює обсягу прибутку до сплати податків, витрат на амортизацію та відсотків за кредитами) МХП за підсумками 2013 року склала 391 млн дол. проти 468 млн дол. у 2012 році, а маржа EBITDA зменшився до 26% з 33%.

Зниження чистого прибутку в 2013 році у компанії пояснили аналогічними тенденціями по EBITDA, пов'язаними з низькими цінами на зернові урожаю 2013 року, а також зростанням амортизації і фінансових витрат. Водночас, зростання виручки забезпечене збільшенням виробництва холдингом курятини.

У 2014 р. незважаючи на збільшення обсягів виробництва і реалізації продукції фінансові показники агрохолдингу "Мироновський хлібопродукт" були незадовільними (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Показники фінансово-господарської діяльності ПАТ "Миронівський хлібопродукт" за 2013-2014 рр. (тис. грн) *

Показник	2013 р.	2014 р.
Усього активів	22 858 418	23 965 490
Основні засоби (залишкова вартість)	13 240 880	10 946 634
Довгострокові фінансові інвестиції	517 333	443 089
Запаси	634 507	891 167
Сумарна дебіторська заборгованість	7 753 870	11 316 382
Грошові кошти та їх еквіваленти	712 704	368 218
Нерозподілений прибуток (збиток)	1 433 262	(5 997 860)
Власний капітал	2 236 276	(5 194 846)
Статутний капітал	786 928	786 928
Довгострокові зобов'язання	6 151 641	8 475 322
Поточні зобов'язання	14 470 501	20 685 014
Чистий прибуток (збиток)	1231 947	(6 201 122)
Чисельність працівників на кінець періоду (осіб)	3 924	3 699

*Інформація надрукована у Відомостях НКЦПФР №114 від 19.06.2015

Дані таблиці 3.7 свідчать, що в 2014 р. у порівнянні з 2013 р. залишкова вартість основних засобів у ПАТ "Миронівський хлібопродукт" зменшилась на 17,3%, довгострокові фінансові інвестиції – на 14,4%, грошові кошти – на 48,4%. При цьому довгострокові зобов'язання збільшилися на 37,8% а поточні зобов'язання – на 42,9%. У результаті діяльності ПАТ "Миронівський хлібопродукт" одержав 6,2 млрд грн збитку.

Обсяги споживання м'ясної продукції перебувають у прямій залежності від рівня доходів населення (табл. 3.8). Тому, підприємства з виробництва м'яса птиці активно розвиватимуться за рахунок нарощування обсягів експорту [112].

Таблиця 3.8 – Баланс м'яса птиці, тис. т

Показник	Рік							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Виробництво	689	794	894	954	995	1075	1168	1165
Зміна запасів на кінець року	2	46	6	8	-22	20	-16	-13
Імпорт	147	262	196	157	65	116	74	65
Усього ресурсів	834	1010	1084	1103	1082	1171	1258	1243
Експорт	7	9	19	33	50	82	146	176
Витрачено на нехарчові цілі (на корм, втрати та ін.)	3	7	5	4	3	3	4	4
Фонд споживання	824	994	1060	1066	1029	1086	1108	1047

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [112].

Існуючий рівень виробництва м'яса птиці за останні роки в межах 995 –1075,0 тис. тонн забезпечує споживчий попит населення в м'ясі птиці в середньому на рівні 22,5 – 24,3 кг на одну особу в рік. При цьому біля 6,2% м'яса птиці Україна імпортує, при його експорті близько 16,8% від загального обсягу виробництва у 2014 р. Основною причиною зменшення імпорту протягом 2006 – 2014 рр. є у різниці цін на імпортне м'ясо і м'ясо внутрішнього виробництва. Крім того імпортується, в першу чергу, низькосортна сировина, яка іде на переробку і виробництво ковбасних виробів. Нині Україна експортує курятину майже у 30 країн світу, основними із яких є Казахстан, Ірак, Узбекистан, Молдова, Ліберія, Йорданія, Білорусь, Грузія.

У січні 2016 р. «Миронівський хлібопродукт» введе в експлуатацію нові майданчики на Миронівській птахофабриці. Він також зацікавлений у придбанні активів у Європі в рамках глобальної стратегії розвитку з метою нарощування поставок охолодженого м'яса птиці на європейський ринок. Європейський банк реконструкції і розвитку має намір виділити йому кредит на ці цілі кредит у розмірі 85 млн дол.

Враховуючи можливість швидкого насичення внутрішнього ринку завдяки розвитку потужних птахівничих підприємств, в основі розвитку ринку м'яса птиці має бути експортно-орієнтована стратегія, що забезпечить збалансування попиту і пропозиції на внутрішньому ринку за рахунок експорту до освоєних і нових світових ринків. З метою реалізації цієї стратегії необхідно створити умови для регулювання обігу продовольства з врахуванням вимог світового ринку. Становлення та ефективне функціонування ринку м'яса птиці повинно будуватись за схемою, яка передбачає взаємозв'язок вітчизняних товаровиробників, переробних підприємств, споживачів та експортно-імпортні операції.

3.2. Основні джерела та чинники підвищення конкурентоспроможності м'яса птиці

Економія за рахунок масштабів виробництва, маркетингу та матеріально-технічного забезпечення може стати вагомим джерелом конкурентної переваги окремих птахофабрик з виробництва мяса птиці. Вона досягається у результаті зниження питомої ваги постійних виробничих витрат у розрахунку на 1 т продукції вирощування а також у наслідку більш раціонального використання спеціалізованого обладнання для матеріально-технічного постачання і реалізації продукції. Вкладати кошти на реєстрацію та сертифікацію товару з метою виходу на зовнішній ринок можуть переважно великі підприємства.

Групування птахівничих підприємств за їх розміром дозволило встановити позитивний вплив концентрації виробництва на показники економічної ефективності виробництва м'яса птиці в сільськогосподарських підприємств України (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Групування сільськогосподарських підприємств України (включаючи фермерські господарства*) за поголів'ям птиці, 2014 р.

Показник	Групи підприємств за поголів'ям птиці					Разом
	до 500 тис.	0,5-2,0 млн	2,0-5,0 млн.	5-10 млн	понад 10 млн	
Кількість підприємств	287	14	13	2	3	319
Поголів'я птиці, тис. гол.	18458,7	13544,7	39403,0	17074	39999	128479,5
Поголів'я птиці на одне підприємство, тис. гол.	64,3	967,5	3031,0	8537,2	13332,9	402,8
Виробництво продукції вирощування, тис. т	129,8	58,0	320,2	176,6	592,6	1277,2
Реалізовано продукції вирощування, тис. т	61,5	15,0	15,9	0,5	0,0	92,9
Річна продукція вирощування на 1 гол., кг	7,0	4,3	8,1	10,3	14,8	9,9
Виробнича собівартість 1 т продукції вирощування, грн	12782,0	11126,9	9309,1	11784,9	4952,2	8065,4
Виробничі витрати на 1 голову птиці, грн	89,9	47,7	75,6	121,9	73,4	80,2

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Дані таблиці 3.9 свідчать, що збільшення концентрації поголів'я птиці на птахофабриках в сільськогосподарських підприємствах України в 2014 р. сприяло значному підвищенню економічної ефективності виробництва мяса птиці. У підприємствах I – IV груп зі збільшенням поголів'ям птиці на птахофабриках відбувалось послідовне підвищення річної продукції вирощування птиці з розрахунку на одну голову з 7 до 14,8 кг. При цьому спостерігалось зниження виробничої собівартості м'яса птиці.

Так, у підприємствах, які мали середньорічне поголів'я птиці менше 500 тис. голів, виробнича собівартість продукції вирощування птиці була у майже у 2,6 раза вищою порівняно з виробничою собівартістю продукції вирощування птиці у підприємствах, які мали середньорічне поголів'я птиці понад 10 млн голів.

Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності м'яса птиці в сільськогосподарських підприємствах є використання інноваційних технологій вирощування та утримання птиці, що позитивно впливає на підвищення річної продукції вирощування птиці з розрахунку на одну голову (табл. 3.10).

Таблиця 3.10 – Групування сільськогосподарських підприємств України (включаючи фермерські господарства*) за річною продукцією вирощування на 1 середньорічну голову птиці, 2014 р.

Показник	Групи підприємств за річною продукцією вирощування на 1 середньорічну голову, кг					Разом
	до 2	2,0 - до 3,9	4,0 - 7,9	8 – 15,9	понад 16	
Кількість підприємств	120	75	40	41	43	319
Поголів'я птиці, тис. гол.	19450,6	44609,1	6423,6	2710	55286	128479,5
Поголів'я птиці на одне підприємство, тис. гол.	162,1	594,8	160,6	66,1	1285,7	402,8
Виробництво продукції вирощування, тис. т	18,4	111,0	29,6	35,6	1082,6	1277,2
Реалізовано продукції вирощування, тис. т	20,8	16,9	14,5	16,0	24,7	92,9
Річна продукція вирощування на 1 гол., кг	0,9	2,5	4,6	13,1	19,6	9,9
Виробнича собівартість 1 т продукції вирощування, грн	11244,4	13157,5	13360,3	11809,1	7221,4	8065,4
Виробничі витрати на 1 голову птиці, грн	10,6	32,7	61,5	155,2	141,4	80,2
Повна собівартість 1 т продукції вирощування, грн**	9462,2	13559,5	14479,9	11866,5	14834,8	12835,4
Ціна реалізації 1 т продукції вирощування, грн**	6355,5	10360,5	9328,8	12102,2	15098,3	10865,4
Прибуток на 1 т продукції вирощування, грн**	-3106,7	-3199,0	-5151,1	235,7	263,5	-1970,0
Прибуток, всього млн. грн**	-64,5	-54,1	-74,7	3,8	6513,6	-183,0
Рівень рентабельності, %**	-32,8	-23,6	-35,6	2,0	1,8	-15,3

*Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

** Показники підприємств, які не мали власних переробних потужностей

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Дані таблиці 3.10 свідчать, що із 319 птахівничих підприємств у 120 підприємствах або у 37,6% від їх загальної кількості одержували до 2 кг річної продукції вирощування у розрахунку на одну голову птиці. Проте

ними було вироблено лише 1,4% загального обсягу продукції вирощування птиці. Основну масу продукції вирощування птиці (84,8%) було одержано у птахівничих підприємствах, у яких річна продукція вирощування у розрахунку на одну голову птиці становила понад 16 кг.

Для виявлення чинників та їх рівнів, які забезпечують ефективне виробництво м'яса птиці в Україні було проведено групування сільськогосподарських підприємств за рівнем виробничою собівартістю продукції вирощування (табл. 3.11).

Таблиця 3.11 – Групування сільськогосподарських підприємств України (включаючи фермерські господарства*) за рівнем виробничою собівартістю продукції вирощування птиці в 2014 р.,%

Показник	Групи підприємств за виробничою собівартістю продукції вирощування, грн					Разом
	до 9000	9000 -14000	14000 -19000	19000 -24000	понад 24000	
Кількість підприємств	38	76	53	47	98	312
Поголів'я птиці, тис. гол.	54274,3	58921,3	4753,5	3509	6957	128415,2
Поголів'я птиці на одне підприємство, тис. гол.	1428,3	775,3	89,7	74,7	71,0	411,6
Виробництво продукції вирощування, тис. т	803,1	426,1	26,1	9,1	12,8	1277,2
Реалізовано продукції вирощування, тис. т	22,9	48,1	9,5	6,1	6,4	92,9
Річна продукція вирощування на 1 гол., кг	14,8	7,2	5,5	2,6	1,8	9,9
Виробнича собівартість 1 т продукції вирощування, грн	5414,0	11394,0	16264,9	20294,9	37936,9	8061,9
Виробничі витрати на 1 голову птиці, грн	80,1	82,4	89,1	52,5	69,7	80,2
Повна собівартість 1 т продукції вирощування, грн**	9129,1	12936,8	16369,8	14639,4	17604,9	12779,5
Ціна реалізації 1 т продукції вирощування, грн**	8754,1	12074,9	12736,7	7159,2	9974,6	10860,1
Прибуток на 1 т продукції вирощування, грн**	-375,0	-861,9	-3633,2	-7480,2	-7630,4	-1919,4
Прибуток, всього млн грн**	-8,6	-41,5	-34,4	-45,3	-48,5	-178,3
Рівень рентабельності, %**	-4,1	-6,7	-22,2	-51,1	-43,3	-15,0

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

** Показники підприємств, які не мали власних переробних потужностей

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Дані таблиці 3.11 свідчать, що переважна більшість птахівничих підприємств із 38 підприємств, які мали у 2014 р. виробничу собівартість 1 т

продукції вирощування птиці менше 9000,0 тис. грн були прибутковими, так як середня ціна реалізації продукції вирощування птиці (жива маса) складала 10860,1 грн за 1 т. Ними було вироблено 62,8 % загального обсягу м'яса птиці. При цьому у структурі витрат корми займали в середньому 75,6% , оплата праці – 4,4 % , нафтопродукти – 1,5 % загальних витрат.

Інші підприємства (підприємства II – V груп) не були конкурентоспроможними за виробничою собівартістю одиниці продукції і змушені були знаходити і реалізувати свої конкурентні переваги у сфері маркетингу і реалізації продукції. Основною причиною збитковості виробництва мяса птиці у цих підприємствах став низький рівень продуктивності птиці (річна продукція вирощування на 1 гол становила менше 8 кг) при досить високих виробничих витратах на одну голову птиці. При цьому у структурі витрат корми займали в середньому 63,4% , оплата праці – 5,7 % , нафтопродукти – 2,3 % загальних витрат.

3.3. Сучасний стан виробництва конкурентоспроможних харчових яєць сільськогосподарськими підприємствами України

Проблема підвищення ефективності виробництва харчових яєць пов'язана із забезпеченням попиту населення України продуктами харчування тваринного походження та збільшенням обсягів експорту яєць та продуктів їх переробки на світовий ринок. Обсяги виробництва яєць в усіх категоріях господарств України протягом 1990-2000 рр. мали тенденцію до зниження. Починаючи з 2005 року виробництво яєць почало зростати і в 2014 році становило 19,6 млрд. шт., або у 2,2 рази більше ніж у 2000 році (табл. 3.12) [113].

Таблиця 3.12 – Виробництво яєць в Україні, млн шт.

Показник	Рік					2014 р. до 2000р., %
	2000	2005	2012	2013	2014*	
Господарства усіх категорій, млн шт.	8808,6	13045,9	19110,5	19614,8	19587,3	222,4
Сільськогосподарські підприємства: млн шт.	2977,3	6458,1	11977,4	12234,2	12536,2	421,1
% до загальної кількості	33,8	49,5	62,7	62,4	64,0	x
Виробництво яєць на одну особу, шт.	179	277	419	431	456	254,5

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

Дані таблиці 3.12 свідчать, що переважна більшість яєць виробляється у сільськогосподарських підприємствах і лише 36% їх обсягу виробляється у господарствах населення. Протягом 2000-2014 рр. виробництво яєць на одну особу в Україні збільшилося в 2,5 рази.

Збільшення обсягів виробництва яєць відбулося перш за все за рахунок створення в Україні високотехнічних, вертикально-інтегрованих, потужних птахівничих підприємств. Використання у них високопродуктивних кросів, нових ресурсозберігаючих технологій, оптимізованих раціонів, сучасних зооветеринарних заходів дозволяє одержувати високу яйценосність курей.

З початком будівництва птахофабрик яєчного напрямку і переведенням виробництва в галузі на промислову основу вона почала розвиватися прискореними темпами, і навіть проявлялися деякі тенденції до надвиробництва яєць. У цей період на ряді птахофабрик було налагоджено глибоку переробку яєць з виробництвом різноманітних продуктів (включаючи яєчний порошок). Створена мережа птахофабрик більш-менш рівномірно розміщувалася у регіонах України.

У підвищенні продуктивності птиці й розвитку промислового птахівництва важлива роль належить племінним і репродуктивним господарствам, які повинні постійно вдосконалювати високопродуктивні лінії й кроси сільськогосподарської птиці, що найбільш пристосовані до інтенсивних умов утримання.

В Україні діють такі зразкові, високотехнічні, вертикально інтегровані, потужні птахівничі підприємства з виробництва яєць як ТОВ ПАТ “Птахофабрика “Київська” (ТОВ “Ландгут Україна”), компанія “Аграрний Холдинг Авангард”, ПАТ “Агрофірма “Березанська птахофабрика” та ін.

Найбільші обсяги виробництва яєць у всіх категоріях господарств одержані у 2014 р. у Київській (13,8%), Донецькій (8,4%) та Хмельницькій (9,8%), Херсонській (9,2%), Харківській (5,4%), Львівській (5,3%) областях (табл. 3.13) [113].

Протягом 2000 – 2014 рр. частка вироблених у сільськогосподарських підприємствах яєць у загальній їх кількості збільшилась з 33,8% до 64,0%. При цьому виробництво яєць на одну особу збільшилося у 2,5 рази до 456 яєць [113].

Найбільшу частку яєць у сільськогосподарських підприємствах у 2014 р. одержали у Херсонській (89,2%), Київській (85,8%), Хмельницькій (91,2%) та Луганській (74,2) областях. Найбільші темпи збільшення обсягів виробництва яєць птиці у 2014 р. порівняно з 2000 р. спостерігається у Хмельницькій (у 12,1 рази більше), Херсонській (у 9,5 рази), Івано-Франківській (3,5 рази) та Київській (у 3,4 рази) областях. У цих областях протягом 2000-2014 рр. були побудовані великі птахофабрики, які і забезпечили значне збільшення обсягів виробництва яєць.

Таблиця 3.13 – Структура виробництва яєць від птиці всіх видів по регіонах *

Регіон України	2000 р.			2013 р.			2013 р. до 2000 р., %
	Вироблено яєць у всіх категоріях господарств, млн шт.	%	частка яєць у с.-г. підприємствах, %	Вироблено яєць у всіх категоріях господарств, млн шт.	%	частка яєць у с.-г. підприємствах, %	
Україна	8808,6	100,0	33,8	19587,3	100,0	64,0	222,4
АР Крим	447,1	5,1	49,2
Вінницька	348,8	4,0	11,5	804,4	4,1	37,0	230,6
Волинська	158,5	1,8	5,0	190,2	1,0	11,5	120,0
Дніпропетровська	436,9	5,0	30,6	1046,6	5,3	73,5	239,6
Донецька	854,1	9,7	54,5	1640,6	8,4	72,4	192,1
Житомирська	270,7	3,1	15,0	600,6	3,1	13,5	221,9
Закарпатська	229,7	2,6	0,7	339,3	1,7	0,3	147,7
Запорізька	345,2	3,9	50,6	732,1	3,7	72,4	212,1
Івано-Франківська	236,1	2,7	11,2	839,2	4,3	71,3	355,4
Київська	787,2	8,9	60,5	2712,0	13,8	85,8	344,5
Кіровоградська	179	2,0	4,2	501,3	2,6	23,7	280,1
Луганська	380,3	4,3	64,5	484,2	2,5	74,2	127,3
Львівська	465,9	5,3	11,9	519,3	2,7	10,9	111,5
Миколаївська	164,2	1,9	31,4	500,0	2,6	71,8	304,5
Одеська	656,8	7,5	29,8	357,7	1,8	1,9	54,5
Полтавська	404,7	4,6	63,3	621,1	3,2	67,0	153,5
Рівненська	194,2	2,2	29,6	521,1	2,7	30,8	268,3
Сумська	284,7	3,2	29,1	441,4	2,3	46,9	155,0
Тернопільська	234,5	2,7	9,0	432,8	2,2	41,5	184,6
Харківська	479,3	5,4	34,9	1042,2	5,3	67,7	217,4
Херсонська	189,8	2,2	26,6	1805,5	9,2	89,2	951,3
Хмельницька	159,6	1,8	14,5	1928,6	9,8	91,2	1208,4
Черкаська	379	4,3	33,5	854,4	4,4	69,0	225,4
Чернівецька	183	2,1	1,5	379,7	1,9	37,4	207,5
Чернігівська	339,3	3,9	13,9	293,0	1,5	17,8	86,4

* Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

Визначним напрямом розвитку галузі птахівництва є концентрація виробництва яєць (табл. 3.14).

Дані таблиці 3.14 свідчать про високу концентрацію виробництва яєць в сільськогосподарських підприємствах. Протягом 2014 р. кількість підприємств, які займалися виробництвом яєць зменшилась на 60 суб'єктів господарювання. У 2014 р. із 425 загальної кількості птахівничих підприємствах лише у 50 (або 11,7%) підприємствах було вироблено понад

90,1 % загального обсягу яєць.

Таблиця 3.14 – Групування сільськогосподарських підприємств за обсягом виробництва яєць у 2014 р.

Показник	Кількість підприємств		Вироблено яєць	
	одиниць	у % до загальної кількості	млн шт.	у % до загального обсягу
Підприємства – всього	425	100,0	12536,2	100,0
з них обсягом тис. шт.				
до 50,0	191	63,3	16,0	0,1
50,1 – 500,0	78	18,4	13,7	0,1
500,1 – 5000,0	48	11,3	117,2	1,0
5000,1 – 50000,0	58	13,7	1109,2	8,8
більше 50000,0	50	11,7	11293,8	90,1

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

Використання на потужних птахівничих підприємствах високопродуктивних кросів, нових ресурсозберігаючих технологій, оптимізованих раціонів, сучасних зооветеринарних заходів дозволило протягом 2000 – 2014 рр. значно підвищити яйценосність курей (з 213 у 2000 р. до 289 яєць у 2014 р.) (табл. 3.15).

При цьому підвищення яйценосності курей-несучок відбулося по регіонах нерівномірно. Найвищі темпи зростання продуктивності птиці спостерігалися у сільськогосподарських підприємствах Кіровоградської (у 4,1 рази), Чернівецької (у 3,0 рази) та Закарпатської (1,8 рази) областей. Найменші темпи зростання продуктивності птиці спостерігалися у підприємствах Донецької (на 11,1%), Рівненської (14,9%) областей. На птахофабриках Одеської області продуктивність курей-несучок за цей період навіть зменшилася (на 55,2%).

«Avangardco IPL» – одна з найбільших агропромислових груп України, компанії якої спеціалізуються на виробництві курячих яєць та продуктів яєчної переробки. Згідно зі звітом компанії ТОВ «Фінансово-аналітична група «Про-Консалтинг», «Avangardco IPL» займає 57% на ринку промислового виробництва яєць та 91% ринку сухих яєчних продуктів країни. Підприємства Компанії розташовані в 14 із 24 областей України та в Автономній Республіці Крим [121].

На виробництво яєць і сухих яєчних продуктів припадає близько 66% і 23% виручки Компанії в 2013 році відповідно. Решту прибутку було отримано із супутньої діяльності Компанії, пов'язаної із вертикальним процесом виробництва яєць і яєчних продуктів, а саме: виробництвом та продажем добових курчат, курки-несучки, м'яса птиці, комбікормів, органічних добрив і тд.

Таблиця 3.15 – Середня річна несучість курей-несучок у сільськогосподарських підприємствах, шт.

Регіон України	2000 р.	2005 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. до 2000 р., %
Україна	213	274	286	293	289	276	129,6
АР Крим	237	290	286	319	279	...	х
Вінницька	178	251	304	290	302	222	124,7
Волинська	134	268	228	228	217	230	171,6
Дніпропетровська	190	256	299	300	293	291	153,2
Донецька	247	285	302	294	280	275	111,3
Житомирська	162	302	292	219	234	295	182,1
Закарпатська	61	112	176	150	115	111	182,0
Запорізька	233	277	278	287	291	286	122,7
Івано-Франківська	208	289	315	305	328	322	154,8
Київська	206	277	272	276	276	258	125,2
Кіровоградська	70	274	335	336	338	287	410,0
Луганська	227	277	281	295	293	151	66,5
Львівська	148	246	228	148	207	217	146,6
Миколаївська	175	280	299	295	265	306	174,9
Одеська	210	241	132	147	176	94	44,8
Полтавська	229	267	290	321	314	300	131,0
Рівненська	235	256	228	298	293	270	114,9
Сумська	197	273	234	249	238	249	126,4
Тернопільська	202	261	217	252	241	269	133,2
Харківська	210	286	295	303	292	294	140,0
Херсонська	145	264	275	268	271	274	189,0
Хмельницька	203	218	301	329	329	336	165,5
Черкаська	242	298	312	313	291	299	123,6
Чернівецька	82	221	266	279	267	250	304,9
Чернігівська	195	242	260	255	272	279	143,1

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

На виробничих підприємствах «Avangardco IPL» утримується найбільше поголів'я курей-несучок в Україні. На кінець 2013 року загальне поголів'я «Avangardco IPL» склало 32,5 млн. голів, поголів'я курей-несучок – 27,0 млн голів [121].

Виробничі підприємства компанії є одними з найбільш технічно розвинутих підприємств України. Виробничий цикл «Avangardco IPL» є вертикально інтегрованим. До складу Компанії входять: 19 птахофабрик, які в 2013 році виробили 7019 млн. штук яєць; 3 репродуктори II порядку, які забезпечують виробничі потреби Компанії в добовому курчаті; 10 зон з підрощування молодняку; 6 кормових заводів і 4 склади для довготривалого зберігання яйця. В 2013 році компанія «Avangardco IPL» повністю завершила будівництво птахокомплексів з виробництва яєць «Авіс» і «Чорнобаївське» в Хмельницькій та Херсонській областях. На даний момент на об'єктах відбуваються поетапні пуско-налагоджувальні роботи. Річна виробнича

потужність кожного з комплексів, при повному завантаженні потужностей, складе близько 1 616 млн. штук яєць для «Авіс» і 1 865 млн. штук яєць для «Чорнобаївське». При цьому, потужність для утримання курей-несучок Компанії збільшиться до 30,1 млн. голів [121].

Яйця, які виробляє компанія відповідають вимогам чинного стандарту ветеринарного законодавства і міжнародним санітарно-епідеміологічним вимогам і нормам. Кожне яйце перед упаковкою маркується нешкідливою фарбою, дозволеної Міністерством охорони здоров'я для харчових цілей.

На продукцію в обов'язковому порядку видається сертифікат якості та ветеринарне свідоцтво. У силу різних споживчих потреб, Компанія виробляє як білі, так і коричневі яйця.

«Avangardco IPL» – провідний експортер курячого яйця та сухих яєчних продуктів з України. «Avangardco IPL» здійснює свою діяльність з виробництва сухих яєчних продуктів на заводі «Імперово Фудз», який розташований в Івано-Франківській області, потужність якого є найбільшою в Україні. Поточна виробнича потужність заводу становить 6 млн. штук яєць розбивки за день. Завод повністю обладнаний виробничими лініями Sapovo (Данія) і сертифікований згідно стандартів ISO 22000:2005 та ISO 9001:2008. 18 серпня 2014 року завод «Імперово Фудз» отримав сертифікат по кошерності продукції. 30 вересня 2014 року завод «Імперово Фудз» отримав офіційний дозвіл експортувати яєчні продукти в Європейський Союз [121].

На даний момент ведуться роботи для збільшення потужностей переробки до 10 млн. штук яєць на день. Завод «Імперово Фудз» є одним із технічно найрозвинутіших об'єктів з переробки яєць в країнах СНД. У 2013 р. компанія експортувала свою продукції до 33 країн світу, в основному в країни Близького Сходу, Азії, Африки, СНД. Також, Компанія здійснює оптові, дрібно-оптові та роздрібні продажі своєї продукції на вітчизняному ринку.

Обсяги реалізації яєць сільськогосподарськими підприємствами України протягом 2000 – 2014 рр. збільшилися у понад 4,2 рази, а ціна їх реалізації за цей період – у понад 3,4 рази. Рівень товарності продукції зріс з 88,8% до 93,0% (табл. 3.16).

Таблиця 3.16 – Реалізація яєць сільськогосподарськими підприємствами України

Показник	Рік						2014 р. до 2000 р., %
	2000	2005	2010	2012	2013	2014	
Реалізовано яєць, млн шт.	2643,7	5700,3	9415,7	11156,3	11193,9	10781,5	407,8
Частка реалізованих яєць у виробництві, %	88,8	88,3	91,9	93,1	93,0	96,5	x
Середня ціна, грн за 1000 шт.	191,7	251,8	470,6	627,0	652,9	799,1	416,8

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [113].

Використання на потужних птахівничих підприємствах високопродуктивних кросів, нових ресурсозберігаючих технологій, оптимізованих раціонів дозволило значно підвищити економічну ефективність виробництва яєць в сільськогосподарських підприємствах України. Рівень рентабельності виробництва яєць тут зріс з 9,1% у 2007 р. до 58,8 % у 2014 р. (табл. 4.14, рис. 4.2).

Найвища прибутковість виробництва яєць у 2014 р. спостерігалася у сільськогосподарських підприємствах Хмельницької (230,1%), Івано-Франківській (157,6%), Черкаській (60,2%) областях. У підприємствах цих областей вироблялася найбільш конкурентоспроможна продукція.

Найнижчий рівень рентабельності виробництва яєць (13,1%) спостерігався у сільськогосподарських підприємствах Сумської області. Збитковим (-23,2%) було виробництво яєць у птахівничих підприємствах Одеської області.

В цілому за всіма показниками конкурентоспроможності, які представлені в таблиці 3.17, найвищий індекс конкурентоспроможності спостерігався для птахофабрик Хмельницької області – 39,8 а рівень реалізації можливостей склав 97% (рис. 3.2, 3.3).

Майже всі птахівничі підприємства, що входять до Асоціації “Союз птахівників України”, є високорентабельними господарствами і їх частка найвища у виробництві вітчизняної птахівничої продукції порівняно з іншими типами підприємств.

На виробничих підприємствах «Avangardco IPL» особлива увага приділяється якості продукції як основного чинника підвищення конкурентоспроможності. Відповідно до вимог міжнародних стандартів, в компанії на переробних підприємствах і птахофабриках розробляється та впроваджується інтегрована система управління якістю.

Створення інтегрованої системи сприятиме ефективному управлінню процесами компанії і ґрунтується на впровадженні вимог стандартів серії ISO, відповідної виробничої практики (GMP) і відповідної сільськогосподарської практики (GLOBALGAP (EUREPGAP)), щодо рослинництва і тваринництва, а саме[121].

- міжнародного стандарту «Система управління якістю» (ISO 9001:2000);
- міжнародного стандарту «Система менеджменту безпеки продуктів харчування – Вимоги до організацій ланцюга виробництва і постачання» (ISO 22000:2005);
- міжнародного кодексу загальних принципів гігієни харчових продуктів (CAC / RCP 1-1969);
- гігієнічні норми і правила для тих продуктів, які містять яйця (змінені 1978, 1985). (CAC / RCP 15-1976).

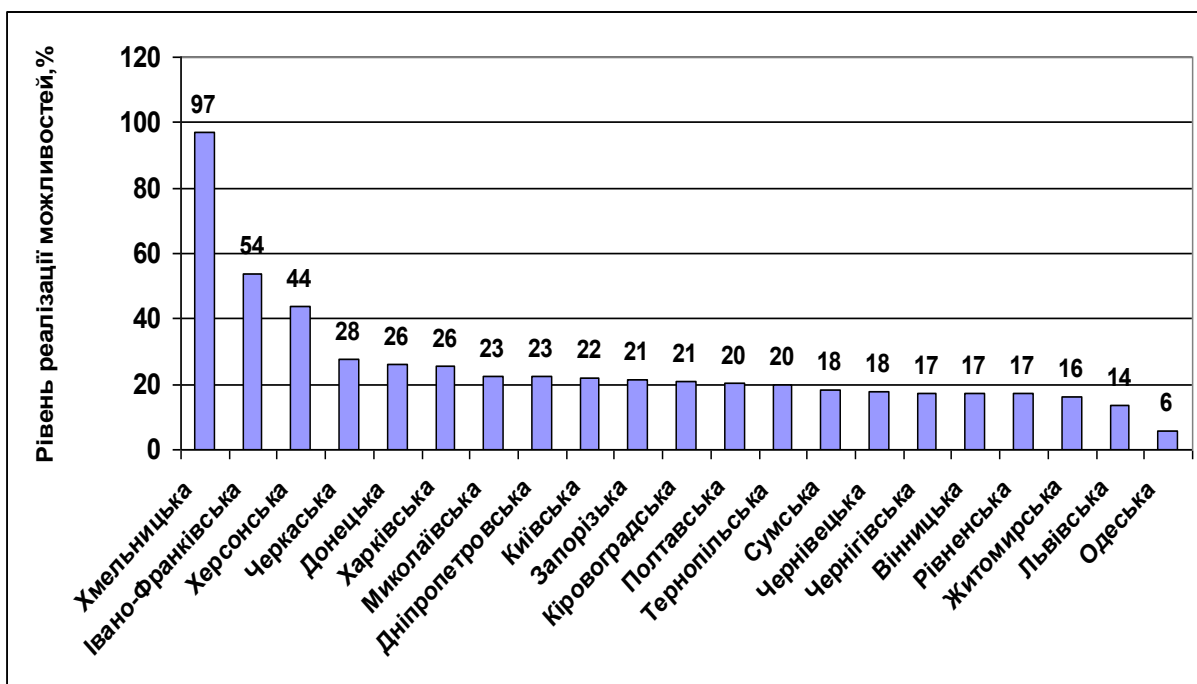
Таблиця 3.17 – Конкуреноспроможність виробництва яєць птиці в сільськогосподарських підприємствах за регіонами у 2014 р.

Область	Річна продуктивність кур, шт.	Повна собівартість 1 тис. шт., грн	Ціна реалізації 1 тис. шт, грн	Частка ринку, %	Прибуток на 1 гол., грн	Прибуток на 1 тис. шт., грн	Рівень рентабельності, %	Рівень спеціалізації, %	Темп росту, %	Індекс конкурентоспроможності	Рівень реалізації можливостей, %
Україна	276	503,2	799,1	100,0	69,9	295,9	58,8	5,3	22,3	11,2	27,3
Вінницька	222	544,4	710,3	2,5	33,4	165,9	30,5	2,1	2,5	7,1	17,2
Дніпропетровська	291	551,8	740,0	7,4	57,0	188,2	34,1	6,7	1,2	9,2	22,5
Донецька	275	495,3	777,3	7,4	52,3	282,1	57,0	8,9	-10,8	10,7	26,0
Житомирська	295	540,8	631,0	0,5	18,6	90,2	16,7	1,0	-12,3	6,6	16,1
Запорізька	286	506,6	693,7	4,2	46,0	187,1	36,9	5,4	-2,9	8,7	21,3
Івано-Франківська	322	330,7	852,1	5,4	163,9	521,4	157,6	17,2	18,1	22,1	53,8
Київська	258	657,9	769,0	16,3	21,7	111,1	16,9	7,9	31,2	8,9	21,8
Кіровоградська	287	543,2	812,8	0,9	66,3	269,5	49,6	1,0	-43,1	8,5	20,8
Львівська	217	577,8	697,2	0,3	16,9	119,4	20,7	0,5	-58,5	5,6	13,5
Миколаївська	306	493,8	712,2	3,2	65,2	218,5	44,3	3,7	-17,8	9,3	22,6

Продовження таблиці 3.17

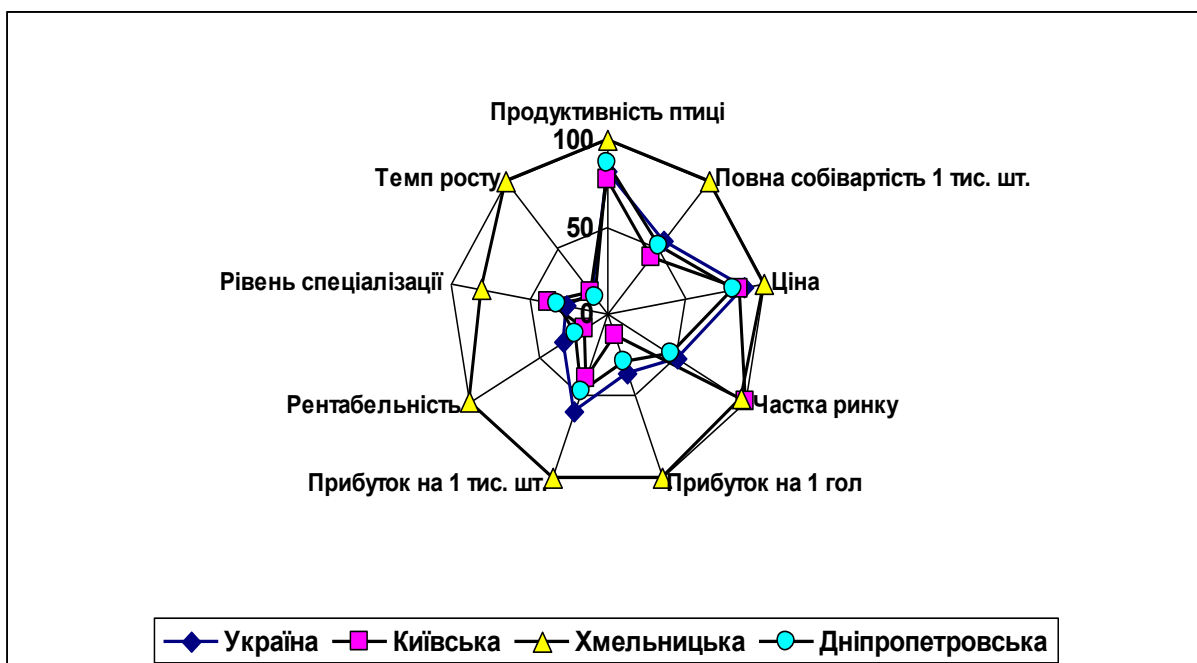
Область	Річна продуктивність кур, шт.	Повна собівартість 1 тис. шт., грн	Ціна реалізації 1 тис. шт, грн	Частка ринку, %	Прибуток на 1 гол., грн	Прибуток на 1 тис. шт., грн	Рівень рентабельності, %	Рівень спеціалізації, %	Темп росту, %	Індекс конкурентоспроможності	Рівень реалізації можливостей, %
Одеська	94	994,0	763,4	0,0	-7,6	-230,5	-23,2	0,0	-97,1	2,3	5,6
Полтавська	300	522,5	689,2	3,7	47,3	166,8	31,9	2,0	-4,2	8,3	20,2
Рівненська	270	588,2	703,3	1,5	31,1	115,1	19,6	3,2	30,8	7,0	17,0
Сумська	249	665,6	753,1	1,8	20,6	87,5	13,1	2,0	220,4	7,5	18,3
Тернопільська	269	511,8	681,9	1,6	43,3	170,1	33,2	2,0	51,7	8,1	19,8
Харківська	294	492,1	756,0	6,2	74,1	263,9	53,6	5,2	-10,5	10,5	25,6
Херсонська	274	586,7	910,6	13,2	78,1	323,9	55,2	20,5	518,6	18,0	43,9
Хмельницька	336	278,9	920,8	15,8	208,6	641,8	230,1	16,4	678,7	39,8	97,0
Черкаська	299	462,1	740,4	5,8	88,2	278,3	60,2	4,5	16,4	11,4	27,7
Чернівецька	250	598,6	778,2	1,6	54,2	179,6	30,0	8,8	-26,6	7,4	17,9
Чернігівська	279	529,8	662,1	0,5	35,3	132,3	25,0	0,4	5,9	7,1	17,3

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [114].

Джерело: Розроблено авторами

Рис. 3.2 – Рейтинг областей за результатами комплексної оцінки виробництва продукції вирощування великої рогатої худоби сільськогосподарськими підприємствами України у 2014 р.

Джерело: Розроблено авторами

Рис. 3.3 – Багатокутник конкурентоспроможності виробництва яєць курячих у сільськогосподарських підприємствах окремих областей України, 2014 р.

У компанії передбачається кілька рівнів контролю безпеки харчових продуктів:

- розроблений і впроваджений план НАССР;
- передбачається здійснення перевірок системи якості шляхом проведення внутрішніх аудитів;

проведення зовнішніх аудитів незалежними органами з сертифікації «Avangardco IPL» використовує широкий спектр заходів щодо забезпечення біобезпеки, щоб звести до мінімуму ризик зараження поголів'я і та інфікування кінцевого продукту – яєць. Ці заходи включають утримання поголів'я у критичних виробничих приміщеннях, строгий контроль за доступом до об'єктів, дезінфікування транспортних засобів, що в'їжджають на виробничі ділянки, розподіл транспортних засобів по виробничим ділянкам і постійний контроль за станом здоров'я поголів'я. «Avangardco IPL» також постійно стежить за станом здоров'я співробітників на виробничих об'єктах.

Відповідно до міжнародних стандартів «Avangardco IPL» застосовує практику утримання молодняку одного віку в зонах підрощування і одночасно переміщує поголів'я в індустріальну зону для попередження передачі захворювань від більш дорослого більш молодому, вразливому, поголів'ю.

«Avangardco IPL» також застосовує практику утримання поголів'я в кількох пташниках в межах однієї птахофабрики. Такий підхід передбачає розміщення пташників на території птахофабрики на певній відстані один від одного, яка встановлюється згідно з нормами біобезпеки для запобігання поширення захворювань між поголів'ям в пташниках [121].

Крім того, курчата, що вилупилися, в один і той же час, вирощуються разом, як одна група, і розміщуються в пташниках, відокремлених від тих, де міститься птиця іншого віку, для спрощення процесу прибирання та дезінфекції пташників по досягненню поголів'ям забійного віку і перед розміщенням нового поголів'я.

На виробничих потужностях «Avangardco IPL» знаходяться обладнанні лабораторії, в кожній з яких працює по 2-3 співробітника. Лабораторії сертифіковані відповідними обласними органами сертифікації. Їх діяльність регулюється Законом України «Про ветеринарну медицину» та наказами Державного комітету з ветеринарної медицини, а також внутрішніми інструкціями «Avangardco IPL».

В ринкових умовах господарювання необхідно також робити акцент не лише на виробництві, а і на реалізації продукції. В той час, як країна достатньо забезпечена продукцією птахівництва, деякі регіони взагалі відчувають гостру потребу в цій продукції. Тому необхідно на птахофабриках запроваджувати маркетингові служби, які б займалися вивченням кон'юнктури ринку – попиту і пропозиції, займалися розробкою нових видів пакувальних матеріалів, які значно покращують товарний вигляд продукції, укладали угоди з приводу реалізації. Варто також більше зусиль спрямувати на розвиток фірмової торгівлі, тому що роздрібні ціни завжди вищі оптових і відповідно дають більше грошових надходжень у

підприємство. Потрібно вишукувати вигідні рішення збуту продукції, де попит не є забезпеченим.

Протягом 2010 – 2014 рр. в Україні споживання населенням яєць майже досягло його раціонального рівня. Український ринок насичений цим видом продукції. Відношення вироблених яєць на одну особу до спожитих у 2014 р. в цілому по Україні становило 1,39, що свідчить про деяке перевищення пропозиції над попитом на внутрішньому ринку яєць. Тому птахівники активно розвиватимуться за рахунок нарощування обсягів експорту.

Особливо значне перевищення пропозиції над попитом яєць спостерігається у Хмельницькій, Івано-Франківській, Кіровоградській, Черкаській, Херсонській, Київській, Миколаївській областях. Вироблені в цих областях яйця реалізуються в області, в яких існує перевищення попиту над пропозицією на ринку цієї продукції (Волинська, Львівська, Одеська, Чернігівська області) та на експорт.

Обсяги споживання яєць та продуктів їх переробки перебувають у прямій залежності від рівня доходів населення (табл. 3.18).

Таблиця 3.18 – Баланс яєць (включаючи яйцепродукти) (за календарний рік; тисяч тонн¹)

Показник	Рік						
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Виробництво	508	753	985	1079	1104	1133	1131
Зміна запасів на кінець року	2	13	9	8	7	0	0
Імпорт	2	5	7	3	4	5	7
Всього ресурсів	508	745	983	1074	1101	1138	1138
Експорт	0	1	75	83	82	105	147
Витрачено на корм та інкубацію	36	91	125	148	172	180	163
Втрати	1	6	16	25	37	40	37
Фонд споживання у розрахунку на 1 особу, штук	471	647	767	818	810	813	771
	166	238	290	310	307	309	310

¹ Для перерахунку взято середню вагу одного яйця - 57,75 г.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [112].

Нині України експортує яйця і продукти їх переробки у понад 33 країн світу, основними із яких є Ірак, Азербайджан, Ліберія, Молдова, Вірменія, Туркменістан.

3.4. Основні джерела та чинники підвищення конкурентоспроможності яєць

Вагомим джерелом конкурентної переваги окремих птахофобрик з виробництва яєць може стати економія за рахунок масштабів виробництва, маркетингу та матеріально-технічного забезпечення. Економія за рахунок масштабів виробництва досягається у результаті зниження питомої ваги постійних виробничих витрат у розрахунку на 1000 шт. а також у результаті більш раціонального використання спеціалізованого обладнання для матеріально-технічного постачання і реалізації продукції. Великі підприємства мають більші можливості вкладати кошти на реєстрацію та сертифікацію товару з метою виходу на зовнішній ринок.

Групування птахівничих підприємств за їх розміром дозволило встановити позитивний вплив концентрації виробництва на показники економічної ефективності виробництва яєць курячих в сільськогосподарських підприємств України (табл. 3.19).

Таблиця 3.19 – Групування сільськогосподарських підприємств України (включаючи фермерські господарства*) за поголів'ям птиці, 2014 р.

Показник	Групи підприємств за поголів'ям птиці, гол.				Разом
	до 10 тис.	10 – 49,9 тис.	50 – 999,9 тис.	понад 1,0 млн	
Кількість підприємств	81	78	14	7	180
Поголів'я птиці, тис. гол.	105,9	10702,5	10091,5	19803	40703,1
Поголів'я птиці на одне підприємство, тис. гол.	1,3	137,2	720,8	2829,0	226,1
Виробництво яєць, млн шт	13,6	2838,0	2879,0	5440,9	11171,5
Реалізовано яєць, млн шт	12,0	2646,5	2847,6	5275,4	10781,7
Річна продуктивність курки-несучки, шт	128	265	285	274	274
Виробнича собівартість 1 тис. яєць, грн	775,0	536,7	481,7	374,1	443,6
Виробничі витрати на 1 голову птиці, грн	99,4	142,3	137,4	102,8	121,8
Повна собівартість 1 т продукції вирощування, грн	800,7	554,9	545,4	453,8	503,2
Ціна реалізації 1 т продукції вирощування, грн	690,9	702,5	771,5	862,7	799,1
Прибуток на 1 тис. яєць, грн	-109,8	147,6	226,1	408,9	295,9
Прибуток, всього млн. грн	-1,3	390,7	643,7	2157,1	3190,1
Рівень рентабельності, %	-13,7	26,6	41,4	90,1	58,8

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Дані таблиці 3.19 свідчать, що збільшення концентрації поголів'я птиці на птахофабриках в сільськогосподарських підприємствах України в 2014 р.

сприяло значному підвищенню економічної ефективності виробництва яєць курячих. У підприємствах I–IV груп зі збільшенням поголів'ям кур-несучок на птахофабриках відбувалось послідовне підвищення продуктивності птиці з 128 до 274 яєць. При цьому спостерігалось зниження виробничої, повної собівартості та зростання ціни реалізації 1 тис. яєць курячих.

Так, якщо в підприємствах, які мали середньорічне поголів'я кур-несучок менше 10 тис. голів, виробництво яєць в середньому було збитковим, то у підприємствах, які мали середньорічне поголів'я кур-несучок понад 1 млн голів, рівень рентабельності виробництва яєць в середньому склав 90,1 відсотка.

Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності яєць в сільськогосподарських підприємствах є запровадження інноваційних технологій, що позитивно сприяє на підвищення продуктивності птиці на птахофабриках (табл. 3.20).

Таблиця 3.20 – Групування сільськогосподарських підприємств України (включаючи фермерські господарства*) за продуктивністю кур-несучок, 2014 р.

Показник	Групи підприємств за продуктивністю кур-несучок, шт.яєць				Разом
	до 200	200-249	250-299	понад 300	
Кількість підприємств	88	23	33	36	180
Поголів'я птиці, тис. гол.	2717,7	3352,3	17109,2	17524	40703,1
Поголів'я птиці на одне підприємство, тис. гол.	30,9	145,8	518,5	486,8	226,1
Виробництво яєць, млн шт	87,6	777,0	4641,9	5665,0	11171,5
Реалізовано яєць, млн шт	82,3	725,8	4456,6	5516,9	10781,7
Річна продуктивність курки-несучки, шт	32	232	271	323	274
Виробнича собівартість 1 тис. яєць, грн	834,7	697,3	477,1	375,4	443,6
Виробничі витрати на 1 голову птиці, грн	26,9	161,6	129,4	121,3	121,8
Повна собівартість 1 т продукції вирощування, грн	755,8	620,4	595,0	409,9	503,2
Ціна реалізації 1 т продукції вирощування, грн	634,9	681,3	793,6	821,5	799,1
Прибуток на 1 тис. яєць, грн	-121,0	60,9	198,7	411,5	295,9
Прибуток, всього млн. грн	-10,0	44,2	885,5	2270,4	3190,1
Рівень рентабельності, %	-16,0	9,8	33,4	100,4	58,8

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Дані таблиці 3.20 свідчать, що у 88 підприємствах або 48,9% від їх загальної кількості річна продуктивність кур-несучок не перевищувала 200 яєць, що зумовило збитковість їх виробництва. І лише у 36 підприємствах річна продуктивність кур-несучок перевищувала 300 яєць, що забезпечили прибуткове виробництво продукції і рівень рентабельності виробництва яєць

курячих склав більше 100 відсотків. У цих підприємствах було вироблено понад 50% усього обсягу яєць.

Для виявлення чинників та їх рівнів, які забезпечують ефективне виробництво яєць курячих в Україні було проведено групування сільськогосподарських підприємств за рівнем рентабельності їх виробництва (табл. 3.21).

Таблиця 3.21 – Групування сільськогосподарських підприємств України (включаючи фермерські господарства*) за рівнем рентабельності виробництва яєць курячих в 2014 р.,%

Показник	Групи підприємств за рівнем рентабельності, %				Разом
	збиткові	0-24.9	25-50	понад 50	
Кількість підприємств	66	61	20	26	173
Поголів`я птиці, тис. гол.	3687,3	7335,1	9869,1	19810	40702,1
Поголів`я птиці на одне підприємство, тис. гол.	55,9	120,2	493,5	761,9	235,3
Виробництво яєць, млн шт	729,8	1651,1	2709,8	6080,8	11171,5
Реалізовано яєць, млн шт	698,8	1535,2	2715,3	5832,3	10781,7
Річна продуктивність курки-несучки, шт	198	225	275	307	275
Виробнича собівартість 1 тис. яєць, грн	704,5	645,5	501,9	331,5	443,6
Виробничі витрати на 1 голову птиці, грн	139,4	145,3	137,8	101,8	121,8
у т.ч.:корми	92,7	95,7	88,5	62,4	77,5
нафтопродукти	3,7	3,4	2,8	0,8	2,0
оплата послуг і робіт сторонніх організацій	5,7	6,0	6,0	5,6	5,8
решта матеріальних витрат	13,0	18,5	19,9	9,6	14,0
прямі витрати на оплату праці	10,5	7,9	4,4	3,3	5,1
амортизація необоротних активів	6,2	7,5	6,4	8,3	7,5
відрахування на соціальні заходи	3,8	1,9	1,6	1,2	1,7
решта ін. прямих та загальновиробничих витрат	3,9	4,2	8,1	10,6	8,2
Повна собівартість 1 т продукції вирощування, грн	807,9	683,0	567,0	389,7	503,2
Ціна реалізації 1 т продукції вирощування, грн	658,2	731,7	753,2	855,1	799,1
Прибуток на 1 тис. яєць, грн	-149,7	48,7	186,2	465,4	295,9
Прибуток, всього млн. грн	-104,6	74,8	505,5	2714,5	3190,1
Рівень рентабельності, %	-18,5	7,1	32,8	119,4	58,8

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг

Джерело: Розраховано авторами на основі даних статистичної форми № 50-сг

Дані таблиці 3.21 свідчать про те, що у 2014 р. у понад 38% підприємств із загальної їх кількості, які займалися виробництвом яєць

курлячих, виробництво цієї продукції було збитковим і ними було вироблено 6,5 % загального обсягу яєць. Основною причиною збитковості виробництва яєць у цих підприємствах став низький рівень продуктивності птиці (несучість 1 курки становила 198 яєць) при досить високих виробничих витратах на одну голову птиці. При цьому у структурі витрат корми займали в середньому 66,0% , оплата праці – 7,5 % , нафтопродукти – 2,6 % загальних витрат.

Результати досліджень свідчать, що виробництво яєць в сільськогосподарських підприємствах може бути прибутковим при одержанні за рік 225 яєць на курку-несучку.

Дані таблиці 3.21 свідчать, що в 2014 р. рівень рентабельності виробництва яєць понад 50,0% мали лише 26 підприємств або 15,0% від загальної кількості птахівничих підприємств. На прибутковість виробництва яєць позитивно вплинула як продуктивність птиці, так і раціональне використання ресурсів. Так, у підприємствах, які мали рівнем рентабельності виробництва продукції вирощування понад 50,0% (Vгрупа), річна продуктивність птиці була найвищою із виділених груп (307 яєць). Водночас виробничі витрати на одну курку-несучку у цій групі були теж найменші.

Дані таблиці 3.21 підтверджують закономірність позитивного впливу запровадження механізації та автоматизації виробничих процесів на птахофабриках. У підприємствах, які мали рівнем рентабельності виробництва яєць понад 50,0% (IVгрупа), у структурі витрат на одну курку-несучку нафтопродукти займали 0,7% проти 2,6% у підприємствах I групи. При цьому витрати на оплату праці у структурі загальних витрат на птахофабриках I групи підприємств становили 7,5% проти 3,2% у підприємств IVгрупи.

РОЗДІЛ 4 ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ В СИСТЕМІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

4.1. Обґрунтування основних показників розвитку скотарства в Україні на перспективу

Існуючі умови складного економічного становища молочної галузі диктують необхідність здійснення невідкладних комплексних заходів, спрямованих на докорінне поліпшення ситуації, та обґрунтувати основні показники розвитку скотарства в Україні на перспективу.

Величина попиту населення на молочні продукти у значній мірі залежить від величини річного доходу на одну особу. Тому для обґрунтування обсягів виробництва молока в Україні була встановлена математична залежність попиту на молоко від рівня річного доходу на одну особу.

Результати досліджень засвідчили, що для прогнозування попиту на молочні продукти доцільно використовувати степеневу функцію вигляду:

$$y = a_0 x^{a_1}, \quad (4.1)$$

де y – величина річного попиту на молоко у розрахунку на особу, грн;

x – річний дохід на одну особу, грн;

a_0, a_1 – постійні коефіцієнти (параметри рівняння).

Дослідження даних вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України за 2012 р. щодо споживання молока за рівнем річного доходу на особу підтвердило аналогічну тенденцію. Модель попиту на молоко залежно від річного доходу на особу має вигляд (рис. 4.1):

$$y = 8,9166 x^{0,3078} \quad (4.2)$$

де y – попит на молоко, грн;

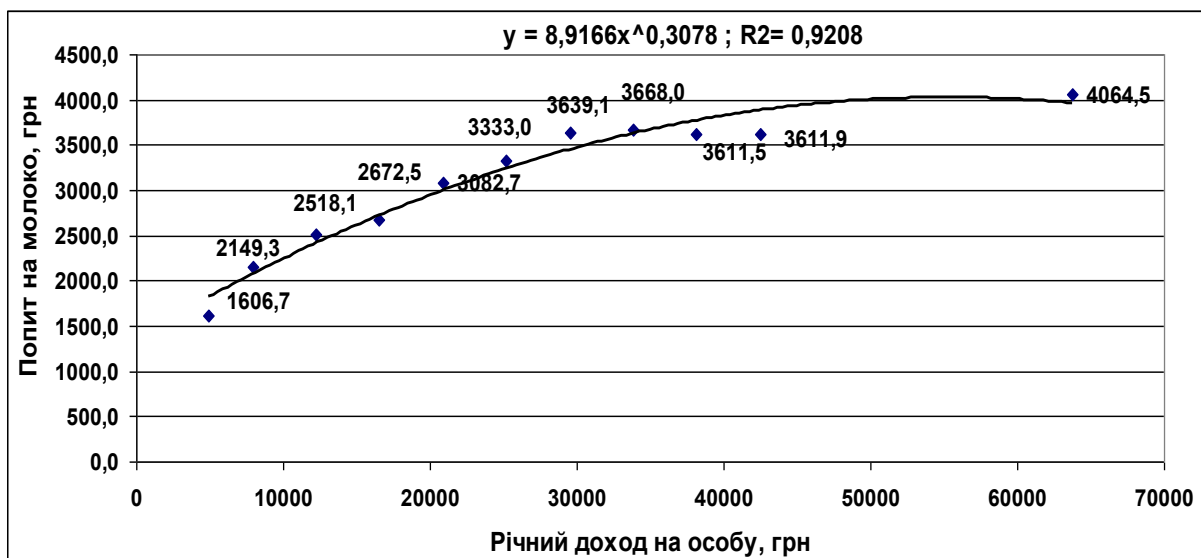
x – річний дохід на особу, тис. грн.

Про високий тісний зв'язок між річним доходом на особу і попитом на молоко свідчить величина коефіцієнта детермінації, що дорівнює 0,92.

Коефіцієнт 0,846 є коефіцієнтом еластичності споживання від доходу. Він показує, що в 2012 р. при зміні річного доходу на особу на 1% попит на молоко збільшувався в середньому на 0,3078%, тобто попит був недостатньо еластичним.

Результати розрахунків засвідчили, що щорічне збільшення рівня річного доходу на одну особу на 5-6% протягом 2016-2020 рр. буде сприяти збільшенню споживання молока та молочних продуктів з 222,8 кг у 2014р. до 242,8 кг у 2020 р. Підвищення якості молока, яке виробляється у великотоварних господарствах до рівня міжнародних стандартів буде сприяти збільшенню обсягу експорту молочних продуктів з 527 тис. т у

2014 р. до 1032 тис. т у 2020 р. Для досягнення таких показників необхідно виробити у 2020 р. у усіх категоріях господарств 12458,4 тис. т молока, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах 4381,7 тис. т, що на 1734,2 тис. т більше порівняно з 2014р.

Джерело: розроблено авторами

Рисунок 4.1 – Графік залежності попиту на молоко від величини річного доходу на особу в Україні за даними 2012 р.

4.1 – Баланс молока та молочних продуктів (за календарний рік; тисяч тонн)

	2014 р. факт	Рік прогнозу					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Виробництво	11133	10859	11137	11459	11719	12091	12458,4
Зміна запасів на кінець року	85	26	-12	23	-16	18	20
Імпорт	357	276	248	224	197	171	137
Усього ресурсів	11405	11109	11397	11660	11932	12244	12575
Експорт	527	422	506	597	716	860	1032
Витрачено на корм	1153	1130	1145	1160	1170	1180	1195
Втрати	14	12	11	12	13	12	13
Фонд споживання	9581	9546	9736	9891	10032	10192	10336
<i>у розрахунку на 1 особу, кг</i>	222,8	222,2	227,1	231,1	234,8	239,0	242,8
Населення млн. осіб*	43,00	42,96	42,86	42,79	42,72	42,65	42,57

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Для збільшення обсягів виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах протягом 2016-2020 рр. потрібно збільшити поголів'я корів на 271,7 тис. голів, тобто щорічно вводити в експлуатацію молочні комплекси із загальним поголів'ям 52 – 60 тис. корів.

Для прийняття рішення щодо прийняття ефективної стратегії збільшення обсягів і підвищення конкурентоспроможності виробництва

молока сільськогосподарськими підприємствами України в процесі дослідження були розроблені інвестиційні проекти будівництва товарної ферми на 400 корів (додаток А), реконструкції товарних ферм на 800 корів (додаток Б), реконструкції товарних ферм на 1200 корів (додаток В), племінної ферми на 800 корів (додаток Г) та комплексу з вирощування і відгодівлі великої рогатої худоби на 3000 голів (додаток Д). Використання фінансових моделей цих інвестиційних проектів дало можливість дослідити різні варіанти розвитку молочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах України на перспективу.

У процесі дослідження фінансова модель інвестиційного проекту будівництва товарної ферми на 400 корів була використана для виявлення впливу річної продуктивності корів на економічні показники діяльності комплексу (табл. 4.2) та оцінювання ефективності інвестицій за різних варіантів їх здійснення (табл. 4.3).

Таблиця 4.2 – Основні показники діяльності товарної ферми на 400 корів за різного рівня їх продуктивності

Показники	Варіант будівництва		Варіант реконструкції	
	Річна продуктивність корів, кг			
	6500	7500	6500	7500
Кількість працівників, чол.	17			
Площа посіву для виробництва кормів, га	754	816	754	816
Реалізація молока, т	2560,2	2954,1	2560,2	2954,1
Реалізація тварин на вирощування і забій (жива маса), т	110,9	110,9	110,9	110,9
Виручка від реалізації продукції скотарства, млн грн	18,22	20,32	18,22	20,32
Повна собівартість 1 т, грн: молока	3443,75	3166,68	3302,12	3043,93
продукції вирощування (жива маса)	32816,31	32908,04	31654,71	31746,4
Собівартість реалізованої продукції, млн грн	12,46	13,01	11,97	12,52
ПДВ, млн. грн	1,19	1,43	1,23	1,46
Виручка після сплати ПДВ, млн грн	17,02	18,90	16,99	18,86
Прибуток, млн грн	4,56	5,88	5,01	6,34
Рівень рентабельності виробництва продукції скотарства, %	36,59	45,21	41,88	50,61
у т.ч.: молока	55,34	68,93	62,00	75,75
продукції вирощування	11,40	11,09	15,49	15,16

Джерело: розроблено авторами

Дані таблиці 4.2 свідчать, що підвищення річної продуктивності корів з 6500 до 7500 кг молока зумовлює зниження собівартості 1 т молока на 8,1% і як наслідок збільшується рівень рентабельності цієї продукції з 55,34 % до 68,93 %. Рівень рентабельності виробництва продукції скотарства підвищився з 36,59 % до 45,21%.

Зменшення обсягу інвестицій при реконструкції ферми порівняно з її будівництвом зумовлює підвищення економічної ефективності виробництва продукції скотарства: собівартість 1 т молока зменшується на 4,1% при збільшенні рівня рентабельності на 5,3 відсотка; собівартість 1 т продукції вирощування в живій масі зменшується на 3,5% при збільшенні рівня рентабельності на 4,0 відсотка.

Підвищення прибутковості виробництва продукції скотарства при підвищенні продуктивності тварин та при здійсненні варіанту реконструкції ферми сприяли підвищенню показників ефективності інвестування капіталу в проект. Дані таблиці 4.3 свідчать, що будівництво молочного комплексу на 400 корів доцільно лише при досягненні річної продуктивності понад 7500 кг молока на корову і при відшкодування 50% вартості будівництва ферми, 25% вартості обладнання та часткового відшкодування витрат на закупівлю племінних тварин у сумі 12 тис. грн на одну голову.

Таблиця 4.3 – Показники ефективності інвестування капіталу в проект будівництва і реконструкції товарної ферми на 400 корів (період розрахунку – 184 місяці)

Показник	Будівництво ферми				Реконструкція ферми*			
	Річна продуктивність корів, кг							
	6500		7500		6500		7500	
	I**	II***	I	II	I	II	I	II
Інвестиції – всього, млн грн	78,97				61,35			
У т.ч. в основний капітал	65,23				50,62			
Період окупності проекту (PP), міс.	153	118	126	98	130	97	106	82
Період окупності проекту після введення комплексу на повну потужність, міс.	138	103	111	83	115	82	91	67
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	2,6	6,73	5,88	9,82	6,07	10,23	9,25	13,65
Індекс прибутковості (PI)	0,67	0,94	0,86	1,10	0,88	1,12	1,09	1,33

Джерело: розрахунки авторів

* При реконструкції ферми передбачалися витрати на неї у розмірі 55% вартості нового будівництва та 100% вартості нового обладнання та племінних нетелей.

** I – варіант, що не передбачає часткового відшкодування вартості будівництва або реконструкції ферми, обладнання та витрат на закупівлю нетелей;

***II – варіант, що передбачає відшкодування 50% вартості будівництва або реконструкції ферми, 25% вартості обладнання та часткового відшкодування витрат на закупівлю племінних тварин у сумі 12 тис. грн на одну голову.

Реконструкція молочного комплексу на 400 корів доцільна при досягненні річної продуктивності понад 6500 кг молока на корову і при відшкодування 50% вартості будівництва ферми, 25% вартості обладнання та часткового відшкодування витрат на закупівлю племінних тварин у сумі 12 тис. грн на одну голову.

Реконструкція молочного комплексу на 400 корів без часткового відшкодування витрат доцільна при досягненні річної продуктивності понад 7500 кг молока на корову.

Таблиця 4.4 – Основні показники діяльності товарних ферм різних розмірів за умови їх нового будівництва та реконструкції

Показник	Розмір ферм, голів корів				
	200	300	400	800	1200
Кількість працівників, чол.	10	14	17	30	43
Площа посіву для виробництва кормів, га	408	612	816	1631	2447
Річна продуктивність 1 корови, кг	7500	7500	7500	7500	7500
Виробництво молока (фізична маса), т	1500,0	2250,0	3000,0	6000,0	9000,0
Виробництво продукції виховування (жива маса), т	56,6	84,9	113,1	226,3	339,4
Реалізація молока (залікова маса), т	1477,1	2215,60	2954,10	5908,20	8862,4
Реалізація тварин (жива маса), т	55,4	83,10	110,90	221,70	332,60
Виручка від реалізації продукції скотарства, млн грн	10,16	15,24	20,32	40,64	60,97
<i>Будівництво ферми</i>					
Повна собівартість 1 т, грн: молока	3330,25	3226,97	3166,68	3087,06	3055,62
продукції виховування (жива маса)	34329,75	33432,78	32908,04	32211,99	31937,33
Собівартість реалізованої продукції, млн грн	6,83	9,94	13,01	25,40	37,73
ПДВ, млн грн	0,70	1,06	1,43	2,87	4,32
Виручка після сплати ПДВ, млн грн	9,46	14,18	18,90	37,77	56,65
Прибуток, млн грн	2,63	4,24	5,88	12,37	18,92
Рівень рентабельності виробництва продукції скотарства, %	38,53	42,68	45,21	48,72	50,14
Рівень рентабельності виробництва, %: молока	60,64	65,78	68,93	73,29	75,07
продукції виховування (жива маса)	6,49	9,35	11,09	13,49	14,47
<i>Реконструкція ферми</i>					
Повна собівартість 1 т, грн: молока	3201,65	3100,71	3043,93	2967,81	2938,71
продукції виховування (жива маса)	33112,83	32237,99	31746,44	31083,57	30831,04
Собівартість реалізованої продукції, млн грн	6,57	9,56	12,52	24,44	36,33
ПДВ, млн грн	0,72	1,09	1,46	2,94	4,43
Виручка після сплати ПДВ, млн грн	9,44	14,15	18,86	37,70	56,65
Прибуток, млн грн	2,87	4,59	6,34	13,25	20,21
Рівень рентабельності виробництва продукції скотарства, %	43,66	48,03	50,61	54,22	55,65
Рівень рентабельності виробництва, %: молока	67,09	72,53	75,75	80,25	82,04
продукції виховування (жива маса)	10,41	13,40	15,16	17,61	18,58

Джерело: розрахунки авторів

На ефективність виробництва молока значний вплив має концентрація і спеціалізація (табл.4.4).

У процесі дослідження фінансова модель інвестиційного проекту будівництва товарної ферми на 400 корів та реконструкції товарних ферм на 800 і 1200 корів були використані для виявлення впливу розміру ферм на економічні показники її діяльності (табл. 4.4) та оцінювання ефективності інвестицій за різних варіантів їх здійснення (табл. 4.5).

Таблиця 4.5 – Показники ефективності інвестування капіталу в проект будівництва ферми різних розмірів (період розрахунку – 184 місяці)

	Розмір ферми, голів корів				
	200	300	400	800	1200
Інвестиції – всього, млн грн	41,33	60,54	78,97	153,65	226,84
У т.ч. в основний капітал	34,20	50,17	65,23	127,53	188,35
<i>Будівництво ферми без часткового відшкодування коштів</i>					
Період окупності проекту (PP), міс.	143	136	126	122	120
Період окупності проекту після введення комплексу на повну потужність, міс.	128	121	111	107	105
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	3,54	4,68	5,88	6,37	6,8
Індекс прибутковості (PI)	0,73	0,79	0,86	0,89	0,92
<i>Будівництво ферми за умови відшкодування 50% вартості будівництва ферми, 25% вартості обладнання та часткового відшкодування витрат на закупівлю племінних тварин у сумі 12 тис. грн на одну голову</i>					
Період окупності проекту (PP), міс.	110	103	98	94	92
Період окупності проекту після введення комплексу на повну потужність, міс.	95	88	83	79	77
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	7,78	9	9,82	10,8	11,27
Індекс прибутковості (PI)	0,989	1,05	1,10	1,16	1,18

Джерело: розрахунки авторів

Дані таблиці 4.5 свідчать про позитивний вплив концентрації виробництва молока на підприємствах. Зі збільшенням поголів'я корів постійні витрати у розрахунку на виробництво одиниці продукції зменшується і як наслідок зменшується собівартість одиниці продукції та підвищується рівень рентабельності виробництва продукції скотарства. Підвищення прибутковості виробництва продукції скотарства сприяє підвищенню показників ефективності інвестування капіталу в проект будівництва та реконструкції товарних ферм з виробництва молока (табл. 4.5 і 4.6).

Таблиця 4.6 – Показники ефективності інвестування капіталу в проект реконструкції ферми різних розмірів (період розрахунку – 184 місяці)

	Розмір ферми, голів корів				
	200	300	400	800	1200
Інвестиції – всього, млн грн	32,10	46,95	61,06	119,42	176,50
У т.ч. в основний капітал	26,55	38,89	50,62	99,14	146,60
<i>Реконструкція ферми без часткового відшкодування коштів</i>					
Період окупності проекту (PP), міс.	118	110	106	102	99
Період окупності проекту після введення комплексу на повну потужність, міс.	103	95	91	87	84
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	7,13	8,40	9,25	10,24	10,70
Індекс прибутковості (PI)	0,94	1,02	1,09	1,16	1,19
<i>Реконструкція ферми за умови відшкодування 50% вартості будівництва ферми, 25% вартості обладнання та часткового відшкодування витрат на закупівлю племінних тварин у сумі 12 тис. грн на одну голову</i>					
Період окупності проекту (PP), міс.	92	84	82	79	78
Період окупності проекту після введення комплексу на повну потужність, міс.	77	69	67	64	63
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	11,39	12,77	13,65	14,72	15,19
Індекс прибутковості (PI)	1,19	1,27	1,33	1,40	1,43

Джерело: розрахунки авторів

Для забезпечення товарних молочних комплексів і господарств населення високопродуктивними племінним ремонтним молодняком виникає необхідність у створенні підприємств-репродукторів з вирощування нетелей.

Інвестиційний проект з будівництва племінної ферми на 800 корів представлений в додатку Г.

У процесі дослідження фінансова модель інвестиційного проекту будівництва племінної ферми на 800 корів була використана для оцінювання ефективності інвестицій за різних варіантів їх здійснення (табл. 4.7).

Дані таблиці 4.7 свідчать про можливість досягнення високих показників виробництва продукції скотарства при новому будівництві племінної ферми та при досягненні високих показників продуктивності тварин (річний надій на корову – 8500 кг) та реалізації виробленої продукції за проектними цінами.

Рівень рентабельності виробництва продукції скотарства може досягати 53,47%.

Таблиця 4.7 – Основні показники діяльності племінної ферми на 800 корів за різних варіантів інвестування

Показники	Варіант будівництва	Варіант реконструкції
Кількість працівників, чол.	35	
Площа посіву для виробництва кормів, га	1849	
Виробництво молока (фізична маса), т	6800,0	6800,0
Реалізація молока (залікова маса), т	6696,0	6696,0
Реалізація племінних тварин (жива маса), т	115,1	115,1
Реалізація худоби на вирощування і забій (жива маса), т	88,0	88,0
Виручка від реалізації продукції скотарства, млн грн	51,20	51,20
Повна собівартість 1 т, грн: молока	3014,56	2892,12
племінна худоба	56856,5	54931,87
худоба на забій (жива маса)	29568,9	28567,98
Собівартість реалізованої продукції, млн.грн	31,14	29,95
ПДВ, млн. грн	3,42	3,51
Виручка після сплати ПДВ, млн грн	47,79	47,69
Прибуток, млн грн	16,65	17,75
Рівень рентабельності виробництва продукції скотарства, %	53,47	59,26
У т.ч.: молока	77,46	84,97
племінної худоби	37,19	41,99
худоба на забій (жива маса)	26,14	30,56

Джерело: розрахунки авторів

Зменшення обсягу інвестицій при реконструкції ферми порівняно з її будівництвом зумовлює підвищення економічної ефективності виробництва продукції скотарства: собівартість 1 т молока зменшується на 4,1% при збільшенні рівня рентабельності на 7,51 відсотка; собівартість 1 т продукції вирощування племінної худоби в живій масі зменшується на 3,4% при збільшенні рівня рентабельності на 6,8 відсотка. Величина прибутку в цілому по фермі збільшується на 1,1 млн грн.

Підвищення прибутковості виробництва продукції скотарства при здійсненні варіанту реконструкції ферми сприяли підвищенню показників ефективності інвестування капіталу в проект (табл. 4.8).

Дані таблиці 4.8 свідчать, що створення племінного комплексу на 800 корів при їх продуктивності 8500 кг є доцільним як при новому будівництві, так і при реконструкції старої ферми. При цьому показники оцінки ефективності інвестування в проект значно покращуються, якщо передбачається відшкодування 50% вартості будівництва (реконструкції) ферми, 25% вартості обладнання та часткового відшкодування витрат на закупівлю племінних тварин у сумі 12 тис. грн на одну голову. Період

окупності проекту після введення комплексу на повну потужність складає 5 – 6 років.

Таблиця 4.8 – Показники ефективності інвестування капіталу в проект будівництва і реконструкції племінної ферми на 800 корів (період розрахунку – 184 місяці)

Показник	Будівництво ферми		Реконструкція ферми*	
	I**	II***	I	II
Інвестиції – всього, млн грн	220,96		176,96	
У т.ч. в основний капітал	183,69		147,43	
Період окупності проекту (PP), міс.	107	86	92	76
Період окупності проекту після введення комплексу на повну потужність, міс.	92	71	77	61
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	9,4	13,61	12,93	16,48
Індекс прибутковості (PI)	1,1	1,33	1,38	1,58

* При реконструкції ферми передбачалися витрати на неї у розмірі 55% вартості нового будівництва та 100% вартості нового обладнання та племінних нетелей.

** I – варіант, що не передбачає часткового відшкодування вартості будівництва або реконструкції ферми, обладнання та витрат на закупівлю нетелей;

***II – варіант, що передбачає відшкодування 50% вартості будівництва або реконструкції ферми, 25% вартості обладнання та часткового відшкодування витрат на закупівлю племінних тварин у сумі 12 тис. грн на одну голову.

Джерело: розрахунки авторів

В Україні існує два реальних шляхи збільшення обсягів виробництва яловичини: розвиток галузі спеціалізованого м'ясного скотарства, окупність продукції якого можна досягти за рахунок підвищеної закупівельної ціни за високі якісні показники, і відгодівля понад ремонтного молодняку до високих вагових категорій у молочному скотарстві.

Головним завданням при цьому є забезпечення високої інтенсивності росту бичків за мінімальних енергетичних витрат в спеціалізованих підприємствах з вирощування і відгодівлі тварин. Важливо, щоб максимальні прирости живої маси бичків в Україні були одержані за рахунок підвищення рівня споживання худобою дешевших об'ємистих кормів власного виробництва.

Для обґрунтування економічної доцільності створення спеціалізованих підприємства для вирощування і відгодівлі 3000 голів молодняку великої рогатої худоби був розроблений відповідний інвестиційний проект (додаток 3). На комплексі передбачається вирощування і відгодівля молодняку з 6 місячного віку (з середньою живою масою 156 кг) до 18 місячного віку (з живою масою 521 кг) з наступною відправкою тварин на забій.

У процесі дослідження фінансова модель інвестиційного проекту будівництва комплексу з вирощування і відгодівлі 3000 голів молодняку великої рогатої худоби була використана для оцінювання ефективності інвестицій за різних варіантів їх здійснення (табл. 4.9).

Таблиця 4.9 – Основні показники діяльності комплексу з вирощування і відгодівлі 3000 голів молодняку великої рогатої худоби за різних варіантів інвестування

Показники	Варіант будівництва	Варіант реконструкції
Кількість працівників, чол.	19	
Площа посіву для виробництва кормів, га	1641	
Середньорічне поголів'я тварин	3053,00	
Середньодобовий приріст, г	1016,6	
Виробництво продукції вирощування (жива маса), т	1133,0	
Реалізація тварин на забій (жива маса), т	1585,1	
Виручка від реалізації продукції скотарства, млн. грн	62,89	
Виробнича собівартість 1 т продукції вирощування (жива маса), грн	27626,08	26842,03
Повна собівартість 1 т продукції вирощування (жива маса)	28830	28023,62
Собівартість реалізованої продукції, млн грн	45,72	44,44
ПДВ, млн. грн	2,36	2,46
Виручка після сплати ПДВ, млн. грн	60,52	60,42
Прибуток, млн грн	14,81	15,98
Рівень рентабельності виробництва продукції скотарства, %	32,38	36,0
Рівень рентабельності виробництва продукції вирощування (жива маса),%	35,28	39,2
Період окупності проекту (PP), міс.	153	124
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	2,87	6,2
Індекс прибутковості (PI) (184 місяці)	0,677	0,88

Джерело: розрахунки авторів

Дані таблиці 4.9 свідчать про можливість досягнення задовільних показників виробництва продукції вирощування в живій масі при новому будівництві комплексу та при досягненні середньодобового приросту тварин 1016 г та реалізації виробленої продукції за проектними цінами. Рівень рентабельності виробництва продукції скотарства може досягати при цьому 32,38%.

Зменшення обсягу інвестицій при реконструкції комплексу порівняно з його будівництвом зумовлює підвищення економічної ефективності виробництва продукції скотарства. Собівартість 1 т продукції вирощування худоби в живій масі зменшується на 2,8% при збільшенні рівня

рентабельності на 3,74 відсотка. Величина прибутку в цілому по комплексу збільшується на 1,17 млн грн.

Підвищення прибутковості виробництва продукції скотарства при здійсненні варіанту реконструкції комплексу сприятиме підвищенню показників ефективності інвестування капіталу в проект (табл. 4.10).

Таблиця 4.10– Показники ефективності інвестування капіталу в проект будівництва і реконструкції комплексу з вирощування і відгодівлі 3000 голів молодняку великої рогатої худоби за різних варіантів інвестування (період розрахунку – 184 місяці)

Показник	Будівництво комплексу		Реконструкція комплексу*	
	I**	II***	I	II
Інвестиції – всього, млн грн	215,76	158,05	167,72	128,90
У т.ч. в основний капітал	147,25		107,49	
Період окупності проекту (PP), міс.	153	125	124	107
Період окупності проекту після введення комплексу на повну потужність, міс.	138	110	109	92
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	2,87	6,83	6,2	9,51
Індекс прибутковості (PI)	0,68	0,92	0,88	1,11

Джерело: розрахунки авторів

* При реконструкції комплексу передбачалися витрати на неї у розмірі 55% вартості нового будівництва та 100% вартості нового обладнання та племінних нетелей.

** I – варіант, що не передбачає часткового відшкодування вартості будівництва або реконструкції комплексу, обладнання та витрат на закупівлю нетелей;

***II – варіант, що передбачає відшкодування 50% вартості будівництва або реконструкції комплексу, 25% вартості обладнання.

Дані таблиці 4.10 свідчать, що створення комплексу з вирощування і відгодівлі 3000 голів молодняку великої рогатої худоби є доцільним як при новому будівництві, так і при реконструкції старої ферми, але при умові відшкодування 50% вартості будівництва або реконструкції комплексу і 25% вартості обладнання. Період окупності проекту після введення комплексу на повну потужність за таких умов складає 8 – 9 років.

Прогнозування обсягів споживання та інших каналів використання (включаючи експорт) молочної продукції, розроблення інвестиційних проектів з будівництва і реконструкції скотарських ферм дозволило визначити основні показники розвитку цієї галузі в Україні на перспективу (табл. 4.11).

Дані таблиці 4.11 свідчать, що протягом 2016 – 2020 років поголів'я корів в сільськогосподарських підприємствах необхідно збільшити на 271,7 тис. голів. Враховуючи необхідність дотримання вимог в екологічній сфері та природокористуванні, подальшого розвитку сільських територій робимо

припущення, що додаткове поголів'я корів (по 20%) буде розміщено на новозбудованих та реконструйованих фермах з поголів'ям 200, 300, 400, 800 та 1200 корів. Тоді потреба у будівництві і реконструкції ферм різних розмірів буде становити 749 шт.

Таблиця 4.11 – Основні показники розвитку галузі скотарства в Україні на перспективу

Показник	2014 р. факт.	Рік прогнозу					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Виробництво молока, всього тис. т	11132,8	10859	11137	11459	11719	12091	12458
у т.ч. в с.-г. підприємствах	2647,5	2442,0	2784,4	3173,2	3502,6	3945,6	4381,7
Поголів'я корів в с.-г. підприємствах, тис. гол	526,7	476,3	528,7	586,7	630,6	691,7	748,0
Загальна потреба в інвестиціях для збільшення поголів'я великої рогатої худоби в с.-г. підприємствах, млн грн	-	-	12175	13452	10177	14168	13049
у т.ч. в основний капітал	-	-	10243	11317	8562	11920	10978

Джерело: розрахунки авторів

Зробивши припущення, що 50 % цих об'єктів необхідно побудувати а 50 % – реконструювати, можна визначити загальну суму інвестицій, яка необхідна для реалізації цих заходів по Україні в цілому протягом 2016 – 2020 рр. За розрахунками вона складатиме 63019,8 млн грн, у тому числі в основний капітал – 53019,9 млн грн. При прийнятті урядом рішення про відшкодування 50% вартості будівництва ферми, 25% вартості обладнання та часткового відшкодування витрат на закупівлю племінних тварин у сумі 12 тис. грн на одну голову загальна величина складе 21526,1 млн грн.

Для досягнення цих показників розвитку молочного скотарства необхідні: належна державна підтримка галузі, ефективна організація ринку продукції скотарства, використання важелів збільшення притоку інвестицій тощо.

4.2. Оптимізація виробничої структури скотарських підприємств

Підвищення ефективності діяльності скотарських підприємств різних природно-економічних зон країни нерозривно пов'язане з обґрунтування оптимальної виробничої структури. У процесі такого обґрунтування повинні бути визначені оптимальні параметри виробничої системи підприємства, які б забезпечували збалансований розвиток сільськогосподарських галузей та наявних промислових виробництв підприємства, поглиблення спеціалізації, створення умов для раціонального використання земельних, матеріальних і

трудо­вих ре­сурсів, впро­вад­жен­ня ін­но­ва­цій­них те­х­но­ло­гій ви­роб­ни­ц­тва про­дук­ції ро­с­ли­ни­ц­тва і т­ва­рин­ни­ц­тва то­що.

Об­грун­ту­ван­ня оп­ти­маль­ної ви­роб­ни­чої струк­ту­ри скотарських під­при­єм­ств по­тре­бує ба­га­то­ва­рі­ант­них ро­зра­хун­ків оп­ти­маль­но­го ви­ко­ри­стан­ня зе­мель­них, тру­до­вих, ма­те­рі­аль­них та фінансових ре­сурсів при різ­них стра­те­гій роз­ви­тку під­при­єм­ства в умо­вах по­да­ль­шої ін­тен­си­фі­ка­ції ви­роб­ни­ц­тва та не­ви­зна­че­но­сті його зов­ні­ш­ньо­го се­ре­до­ви­ща. Така склад­ність про­бле­ми з ви­зна­че­н­ня най­більш е­фек­тив­них шля­хів ви­ко­ри­стан­ня ви­роб­ни­чо­го по­тен­ці­алу зу­мов­лює не­об­хід­ність при її ви­рі­шен­ні ви­ко­ри­сто­ву­ва­ти ме­то­ди е­ко­но­мі­ко­-ма­те­ма­ти­чно­го мо­де­лю­ван­ня та комп'ютери.

У про­це­сі до­слід­жен­ня на­ми бу­ла ро­з­ро­б­ле­на е­ко­но­мі­ко­-ма­те­ма­ти­чна мо­де­ль оп­ти­мі­за­ції ви­роб­ни­чої струк­ту­ри скотарського під­при­єм­ства. Ос­нов­ні змінні у мо­де­лі оп­ти­мі­за­ції ви­роб­ни­чої струк­ту­ри сіль­сько­го­спо­дар­сько­го під­при­єм­ства при­й­ня­ті такі змінні: пло­щі сіль­сько­го­спо­дар­ських куль­тур за різ­ним при­зна­че­н­ням ви­ко­ри­стан­ня про­дук­ції; пло­щі при­род­них кор­мо­вих угідь; по­го­лів'я т­ва­рин за ви­да­ми; по­тре­ба в до­дат­ко­вих об­ся­гах до­б­ри­в, тру­до­вих, кор­мо­вих, зе­мель­них та ін­ших ре­сурсах, не­об­хід­них успіш­ної діяль­но­сті під­при­єм­ства; по­ка­з­ни­ки об­ся­гів ви­роб­ни­ц­тва ва­ло­вої та то­вар­ної про­дук­ції (гро­шові над­ход­жен­ня) та витрат на їх одер­жан­ня.

Об­ла­сть до­пу­сти­мих роз­в'яз­ків за­да­чі оп­ти­мі­за­ції ви­роб­ни­чої струк­ту­ри сіль­сько­го­спо­дар­сько­го під­при­єм­ства об­ме­же­на умо­ва­ми: з ви­ко­ри­стан­ня сіль­сько­го­спо­дар­ських угідь; ви­мо­г до­тримання сі­во­змін; з ви­ко­ри­стан­ня тру­до­вих ре­сурсів та ос­нов­них за­со­бів ви­роб­ни­ц­тва; з ви­роб­ни­ц­тва та ви­ко­ри­стан­ня кор­мів з мож­ли­ві­стю їх купівлі на під­при­єм­стві та ін­ши­ми умо­ва­ми.

Оп­ти­мі­за­ція ви­ко­ри­стан­ня ви­роб­ни­чої струк­ту­ри сіль­сько­го­спо­дар­сько­го під­при­єм­ства дає мож­ли­вість оп­ти­мі­зу­ва­ти по­го­лів'я т­ва­рин за їх ви­да­ми та ві­ко­ви­ми гру­па­ми. У ма­те­ма­ти­чну мо­де­ль вве­де­ні умо­ви, що га­ран­ту­ють одер­жан­ня міні­маль­но не­об­хід­них об­ся­гів ви­роб­ни­ц­тва та ре­алі­за­ції про­дук­ції. У про­це­сі роз­в'яз­ку за­да­чі до­ся­гає­ться оп­ти­маль­не спів­від­но­шен­ня ви­роб­ни­ц­тва про­дук­ції ро­с­ли­ни­ц­тва і т­ва­рин­ни­ц­тва при ра­ці­о­наль­но­му ви­ко­ри­стан­ні зе­мель­них, тру­до­вих та ма­те­рі­аль­но­-фінансових ре­сурсів.

Оп­ти­мі­за­цію ви­ко­ри­стан­ня ви­роб­ни­чої струк­ту­ри сіль­сько­го­спо­дар­сько­го під­при­єм­ства про­во­ди­ти за декіль­ко­ма кри­те­рі­я­ми, ос­нов­ни­ми із яких є чистий при­бу­ток, ве­ли­чи­на гро­шових над­ход­жень або об­ся­г ви­роб­ни­ц­тва ва­ло­вої про­дук­ції.

Для за­пи­су е­ко­но­мі­ко­-ма­те­ма­ти­чна мо­де­ль оп­ти­маль­ної ви­роб­ни­чої струк­ту­ри скотарського під­при­єм­ства при­й­ня­ті такі по­зна­че­н­ня:

F_{max} – ма­ксим­аль­на ве­ли­чи­на чистого при­бу­тку, що одер­жує­ться при оп­ти­мі­за­ції ви­роб­ни­чо­го по­тен­ці­алу під­при­єм­ства;

j – ін­декс ви­ду ре­сурсу, про­дук­ції, е­ко­но­мі­чних по­ка­з­ни­ків та ін.;

G_1 – множина умов з використання сільськогосподарських угідь;
 G_2 – множина умов з виконання вимог сівозмін;
 G_3 – множина умов з використання кормових ресурсів;
 G_4 – множина умов з використання ресурсів (крім кормів);
 G_5 – множина умов по фінансових ресурсах;
 G_6 – множина умов з виробництва продукції;
 G_7 – множина умов з визначення економічних показників;
 m – індекс галузей на підприємстві;
 M – множина галузей на підприємстві
 M_1 – множина галузей рослинництва;
 M_2 – множина галузей тваринництва;
 M_3 – множина сільськогосподарських культур, що відносять до певної групи (зернові, технічні, кормові тощо);
 A_j – площі сільськогосподарських угідь j -го виду, які є в наявності на підприємстві;
 D_j – максимально можлива площа певної групи культур у сівозміні або у посівній площі підприємства;
 P_j – наявність ресурсів на підприємстві з урахуванням залучення їх зі сторони;
 V_j – можлива величина використання грошових коштів на підприємстві протягом року;
 ω – річна ставка по кредитах, долі;
 p_{jm} – річна потреба j -го виду корму або поживних речовин на одну голову тварини m -го виду;
 w_{jm} – вихід j -ого виду корму або поживних речовин з одного гектара посіву m -го виду культури (галузі);
 b_{jm} – затрати j -го виду ресурсу (крім кормів і фінансових ресурсів) на одиницю розміру m -го виду галузі;
 v_{jm} – витрати грошових коштів на одиницю розміру m -го виду галузі або вартість одиниці виміру j -го залученого ресурсу;
 d_{jm} – вихід товарної продукції з одиниці розміру m -го виду галузі;
 Q_j – мінімальний гарантований обсяг виробництва або реалізації продукції;
 z_m – шукана величина m -го виду галузі (площа посіву, поголів'я тварин);
 z_n – величина грошових надходжень від реалізованої продукції;
 z_s – величина повної собівартості реалізованої продукції;
 z^{nk} – величина одержаних позичкових коштів;
 z_j^{op} – величина земельних угідь, що залучається шляхом оренди земельних паїв;
 z_j^3 – величина r -го виду ресурсу, що може бути закуплена або залучена на підприємство зі сторони;

Обов'язковою умовою ефективного використання земельних угідь на підприємстві є виробництво продукції, яка має попит на ринку та одержання від її реалізації максимального чистого прибутку (формула (4.3)):

$$F_{max} = z_H - z_S - \omega z^{nk} \quad (4.3)$$

Величина чистого прибутку, яка одержуються у результаті оптимізації виробничої структури на підприємстві визначається як різниця величини грошових надходжень та повної собівартості реалізованої продукції і витрат на виплату відсотків по позичкових коштах.

Для отримання прийнятних результатів розв'язку задачі оптимізації виробничої структури підприємства на цільову функцію накладені такі обмеження (умови):

1. Умови з використання сільськогосподарських угідь. Обмеження цієї групи відображають баланс використання земельних угідь (рілля, сіножаті, пасовища, багаторічні насадження тощо), що є в наявності на підприємстві з урахуванням можливого їх збільшення за рахунок оренди земельних паїв.

$$\sum_{m \in M_1} z_m \leq A_j + x_j^{op}, \quad (j \in G_1) \quad (4.42)$$

2. Умови з дотримання вимог сівозмін. Ці умови вводять в модель з метою підвищення ефективності використання ріллі, захисту її від ерозії тощо. До цих умов віднесені також обмеження по граничній питомій вазі зернових, технічних та інших культур у сівозміні чи ріллі.

$$\sum_{m \in M_3} z_m \leq D_j, \quad (j \in G_2) \quad (4.5)$$

4. Умови з виробництва та використання кормів. Ця група умов відображає кормовий баланс як по групах кормів так і по основних видах поживних речовин.

$$\sum_{m \in M_1} w_{jm} z_m \geq \sum_{j \in L_2} P_{jm} z_m \quad (j \in G_3) \quad (4.6)$$

5. Умови з використання ресурсів (за виключенням кормів та фінансових ресурсів). Використання ресурсів в виробничій діяльності підприємства не повинно перевищувати їх наявність з урахуванням можливого їх залучення зі сторони чи купівлі.

$$\sum_{m \in M} b_{jm} z_j \leq P_j + x_j^3 \quad (j \in G_4) \quad (4.7)$$

6. Умови з використання фінансових ресурсів. Підприємство у своїй виробничій діяльності не повинно використовувати більшу суму коштів ніж є їх у наявності з урахуванням залучення позичкових коштів.

$$\sum_{m \in M} v_{jm} z_m + v_{jj} z_j^3 \leq V_j + z^{nk} \quad (j \in G_5) \quad (4.8)$$

7. Умови на виробництво та реалізацію гарантованих обсягів продукції.

$$\sum_{m \in M} d_{jm} z_m < Q_j \quad (j \in G_6) \quad (4.9)$$

6. Умови з визначення окремих економічних показників по підприємству: величину виробничих витрат за їх елементами, вартість валової продукції, грошові надходження, величину прибутку тощо.

$$\sum_{m \in M} a_{jm} z_m = z^{nok}_j \quad (j \in G_7) \quad (4.10)$$

7. Умова невід'ємності змінних:

$$z_m > 0; z_n > 0; z_s > 0; z^{nk} > 0; z_j^{op} > 0; z_j^3 > 0. \quad (4.11)$$

Розроблена економіко-математична модель оптимізації виробничої структури була апробована на матеріалах ПСП "Колос" Бородянського району Київської області на 2018 р. Реалізація моделі проводилась на персональному комп'ютері засобами пакету прикладних програм Excel.

У процесі досліджень розрахунки проводились за двома варіантами, які відображають два напрями розвитку виробничої структури підприємства.

I варіант. Оптимізація використання виробничого потенціалу здійснювалась за умови, що підприємство в перспективі буде мати існуючу спеціалізацію та планові показники урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності тварин. Передбачається також, що підприємство зможе залучити і використати у плановому році не більше 17,35 млн грн коштів.

II варіант. Оптимізується виробнича структура підприємства при поглибленні спеціалізації на виробництві продукції рослинництва.

Результати розрахунків за двома варіантами дозволяють виявити напрями оптимізації виробничої структури типового скотарського підприємства Київської області на перспективу.

Розрахунки по першому варіанту показали, що при досягненні запланованих показників урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності тварин та оптимізація структури посівних площ і раціонів годівлі худоби дали б можливість вдосконалити виробничу структуру підприємства, збільшити обсяги виробництва і реалізації продукції та збільшити величину прибутку на 56,9 % порівняно з 2014 р. (табл. 4.12). Але рівень рентабельності діяльності підприємства при цьому зменшується з 48,86% до 42,7% у результаті збільшення виробництва продукції скотарства, яка є менш прибутковою порівняно з продукцією рослинництва.

Таблиця 4. 12 – Основні показники виробництва та економічної ефективності діяльності ПСП "Колос" Бородянського району Київської області на 2018р.

Показник	2014 р. факт	Результати оптимізаційних розрахунків використання виробничого потенціалу за варіантами	
		I	II
Виробництво продукції, т:			
Зерно	4029,0	4671,5	7489,7
Насіння ріпаку	741,3	770,0	1055,3
Насіння сої	267,3	300,0	300,0
Картопля	330,0	356,5	356,5
Молоко	1916,15	2166,8	634,6
Продукція вирощування ВРХ (жива маса)	46,00	69,0	20,2
Валова продукція в порівнянних цінах 2010р., тис. грн	13179,7	16088,9	14525,6
в т.ч. на 1 га с.-г. угідь, грн	8757,2	10690,3	8313,6
Кількість працівників, зайнятих у с.-г. виробництві, чол.	50,0	62,9	25,9
Потреба в мінеральних добривах, ц.д.р.	1223,0	1597,5	2148,2
Грошові поточні витрати, тис. грн.	10045,6	17350,0	17350,0
Реалізація продукції, т:			
Зерно	3279,1	3687,0	6530,6
Насіння ріпаку	741,3	770,0	1055,3
Насіння сої	240,6	285,0	285,0
Картопля	297,0	320,8	320,8
Молоко	1755,2	2015,2	590,2
Продукція вирощування ВРХ (жива маса)	36,8	80,0	23,4
Виручка, тис. грн	16996,1	29260,2	28834,1
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн	11417,8	20505,2	18978,8
Прибуток, тис. грн	5578,3	8755,0	9177,1
Рівень рентабельності, %	48,86	42,7	48,4

Джерело: розрахунки авторів

Розрахунки по другому варіанту показали, що при зменшенні поголів'я корів та поглибленні спеціалізації підприємства на виробництві зерна та продукції технічних культур (насіння ріпаку, сої) загальна величина прибутку збільшиться на 64,5% порівняно з 2014 р. при деякому зменшенні (на 5,1%) вартості валової продукції в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь.

4.3. Удосконалення економічних взаємовідносин сільськогосподарських підприємств з переробниками продукції та гармонізація стандартів якості і безпечності молочної продукції зі світовими та європейськими нормами

У ринкових умовах суб'єкти господарювання проявляють свою активність, яка має різні аспекти: економічний, екологічний, соціальний та технологічний тощо. Взаємовідносини у процесі економічної активності між суб'єктами ринку можуть набувати відповідного типу, які на практиці є внутрішньо іманентними кожному виду економічної активності і системно пов'язані один з одним. Значення кожного із типів взаємовідносин суб'єктів господарювання може в різних ситуаціях мати пріоритетне значення. Проте зводити суть економічних взаємовідносин лише до взаєморозрахунків та укладання договорів не є правильним.

Взаємовідносини між сільськогосподарськими підприємствами, які виробляють продукцію скотарства і підприємствами, які переробляють цю продукцію пронизують всі етапи процесу виробництва кінцевої продукції (виробництво, переробку, транспортування, зберігання, реалізацію) і всі функції управління (прогнозування і планування, організацію, мотивацію, контроль виробництва, транспортування, переробки, зберігання, реалізації). Найважливішими з цих взаємовідносин можна виділити три їх основні типи: виробничі, організаційні та фінансові.

Сукупність елементів економічних відносин підприємств, які виробляють продукцію скотарства, і підприємств, які переробляють цю продукцію постійно змінюється і проявляється в тісному переплетенні та динамічному і взаємному розвитку. Метою формування механізму регулювання цих відносин є забезпечення дотримання максимально еквівалентного обміну результатами праці підприємств молоко- та м'ясопродуктового під комплексів АПК на різних етапах виробництва кінцевого продукту та доведення його до остаточного споживача. Розроблений при цьому механізм регулювання підприємств повинен забезпечувати взаємовигідну їх участь у спільній діяльності та успішне досягнення кожним з них своїх цілей та сприяти вирішенню соціально-економічних проблем на селі.

Організаційна форма економічних взаємовідносин підприємств та їх організаційно-правова форма господарювання є поняттями дотичними так як кожне виробництво ґрунтується на системі економічних взаємовідносин різного рівня. Процес господарювання неможливо розглядати окремо від системи економічних відносин так як організаційно-правова форма підприємства саме і визначає організаційну форму економічних взаємовідносин у ньому. Воночас на рівні міжгосподарських стосунків організаційна форма економічних взаємовідносин формується самостійно

незалежно від організаційні форми учасників цих відносин на принципах добровільності і взаємної вигоди.

При створенні агропромислових підприємств, об'єднань, агропромислово-фінансових груп, агропромислових корпорацій, холдингів та концернів організаційна форма економічних взаємовідносин між підприємствами може мати суто формальний характер.

У вітчизняній практиці склалися різні організаційні форми інтеграції, які відрізняються характером господарських зв'язків між учасниками, ступенем самостійності підприємств, які входять об'єднання. Основним мотивом суб'єктів господарювання до створення інтеграційних формувань є одержання ефекту, який досягається за рахунок розширення масштабів виробництва, узгодження розрізнених стадій єдиного технологічного процесу. Як наслідок формуються різноманітні інтегровані структури (асоціація, консорціум, корпорація, холдинг, комбінат та ін.). При такому об'єднанні підприємств вони одержують синергичний ефект, який виникає в результаті економії на масштабах діяльності, фінансової економії за рахунок зниження трансакційних витрат, зміцнення позицій на ринку та інших чинників.

Результати досліджень свідчать, що неузгодженість дій та недосконалі взаємовідносини сільськогосподарських товаровиробників та переробних підприємств негативно впливають на їх економічне становище. Часто у результаті встановлення монопольних закупівельних цін деякими переробними підприємствами спричиняє збиткового виробництва сировини в сільськогосподарських підприємствах і як наслідок зменшуються її обсяги, що свою чергу призводить до невикористання виробничих потужностей переробних підприємств, підвищення собівартості одиниці продукції і до зниження прибутковості її виробництва, до погіршення фінансового стану самих переробних підприємств.

За таких умов виникає необхідність у створенні ефективного і взаємовигідного співробітництва виробників сировини і переробників, що передбачає організацію інтегрованих і кооперованих структур в молочному та м'ясопродуктовому підкомплексі АПК.

Цю проблему важно вирішити конструктивно-розрахунковим методом у зв'язку з її складністю. Тому виникає необхідність у розробці економіко-математичних моделей, які дозволяють провести всебічний кількісний аналіз взаємодії партнерів і вказати аргументовані критерії їх взаємовигідного партнерства.

Постановку задачі для попередньої оцінки економічної сумісності інтересів учасників, що утворюють інтегровані структури в АПК, зокрема, в молочному під комплексі з допомогою математичних методів можна сформулювати наступним чином.

Найти таку ціну на молочну сировину (P_1), яка забезпечує максимальну величину прибутку від виробництва, переробки і реалізації молока:

$$F = \max \mu Q (P_2 - Z_2) - C_2 - Q (P_1 - Z_1) - C_1, \quad (4.1)$$

де Q – обсяг сировини, який закуплений підприємством переробником у товаровиробника;

μ – коефіцієнт виходу готової продукції з одиниці сировини у підприємства переробника;

P_2 – ціна одиниці готової продукції підприємства переробника;

Z_2 – змінні витрати на виробництво одиниці готової продукції у підприємства переробника;

C_2 – постійні витрати на виробництво продукції у підприємства переробника;

P_1 – ціна сировини, за якою підприємство-переробник купує молочну сировину у товаровиробника;

Z_1 – змінні витрати на виробництво одиниці сировини у сільськогосподарського підприємства;

C_1 – постійні витрати на виробництво молочної сировини у сільськогосподарського підприємства;

при обмеженнях:

1) У результаті створення інтегрованої структури повинен забезпечуватися однаковий рівень ефективності (рентабельності) виробництва, переробки і реалізації молока:

$$\frac{\mu Q (P_2 - Z_2) - C_2 - Q P_1}{\mu Q Z_2 + C_2} = \frac{Q (P_1 - Z_1) - C_1}{Q Z_1 + C_1} \quad (4.2)$$

2) Обсяг сировини закупленої підприємством переробником у товаровиробника може змінюватися залежно від обсягів виробництва у певних межах:

$$Q_1 < Q < Q_2, \quad (4.3)$$

3) Ціна одиниці готової продукції підприємства переробника залежить від попиту на цю продукцію

$$P_2 = f(Q). \quad (4.4)$$

Для реалізації моделі (4.1) – (4.4) доцільно провести апроксимацію функції $f(Q)$ і потім шляхом перебору можна найти таку ціну на молочну сировину (P_1), яка забезпечує максимальну величину прибутку від виробництва, переробки і реалізації молока.

Нині сільське господарство України готує перейти до більш високих стандартів якості у виробництві продуктів харчування і може повноцінним суб'єктом на світових ринках та, зокрема, Євросоюзу. Але для цього відповідно до ст. 56 Угоди про Асоціацію Україна має поступово

впроваджувати Європейські стандарти. Рівень їх гармонізації у нас є недостатнім і складає: в сільському господарстві 64% (із 90 стандартів ЄС впроваджено 58), харчовій промисловості – 40% (із 157 лише 63). Нині право експортувати свою продукцію до ЄС має обмежене коло сільськогосподарських підприємств, що обумовлене невідповідністю українського законодавства у сфері безпеки продуктів харчування європейському, а також відсутністю необхідної сертифікації українських підприємств.

Відповідно до положень Угоди про асоціацію, Україна взяла зобов'язання наблизити протягом 3 років законодавство у сфері захисту прав споживачів до законодавства ЄС, зокрема :

- загальні вимоги до безпечності продукції (в т.ч. інформація про продукцію та її маркування);
- недобросовісні торговельні методи ведення бізнесу (включаючи рекламу та маркетингову діяльність);
- права та обов'язки споживачів, виробників, постачальників споживчих товарів, вимоги щодо відповідності товару умовам договору;
- недобросовісні умови у договорах, що укладаються між продавцем або постачальником та споживачем;
- укладення договорів між споживачами та продавцями на відстані з використанням будь-яких засобів дистанційного зв'язку;
- судове та адміністративне провадження у справах про порушення прав споживачів.

Для цього Верховна Рада України має прийняти такі законопроекти [125-129]:

1. Законопроект № 4179а “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів”;
2. Законопроект № 4987-1 “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо ідентифікації та реєстрації тварин”;
3. Законопроект № 4986-1 “Про державний контроль, що здійснюється з метою перевірки відповідності законодавству про безпечність та якість харчових продуктів і кормів, здоров'я та благополуччя тварин”;
4. Законопроект № 4280-а1 “Про безпечність та гігієну кормів”;
5. Законопроект “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо племінної справи”

Процес впровадження європейських та міжнародних стандартів безпеки та якості продуктів харчування в сфері агропромислового виробництва відбувається досить повільно. Для виходу вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників на європейські ринки вже прийняті два основних Закони – «Про ідентифікацію і реєстрацію тварин» та «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», внесено ряд змін до діючого законодавства [125,126].

Ідентифікація тварин є обов'язковою вимогою Європейського Союзу для забезпечення безпеки тваринницької продукції і вона дозволяє

відстежити рух тварини від народження і до потрапляння кінцевого продукту (м'яса, молока) до споживача.

Закон «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» гармонізує законодавство України із законодавством ЄС у сфері безпечності та якості харчових продуктів, забезпечує захист здоров'я людей та інтересів споживачів, а також створює прозорі умови ведення господарської діяльності, підвищує конкурентоспроможність вітчизняних харчових продуктів.

Досвід європейських держав свідчить про те, що неможливо отримати чисте за мікробіологічними показниками та з мінімальною кількістю соматичних клітин молоко інакше, ніж на науково організованому підприємстві. Лише на такому підприємстві можливе дотримання передбачених законодавством ЄС санітарно-гігієнічних вимог щодо виробництва молочної сировини. Гігієнічні вимоги до установ виробництва молока, відповідно до положень Регламентом (ЄС) № 853/2004 Європейського Парламенту і Ради від 29 квітня 2004 року включають вимоги до гігієни установ виробництва молока, у тому числі до приміщень і обладнання, гігієни під час доїння, збору і транспортування та гігієни персоналу.

Вимоги до приміщень і обладнання передбачають, що доїльне обладнання і приміщення, в яких зберігається молоко, оброблене або охолоджене, повинні бути розташовані і сконструйовані таким чином, щоб обмежити ризик забруднення молока.

З метою підвищення якості і конкурентоспроможності молочної продукції, а також сприяння її виходу на міжнародні ринки, молокопереробним підприємствам необхідно активізувати роботу з впровадження системи управління якістю НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Points – аналіз небезпеки та контроль критичних точок) і ISO.

НАССР – це інструмент управління, що забезпечує більш структурований підхід до контролю ідентифікованих небезпечних факторів, у порівнянні з традиційними методами, такими як інспектування та контроль якості. Використання системи НАССР дозволяє перейти від випробування кінцевого продукту до розробки превентивних методів. Поява міжнародних стандартів ISO серії 22000 започатковує наближення та встановлення еквівалентних (рівнозначних) вимог до рівня безпечності харчових продуктів для всіх учасників глобалізованого продовольчого ринку.

В основу системи НАССР покладено сім основоположних принципів:

- проведення аналізу небезпечних чинників.
- визначення критичних точок контролю (КТК).
- встановлення критичної межі (меж).
- встановлення процедур моніторингу КТК (хто? коли? як?).
- встановлення коригувальних дій, що мають вживатися коли моніторинг вказує на вихід конкретної КТК з-під контролю.

- встановлення процедур перевірки для упевненості, що система НАССР працює ефективно.
- встановлення документування всіх процедур та записів, що мають відношення до цих принципів та їх застосування.

В Україні вимоги щодо розробки та впровадження систем управління безпечністю харчової продукції за принципами НАССР задекларовані ДСТУ 4161-2003 «Система управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги» та ДСТУ ISO 22000:2007 «Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга»[130].

З 20 вересня 2015 р. набирає чинності більшість положень євроінтеграційного закону №4179а «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів». Законодавчий акт був ухвалений Верховною Радою України з метою гармонізації законодавства України із законодавством ЄС у сфері безпечності та якості харчових продуктів [130].

Цей Закон перебачає запровадження в Україні моделі європейської системи безпечності та якості харчових продуктів, яка побудована на принципі «від лану до столу», а також на процедурах НАССР. Без відповідного законодавства, Україна не зможе реалізувати квоти на поставку своєї харчової продукції в рамках підписання Угоди про асоціацію з ЄС.

Відповідно до положень закону №4179а суттєво зменшується кількість адміністративних процедур державного контролю та скасовують дозвільні процедури, яких не існує в ЄС. Закон встановлює деталізовані вимоги до процедур державного контролю харчових продуктів на ринку України та імпортової продукції відповідно до європейської практики. При цьому суттєво пом'якшуються умови отримання експлуатаційного дозволу. Він буде потрібен тільки для підприємств, що провадять діяльність, пов'язану з виробництвом та/або зберіганням харчових продуктів тваринного походження. Для решти, включно із закладами громадського харчування та частиною закладів роздрібної торгівлі, достатньо буде пройти процедуру реєстрації [130].

Закон встановлює, що контроль за безпечністю харчових продуктів здійснюватиме лише один державний орган.

За новим підходом контролюватися буде весь ланцюг виробництва харчового продукту. Підприємство у будь-який час повинно мати точну інформацію про те, звідки воно отримало сировину чи харчовий продукт і куди його було направлено з підприємства. Така інформація повинна зберігатися протягом шести місяців після кінцевої дати продажу харчового продукту, нанесеної на маркуванні.

За невиконання вимог харчового законодавства встановлюються суттєві штрафи. За порушення норм законодавства про безпечність харчових продуктів як виробників, інших операторів ринку (в межах своєї діяльності), так і контролюючих органів вводиться ефективна система відповідальності.

Так як запровадження системи НАССР потребує часу та певних ресурсів, закон містить окремі норми, які набудуть чинності лише через 2-5 років з дня його опублікування.

Так, 20 вересня 2016 року набере чинності розділ VII Закону – Загальні гігієнічні вимоги щодо поводження з харчовими продуктами. Відповідно до цього розділу оператори ринку зобов'язані забезпечувати здоровий та чистий стан рослин та тварин, які мають вплив на здоров'я людини.

Крім того, передбачений перехідний період для пункту 2 частини другої статті 20, статті 21 та пункту 4 частини першої статті 64 закону. Ці статті набирають чинності [130]:

- 20 вересня 2017 року – для потужностей, які провадять діяльність з харчовими продуктами, у складі яких є необроблені інгредієнти тваринного походження (крім малих потужностей);

- 20 вересня 2018 року – для потужностей, які провадять діяльність з харчовими продуктами, у складі яких відсутні необроблені інгредієнти тваринного походження (крім малих потужностей);

- 20 вересня 2019 року – для малих потужностей.

Також, 20 вересня 2019 року набирає чинності частина перша статті 36 Закону – щодо продажу продуктів домашнього виробництва на агропродовольчих ринках за умови підтвердження їхньої придатності за результатами випробувань (досліджень) акредитованої лабораторії, яка знаходиться на агропродовольчому ринку.

Значний досвід у виробництві якісних продуктів харчування має Компанія «Терра Фуд». Вона об'єднує молочні активи одного з найбільших українських вертикально інтегрованих холдингів, що розвиває бізнес у трьох напрямках: виробництво продукції рослинництва та молочних і м'ясних продуктів з виробничими майданчиками в Україні. Виробничі потужності «Терра Фуд» включають 19 заводів. Серед них: Білоцерківський молочний комбінат, Тульчинський маслосирзавод, Крижопільський сир завод, Вапнярський сирзавод, Чечельницький завод плавлених сирів, Рожищенський сир завод, Решетилівський маслосирзавод, Новоодеський сир завод, Корнинський сир завод та інші [117].

Компанія здійснює постійний контроль якості на кожному етапі виробництва продукції – від ферми, де купується молочна сировина, до магазину, де реалізуються молочні продукти. Відповідальність за якість продукції в компанії несе кожен співробітник. Для отримання якісної сировини лаборанти та ветеринарні лікарі компанії регулярно відвідують господарства, контролюють умови утримання корів, проводять освітню роботу, розповідають персоналу, як правильно годувати і доглядати за худобою, щоб отримувати якісну молочну сировину.

Заготівля молока від господарств відбувається на власних молокоприймальних пунктах компанії «Терра Фуд», які обладнані сучасними холодильними установками, що дозволяють швидко охолодити молоко до 3 °С. Безпосередньо на молокоприймальних пунктах лаборанти компанії

проводить перші тести на перевірку якості молока, і лише тоді молоко відповідної якості у спеціальних молоковозах відправляють на завод.

Компанія проводить сертифікацію своїх заводів на відповідність до міжнародних систем менеджменту якості ISO 9001, екологічної безпеки ISO 14001, управління безпекою харчових продуктів ISO 22000.

На кожному виробничому підприємстві компанії «Терра Фуд» функціонують сучасно обладнені лабораторії, що здійснюють контроль технологічного процесу виготовлення продукції шляхом багаторазового відбору проб протягом дня та їх досліджень на якість продукції.

Контроль виробництва продукції та дотримання стандартів також здійснюється в автоматичному режимі спеціальним обладнанням. Автоматична система контролю не допускає випуску неякісного продукту більш ніж по десяти показниках.

Кожна партія молочної продукції проходить обов'язковий контроль у лабораторіях підприємства і отримує сертифікат відповідності вимогам ДСТУ та ТУ. Крім власних лабораторій, контроль якості здійснюється Державними науково-виробничими центрами стандартизації, метрології та сертифікації, які проводять дослідження безпеки продукції, в тому числі перевірку на наявність у ній ГМО. Лише за результатами перевірки в компанії ставлять виробам маркування «Без ГМО», так як цей факт підтверджують державні експерти. Вся продукція має сертифікати якості (декларації відповідності), складені на підставі більш ніж 10 різних висновків та експертиз. Для пакування продукції в компанії використовують екологічно чисті матеріали, які забезпечують надійне зберігання продукту.

Масло та сир з виробничих цехів компанії потрапляють до складів готової продукції, які обладнані виробничими холодильниками, де автоматично підтримується потрібна температура. Зі складу продукцію відвантажують і транспортують до місць продажу [117].

Завдяки власній розгалуженій дистрибуторській мережі компанія оперативно постачає свою продукцію до торгових точок всієї країни і далеко за її межі. Протягом всього маршруту вантаж контролюють співробітники транспортного і торгового департаментів компанії. Для перевезень компанія використовує спеціально обладнаний транспорт, який захищає продукти від дії шкідливих факторів, перепадів температури, механічних пошкоджень. При цьому співробітники логістичного департаменту в обов'язковому порядку контролюють дотримання температурних режимів при завантаженні та розвантаженні продукції.

Торговельні представники компанії регулярно відвідують точки продажу та контролюють дотримання умов зберігання нашої продукції. А технологи компанії здійснюють контрольні закупівлі та проводять тести продукції, щоб переконатися в тому, що в процесі зберігання і продажу всі смакові й поживні якості продукту залишаються на вищому рівні.

Якість та безпеку продукції «Терра Фуд» підтверджено міжнародною сертифікацією Халяль (HALAL). Центр Досліджень та Сертифікації Халяль

«Альраїд» підтвердив відповідність молочної продукції компанії ісламським канонічним нормам (продукція не містить заборонених в Ісламі речовин). Міжнародну сертифікацію Халяль (HALAL) отримали виробничі майданчики компанії: «Білоцерківський молочний комбінат», «Решетилівський маслозавод», «Тульчинський маслосирзавод», які виробляють продукцію в категоріях: UHT milk, UHT cream, Soft cheese, UHT yogurts, Blended butter [117].

РОЗДІЛ 5

ПРОГНОЗУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ТА БАЛАНСУ ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

5.1. Прогнозування ефективності виробництва та балансу м'яса птиці в Україні

Зростання попиту на м'ясо як на внутрішньому ринку України так і на світовому ринку стимулює виробництво м'яса усіх видів і м'яса птиці зокрема. В Україні щорічно уводяться у дію або реконструюються птахофабрики на найвищому технологічному рівні, що забезпечує постійне зростання обсягів виробництва м'яса птиці. Споживання м'яса птиці населенням України перевищило рівень його споживання у країнах Європейського Союзу. Україна нині займає 9-е місце з виробництва м'яса птиці і експортує цю продукцію у майже 30 країн світу – країни СНД, Іран, Сірія, Лівія, Саудівська Аравія та ін.

При обсягу виробництва м'яса птиці в Україні 1400 – 1500 тис. т експорт продукції може скласти 170 – 200 тис. т. Проте ефективність виробництва м'яса птиці у значній мірі залежить від стабільного та ефективного його виробництва в сільськогосподарських підприємствах та пошуку шляхів нарощування обсягів експорту. Вирішення цих завдань потребують прогнозування обсягів попиту і пропозиції м'яса птиці на ринку України та визначення економічної ефективності виробництва цієї продукції в сільськогосподарських підприємствах на перспективу.

Прогнозування обсягів пропозиції, попиту, місткості внутрішнього ринку м'яса птиці в Україні на перспективу здійснювалося з використанням методів економіко-математичного моделювання [122].

Результати досліджень засвідчили, що для прогнозування обсягів виробництва м'яса птиці в сільськогосподарських підприємствах України доцільно використовувати степеневу функцію вигляду:

$$y = a_0 t^{a_1}, \quad (5.1)$$

де y – обсяг виробництва м'яса птиці в сільськогосподарських підприємствах;

t – номер року;

a_0, a_1 – постійні коефіцієнти (параметри рівняння).

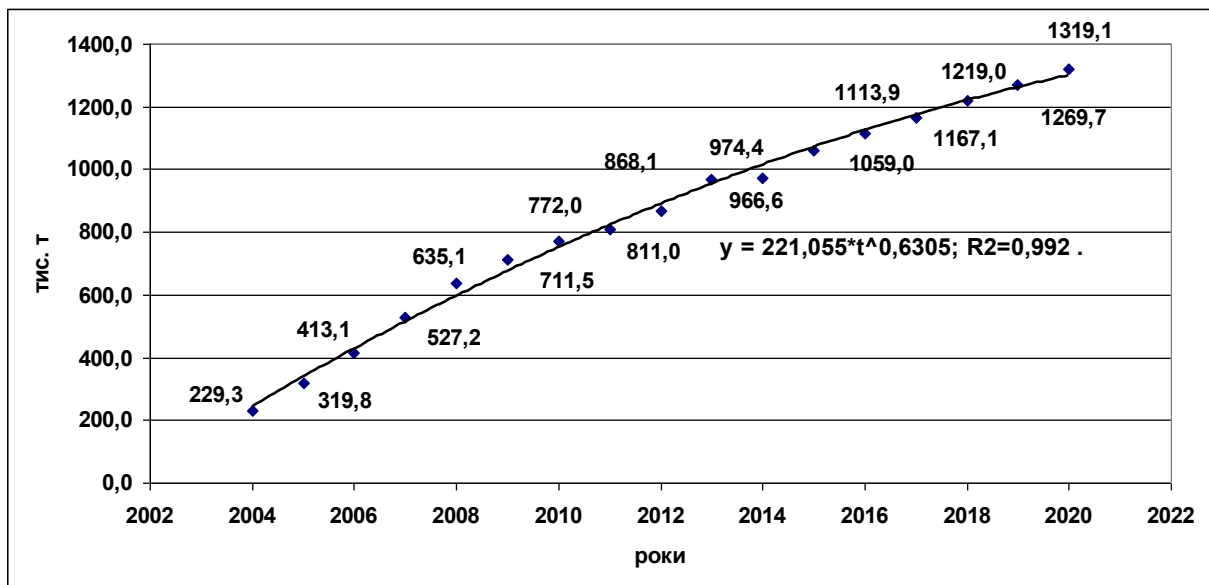
Параметри моделі розраховувалися на основі статистичних даних за 2004-2014 рр. З визначеними параметрами модель прогнозування обсягів виробництва м'яса птиці в сільськогосподарських підприємствах має вигляд (рис. 5.1):

$$y = 221,055t^{0,6305} \quad (5.2)$$

Прогнозування обсягів виробництва м'яса птиці в господарствах населення України проводилось з використанням лінійної функції вигляду (5.3):

$$y = a_0 + a_1 t, \quad (5.3)$$

де y – обсяг виробництва м'яса птиці в господарствах населення;
 t – номер року;
 a_0, a_1 – постійні коефіцієнти (параметри рівняння).

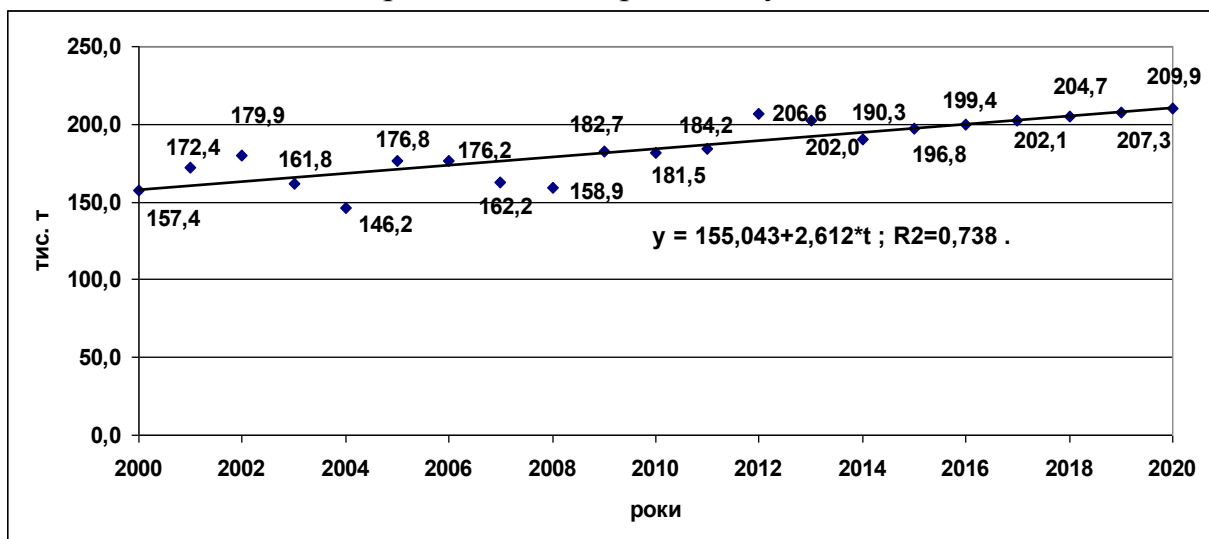
Джерело: розроблено авторами

Рисунок 5.1 – Прогнозування обсягів виробництва м'яса птиці в сільськогосподарських підприємствах України за даними 2004-2014 рр. ($t=1$ відповідає 2004 р.).

Параметри моделі розраховувалися на основі статистичних даних за 2000 – 2014 рр. З визначеними параметрами модель прогнозування обсягів виробництва м'яса птиці в господарствах населення має вигляд (рис. 5.2):

$$y = 155,043 + 2,612t \quad (5.4)$$

Коефіцієнт 2,612 при змінній t означає, що щорічно виробництво м'яса птиці в господарствах населення протягом 2000 – 2014 рр. зростало на 2,612 тис. т і така тенденція збережеться на перспективу.

Джерело: розроблено авторами

Рисунок 5.2. – Прогнозування обсягів виробництва м'яса птиці в господарствах населення України за даними 2000-2014 рр. ($t=1$ відповідає 2000 р.).

Моделі (4.2) і (4.4) дали можливість спрогнозувати обсяги виробництва м'ясо птиці в Україні на 2015 – 2020 рр. з урахуванням втрати частини потужностей в АР Крим та в частині території Луганської і Донецької областей (табл. 5.1).

Величина попиту населення на м'ясо птиці у значній мірі залежить від величини річного доходу на одну особу. Тому досить важливо вірно побудувати модель попиту на м'ясо птиці залежно від величини річного доходу на одну особу.

Результати досліджень засвідчили, що для прогнозування попиту на м'ясо птиці доцільно використовувати степеневу функцію вигляду:

$$y = a_0 x^{a_1}, \quad (5.5)$$

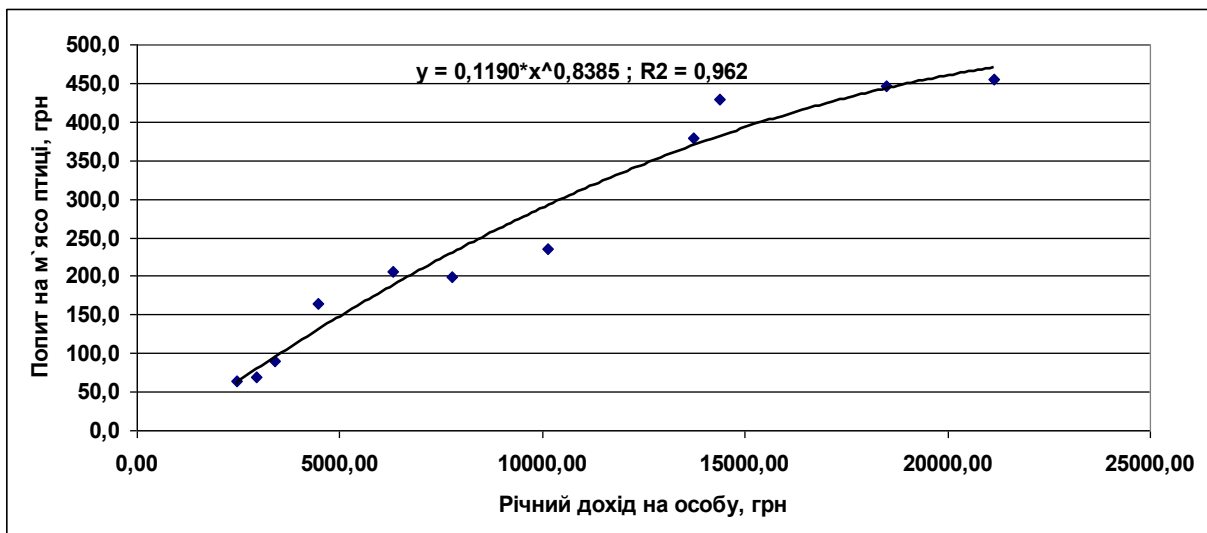
де y – величина річного попиту на м'ясо птиці у розрахунку на особу, грн;

x – річний дохід на одну особу, грн;

a_0, a_1 – постійні коефіцієнти (параметри рівняння).

Параметри моделі розраховувалися на основі статистичних даних за 2001 – 2012 рр. [123,124]. З визначеними параметрами модель попиту на м'ясо птиці має вигляд (рис. 5.3):

$$y = 0,119x^{0,8385} \quad (5.6)$$

Джерело: розроблено авторами

Рисунок 5.3 – Графік залежності попиту на м'ясо птиці від величини річного доходу на особу в Україні за даними 2001–2012 рр.

Про високий тісний зв'язок між річним доходом на особу і попитом на м'ясо птиці свідчить величина коефіцієнта детермінації, що дорівнює 0,962. Коефіцієнт 0,8385 є коефіцієнтом еластичності споживання від доходу. Він показує, що протягом 2001 – 2012 рр. при зміні річного доходу на особу на 1% попит на м'ясо птиці збільшувався в середньому на 0,84%, тобто попит був достатньо еластичним.

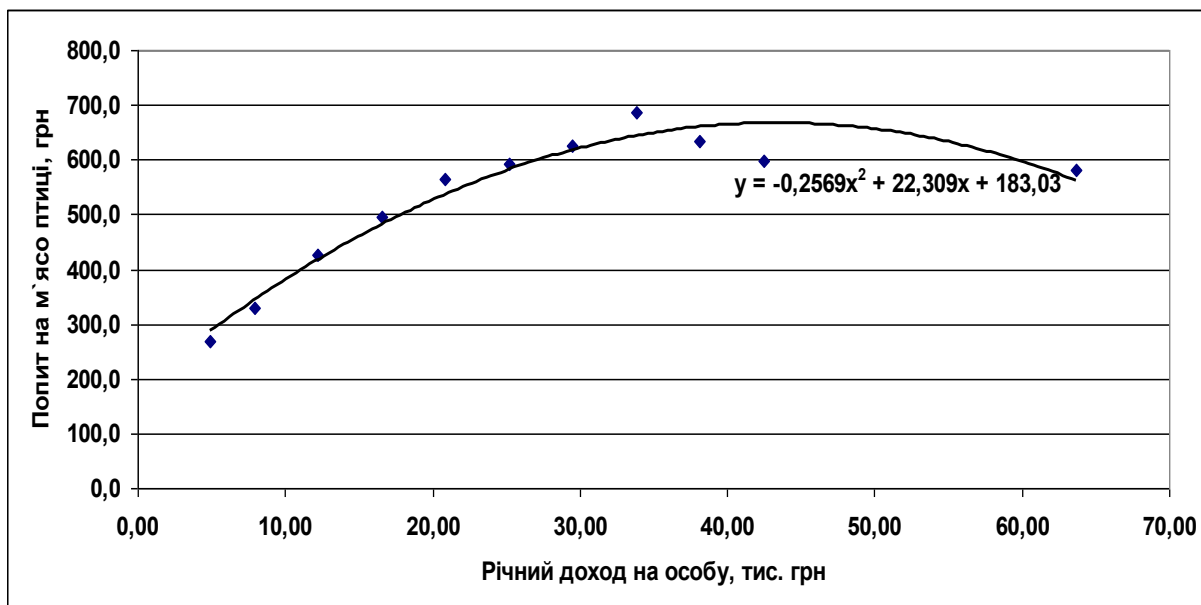
Практика розвинутих країн, де споживання м'яса птиці має досить високий рівень свідчить, що при досягненні певного рівня доходу на одну

особу попит на м'ясо птиці починає зменшуватися за рахунок збільшення споживання інших видів м'яса (свинини, яловичини тощо) до раціональних пропорцій. Дослідження даних вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України за 2012 р. щодо споживання м'яса птиці за рівнем річного доходу на особу підтвердило аналогічну тенденцію. Модель попиту на м'ясо птиці залежно від річного доходу на особу має вигляд (рис. 5.4):

$$y = 183,03 + 22,309x - 0,2569x^2, \quad (5.7)$$

де y – попит на м'ясо птиці, грн.;

x – річний дохід на особу, тис. грн.

Джерело: розроблено авторами

Рисунок 5.4 – Графік залежності попиту на м'ясо птиці від величини річного доходу на особу в Україні за даними 2012 р.

Прогнозовані величини попиту на м'ясо птиці на 2013 – 2020 рр. за формулами 6 і 7 суттєво не відрізняються, тому для визначення прогнозованих рівнів споживання м'яса птиці на одну особу використовувалась модель 5.7.

Для визначення розміру фонду споживання необхідно спрогнозувати чисельність населення та величину річного доходу на одну особу.

Прогнозування чисельності населення України на 2015 – 2020 рр. здійснювалося методом Холта експоненціального згладжування [122]. Результати прогнозу свідчать, що населення України буде зменшуватися щорічно у наступні роки в середньому на 80,0 тис. осіб (табл. 5.1).

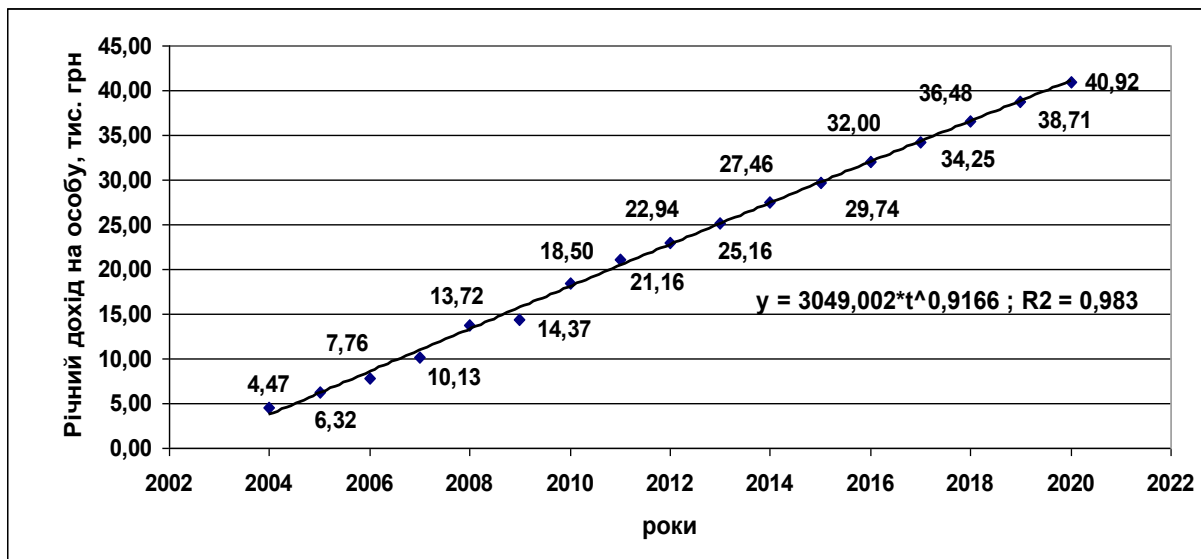
Результати досліджень засвідчили, що для прогнозування величини річного доходу на одну особу доцільно використовувати степеневу функцію вигляду (рис. 5.5):

$$y = 3049,002 t^{0,9166}, \quad (5.8)$$

де y – річний дохід на одну особу, тис. грн.;

t – номер року.

На основі прогнозованих обсягів виробництва продукції, фонду споживання м'яса птиці та тенденцій зміни запасів продукції й величини імпорту був складений баланс м'яса птиці в Україні на 2015 – 2020 рр. (табл. 5.2).

Джерело: розроблено авторами

Рисунок 5.5 – Прогнозування річного доходу на одну особу в Україні за даними 2004 – 2012 рр. (t=1 відповідає 2004 р.).

Таблиця 5.1 – Прогноз балансу м'яса птиці в Україні, тис. т

Показник	2014 р. факт.	Рік прогнозу					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Виробництво	1165	1161	1219	1295	1349	1412	1464
Зміна запасів на кінець року	-13	16	18	20	22	23	24
Імпорт	65	64	60	56	52	46	43
Усього ресурсів	1243	1209	1261	1331	1379	1435	1483
Експорт	176	161	193	244	272	308	335
Витрачено на нехарчові цілі (на корм, втрати та ін.)	4	4	5	5	5	5	6
Фонд споживання	1047	1044	1062	1082	1102	1122	1142
у розрахунку на одну особу, кг	24,3	24,3	24,8	25,3	25,8	26,3	26,8
Населення, млн чол.	43,6	43,0	42,9	42,8	42,7	42,7	42,6

Джерело: розраховано авторами

Розрахунки засвідчують, що споживання м'яса птиці у 2020 р. на одну особу збільшиться порівняно з 2012 р. лише на 4,8 кг. Тому фонд споживання збільшиться за цей період на 18,5%. У той же час величина експорту м'яса птиці має збільшитися з 176,0 у 2014 р. до 335,0 тис. т у 2020 р. або майже у 2,0 рази.

Підвищення ефективності виробництва мяса птиці неможливе без впровадження сучасних технологій та прогресивних нормативів витрат на вирощування птиці. Тому для обґрунтування потреби в ресурсах для

виробництва м'яса птиці в сільськогосподарських підприємствах України були спрогнозовані методом Холта експоненціального згладжування нормативи витрат на одиницю продукції з урахуванням досвіду кращих сільськогосподарських підприємств, досягнень науки, сучасного стану техніко-технологічного забезпечення сільськогосподарського виробництва та прогнозованих позитивних зрушень в найближчій перспективі.

У результаті розрахунків були визначені обсяги виробництва і реалізації м'яса птиці на 2015 – 2020 рр. в сільськогосподарських підприємствах (табл. 5.2).

Таблиця 5.2 – Потреба в ресурсах та ефективність виробництва м'яса птиці в сільськогосподарських підприємствах України

Показник	Рік прогнозу					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Виробництво продукції, тис. т	964,4	1029,3	1092,5	1144,4	1205,1	1254,5
Реалізація продукції, тис. т	931,6	994,3	1055,4	1105,5	1164,1	1211,9
Потреба в інвестиціях в основний капітал, млн грн	1418,0	2215,5	2351,3	2160,7	2572,9	2327,0
<i>Елементи витрат, млн грн</i>						
Корми	12554,5	16789,1	19353,9	21935,2	24909,0	27883,4
Нафтопродукти	221,8	277,5	300,4	321,0	344,8	366,1
Оплата послуг в робіт сторонніх організацій	515,8	645,1	698,5	746,3	801,6	851,2
Решта матеріальних витрат	1875,3	2345,6	2539,6	2713,4	2914,3	3094,7
Оплата праці	892,5	1215,3	1423,1	1635,0	1879,2	2126,1
Амортизація необоротних активів	394,1	492,9	533,7	570,2	612,4	650,3
Відрахування на соціальні заходи	315,3	426,6	496,9	568,2	650,4	733,3
Решта інших прямих та загальновиробничих витрат	646,1	808,2	875,0	934,9	1004,1	1066,2
Виробничі витрати, млн грн	17415,4	23000,3	26221,0	29424,4	33115,7	36771,2
Виробнича собівартість 1 т м'яса, грн	18057,6	22346,5	24000,2	25711,0	27480,7	29310,9
Повна собівартість 1 т м'яса, грн	19682,7	24357,7	26160,2	28025,0	29954,0	31948,9
Середня ціна 1 т м'яса (без ПДВ), грн	25092,4	31190,0	33529,9	35939,7	38343,2	40934,1
Чистий дохід (виручка), млн грн	23377,3	31011,1	35387,1	39731,9	44634,6	49606,7
Прибуток, млн грн	5039,9	6793,2	7777,9	8749,8	9765,7	10888,9
Прибуток у розрахунку на 1 т м'яса, грн	5409,69	6832,35	7369,72	7914,67	8389,21	8985,20
Рівень рентабельності, %	27,5	28,1	28,2	28,2	28,0	28,1

Джерело: Розрахунки авторів

Розрахунок необхідної величини ресурсів й коштів на вирощування птиці за елементами витрат здійснювався з урахуванням дії інфляційних процесів в Україні. Результати досліджень свідчать, що для виробництва 1254,5 тис. т

м'яса птиці у 2020 р. загальні витрати складуть 36,77 млрд грн., із них на корми – 27,9 млрд грн, нафтопродукти – 366,1 млн грн, оплату послуг сторонніх організацій – 851,2 млн грн., оплату праці – 2,13 млрд грн. Загальна сума поточних грошових витрат складе 34,65 млрд грн.

При обсягах реалізації м'яса птиці 1211,9 тис. т підприємства України можуть одержати грошових надходжень у сумі 49,61 млрд грн. Прибуток від реалізації м'яса становитиме 10,89 млрд грн., а рівень рентабельності його виробництва в цілому по підприємствах складе 28,1 %.

Отже, встановлено, що в Україні є всі можливості виробляти у 2020 р. 1464,0 тис. т м'яса птиці, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах – 1254,5 тис.т. Розрахунки засвідчують, що у зв'язку з невисоким прогнозованим рівнем річного доходу населення в Україні споживання м'яса птиці у 2020 р. збільшиться порівняно з 2014 р. лише на 2,5 кг на одну особу. Тому величина експорту м'яса птиці має збільшитися з 176,0 у 2014 р. до 335,0 тис. т у 2020 р. або майже у 2,0 рази. Це призведе до пошуку нових ринків збуту продукції.

5.2. Прогнозування ефективності виробництва та балансу яєць в Україні

Зростання попиту на яйця та продукти їх переробки як на внутрішньому ринку України так і на світовому ринку стимулює їх виробництво. В Україні щорічно вводяться у дію або реконструюються птахофабрики на найвищому технологічному рівні, що забезпечує постійне зростання обсягів виробництва яєць. Споживання яєць населенням України майже досягло його раціонального рівня. Україна нині експортує цю продукцію у країни СНД, Близького Сходу та Північної Африки.

При обсягу виробництва яєць в Україні 1270 – 1300 тис. т експорт продукції може скласти 160,0 – 230,0 тис. т. Проте ефективність виробництва яєць у значній мірі залежить від стабільного та ефективного їх виробництва в сільськогосподарських підприємствах та пошуку шляхів нарощування обсягів експорту. Вирішення цих завдань потребують прогнозування обсягів попиту і пропозиції яєць на ринку України та визначення економічної ефективності виробництва цієї продукції в сільськогосподарських підприємствах на перспективу.

Прогнозування обсягів пропозиції, попиту, місткості внутрішнього ринку яєць в Україні на перспективу здійснювалося з використанням методів економіко-математичного моделювання.

Результати досліджень засвідчили, що для прогнозування обсягів виробництва яєць в сільськогосподарських підприємствах України доцільно використовувати степеневу функцію вигляду:

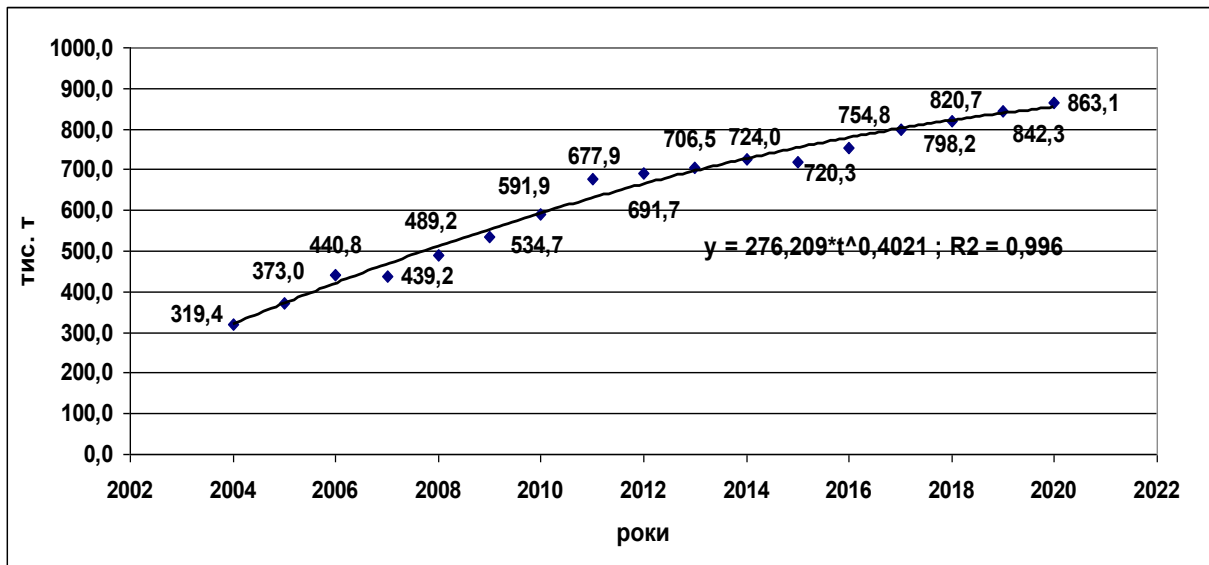
$$y = a_0 t^{a_1} \quad , \quad (5.9)$$

де y – обсяг виробництва яєць в сільськогосподарських підприємствах;
 t – номер року;

a_0, a_1 – постійні коефіцієнти (параметри рівняння).

Параметри моделі розраховувалися на основі статистичних даних за 2004-2014 рр. З визначеними параметрами модель прогнозування обсягів виробництва яєць в сільськогосподарських підприємствах має вигляд (рис. 5.6):

$$y = 276,209t^{0,402} \quad (5.10)$$

Джерело: розроблено авторами

Рисунок 5.6 – Прогнозування обсягів виробництва яєць в сільськогосподарських підприємствах України за даними 2004-2014 рр. ($t=1$ відповідає 2004 р.).

Прогнозування обсягів виробництва яєць в господарствах населення України проводилось з використанням лінійної функції вигляду (5.11):

$$y = a_0 + a_1t, \quad (5.11)$$

де y – обсяг виробництва яєць птиці в господарствах населення;

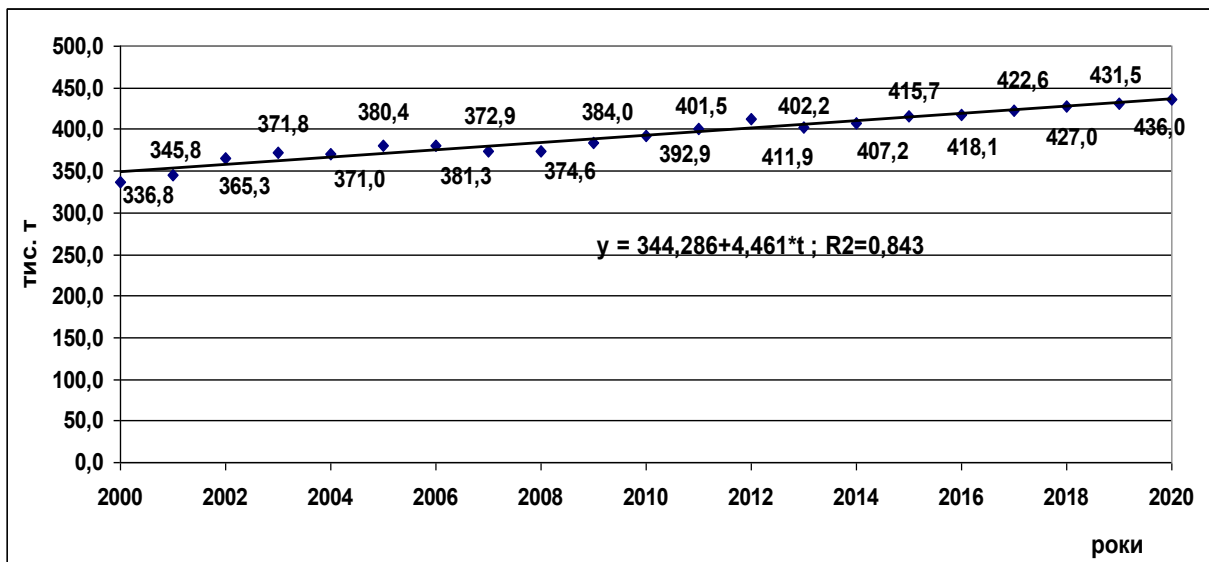
t – номер року;

a_0, a_1 – постійні коефіцієнти (параметри рівняння).

Параметри моделі розраховувалися на основі статистичних даних за 2000 – 2012 рр. З визначеними параметрами модель прогнозування обсягів виробництва яєць птиці в господарствах населення має вигляд (рис. 5.7):

$$y = 344,286 + 4,461t \quad (5.12)$$

Коефіцієнт 4,461 при змінній t означає, що щорічно виробництво яєць в господарствах населення протягом 2000 – 2014 рр. зросло на 4,461 тис. т і така тенденція збережеться на перспективу.

Джерело: розроблено авторами

Рисунок. 5.7 – Прогнозування обсягів виробництва яєць в господарствах населення України за даними 2000-2014 рр. (t=1 відповідає 2000 р.).

Моделі (5.10) і (5.12) дали можливість спрогнозувати обсяги виробництва яєць в Україні на 2015 – 2020 рр. з урахуванням втрати частини потужностей в АР Крим та в частині території Луганської і Донецької областей (табл. 5.3).

Величина попиту населення на яйця у значній мірі залежить від величини річного доходу на одну особу. Тому досить важливо вірно побудувати модель попиту на яйця залежно від величини річного доходу на одну особу.

Результати досліджень засвідчили, що для прогнозування попиту на яйця доцільно використовувати степеневу функцію вигляду:

$$y = a_0 x^{a_1}, \quad (5.13)$$

де y – величина річного попиту на яйця у розрахунку на особу, грн;

x – річний дохід на одну особу, грн;

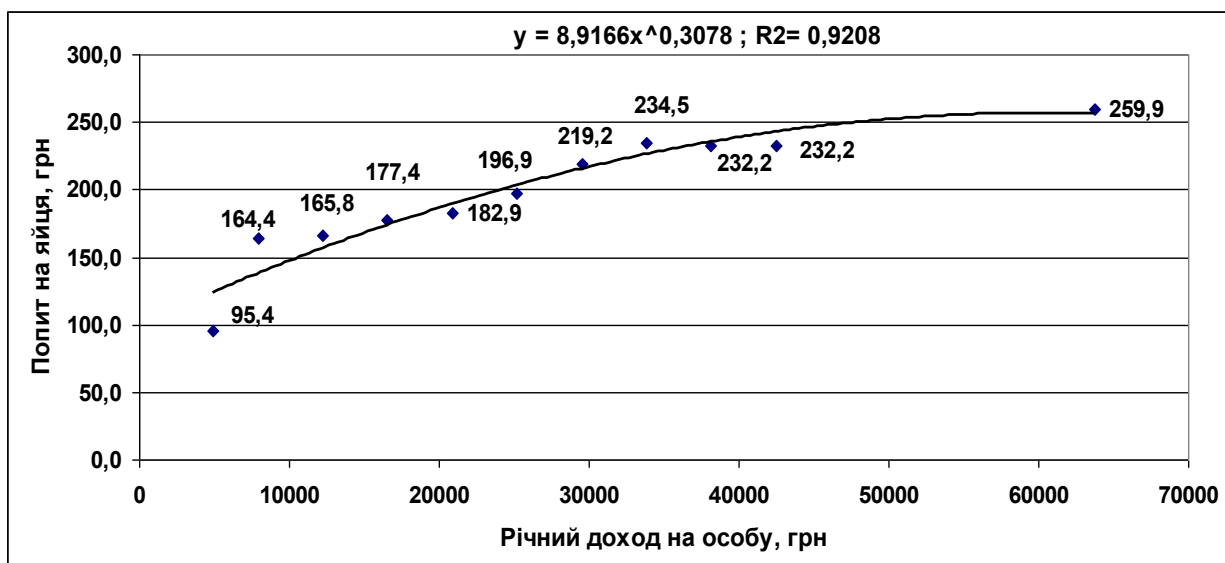
a_0, a_1 – постійні коефіцієнти (параметри рівняння).

Параметри моделі розраховувалися на основі даних вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України за 2012 р. щодо споживання яєць за рівнем річного доходу на особу [123, 124]. З визначеними параметрами модель попиту на яйця має вигляд (рис. 5.8):

$$y = 8,9166x^{0,3078} \quad (5.14)$$

Про високий тісний зв'язок між величиною річного доходу на особу і попитом на яйця свідчить величина коефіцієнта детермінації, що дорівнює 0,9208. Коефіцієнт 0,3078 є коефіцієнтом еластичності споживання від доходу. Він показує, що в 2012 р. при зміні величини річного доходу на особу на 1% попит на яйця збільшувався в середньому на 0,3078%, тобто попит був не достатньо еластичним. Це вказує на достатньо насичений цим

продуктом внутрішній ринок.

Джерело: розроблено авторами

Рисунок 5.8 – Графік залежності попиту на яйця від величини доходу на особу в Україні за даними 2012 р.

Для визначення розміру фонду споживання необхідно спрогнозувати чисельність населення та величину річного доходу на одну особу.

Прогнозування чисельності населення України на 2013 – 2020 рр. здійснювалося методом Холта експоненціального згладжування [122]. Результати прогнозу свідчать, що населення України буде зменшуватися щорічно у наступні роки в середньому на 80,0 тис. осіб (табл. 5.4).

Результати досліджень засвідчили, що для прогнозування величини річного доходу на одну особу доцільно використовувати степеневу функцію вигляду (рис. 5,9):

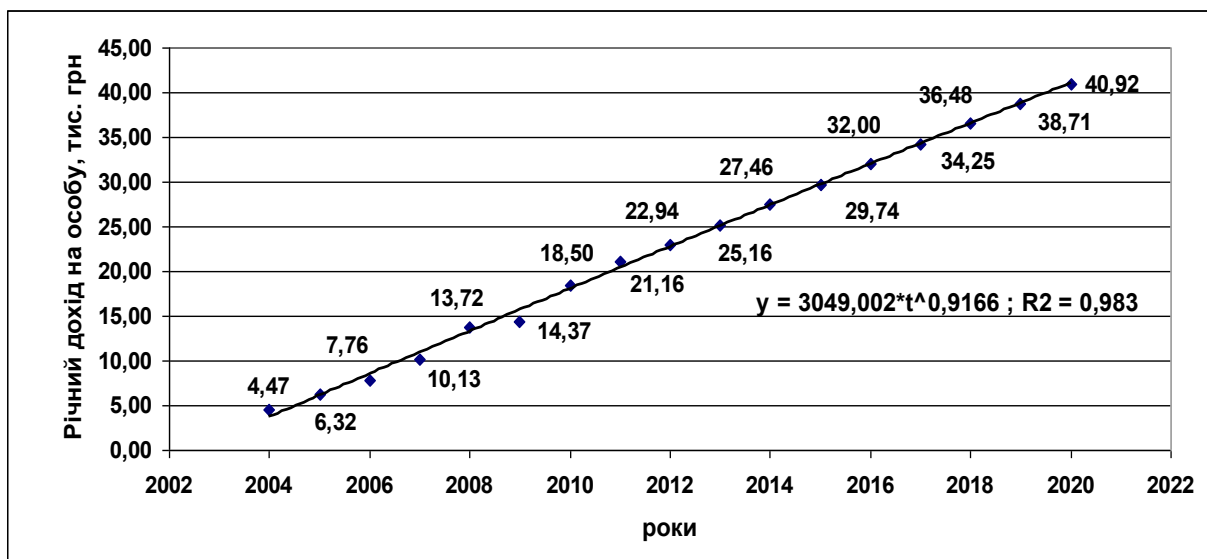
$$y = 3049,002 t^{0,9166} , \quad (5.15)$$

де y – річний дохід на одну особу, тис. грн;

t – номер року.

На основі прогнозованих обсягів виробництва продукції, фонду споживання яєць та тенденцій зміни запасів продукції й величини імпорту був складений баланс яєць в Україні на 2015 – 2020 рр. (табл. 5.3).

Розрахунки засвідчують, що споживання яєць у 2020 р. на одну особу збільшиться до 326 8 шт. Фонд споживання зменшиться за цей період у результаті зменшення чисельності населення. У той же час величина експорту яєць та продуктів їх переробки має збільшитися з 147,0 у 2014 р. до 217,0 тис. т у 2020р. або майже у 1,5 рази.

Джерело: розроблено авторами

Рисунок 5.9 – Прогнозування річного доходу на одну особу в Україні за даними 2004 – 2012рр. ($t = 1$ відповідає 2004 р.)

Таблиця 5.3 – Баланс яєць (включаючи яйцепродукти) (за календарний рік; тисяч тонн¹)

Показник	2014 р. факт	Рік прогнозу					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Виробництво	1134	1136	1173	1221	1248	1274	1299,0
Зміна запасів на кінець року	8	9	9	10	10	11	12
Імпорт	3	3	3	3	3	3	3
Всього ресурсів	1129	1130	1167	1214	1241	1266	1290
Експорт	81	138	161	191	202	210	217
Витрачено на корм та інкубацію	175	182	188	196	204	212	220
Втрати	40	41	43	45	47	49	52
Фонд споживання	834	769	775	781	788	795	801
у розрахунку на 1 особу, шт.	318	310	313	316	319	323	326
Населення, млн чол.	43,6	42,96	42,86	42,79	42,72	42,65	42,57

¹ Для перерахунку взято середню вагу одного яйця - 57,75 г.

Джерело: розроблено авторами

Підвищення ефективності виробництва яєць неможливе без впровадження сучасних технологій та прогресивних нормативів витрат на утримання птиці. Тому для обґрунтування потреби в ресурсах для виробництва яєць курячих в сільськогосподарських підприємствах України були спрогнозовані методом Холта експоненціального згладжування нормативи витрат на одиницю продукції з урахуванням досвіду кращих сільськогосподарських підприємств, досягнень науки, сучасного стану техніко-технологічного забезпечення сільськогосподарського виробництва та прогнозованих позитивних зрушень в найближчій перспективі.

У результаті розрахунків були визначені обсяги виробництва і реалізації яєць на 2015 – 2020 рр. в сільськогосподарських підприємствах та

необхідна величина ресурсів й коштів на утримання птиці за елементами витрат (табл. 5.4).

Таблиця 5.4 – Потреба в ресурсах та ефективність виробництва яєць курячих в сільськогосподарських підприємствах України

Показник	Рік прогнозу					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Виробництво продукції, млн шт.	11849,1	12416,6	13130,6	13500,7	13856,0	14198,2
Реалізація продукції, млн шт.	11428,4	11977,1	12668,4	13028,2	13372,4	13704,1
Потреба в інвестиціях в основний капітал, млн грн	870,6	2690,2	3340,5	2385,6	2459,1	2539,6
<i>Елементи витрат, млн грн</i>						
Корми	5855,7	7335,5	8070,6	8633,4	9218,6	9827,9
Нафтопродукти	138,2	173,1	190,5	203,8	217,6	232,0
Оплата послуг в робіт сторонніх організацій	399,7	500,7	550,8	589,2	629,2	670,8
Решта матеріальних витрат	1265,0	1584,7	1743,5	1865,1	1991,5	2123,1
Оплата праці	497,5	641,6	726,7	800,2	879,6	965,3
Амортизація необоротних активів	722,0	904,4	995,1	1064,5	1136,6	1211,7
Відрахування на соціальні заходи	212,5	279,7	321,9	358,7	397,4	438,6
Решта інших прямих та загальновиробничих витрат	449,4	563,0	619,4	662,6	707,5	754,3
Виробничі витрати, млн грн	9540,1	11982,6	13218,5	14177,5	15178,0	16223,6
Виробнича собівартість 1 тис. шт. яєць, грн	805,13	965,05	1006,70	1050,13	1095,41	1142,65
Повна собівартість 1 тис. шт. яєць, грн	877,59	1051,90	1097,30	1144,64	1193,99	1245,49
Середня ціна 1 тис. шт. яєць (без ПДВ), грн	1327,58	1618,16	1715,72	1818,28	1926,05	2039,22
Чистий дохід (виручка), млн грн	15172,1	19380,8	21735,3	23688,9	25756,0	27945,7
Прибуток, млн грн	5142,6	6782,1	7834,3	8776,3	9789,4	10877,4
Прибуток у розрахунку на 1 тис.шт. яєць, грн	449,99	566,25	618,41	673,64	732,06	793,74
Рівень рентабельності, %	51,3	53,8	56,4	58,9	61,3	63,7

Джерело: Розрахунки авторів

Результати досліджень свідчать, що для виробництва 14198,2 млн шт. яєць у 2020 р. загальні витрати складуть 16,223 млрд грн, із них на корми – 9,83 млрд грн, нафтопродукти – 232,0 млн грн, оплату послуг сторонніх організацій – 670,8 млн грн., оплату праці – 965,3 млн грн. Загальна сума поточних грошових витрат складе 15,01 млрд грн.

При обсягах реалізації яєць курячих 13704,1 млн шт. підприємства України можуть одержати грошових надходжень у сумі 27,95 млрд грн. Прибуток від реалізації яєць становитиме 10,88 млрд грн, а рівень рентабельності їх виробництва в цілому по підприємствах складе 63,7 %.

Заплановане істотне збільшення обсягів виробництва яєць можливо лише за умови сприятливого інвестиційного клімату в галузі, що обумовлюється стабільною, прогнозованою державною політикою на підтримку вітчизняного товаровиробника у бюджетній, кредитній, ціновій та регулятивній сферах державного управління.

ВИСНОВКИ

1. Конкурентоспроможність продукції є основою для забезпечення конкурентоспроможності підприємства, галузі та країни в цілому. У науковій літературі містяться різні трактування категорії «конкурентоспроможність продукції», які звертаючи увагу на ту чи іншу її сторони та визначаються різними елементами ринку і ринкових відносин: властивостями даного товару; властивостями конкуруючих товарів; особливостями споживачів; загрозою появи нових конкурентів або товарів-замінників; суперництвом конкурентів між собою, незалежністю постачальників; вибірковістю покупців; співвідношенням ціни і якості товару тощо.

Найбільш влучним визначенням конкурентоспроможності продукції тваринництва є визначення, відповідно до якого конкурентоспроможність продукції – це комплексна багатоаспектна характеристика, яка відображає можливість продукції тваринництва на протязі періоду її виробництва відповідати за якістю потребам конкретного ринку, адаптуватися по відношенню якості та ціни до потреб споживачів та забезпечувати вигоду виробнику при її реалізації.

2. Конкурентні переваги сільськогосподарської продукції можна охарактеризувати рівнем переваги низки параметрів, які групують на споживчі (властивість продукції), економічні (виробничі витрати, маркетингові витрати, ціна продукції) і маркетингові (умови платежу та постачання, розвиненість систем міжнародного маркетингу та логістики). При формуванні конкурентних переваг продукції тваринництва необхідно використовувати різноманітні джерела та підходи: 1) «факторний», або «ресурсний»; 2) «витратний»; 3) «якісний»; 4) «споживчої вартості»; 5) «граничної корисності»; 6) «диференціації»; 7) «попит» і «пропозиція» 8) «інформаційний»; 9) «інноваційний»; 10) «адаптивний»; 11) «ключових компетенцій»; 12) «маркетингових категорій»; 13) «екологічний».

3. Для оцінки конкурентоспроможності продукції тваринництва на мікрорівні доцільність використовувати такі показники: 1) продуктивність тварин і птиці, т/гол., шт./гол.; 2) виробнича собівартість продукції, грн/т; 3) повна собівартість 1 т реалізованої продукції, грн/т; 4) ціна реалізації 1 т продукції, грн/т; 5) обсяги реалізації продукції, ц; 6) рівень спеціалізації, %; 7) прибуток у розрахунку на 1 т реалізації продукції, грн/т; 8) рівень рентабельності, %; 9) темп росту обсягів виробництва (реалізації) продукції, %.

Інтегрований індекс конкурентоспроможності продукції визначається як площа багатокутника, що розраховується як сума площ трикутників, сторонами яких є величина показників конкурентоспроможності.

4. Протягом 2000–2014 рр. обсяг виробництва молока в Україні в усіх категоріях господарств скоротилося на 12,0% з 12,7 млн т до 11,1 млн т. З 2011 р. спостерігалось збільшення обсягів виробництва молока на 3,7%

порівняно з 2013 р. Це було зумовлене тим, що з 2011 року розпочате будівництво близько 70 комплексів молочного напрямку. У результаті цього збільшилися обсяги виробництва молока саме у сільськогосподарських підприємств за цей період на 15,1% при значно менших темпах росту у господарствах населення. Але у господарствах населення виробляється переважна кількість молока – 76,2% його загального обсягу у 2014 р. Обсяг виробництва молока в Україні на одну особу за цей період збільшився з 257,4 кг в 2000 р. до 258,9 кг у 2014 р. або лише на 0,58% за рахунок скорочення чисельності населення України. Основною причиною такої тенденції в молочному скотарстві є системна криза яка триває в цій галузі.

За даними Держслужби статистики України за період 2000-2014 рр. поголів'я корів в Україні скоротилося на 44,4%, а в сільськогосподарських підприємствах – на 71,4%. Протягом 2010 – 2014 рр. в Україні кількість підприємств, які займаються виробництвом молока зменшилась з 3741 до 2802 або на 939 підприємств. Проте також спостерігається і концентрація виробництва молока. Якщо в 2010 р. було лише 44 великих підприємства молочного напрямку, що мали корів понад 1000 голів, то в 2014 р. – 63 підприємства. За підсумками економічних результатів основної діяльності сільськогосподарських підприємств, рівень рентабельності виробництва молока у 2014 році склав 11,0%.

У 2014 р. в Україні лише 41,7% від усього виробленого молока надійшло на промислову переробку: від сільськогосподарських підприємств – 2428,2 тис. т, від господарств населення – 1737,0 тис. т, від інших господарських структур – 451,7 тис. т

Наявні обсяги виробництва молока за останні роки в межах 12,2-11,1 млн т забезпечує споживчий попит населення в молочних продуктах в середньому на рівні 205-223 кг на одну особу в рік. Низький рівень споживання молочних продуктів в Україні обумовлений не відсутністю потенціальних можливостей виробництва, а переважно низькою купівельною спроможністю населення (науково обґрунтований норматив – 380 кг).

4. Результати досліджень засвідчили, що найвищий виробничий і природний потенціал для виробництва молока мають підприємства Волинської, Івано-Франківської, Харківська та Хмельницької областей, так як вони мають найвищі виробничі показники конкурентоспроможності молока відносно середньогалузевого рівня. Найбільш високі цінові показники конкурентоспроможності молока відносно середньогалузевого рівня мають підприємства Донецької, Дніпропетровської та Херсонської областей. Високим рівнем конкурентоспроможності виробництва молока відзначаються підприємства Полтавської, Харківської, Черкаської та Херсонської областей, які досягли найвищих індексів конкурентоспроможності.

Для підвищення рівня конкурентоспроможності виробництва молока у сільськогосподарських підприємствах необхідно комплексно і системно

впроваджувати заходи, які забезпечать підвищення продуктивності корів, високу ефективність галузі та поліпшення якості молочної продукції.

5. Результати досліджень свідчать, що в 2014 р. обсяги державної підтримки сільськогосподарських виробників були нерівномірно розподілені по регіонах України. Середній розмір державної підтримки на 1 корову за рахунок бюджетних дотацій у 2014 р. становив 156,64 грн. Найбільшу величину підтримки у розрахунку на 1 корову за цим напрямом одержали підприємства Рівненської (467,31 грн), Херсонської (445,32 грн), Харківської (363,34 грн) областей.

Середній розмір державної підтримки на 1 т молока за рахунок податку на додану вартість у 2014 р. становив 211,53 грн. Найбільшу величину підтримки за цим напрямом у розрахунку на 1 т молока одержали підприємства Черкаської (459,98 грн), Київської (328,72 грн) Чернігівської (249,28 грн) областей.

6. Основним напрямом підвищення ефективності виробництва молока є підвищення якості та конкурентоспроможності цієї продукції на основі формування системи управління якістю. У 2014 р. сільськогосподарськими підприємствами України реалізовано молока гатунку «екстра» лише 9,2% і вищого гатунку 33,8% від загального обсягу. А від господарств населення переробними підприємствами закуповується 83,6% від загального обсягу молока II гатунком.

Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності молока в сільськогосподарських підприємствах є підвищення рівня надою молока на корову. Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності молока в сільськогосподарських підприємствах є підвищення рівня надою молока на корову. Якщо у підприємствах з річним рівнем надою до 3500 кг виробництво молока було збитковим, то у підприємствах з рівнем надою понад 8000 кг рівень рентабельності виробництва молока склав 24,4% відсотка. Результати досліджень свідчать, що виробництво молока може бути прибутковим при продуктивності корів понад 4500 кг.

Результати досліджень свідчать, що збільшення концентрації поголів'я корів на фермах в сільськогосподарських підприємствах України в 2014 р. сприяло підвищенню економічної ефективності виробництва молока. Найвищий рівень рентабельності виробництва молока (15,1% – 20,2%) досягнутий на фермах розміром від 500 до 1500 голів корів.

7. Протягом 2000 – 2013 рр. виробництво продукції вирощування худоби та птиці (у живій вазі) в Україні збільшилось на 41,1%, у тому числі: свиней – на 20,8%, птиці – у 5,8 рази. Проте продукція вирощування великої рогатої худоби зменшилась на 47,1%. З 2011 р. до 2013 р. відбулося незначне збільшення виробництва продукція вирощування великої рогатої худоби. У 2014 році спостерігалось зменшення виробництва м'ясної продукції ВРХ порівняно з 2013 роком на 14,5%

Протягом цього періоду суттєво змінилась структура продукції вирощування худоби та птиці в Україні. Якщо в 2000 р. продукція

виращування великої рогатої худоби у загальній продукції виращування займала 47,9%, то в 2013 р. вона становила лише 17,9%. Частка м'яса птиці за цей період збільшилась з 11,6 % до 48,1 % .

Найбільші обсяги м'яса великої рогатої худоби у 2014 р. були вироблені у Львівській області (7,0 % від загального обсягу), Івано-Франківській (6,7 %), Харківській (6,3 %), Хмельницькій (5,9 %) та Вінницькій областях (5,4 %). У понад 80% підприємств із загальної кількості підприємств, які займалися виробництвом продукції виращування великої рогатої худоби, виробництво цієї продукції було збитковим і ними було вироблено 79,4 загального обсягу продукції виращування. Основною причиною збитковості виробництва продукції виращування великої рогатої худоби у цих підприємствах став низький рівень продуктивності тварин (середньодобовий приріст склав в середньому 488 г) при досить високих виробничих витратах на одну голову молодняку великої рогатої худоби на виращуванні та тварин на відгодівлі. При цьому у структурі витрат корми займали в середньому 56,0% загальних витрат. Результати досліджень свідчать, що виробництво продукції виращування великої рогатої худоби може бути прибутковим при одержанні середньодобового приросту понад 800 г.

Скорочення кількості м'ясних порід великої рогатої худоби привело до того, що у виробництві яловичини переважно використовуються м'ясо-молочні й молочні породи великої рогатої худоби. Поголів'я спеціалізованих м'ясних порід в 2006 р. становило 123,2 тис. гол. або 1,8% від загального поголів'я великої рогатої худоби. Протягом 2006 – 2009 рр. поголів'я тварин утримувалося на рівні 123-91 тис. голів, однак впродовж 2010-2014 рр. їх чисельність зменшилася до 60,8 тис. голів, у тому числі корів до 27,3 тис. голів.

Високим рівнем конкурентоспроможності виробництва продукції виращування великої рогатої худоби на м'ясо відзначаються підприємства Івано-Франківської, Полтавської, Сумської, Тернопільської областей. Вони досягли найвищих індексів конкурентоспроможності від 40,0 до 68,0.

8. Результати досліджень свідчать, що обсяги державної підтримки сільськогосподарських виробників залишаються на недостатньому рівні і нерівномірні розподілені по регіонах України.

Середній розмір державної підтримки на 1 голову молодняку великої рогатої худоби за рахунок бюджетних дотацій у 2014 р. становив 18,74 грн. Найбільшу величину підтримки за цим напрямом одержали підприємства Херсонської (106,96 грн), Чернігівської (61,9 грн) і Чернівецької (48,55 грн) областей.

Середній розмір державної підтримки на 1 т продукції виращування великої рогатої худоби за рахунок податку на додану вартість у 2014 р. становив 614,8 грн. Найбільшу величину підтримки за цим напрямом

одержали підприємства Дніпропетровської (2165,3 грн) та Луганської (2143,3 грн) та Київської (1068,9 грн) областей.

9. На 1 січня 2015 р. в Україні функціонувало 531 підприємство, яке займалося вирощуванням птиці. Із них у 159 підприємств чисельність поголів'я птиці становила понад 50 тисяч голів. У таких підприємствах було зосереджено понад 98% загального поголів'я птиці у сільськогосподарських підприємствах.

У 2014 році найбільше поголів'я всіх видів птиці по всіх категоріях господарств України спостерігалось у Черкаській (10,0 % від загального поголів'я птиці в Україні), Київській (11,2 %), Дніпропетровській (7,5%), Вінницькій (10,1%) та Донецькій областях (5,8%) (табл. 3.3).

Найбільша питома вага поголів'я птиці у сільськогосподарських підприємствах по відношенню до кількості поголів'я птиці в області спостерігається в Черкаській (81,1%), Київській (81,0%), Дніпропетровській (75,5%) та Хмельницькій (75,4%) областях.

Збільшення поголів'я птиці у 2014 р. порівняно з 2000 р. (на 72,4%) та підвищення її продуктивності дозволило збільшити виробництво м'яса (у забійній масі) за цей період у понад 6 разів, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах у понад 27 разів.

Існуючий рівень виробництва м'яса птиці за останні роки в межах 995 –1075,0 тис. тонн забезпечує споживчий попит населення в м'ясі птиці в середньому на рівні 22,5 – 24,3 кг на одну особу в рік. При цьому біля 6,2% м'яса птиці Україна імпортує, при його експорті близько 16,8% від загального обсягу виробництва у 2014 р.

10. Групування птахівничих підприємств за їх розміром дозволило встановити позитивний вплив концентрації виробництва на показники економічної ефективності виробництва м'яса птиці в сільськогосподарських підприємств України. У підприємствах, які мали середньорічне поголів'я птиці менше 500 тис. голів, виробнича собівартість продукції вирощування птиці була у майже у 2,6 раза вищою порівняно з виробничою собівартістю продукції вирощування птиці у підприємствах, які мали середньорічне поголів'я птиці понад 10 млн голів.

Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності м'яса птиці в сільськогосподарських підприємствах є використання інноваційних технологій вирощування та утримання птиці, що позитивно впливає на підвищення річної продукції вирощування птиці з розрахунку на одну голову. Основну масу продукції вирощування птиці (84,8%) було одержано у птахівничих підприємствах, у яких річна продукція вирощування у розрахунку на одну голову птиці становила понад 16 кг.

11. В Україні діють зразкові, високотехнічні, вертикально інтегровані, потужні птахівничі підприємства з виробництва м'яса птиці ПАТ “Миронівський хлібопродукт”, ТОВ “Комплекс Агромарс”, продукція яких є конкурентоспроможною і продається на експорт по напрямках: СНД, країни Митного Союзу, Близького Сходу, Азії, Африки. Вертикальна інтеграція

забезпечує компаніям досягнення результатів спільними зусиллями в усіх напрямках діяльності, а також забезпечує зменшення собівартості продукції. Інтеграційна діяльність не тільки поліпшує економічну ефективність, але також збільшує можливості підприємств щодо контролю якості складових його діяльності та забезпечення виробництва якісної продукції.

Враховуючи можливість швидкого насичення внутрішнього ринку завдяки розвитку потужних птахівничих підприємств, в основі розвитку ринку м'яса птиці має бути експортно-орієнтована стратегія, що забезпечить збалансування попиту і пропозиції на внутрішньому ринку за рахунок експорту до освоєних і нових світових ринків.

12. У 2014 році виробництво яєць в Україні становило 19,6 млрд. шт., або у 2,2 рази більше ніж у 2000 році. Переважна більшість яєць виробляється у сільськогосподарських підприємствах і лише 36% їх обсягу виробляється у господарствах населення. Протягом 2000-2014 рр. виробництво яєць на одну особу в Україні збільшилося в 2,5 рази. Збільшення обсягів виробництва яєць відбулося перш за все за рахунок створення в Україні високотехнічних, вертикально-інтегрованих, потужних птахівничих підприємств. Використання у них високопродуктивних кросів, нових ресурсозберігаючих технологій, оптимізованих раціонів, сучасних зооветеринарних заходів дозволяє одержувати високу яйценосність курей.

Найбільшу частку яєць у сільськогосподарських підприємствах у 2014 р. одержали у Херсонській (89,2%), Київській (85,8%), Хмельницькій (91,2%) та Луганській (74,2) областях. Найбільші темпи збільшення обсягів виробництва яєць птиці у 2014 р. порівняно з 2000 р. спостерігається у Хмельницькій (у 12,1 рази більше), Херсонській (у 9,5 рази), Івано-Франківській (3,5 рази) та Київській (у 3,4 рази) областях.

«Avangardco IPL» – одна з найбільших агропромислових груп України, компанії якої спеціалізуються на виробництві курячих яєць та продуктів яєчної переробки. Компанія займає 57% на ринку промислового виробництва яєць та 91% ринку сухих яєчних продуктів країни. Підприємства Компанії розташовані в 14 із 24 областей України та в Автономній Республіці Крим. На виробничих підприємствах «Avangardco IPL» на кінець 2013 року загальне поголів'я «Avangardco IPL» склало 32,5 млн голів, поголів'я курей-несучок – 27,0 млн голів.

Відповідно до вимог міжнародних стандартів, в компанії на переробних підприємствах і птахофабриках розробляється та впроваджується інтегрована система управління якістю. Створення інтегрованої системи сприятиме ефективному управлінню процесами компанії і ґрунтується на впровадженні вимог стандартів серії ISO згідно вимог міжнародних стандартів 9001:2008 та ISO 2200:2005, відповідної виробничої практики (GMP) і відповідної сільськогосподарської практики (GLOBALGAP (EUREPGAP)), щодо рослинництва і тваринництва,

13. Використання на потужних птахівничих підприємствах високопродуктивних кросів, нових ресурсозберігаючих технологій,

оптимізованих раціонів дозволило значно підвищити економічну ефективність виробництва яєць в сільськогосподарських підприємствах України. Рівень рентабельності виробництва яєць тут зріс з 9,1% у 2007 р. до 58,8 % у 2014 р. Найвища прибутковість виробництва яєць у 2014 р. спостерігалася у сільськогосподарських підприємствах Хмельницької (230,1%), Івано-Франківській (157,6%), Черкаській (60,2%) областях. У підприємствах цих областей вироблялася найбільш конкурентоспроможна продукція. У підприємствах цих областей вироблялася найбільш конкурентоспроможна продукція.

14. Групування птахівничих підприємств за їх розміром дозволило встановити позитивний вплив концентрації виробництва на показники економічної ефективності виробництва яєць курячих в сільськогосподарських підприємств України. Так, якщо у 2014 р. в підприємствах, які мали середньорічне поголів'я кур-несучок менше 10 тис. голів, виробництво яєць в середньому було збитковим, то у підприємствах, які мали середньорічне поголів'я кур-несучок понад 1 млн голів, рівень рентабельності виробництва яєць в середньому склав 90,1 відсотка.

Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності яєць в сільськогосподарських підприємствах є запровадження інноваційних технологій, що позитивно сприяє на підвищення продуктивності птиці на птахофабриках. У 36 підприємствах річна продуктивність кур-несучок перевищувала 300 яєць, що забезпечили прибуткове виробництво продукції і рівень рентабельності виробництва яєць курячих склав більше 100 відсотків. У цих підприємствах було вироблено понад 50% усього обсягу яєць.

Результати досліджень свідчать, що виробництво яєць в сільськогосподарських підприємствах може бути прибутковим при одержанні за рік понад 225 яєць на курку-несучку.

15. Дослідження з використанням економіко-математичних методів дозволило встановити, що щорічне збільшення рівня річного доходу на одну особу на 5-6% протягом 2016-2020 рр. буде сприяти збільшенню споживання молока та молочних продуктів з 222,8 кг у 2014р. до 242,8 кг у 2020 р. Підвищення якості молока, яке виробляється у сільськогосподарських підприємствах до рівня міжнародних стандартів буде сприяти збільшенню обсягу експорту молочних продуктів з 527 тис. т у 2014 р. до 1032 тис. т у 2020 р. Для досягнення таких показників необхідно виробити у 2020 р. у усіх категоріях господарств 12458,4 тис. т молока, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах 4381,7 тис. т.

Для збільшення обсягів виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах протягом 2016-2020 рр. потрібно збільшити поголів'я корів на 271,7 тис. голів, тобто щорічно вводити в експлуатацію молочні комплекси із загальним поголів'ям 52 – 60 тис. корів. Результати розрахунків свідчать, що загальна сума інвестицій, яка необхідна для реалізації цих заходів по Україні в цілому протягом 2016 – 2020 рр., складатиме 63452,6 млн грн, у тому числі 53361,1 млн грн у основний капітал.

16. Підвищення конкурентоспроможності продукції скотарських підприємств різних природно-економічних зон країни нерозривно пов'язане з обґрунтування оптимальної виробничої структури. У процесі такого обґрунтування визначаються оптимальні параметри виробничої системи підприємства, які б забезпечує збалансований розвиток сільськогосподарських галузей та наявних промислових виробництв підприємства, поглиблення спеціалізації, створення умов для раціонального використання земельних, матеріальних і трудових ресурсів, впровадження інноваційних технологій виробництва продукції рослинництва і тваринництва, що в свою чергу сприяє зниженню собівартості одиниці продукції та підвищенню її конкурентоспроможності.

17. З метою підвищення якості і конкурентоспроможності молочної продукції, а також сприяння її виходу на міжнародні ринки, виробникам молочної сировини та молокопереробним підприємствам необхідно:

- розробити та реалізувати заходи щодо гармонізації законодавства у сфері гігієни продуктів харчування та наближення до законодавства ЄС у сфері відстеження харчового ланцюга "від лану до столу";

- здійснити імплементацію системи Hazard Analysis Critical Control Point (аналіз небезпеки та контроль критичних точок) на підприємствах та в органах контролю, а також перевірку мережі державних лабораторій та підготовку до їх акредитації відповідно до стандартів ISO;

- перейти на сучасні технології утримання корів, доїння і вчасного охолодження молочної сировини;

- сприяти будівництву та реконструкції великих сучасних молочних комплексів;

- удосконалювати кормовиробництво та кормову базу;

- запровадити виробничі, маркетингові та організаційні стратегії, які дозволять суттєво прискорити процес адаптації підприємств до конкурентного середовища;

- сприяти розвитку інтеграційних процесів в молоко-продуктовому підкомплексі країни;

- сприяти кадровому забезпеченню виробників молока, молочної сировини і молочної продукції та поліпшенню професійного рівня їх фахівців;

- удосконалювати митно-тарифний захист вітчизняних виробників молока та молочної продукції тощо.

18. Дослідження з використанням економіко-математичних методів дозволило встановити, що в Україні є всі можливості виробляти у 2020 р. 1464 тис. т м'яса птиці, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах – 1254,5 тис.т. Розрахунки засвідчують, що у зв'язку з невисоким прогнозованим рівнем річного доходу населення в Україні споживання м'яса птиці у 2020 р. збільшиться порівняно з 2014 р. лише на 2,4 кг на одну особу. Тому величина експорту м'яса птиці має збільшитися з 176,0 у 2014 р. до 335,0 тис. т у 2020 р. або майже у 2,0 рази. Це призведе до пошуку нових

ринків збуту продукції.

19. Результати досліджень засвідчили, що для прогнозування обсягів виробництва яєць в сільськогосподарських підприємствах України доцільно використовувати степеневу функцію. Розрахунки засвідчили, що в Україні є всі можливості виробляти у 2020 р. 1298,57 тис. т яєць, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах – 863,1 тис. т. У зв'язку з невисоким прогнозованим рівнем річного доходу населення в Україні споживання яєць у 2020 р. збільшиться до 326 шт. на одну особу. Величина експорту яєць та продуктів їх переробки має збільшитися з 147,0 у 2014 р. до 217 тис. т у 2020 р. або майже у 1,5 рази. Ці обставини спричинять до пошуку нових ринків збуту продукції.

Заплановане істотне збільшення обсягів виробництва продукції птахівництва можливо лише за умови сприятливого інвестиційного клімату в галузі, що обумовлюється стабільною, прогнозованою державною політикою на підтримку вітчизняного товаровиробника у бюджетній, кредитній, ціновій та регулятивній сферах державного управління.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Багиев Г. Л. Международный маркетинг / Багиев Г. Л., Моисеева Н. К., Никифорова С. В. – СПб. : Питер, 2001. – 512 с.
2. Гайдук В. А. Конкурентоздатність в умовах сучасного ринку / В. А. Гайдук // Економіка та держава. – 2007. – № 2. – С. 16-17.
3. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность : экономика, стратегия, управление : Учебное пособие / Р. А. Фатхундинов. – М.: ИНФРА, 2000. – 312 с.
4. Фасхиев Х. Модель управления конкурентоспособностью предприятия / Х. Фасхиев // Проблемы теории и практики управления. – 2008. – № 2. – С. 69-80.
5. Юданов А. Ю. Конкуренция: теория и практика / А. Ю. Юданов ; [учебно-методическое пособие]. – 2-е изд. испр. и доп. – М.: Ассоциация авторов и издателей "Тандем", издательство "Гном-пресс", 1998. – 476 с.
6. Шевченко Л. С. Конкурентное управление : Уч. пособие / Л. С. Шевченко. – Харьков : Эспада, 2004. – 520 с.
7. Должанский И. З. Конкурентоспроможність підприємства : Навч. посібник / И. З. Должанский, Т. О. Загорна. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
8. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер. – М. : Международные отношения, 1993. – 896 с.
9. Большой экономический словарь / Под ред. А. Н. Азрилияна. 4-е изд. доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 1999. – 1248 с.
10. Ильина З.М. Конкурентоспособность продукции и продовольственная безопасность. Теоретические и практические аспекты / З.М. Ильина, Н.Н. Батова. – Минск:Ин-т системных исследований в АПК НАН Беларуси, 2010. – 120 с.
11. Балабанова Л.В. Стратегічне маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств: навч. посіб. / Л.В. Балабанова, В.В. Холод. – К. : ВД «Професіонал», 2006. – 448с.
12. Варченко О. М. До питання формування конкурентних переваг на ринку продуктів бурякоцукрової галузі / О. М. Варченко // Вісник аграрної науки. – 2000. – № 8. – С. 68-70.
13. Гайдук В.А. Фактори конкурентоздатності суб'єктів на товарних ринках / В.А. Гайдук // Економіка та держава. – 2007. – № 3. – С.21-23.
14. Євчук Л.А. Теоретичні аспекти розвитку конкурентоспроможності підприємств в агропромисловому виробництві / Л.А. Євчук // Економіка АПК. – 2005. – № 8. – С. 120-125.
15. Кусакина О. Критерий оценки конкурентоспособности продуктовых подкомплексов / О. Кусакина // Экономика сельского хозяйства России. – 2004. – № 12. – С. 29.
16. Месель-Веселяк В.Я. Розвиток ринкових відносин в агропромисловому виробництві / В. Я. Месель-Веселяк // Вісник Харк. нац. техн. ун-ту

- сільського господарства : Економічні науки. – Вип. – 53. – Х. : ХНУТСГ, 2007. – С. 3-11.
17. Радченко Н.В. Конкурентоспроможність галузі плодівництва в АР Крим / Н. В. Радченко // Вісник аграрної науки. – 2008. – № 4. – С. 79-81.
 18. Чапко І. П. Визначення конкурентоспроможності аграрної продукції / І. П. Чапко // Економіка АПК – 1998. – № 11. – С. 85-88.
 19. Борисенко З.М. Основи конкурентної політики: Підручник. - К.: Таксон, 2004. – 704 с.
 20. Завьялов, П. Конкуренция – неотъемлемое свойство развитого рынка / П. Завьялов // Маркетинг. – 1997. – № 5. – С. 3–14.
 21. Голомша Н.С. Сутність та ієрархія категорії «конкурентоспроможність» / Н.С. Голомша // Іноваційна економіка. – 2009. – №1. – С. 59-62.
 22. Фатхутдинов Р.А. Стратегический менеджмент: Учебное пособие / Р.А. Фатхутдинов. – М.: ЗАО «Бизнес-школа» Интел - Синтез, 2004. – 304с.
 23. Багиев Г.Л. Маркетинг: Учеб. для вузов / Г.Л. Багиев. – М.: Экономика, 2000. – 345 с.
 24. Плясунков, А.В. Разработка системы управления конкурентоспособностью продукции / А.В. Плясунков // Предпринимательство в Белоруссии. – 2000. – № 1. – С. 11–14.
 25. Внешнеэкономический толковый словарь / И.П. Фаминский, П.С. Завьялов, Л.В. Ежкин и др.; под ред. И.П. Фаминского. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 502 с.
 26. Кардаш В. Я. Маркетингова товарна політика /В.Я.Кардаш. – К.:КНЕУ, 1997.
 27. Акулич М.В. Анализ конкурентоспособности продукции в аспекте взаимоотношений с потребителями / М.В. Акулич // Маркетинг. – 2003. – №6(73). – С. 106 – 112.
 28. Ноздрева Р.Б., Цыгичко Л.И. Маркетинг: как побеждать на рынке /Р.Б.Ноздрева, Л.И.Цыгичко. – М.: Фин. и ст-ка. – 1991. – 304 с.
 - 29.Короткий, Ю.Г. Товарная конкурентоспособность и ее количественное представление (для технически сложных изделий) / Ю.Г. Короткий // Маркетинг в России и за рубежом. – 2000. – № 2. – С. 17–25.
 30. Гальвановский М. Конкурентоспособность в микро-, мезо- и макроуровневом измерениях / М. Гальвановский, В. Жуковская, И. Трофимова //Российский экономический журнал. – 1998. – № 3. – 67-77 с.
 31. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономический маркетинг, менеджмент / Р.А. Фатхутдинов. – М.: Экономика, 2002. — 567 с.
 32. Дурович А. Маркетинг и конкурентоспособность товаров /А. Дурович // Финансы. Учет. Аудит. – 1995. – № 4. – С. 34–40.
 33. Балабанова І. Конкурентна компетенція підприємства / І. Балабанова // Вісник ТНЕУ. – 2008. – №1. – С.79-86.

34. Кононенко И. Метод экспресс-анализа конкурентоспособности продукции / И. Кононенко // Экономика Украины. – 1998. – №2. – С.80-83.
35. Кривенко Н. В. Конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції країн – кандидатів до ЄС / Н. В. Кривенко // Економіка АПК. – 2007. – № 6. – С. 144-147.
36. Кусакина О. Критерий оценки конкурентоспособности продуктивных подкомплексов / О. Кусакина // Экономика сельского хозяйства России. – 2004. – № 12. – С. 29.
37. Пастущин В. Сучасні погляди на конкурентоспроможність продукції як економічну категорію / В. Пастущин // Наука молода. – 2006. – № 6. – 24-27.
38. Реутов В.Є. Конкурентоздатність підприємства: критерії, показники і методики оцінювання / В.Є. Реутов // Економіка та держава. – 2006. – № 5. – С. 65-67.
39. Рульєв В.А. Конкурентоспроможність плодів і ягід / В.А. Рульєв. – Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2007. – 315 с.
40. Гринь В.І. Сутність та фактори конкурентоспроможності продукції сільськогосподарських підприємств/ В.І. Гринь// С.87 – 92.
41. Маркетинг и вопросы управления конкурентоспособностью и материалоемкостью продукции. / Под ред. В.И. Коршунова. Х.: Основа, 1999. – 188 с.
42. Плясунков, А.В. Экономические методы управления конкурентоспособностью продукции: Автореф. дис. ... канд. экон. наук / А.В. Плясунков. — Минск: БГПА, 2002. — 21 с.
43. Герасенко, В.П. Развитие экономической конкуренции / В.П. Герасенко, Г.К. Котов, П.В. Герасенко – Гомель: Бел. центр бизнеса "Альтаир", 2000. – 119 с.
44. Белый Б. Конкурентоспособность и качество продукции: два уровня управления / Б. Белый, С. Барашков // Маркетинг. – 2002. – № 4. – С. 29–34.
45. Долинская М.Г. Маркетинг и конкурентоспособность промышленной продукции / М.Г. Долинская, И.А. Соловьев. – М.: Изд-во стандартов, 1991. – 125 с.
46. Савчук С.И. О смешении понятий качества и конкурентоспособности продукции в теории конкуренции и экономике качества / С.И. Савчук // Маркетинг в России и за рубежом. – 2004. – № 3. – С. 131–139.
47. Внешнеэкономический толковый словарь / И.П. Фаминский, П.С. Завьялов, Л.В. Ежкин и др.; под ред. И.П. Фаминского. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 502 с.
48. Фурс И.Н. Конкурентоспособность продовольственных товаров: учеб. пособие / И.Н. Фурс. – Минск: УП "ИВЦ Минфина", 2004. – 346 с., с. 16-20.

49. Швец В.Е. Об управлении конкурентоспособностью продукции на предприятии / В.Е. Швец. – Ленинград, 1990. – 29 с. – (Упр. качеством продукции, стандартизация, метрология, надежность, техн. эстетика / Общество "Знание" РСФСР. Ленингр. орг., Ленингр. дом науч.-техн. пропаганды).
50. Ахмадалиев Т.М. Управление конкурентоспособностью промышленной продукции (на примере конденсаторостроения) / Т.М. Ахмадалиев. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та экономики и финансов, 1994. – 164 с.
51. Головачев А.С. Конкурентоспособность страны, предприятия и товара / А.С. Головачев, С.Л. Гарбацевич: научно-методическое пособие. – Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2001. – 133 с.
52. Горбашко Е.А. Обеспечение конкурентоспособности промышленной продукции / Е.А. Горбашко. – СПб.: Изд-во СПбУЭФ, 1994. – 178 с.
53. Печенкин А. Об оценке конкурентоспособности товаров и товаропроизводителей / А. Печенкин, В. Фомин // Маркетинг. – 2000. – № 2. – С. 23–26.
54. Ушачев И. Проблемы обеспечения конкурентоспособности продукции АПК в условиях региональной интеграции и глобализации / И. Ушачев,, А.Серков, В. Тарасов, В.Чекалин //АПК:экономика и управление. 2013. – №7. – С. 3–14.
55. Гузар Б.С., Цикалюк О.С. Основні фактори впливу на конкурентоспроможність продукції/ Б.С. Гузар, О.С. Цикалюк //Інноваційна економіка. – 2012. – № 11. – С. 277 – 280.
56. Легеза Д.Г. Конкурентоспроможність продукції сільськогосподарських підприємств: монографія / Д.Г.Легеза. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2011. – 396 с.
57. Бабина О. Є. Алгоритм оцінки конкурентоздатності транспортно-експедиторських підприємств / О.Є. Бабіна, В.М. Семесько // Економіка та держава. – 2007. – №5. – С. 32-35.
58. Кулешова Г. М. Конкуренція і конкурентоспроможність в агропромисловому виробництві / Г.М. Кулешова // Економіка АПК. – 2008. – № 3. – С.126-132.
59. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія та механізми: монографія / М.Й. Малік, О.А.Нужна. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 270 с.
60. Кваша С. М. Конкурентоспроможність виробництва яловичини на зовнішньому ринку / С. М. Кваша, О. В. Жемойда // Економіка АПК. – 2003. – № 5. – С. 121- 126.
61. Дідківська Л. І. Регулювання конкурентного процесу на споживчому ринку : теоретичні та практичні аспекти / Л. І. Дідківська // Вісник Дон ДУЕТ. – 2007. – № 3 (35). – С. 133-139.
62. Кулешова Г. М. Конкуренція і конкурентоспроможність в агропромисловому виробництві / Г.М. Кулешова // Економіка АПК. – 2008. – № 3. – С.126-132.

63. Ткаченко О. М. Аналіз конкуренції на ринку кондитерської продукції / О. М. Ткаченко // Агроінком. – 2006. – № 1. – С. 34-37.
64. Корнеев С.М. Основные подходы к понятию конкурентоспособности продукции / Качество, конкурентоспособность и эффективность в условиях современной экономики : сб. науч. трудов. / [под ред. Е.А. Горбашко]. – СПб. : Инфо-да, 2002. – С. 107-112.
65. Кривенко Н. В. Конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції країн – кандидатів до ЄС / Н. В. Кривенко // Економіка АПК. – 2007. – № 6. – С. 144-147.
66. Макаренко М. П. Цінова політика як фактор підвищення дохідності аграрного виробництва в умовах світової організації торгівлі / М.П. Макаренко // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С.44-48.
67. Пасхавер Б. Цінова конкурентність аграрного сектора / Б. Пасхавер // Економіка України. – 2007. – № 1. – С.78-87.
68. Александров І.О. Еволюція дефініції конкурентоспроможності продукції / І.О. Александров, Г.П. Бурук // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2010. – № 2 . С. 89 – 99.
69. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М.: Соцэкгиз, 1962. – 684 с. Рикардо Д. Сочинения: в 5-ти т.; пер. под ред. чл.-кор. АН СССР М.Н. Смит. – М.: Госполитздат – Соцэкгиз, 1955 – 1961. – Т.1-5.
70. Амбросов В. Я.. Конкурентоспроможність м'ясних порід худоби / В.Я. Амбросов, К.В. Міненко // Вісник аграрної науки. – 2005. – № 5. – С. 66-68.
71. Бабенко А. Г. Державне регулювання та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору / А.Г. Бабенко // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С.85-88.
72. Болоболов А. Конкурентоспособность аграрного производства // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2003. – № 3. – С.25-28.
73. Есполов А. Т. Проблемы обеспечения производства конкурентоспособной животноводческой продукции в Казахстане / А.Т. Есполов // Економіка АПК. – 2003. – № 10. – С. 153-158.
74. Месель-Веселяк В. Я. Дохідність і розширене відтворення в агропромисловому виробництві / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С.12-17.
75. Милль Д.С. Основания политической экономии / Д.С. Милль; [пер. и примеч. Н.Г. Чернышевского]. – СПб. : Тип. М.М. Стасюлевича, 1909. – 664 с.
76. Голляк Ю. Б. Теоретичні аспекти конкурентоспроможності стратегічних галузей української економіки / Ю.Б. Голляк // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 6 (60). – С. 78-82.
77. Базилевич В. Д., Гражевська Н. І., Гайдай Т. В. та ін. Австрійська школа граничної корисності // Історія економічних учень: Підручник: У 2 ч. /

- Під редакцією В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2006. – Т. 1. – С. 447 – 470. — 582 с.
78. Супіханов Б. К. Про підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва в сучасних умовах / Б.К. Супіханов // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 3-8.
 79. Фомин В.Н. Квалиметрия. Управление качеством. Сертификация: учеб. пособие / В.Н. Фомин. – М. : Ось-89, 2002. – 380 с.
 80. Маркс К. Капитал: Критика политической экономии: в 3-х т. / К. Маркс. – М. : Политиздат, 1983.
 81. Маршалл А. Принцип экономической науки / А. Маршалл. – М. : Группа Прогресс, 1993. – 415 с.
 82. Menger K. Principles of Economics / K. Menger // Ludwig von Mises Institute, Auburn Alabama. – Repr. 2007. – 328 p.
 83. Чемберлен Э. Теория монополистической конкуренции / Э. Чемберлен – М. : Соцэкгиз, 1959.
 84. Робинсон Дж. Экономическая теория несовершенной конкуренции / Дж. Робинсон – М. : Прогресс, 1986.
 85. Бем-Баверк Э. Капитал и прибыль. История и критика теорий процента на капитал / Э. Бем-Баверк. – СПб., 1909. – 307 с.
 86. Хайек Ф.А.В. Дорога к рабству / Ф.А.В. Хайек. – М. : Экономика: МП «ЭКОНОВ», 1992. – 175 с.
 87. Волкова Л.А. Конкуренция и колесо рыночных изменений // Практический маркетинг. – 2005. – № 6. – С. 15-18.
 88. Добрыднев С.И. Генетический анализ продукта // Маркетинг в России и за рубежом. – 2005. – № 3. – С. 17-26.
 89. Рахутин Г.С. Концепция разработки унифицированной системы показателей качества // Стандарты и качество. – 2004. – № 1. – С. 86-88.
 90. Чубинский А.Н., Ракитова Д.С. Расчетная методика оценки конкурентоспособности продукции // Маркетинг и маркетинговые исследования. – 2002. – № 4. – С. 19-27.
 91. Шумпетер Й.А. История экономического анализа: в 3-х т. / Й.А. Шумпетер – СПб. : Экономическая школа, 2004. – Т.1. – 496 с.
 92. Porter M. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors/ M. Porter. – New York: The Free Press, 1980 (2 nd ed. – New York: Free Press, 1998. – 397 p.
 93. Береговий В. Шляхи формування конкурентоспроможної продукції аграрного сектора економіки України / В. Береговий // Бухгалтерія у сільському господарстві. – 2001. – № 5. – С. 4-8.
 94. Варченко О. М. До питання формування конкурентних переваг на ринку продуктів бурякоцукрової галузі / О. М. Варченко // Вісник аграрної науки. – 2000. – № 8. – С. 68-70.
 95. Волынский Г. О конкурентных преимуществах в условиях глобализации / Г. Волынский // Экономика Украины. – 2006. – №12. – С.68-72.

96. Заводовська І. І. Підвищення конкурентоспроможності підприємств за допомогою аутсорсингу / І. І. Заводовська // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2006. – № 3 (26) – С. 53-57.
97. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент: Экспресс-курс / Ф. Котлер; [пер. с англ. Ю.Н. Каптуревского]. – СПб. : Питер, 2001. – 495 с.
98. Ламбен Ж.-Ж. Менеджмент, ориентированный на рынок: Стратегический и операционный маркетинг / Жан-Жак Ламбен; пер. с англ. В.Б. Колчанова. – СПб. : Питер, 2004. – 796 с.
99. Азоев Г.П. Конкуренция: анализ, стратегия и тактика. – М. : Центр экономики и маркетинга, 1996.– 342 с.
100. Фасхиев Х. Оценка конкурентоспособности новой техники / Х. Фасхиев // Маркетинг. – 1998. – № 6. – С.25-35.
101. Ильяшенко С.Н. Оценка перспектив развития Сумского рынка экологических товаров как средства разрешения эколого-экономических проблем / С.Н. Ильяшенко, Н.В. Любимова // Методы решения экологических проблем: монография / [под ред. д.е.н., проф. Л.Г.Мельника]. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2001. – С.256-263.
102. Воронкова А.Е. Моделювання управління конкурентоспроможністю підприємства: еколого-організаційний аспект: монографія /А.Е. Воронкова, С.К. Рамазанов, О.В. Радіонов. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. Даля, 2005. – 368 с.
103. Віноградов О. А. Методи аналізу конкурентоспроможності впровадження інновацій на засадах маркетингу / О. А. Віноградов // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 1 (55). – С. 65-73.
104. Джемелінська Л. В. Діагностика конкурентного середовища в системі маркетингу на ринку молочних продуктів М. Києва / Л. В. Джемелінська // Економіка АПК. – 2002. – № 2. – С. 115-120.
105. Збарський В.К. Конкурентоспроможність високотоварних сільськогосподарських підприємств / В.К. Збарський, М.А. Місевич; За ред. професора В.К. Збарського. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 310 с.
106. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: Монографія. / М.Й. Малік, О.А. Нужна. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 270 с.
107. Мацибора В.І. Економіка підприємства. Навч. посібн. – 2-ге вид., перероб. й доп. / В.І. Мацибора, В.К. Збарський, Т.В. Мацибора. – К.: Каравела, 2012. – 320 с.
108. Сало І. Основні методичні положення визначення конкурентоспроможності помологічних сортів ягідних культур / І. Сало // Економіка АПК. – 2006. – № 3. – С. 82-85.
109. Файчук О. Оцінка виробництва конкурентоспроможності продукції за технічними параметрами // Економіка АПК – 2004. – №10. – С.134-139.
110. Романенко В. Конкуренція і конкурентоспроможність // Вісник Національної академії наук України. 2007. – №8. – с. 14–17.

111. Лисенко. Н. Методи оцінки конкурентоспроможності продукції м'ясопереробних підприємств / Н. Лисенко. //Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №1 (77). – С.61-68.
112. Сільське господарство України за 2014 р. : стат. збірник // Державна служба статистики України : за ред. Н.С. Власенко. – К., 2015. – 400 с.
113. Тваринництво України: стат. збірник // Держслужба статистики України: За ред. Н.С. Власенко . – К.: – 2015. – 212 с.
114. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2014 рік : стат. бюлетень // Державна служба статистики України : за редакцією Н.С. Власенко. – К., 2014. – 88 с.
115. Надходження продукції тваринництва на переробні підприємства за 2014 р.: стат. бюлетень // Державна служба статистики України : Від. за О.М.Прокопенко. – К., 2015. – 29 с.
116. Кравченко Л. О. Итоги работы молочной отрасли в 2014 году: взгляд эксперта //Молочная индустрия. –2015. – 31. – С. 10 – 11.
117. Група компаній «ТЕРРА ФУД» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.terrafoodgroup.com/ru/>
118. ПАТ «Миронівський хлібопродукт» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mhp.com.ua>
119. ТОВ «Комплекс Агромарс»[електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agromars.com.ua>
120. Буряк Р.І. Аналіз конкурентних позицій компаній-лідерів ринку м'яса птиці України / Р.І.Буряк //Економіка. 2011. – № 11-12. – С. 10 – 14.
121. Агрохолдинг «Авангард» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://avangard.co.ua>
122. Экономическое моделирование в Microsoft Excel / Дж.Мур, Л.Уэдерфорд, Г.Эппен и др.; 6-е изд. :Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2004. – 1024 с.
123. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : стат. збірник // Державна служба статистики України – К., 2013. – 377 с.
124. Індeksi споживчих цін за 2012 рік : стат. бюлетень // Державна служба статистики України : за ред. Н.С.Власенка. – К., 2013. – 56 с.
- 125 Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів». – //Відомості Верховної Ради, 2014, № 41-42, ст.2024).
126. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо ідентифікації та реєстрації тварин ”. – //Відомості Верховної Ради, 2014, № 41-42, ст.2025.
127. Проект закону “Про державний контроль, що здійснюється з метою перевірки відповідності законодавству про безпечність та кисть харчових продуктів і кормів, здоров'я та благополуччя тварин”; [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>

128. Проект закону “Про безпечність та гігієну кормів” [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>
129. Проект закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо племінної справи» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>
130. Від сьогодні безпека харчових продуктів в Україні забезпечується за стандартами ЄС [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/rubric-iac/1886048-vidsogodni_bezpeka_harchovih_produktiv_v_ukraini_zabezpechue_tsya_za_standartami_e_s_2097303

ДОДАТКИ

Інвестиційний проект реконструкції молочно-товарної ферми на 400 корів

РЕЗЮМЕ

Мета інвестиційного проекту – реконструкція молочно-товарної ферми на 400 корів для підвищення економічної ефективності виробництва продукції скотарства та забезпечення населення регіону високоякісною молочною продукцією.

Основні виробничі ділянки:

1. Молочний комплекс на 400 корів, що включає в себе:

- виробничу зону для утримання корів;
- виробничу зону для утримання ремонтного молодняку великої рогатої худоби;
- молочно-доїльні блоки з обладнанням;
- споруди для зберігання кормів;
- лагуни для зберігання гною.

Обсяг реалізації продукції молочного комплексу в рік:

- ◆ 2 954,1 т молока в заліковій масі;
- ◆ 110,9 т продукції вирощування великої рогатої худоби в живій масі.

Загальна сума інвестицій у проект становить:

- 61,06 млн грн

У тому числі: проектні роботи, супровід, реконструкція ферми та її інфраструктури:

- 21,94 млн грн

комплект обладнання та його монтаж для молочного комплексу:

- 18,28 млн грн

купівля тварин:

- 10,4 млн грн

витрати на оборотний капітал:

- 10,44 млн грн

Інвестиції спрямовані на проектні роботи, реконструкцію приміщень і споруд, закупівлю племінних нетелей, обладнання для молочного комплексу та його інфраструктури. Оборотні кошти передбачені на поточні витрати (корми, енергоносії, заробітну плату персоналу, тощо) на період від пуску молочного комплексу до виходу його на повну потужність.

Джерела фінансування: Фінансування проекту буде здійснюватися за рахунок як власних коштів.

Початок проекту: вересень 2015 року.

Початок реалізації основної готової продукції: травень 2016 року

Строк введення молочного комплексу на повну потужність: січень 2017 року.

**Показники економічної ефективності діяльності молочного комплексу
на 400 корів**

Показники	Значення
Реалізація продукції, т:	
молоко (в заліковій масі)	2954,1
тварини на вирощування та забій (жива маса)	110,9
гній	9323
Ціна 1т продукції (з ПДВ), грн:	
молока	5349,6
тварини на вирощування та забій (жива маса)	36558,5
гною	50,0
Виручка, тис. грн	20322,22
Повна собівартість 1т продукції, грн:	
молока	3043,93
тварини на вирощування та забій (жива маса)	31746,44
гною	40,94
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	12520,8
ПДВ, тис. грн	1464,73
Виручка після виплати ПДВ, тис. грн	18857,49
Прибуток, тис. грн	6336,68
Рівень рентабельності, %	50,61

Основні показники ефективності інвестиційного проекту представлені при ставці дисконтування 8% і періоді розрахунку 15 років і 4 місяці.

Показники ефективності інвестиційного проекту

Показник	Значення	
	за умови невідшкодування коштів на будівництво	за умови відшкодування коштів 50% вартості будівництва і 25% вартості обладнання
Період розрахунку, міс.	184	184
Період окупності проекту (PP), міс.	106	82
Дисконтований період окупності проекту (DPP), міс.	166	118
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	9,25	13,65
Індекс прибутковості (PI) (184 місяці)	1,09	1,33

Задовільні інтегральні показники ефективності, фінансова спроможність, аналіз ризиків методом експертних оцінок, перелік заходів щодо мінімізації існуючих ризиків, результат аналізу чутливості підтверджують можливість успішної реалізації розглянутого проекту.

1 ВИРОБНИЧИЙ ПЛАН

1.1 Технологія виробництва молока та вирощування молодняку великої рогатої худоби на комплексі

Молочний комплекс на 400 корів запроектований для рівномірного виробництва молока протягом року. Розрахунок групування та обороту стада наведений у таблиці 1.

Таблиця 1 – Групування та оборот стада тварин на молочному комплексі

Показники	Значення
Фуражних корів, голів	400
Міжотельний період, діб	390
Тривалість лактації, діб	330
Тривалість сухостійного періоду, діб	60
Вік першого отелення, місяців	26
Рівень вибраковки, %	30
Сезонність отелень, місяців	12
Розрахунок станкомісць для дійних корів	
Новотільні корови (нетоварне молоко), місць	7
Хворі, мастит (нетоварне молоко), місць	20
Здорові дійні корови, місць	311
Всього станкомісць	338
Розрахунок станкомісць для потреб на сухостій	
Підготовка до запуску, місць	8
Корови в запуску, місць	31
Підготовка до отелення, місць	21
Родильне відділення, місць	2
Всього станкомісць	62
Розрахунок вікових груп молодняку	
Телята (бички до 2 міс.), голів*	61
Телята 1 період (2-6,4 міс.), голів	132
Телиці 2 період (6,4-9,7 міс.), голів	50
Телиці 3 період (9,7-14,0 міс.), голів	66
Телиці 4 період (14,0-16,2 міс.), голів	33
Нетелі (16,2-25,0 міс.), голів	119
Нетелі перед отеленням, (25,0-26,0 міс.), голів	14
Вік першого отелення, місяців	26
Телички 3-15 місяців, голів	216

* бички після 6-місячного віку будуть реалізовані на комплекс з вирощування і відгодівлі молодняку великої рогатої худоби.

Молочний комплекс являє собою повний набір приміщень, що забезпечує виробництво молока на промисловій основі. Виробничі приміщення комплектуються приміщеннями дійного стада і ремонтним молодняком:

- дійні корови віком від 3 до 6 років;
- корови-первістки віком 25-26 місяців;
- телички до 15 місяців;
- нетелі 16-24 міс;

- телята до 60 добового віку.

Всі виробничі будівлі з різними технологічними групами з'єднані перехідними галереями, для оптимального менеджменту та зручного переміщення в обороті стада. Всі технологічні заходи направлені на стабільність умов утримання для забезпечення сталої та високої продуктивності тварин.

У даному проекті закладені основні принципи для стабільної роботи комплексу, а саме:

- утримання тварин у неопалюваних приміщеннях, що призводить до економії енергоресурсів та отриманню більш життєздатного приплоду;

- безприв'язне утримання в корівниках та безприв'язно-групове в телятниках для ремонтного молодняка;

- індивідуальний контроль за зміною технологічних етапів у кожній тварини і станом його здоров'я з допомогою комп'ютерної системи розпізнавання та селекційних воріт.

- цілорічні рівномірні отелення протягом року, що гарантує рівномірне виробництво молока протягом року.

- використання високотехнологічного обладнання: доїльного залу та швидкого охолодження молока.

На молочному комплексі буде встановлений індустріальний доїльний зал паралельного типу компанії ДеЛаваль.

Особливістю індустріальних доїльних залів є рівень інтенсивності використання обладнання, нормальний робочий режим експлуатації для індустріального доїльного залу становить 24 години на добу на протязі 7 днів на тиждень.

Такий режим експлуатації висуває ряд додаткових вимог до доїльного залу: висока пропускна здатність, надвисока міцність та надійність, простота в обслуговуванні та експлуатації. Всім цим вимогам відповідає доїльний зал паралельного типу GE/GI.

Конструктивні особливості паралельних доїльних залів дають змогу збільшити пропускну здатність за рахунок скорочення часу на вхід та вихід корів, менші відстані між станками підвищують ефективність роботи оператора.

Завдяки використанню посекаційного виходу та посекаційної фіксації корів продуктивність доїльного залу GE/GI на 7 % вища порівняно з звичайними доїльними залами паралельного типу.

Висока міцність забезпечується конструкцією доїльного залу та використанням високоякісних матеріалів. Понад 50% вузлів залу GE/GI вироблено з нержавіючої сталі. Додаткової надійності доїльному залу надає повна незалежність сторін доїльного залу. Кожна сторона доїльного залу має власну вакуумну систему, молокопровід, систему промивки, пристрої керування та може функціонувати незалежно від іншої сторони доїльного залу.

Після доїння, корови, повертаючись з доїльного залу, проходять через сортувальні ворота. В сортувальних воротах номер кожної корови автоматично визначається системою ідентифікації воріт, та надсилається у систему ALPRO. Залежно від запрограмованих величин у системі ALPRO, ворота дозволяють корові повернутись у корівник, або відокремлять корову у санітарну зону.

Ворота, які підганяють корів, встановлено у накопичувачі, розташованому перед доїльним залом. Рухаючись по накопичувачу у напрямку входу в доїльний зал, вони, спрямовують корів у доїльний зал. Ворота, які підганяють корів, Usher обладнано блоком керування, які дозволяють використовувати ворота як в ручному так і в автоматичному режимах та комплектом запобіжних вимикачів, котрі гарантують безпечну експлуатацію воріт. Всі компоненти воріт, які підганяють корів, розраховані на експлуатацію в режимі 24 години на добу на протязі 7 днів на тиждень. Використання воріт, які підганяють корів, дозволяє збільшити продуктивність доїльного залу та зменшити навантаження на операторів.

1.2 Комплектація стада

Молочний комплекс буде комплектуваний голштинською чорно-рябою великою рогатою худобою.

У племінних селекційних центрах будуть закуплені нетелі голштинської чорно-рябої породи до 24 місячного віку, на 3-6 місяці тільності, при живій масі 450-500 кг. До кожної нетелі додається супровідна документація, в тому числі ветеринарне свідоцтво та паспорт.

Тварини доставлятимуться спеціально обладнаним автотранспортом відповідно до санітарно-ветеринарних вимог по 32-34 голови у кожному фургоні. По прибутті в господарство тварини будуть проходити 30 денний карантин під час якого від них братимуться проби крові на визначення ризику наявності туберкульозу, бруцельозу, сибірської язви, лейкозу, постійно буде проводитися термометрія.

Таким чином буде здійснена комплектація молочний комплекс на 400 голів.

1.3 Ветеринарний захист на комплексі

Ветеринарний захист комплексу передбачає здійснення заходів, які спрямовані на профілактику інфекційних, інвазійних та незаразних хвороб по схемі, яка відповідає вимогам відомчих норм технологічного проектування: «Об'єкти ветеринарної медицини: ВНТП – АПК–07.06.» – К.: Мінагрополітики, 2006. – 42 с. (рис. 1).

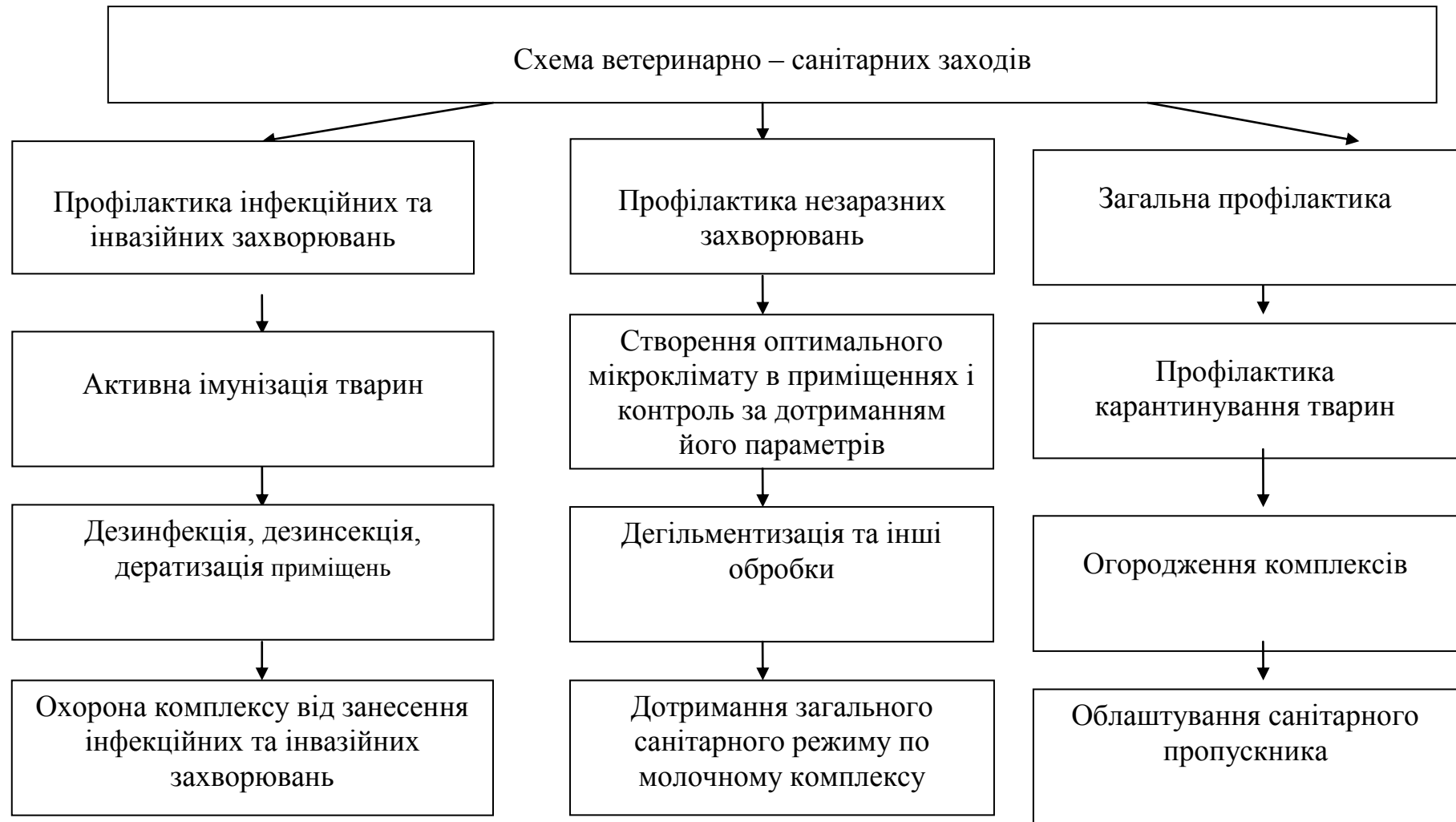

Рис.1 – Схема ветеринарно – санітарних заходів, яка здійснюється на молочному комплексі

1.4 Виробничі потужності

Оснoву виробництва складають корови гоштинської чорно – рябoї порoди які в умовах утримання за передoвою технологією дають добрі показники. Основні показники наявності та руху поголів'я великої рогатої худоби на молочному комплексі на 400 корів після виходу на повну потужність представлєні в табл. 2. Таке поголів'я забезпечує одержання 12480 т молока та 446,4 т продукції вирoщування (табл. 3). Розподіл надoю молока на комплексі по місяцях року представлений в таблиці 4.

Таблиця 3 – Розрахункова потужність молочного комплексу по виходу валової та товарної продукції, т

Продукція	За місяць (в середньому)	Всього за рік
<i>Виробництво продукції:</i>		
молоко (в натурі)	250,0	3 000
продукція вирoщування (жива маса)	9,4	113,1
гній	776,9	9323,2
<i>Реалізація продукції:</i>		
молоко (в заліковій масі)	246,2	2954,1
м'ясо (жива маса)	9,2	110,9
гній	776,9	9323,2

Таблиця 4 – Розподіл надoю молока на комплексі по місяцях року, %

Місяці року											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
7,85	7,77	7,62	8,99	9,07	9,30	8,61	8,54	8,38	8,08	7,93	7,85

Обсяги та структура кормів

Річна потреба кормів для молочного комплексу після виходу його на повну потужність складає: концентрованих кормів – 954,0 т, сїна – 663,6 т, сїнажу – 1484,4 т, силосу – 3888,3 т .

При розрахунку потреби в кормах для молочного комплексу враховувались урожайність кормових культур та собівартість кормів, які склалися в сїльськогосподарських підприємствах лїсостепової зони України з урахуванням інфляційних процесів. Необхідні обсяги та структура кормів представлєні в таблиці 5.

Таблиця 2 – Основні показники наявності та руху поголів'я великої рогатої худоби на молочному комплексі на 400 корів (після виходу на повну потужність)

Групи тварин	Поголів'я на початок року		Прибуде		Вибуде						Поголів'я на кінець року		Середньо-річне поголів'я	Середньо-добовий приріст, г	Річний приріст, ц
			приплід та з молодших груп		в старші групи		на реалізацію		інше вибуття						
	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц			
Корови	400	2200,0	100	550,0			100	550,0			400	2200,0	400	х	х
Телиці до 1 міс.	16	6,4	200	60,0	180	90			20	5,0	16	6,4	16	600	35,0
Бички до 1 міс.	16	6,4	200	60,0	180	90,0			20	5,0	16	9,4	16	650	38,0
Телиці 1- 6 міс.	73	75,4	180	90,0	176	275,9			4	5,6	73	70,6	73	700	186,7
Бички 1- 6 міс.	73	75,4	180	90,0			176	275,9	4	5,6	73	70,6	73	700	186,7
Телиці 6-12 міс.	88	189,3	176	275,9	176	485,1					88	188,1	88	650	208,1
Бички 6-12 міс.	0	0,0		0,0	0	0,0					0	0,0	0	700	0,0
Телиці 12-18 міс.	88	310,4	176	485,1	100	432,5	76	282,7			88	320,5	88	750	240,2
Бички 12-18 міс.	0	0,0	0	0,0			0	0,0			0	0,0	0	800	0,0
Нетелі	64	315,2	100	432,5	100	550					64	314,5	64	500	116,8
Всього	818	3178,4	1312,8	2043,5	912,8	1923,5	353	1108,6	47	21,3	818	3180,1	818	664	1011,5

Таблиця 5 – Річна потреба в кормах, воді та їх вартість для молочного комплексу (після виходу на повну потужність), т

Групи тварин	Ячмінь	Пшениця	Кукурудза	Шрот	Сіно	Сінаж	Солома	Силос	Зелена маса	Молоко	ЗЦМ	Сіль	Комбікорм	Премікс	Вартість кормів, тис. грн
Корови	297,0	183,1	216,4	187,9	196,2	1244,7	0,0	2569,6	5380,1	0,0	0,0	16,6	0,0	17,1	4645,0
Телиці до 1 місяців	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	23,4	11,7	0,0	1,9	0,0	106,0
Бички до 1 місяців	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	23,4	14,6	0,0	1,9	0,0	111,5
Телиці 1- 6 місяців	3,2	3,2	4,0	4,0	46,1	13,3	0,0	63,2	66,7	39,2	38,4	0,4	12,0	0,3	367,7
Бички 1- 6 місяців	3,2	3,2	4,0	4,0	46,1	13,3	0,0	64,0	66,7	40,0	40,0	0,4	12,0	0,3	373,5
Телиці 6-12 місяців	6,4	6,4	6,4	6,4	80,1	56,0	16,0	200,1	262,6	0,0	0,0	0,9	0,0	1,0	255,0
Телиці 12-18 місяців	6,4	6,4	6,4	6,4	80,1	72,1	32,0	352,2	464,3	0,0	0,0	1,2	0,0	1,3	346,8
Нетелі	7,0	4,7	4,7	4,7	74,8	70,1	23,4	280,3	499,9	0,0	0,0	1,2	0,0	1,2	308,2
Разом	323,2	207,0	241,9	213,4	524,5	1469,5	71,4	3529,5	6740,3	125,9	104,7	20,8	27,9	21,0	6513,7
Ціна 1 т (без ПДВ), грн	1840,5	1854,6	1819,7	4911,8	606,1	393,7	131,1	329,7	146,4	3112,5	1891,2	1375,6	3056,0	10263,0	x
Витрати на корми, тис. грн	594,8	383,8	440,1	1048,1	317,9	578,5	9,4	1163,7	987,0	392,0	198,0	28,6	85,1	215,8	6442,9

2 ПЕРСОНАЛ

Для роботи на комплексі планується штат, який буде становити 42 особи з щомісячним фондом оплати праці – 48158 грн (без нарахувань) (табл. 6).

Таблиця 6 – Штатний розпис по молочному комплексу на 400 корів

Категорії працівників	Кількість	Місячний оклад, грн.	Місячний фонд оплати праці, грн.	Річний фонд оплати праці, грн.
Головний зоотехнік	1	9292	9292	111504
Головний лікар ветеринарної медицини	1	9292	9292	111504
Технік штучного осіменіння I-ої категорії	1	4984	4984	59808
Фельдшер ветеринарної медицини	1	4984	4984	59808
Оператор машинного доїння	4	4509	18036	216432
Тваринник (3-6 розряду)	1	5236	6486	77836
Енергетик	2	4023	6578	78941
Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва	2	5016	8202	98426
Тваринник (3-5 розряду)	1	3927	4850	58200
Лаборант 2 розряду	1	4380	4380	52560
Тваринник 5 розряду	1	3927	5466	65597
Тваринник 3 розряду	1	3477	2843	34114
Всього	17	x	85394	1024729

В розрахунках передбачено щорічне підвищення заробітних плат працівникам комплексу на 6%.

3 ПЛАН МАРКЕТИНГУ

У регіоні, де розташований молочний комплекс, функціонує значна кількість молокопереробних підприємств. Через дефіцит молочної сировини (особливо в зимовий період) їх потужності завантажені на 3-35%. Тому проблем з реалізацією якісного молока на комплексі не буде.

З огляду на тенденції кон'юнктури ринку на молочну сировину при розробленні проекту приймалася середня ціна, яка склалася на молоко вищого гатунку в регіоні (табл. 7).

Таблиця 7 – Ціна на молоко

Показник	Місяці року											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Ціна 1 кг молока, грн	5,50	5,50	5,50	5,30	5,17	5,17	5,17	5,17	5,30	5,50	5,50	5,50

Водночас, проектна технологія виробництва молока дає можливість отримувати молоко гатунку «екстра», ціна на яке на 10 – 15% вища за молоко вищого гатунку.

Щорічно передбачається продавати 176 голів бичків віком 6 місяців на комплекс з вирощування і відгодівлі великої рогатої худоби за ціною 45,0 грн за 1 кг живої маси та 100 вибракуваних корів за ціною 32,0 грн за 1 кг живої маси на м`ясокомбінат.

4 ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ПРОЕКТУ

4.1 Прогноз доходів і витрат проекту

4.1.1 Доходи проекту

Доходи проекту складаються з надходжень від реалізації молока та тварин на вирощування та забій (табл. 8).

Таблиця 8 – Розрахунок надходжень коштів по молочному комплексу після виходу на повну потужність

Продукція	Обсяг реалізації продукції, т	Ціна 1т продукції (з ПДВ), грн	Виручка, тис. грн
Молоко	2954,1	5349,6	15803,30
Тварин на вирощування та забій (жива маса)	110,9	36558,5	4052,76
Гній	9323,2	50,0	466,16
Разом	х	х	20322,22

Основна частина виручки – 77,8 % надходить від реалізації молока. Виручка від реалізації тварин на вирощування та забій складе 19,9%. Середня ціна реалізації молока складає 5,35 грн за 1 кг, тварин на вирощування та забій – 36,56 грн за 1 кг живої маси.

4.1.2 Витрати проекту

Витрати на виробництво продукції молочного скотарства групуються за такими статтями : 1) витрати на оплату праці; 2) нарахування на оплату праці; 3) корми; 4) засоби захисту тварин; 5) роботи та послуги (електро-, водопостачання тощо); 6) витрати на ремонт необоротних активів; 7) інші витрати на утримання основних засобів (амортизація); 8) загальновиробничі та інші витрати. Крім виробничих витрат для визначення повної собівартості реалізованої продукції та визначення рівня рентабельності розраховують непрямі витрати (витрати на збут та адміністративні витрати).

Витрати на оплату праці працівникам молочного комплексу визначені на основі штатного розпису (табл. 6).

Нарахування на соціальні заходи включають обов'язкові нарахування до Фонду державного страхування, до Пенсійного фонду, соціального захисту

населення, Фонду сприяння зайнятості населення і прийняті на рівні 37,2% від фонду оплати праці.

Витрати на засоби захисту тварин визначалися за нормативами їх витрат: 560,0 грн. у розрахунку на 1 корову в рік, 130,0 грн на голову молодняка ВРХ (табл. 9).

Таблиця 9 – Витрати на ветеринарні заходи

Групи тварин	Поголів'я тварин	Витрати, грн	
		на 1 голову	всього
Корови	400	560	224000
Молодняк ВРХ	418	130	54288
Разом	818	х	278288

Витрати електроенергії та тепла визначалися за нормами їх використання (відповідно 611,0 кВт·год. і 85,0 кВт·год. на корову і 1 голову молодняка ВРХ в рік) та ціни 1 кВт·години – 2,28 грн (табл.10).

Таблиця 10 – Річні витрати на електроенергію

Групи тварин	Постійне поголів'я	Витрати електроенергії на одну голову, кВт.год	Вартість 1 квт.год, грн	Річні витрати на електроенергію, грн
Корови	400	611	2,28	557095
Молодняк ВРХ	418	85	2,28	80931
Всього	818	х	2,28	638026

Витрати на воду розраховувалися згідно відомчих норм технологічного проектування за нормою її використання на 1 постійну голову на добу та ціни 1 м³ – 10,2 грн. (Скотарські підприємства (комплекси, ферми, малі ферми): ВНТП – АПК–02.05. – К.: Мінагрополітики, 2005. – 98с.).

Витрати на корми визначалися на основі добових раціонів годівлі великої рогатої худоби різних вікових груп, постійного поголів'я тварин та ціни 1 т кормів (табл. 5). При розрахунку добових раціонів враховувалися науково обґрунтовані норми годівлі тварин різних вікових груп та різної продуктивності. В структурі витрат молочного комплексу корми займають найбільшу частину – 50,8%.

Амортизацію основних засобів виробництва розраховували виходячи із термінів їх використання. Витрати на ремонт будівель, споруд і обладнання визначалися на рівні 1,0% їх балансової вартості.

До загально виробничих та інших матеріальних витрат відносяться: 1) витрати на спецодяг, спецвзуття та інші малоцінні та швидкозношувані предмети; 2) витрати на утримання пункту штучного осіменіння; 3) платежі за обов'язкове страхування тварин; 4) платежі за розміщення відходів, викиди і скиди забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище та інші види шкідливого впливу в межах лімітів.

У структурі виробничих витрат на виробництво продукції молочного скотарства загальновиробничі та інші витрати займають 1,8 – 2,8% (Формування нормативних витрат і доходів та баланси сільськогосподарської продукції в Україні та інших країнах світу/За ред. О.М.Шпичака. – К.:ІАЕ, 2003. – 484 с.). При розробленні проекту загальновиробничі та інші витрати прийняті на рівні 2,4% від всіх виробничих витрат.

За результатами наукових досліджень у структурі повних витрат на виробництво товарної продукції молочного скотарства витрати на збут займають 1,2-1,8%, загальногосподарські (адміністративні) витрати – 1,5 – 3% (Формування нормативних витрат і доходів та баланси сільськогосподарської продукції в Україні та інших країнах світу/За ред. О.М.Шпичака. – К.:ІАЕ, 2003. – 484 с.). При розробленні проекту витрати на збут продукції молочного скотарства прийняті на рівні 1,5 %, адміністративні – 2,9 % від всіх витрат.

Калькуляція собівартості продукції молочного скотарства представлена в таблиці 11.

Таблиці 11 – Калькуляція собівартості продукції молочного комплексу

Показники	Річні витрати, грн	Витрати, що віднесені на:		
	всього	молоко	продукція вирощування	гній
Заробітна плата	1024729	693178	251281	80269
Нарахування на заробітну плату	381199	258534	93477	29189
Паливо і мастильні матеріали	446267	296788	123939	25540
Засоби захисту тварин	278288	224000	54288	0
Корми	6466252	4645004	1821248	0
Електроенергія	638026	527906	80931	29189
Водопостачання	210758	169769	40989	0
Послуги автотранспорту	134911	79726	33294	21892
Витрати на ремонт	402185	270067	112780	19338
Амортизація	1705987	1316660	326206	63121
Інші прямі витрати	105989	31012	12951	62026
Страхові платежі	60744	39761	16604	4378
Загальновиробничі витрати	306659	195218	81523	29919
Разом прямих витрат	12161994	8747624	3049510	364860
Витрати на збут	192636	131812	55045	5779
Адміністративні витрати	368817	252365	105387	11064
Усього витрат	12723447	9131801	3209943	381703
Вихід продукції: одиниці виміру значення	x	т 3000	т 113,1	т 9323,2
Прямі витрати на одиницю продукції, грн	x	2915,87	26951,33	39,13
Повна собівартість одиниці продукції, грн	x	3043,93	28369,22	40,94

Основні показники ефективності діяльності молочного комплексу на 400 корів представлені в таблиці 12.

Таблиця 12 – Основні показники ефективності діяльності молочного комплексу на 400 корів

Показники	Значення
Реалізація продукції, т:	
молоко (в заліковій масі)	2954,1
тварини на вирощування та забій (жива маса)	110,9
гній	9323
Ціна 1т продукції (з ПДВ), грн:	
молока	5349,6
тварини на вирощування та забій (жива маса)	36558,5
гною	50,0
Виручка, тис. грн	20322,22
Повна собівартість 1т продукції, грн:	
молока	3043,93
тварини на вирощування та забій (жива маса)	31746,44
гною	40,94
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	12520,8
ПДВ, тис. грн	1464,73
Виручка після виплати ПДВ, тис. грн	18857,49
Прибуток, тис. грн	6336,68
Рівень рентабельності, %	50,61

*При розрахунках використані початкові ціни на ресурси та продукцію без врахування інфляційних процесів

4.1.3 Фінансування проекту

Фінансування проекту буде здійснюватися за рахунок власних коштів 61,06 млн грн.

Фінансування проекту почнеться з вересня 2015 року. Спочатку інвестиції необхідні для покриття інвестиційних витрат в основні засоби (50,62 млн грн), а також на оборотні засоби (10,44 млн грн) на початок роботи комплексу до одержання грошових надходжень від реалізації продукції.

4.2. Розрахунок ефективності інвестицій

4.2.1 Інвестиційні потреби проекту

Інвестиційні потреби проекту в закупівлю основних засобів складаються з вартості проектних робіт, реконструкції будівель та споруд, вартості заповуваного обладнання та закупівлі племінних нетелей.

Вартість обладнання, яке планується закупити у фірми ДеЛаваль подана в таблиці 13.

Розрахунок витрат на проектні роботи, реконструкцію будівель та споруд комплексу представлений в таблиці 14.

Загальна сума інвестиційних витрат по проекту подана в таблиці 15.

**Таблиця 13 – Інвестиційні витрати на технологічне обладнання
ДеЛаваль для молочної ферми на 400 корів (без ПДВ)**

Найменування	Вартість обладнання , євро	Вартість обладнання, грн
Індустріальний доїльний зал КАСКАД	128488	3285818
Система керування стадом Альпро	65385	1672103
Вакуумна система (резерв)	1923	49185
Система для сортування	6326	161775
Ворота для підганяння, Usher	7012	179306
Система охолодження молока	38512	984871
Танки охолоджувачі	30516	780380
Танк охолоджувач для нетоварного молока	647	16538
Кормозмішувачі	17580	449575
Доїльне обладнання для родильного відділення	28304	723823
Вентиляційні шахти	26760	684340
Штори для корівників, накопичувача, галерей до ДМБ, родильного відділення	64614	1652368
Поїлки в корівниках	16196	414180
Поїлка DC 2 с підігрів у родильних боксах	565	14437
Матраци	78587	2009716
Стійлові роздільники для боксів	75505	1930878
Автоматичні ванни обробки копит	4111	105133
Кормороздавачі	91183	2331828
Інше обладнання	32454	829959
Разом	714668	18276213

Курс: 1 євро = 25,57 грн

**Таблиця 14 – Інвестиційні витрати на реконструкцію молочної
ферми**

Об`єкти реконструкції та будівництва	Вартість, грн
Проектні роботи та супровід	4401046
Навіси для корів	5432668
Доїльно-молочні блоки	1767601
Телятники	3625113
Система збирання гною флеш-флюм	426323
Галереї сумарно	383101
Лагуни для зберігання гною	1393749
Силосні траншеї	2213601
Інженерні мережі, благоустрій тощо	2300649
Разом	21943850

Таблиця 15 – Інвестиційні витрати проекту

Об`єкти інвестування	Обсяг інвестування, грн
Проектні роботи та супровід проекту	4401046
Будівництво комплексу та його інфраструктури	17542804
Купівля обладнання та його монтаж	18276213
Купівля племінних тварин	10399687
Разом	50619749
Оборотний капітал	10436055
Всього	61055804

Таблиця 16 – Помісячний план вкладання коштів у будівництво молочного комплексу на 400 корів (в основні засоби), грн.

Показники	жов.15	лист.15	груд.15	січ.16	лют.16	бер.16	квіт.16	трав.16
Проектні роботи та супровід	1959636,82	1959636,82	979818,41	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Реконструкція споруд комплексу	4286705,6	6430058,3	4286705,6	4286705,6	2143352,8	0,0	0,0	0,0
Купівля обладнання та його монтаж	0,0	4386291,0	6579436,5	4386291,0	4386291,0	2193145,5	0,0	0,0
Купівля тварин	0,0	0,0	0,0	0,0	2079937,3	0,0	2079937,3	0,0
Разом	6246342,4	12775986,1	11845960,5	8672996,6	8609581,1	2193145,5	2079937,3	0,0

Продовження таблиці 16

Показники	чер.16	лип.16	сер.16	вер.16	жов.16	лист.16	груд.16	Всього
Проектні роботи та супровід	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4899092,06
Реконструкція споруд комплексу	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	21433527,8
Купівля обладнання та його монтаж	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	21931455,0
Купівля тварин	2079937,3	0,0	2079937,3	0,0	2079937,3	0,0	2079937,3	12479624,0
Разом	2079937,3	0,0	2079937,3	0,0	2079937,3	0,0	2079937,3	60743698,8

4.2.2 Прогноз Звіту про прибутки і збитки та руху грошових коштів

Таблиця 17 – Поквартальний та річний Звіт про прибутки та збитки, грн

Показники	лют.16	трав.16	серп.16	лист.16	лют.17	трав.17	серп.17	лист.17
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	0	278386	1115558	2089738	3240404	4384612	4091456	4031200
Виручка від реалізації тварин на вирощування і забій (з ПДВ)	0	0	0	202694	316203	316203	316203	498445
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	0	0	50487	0	0	0	371995	0
1. Виручка всього (з ПДВ)	0	278386	1166045	2292432	3556607	4700815	4779654	4529644
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	0	278386	1166045	2292432	3556607	4700815	4779654	4529644
Заробітна плата	8032	40729	97892	160307	214520	248455	256867	261890
Нарахування на заробітну плату	2988	15151	36416	59634	79801	92425	95555	97423
Паливо і мастильні матеріали	6065	23931	46626	73286	87968	98918	105149	108871
Засоби захисту тварин	1444	9283	25438	42538	57658	67623	69093	69971
Корми	53116	276925	654575	1053632	1339482	1532780	1577152	1602964
Електроенергія	2153	18488	56519	95959	137741	162884	165140	166486
Водопостачання	1659	8214	19512	32291	43298	50542	51991	52838
Послуги автотранспорту	1833	7235	14095	22155	26338	29616	31482	32596
Витрати на ремонт	5466	21567	42020	66047	79279	89147	94763	98116
Амортизація	284331	426497	426497	426497	426497	426497	426497	426497
Інші прямі витрати	1440	5684	11074	17406	20692	23267	24733	25608
Страхові платежі	22222	33333	33333	33333	27500	27500	27500	27500
Загальновиробничі витрати	9582	22196	37197	53294	65307	73278	75248	76406
4.Собівартість реалізованої продукції, всього	400332	909235	1501194	2136378	2606081	2922933	3001169	3047167
5.Валовий прибуток (+), збиток (-)	-400332	-630849	-335149	156055	950527	1777882	1778485	1482478
Витрати на збут	0	2784	11660	22924	35566	47008	47833	45296
Адміністративні витрати	11343	26361	44386	63779	79131	89003	91382	92690
6.Всього витрат	411676	938380	1557240	2223081	2720778	3058944	3140383	3185153
7.Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн.	-411676	-659993	-391195	69351	835829	1641872	1639271	1344492
8.Чистий прибуток (+), збиток (-)	-411676	-659993	-391195	69351	835829	1641872	1639271	1344492

Продовження таблиці 17

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	17092851	17776565	18487628	19227133	19996218	20796067	21627910
Виручка від реалізації тварин на вирощування і забій (з ПДВ)	3366327	4451265	4629316	4814488	5007068	5207350	5415645
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	484235	498762	513725	529136	545011	561361	578202
1. Виручка всього (з ПДВ)	20943413	22726592	23630668	24570758	25548297	26564778	27621756
2. ПДВ	0	0	0	0	0	1715956	2109162
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	20943413	22726592	23630668	24570758	25548297	24848822	25512594
Заробітна плата	1143263	1220468	1293697	1371318	1453597	1540813	1633262
Нарахування на заробітну плату	425294	454014	481255	510130	540738	573183	607573
Паливо і мастильні матеріали	476779	501990	522070	542952	564670	587257	610748
Засоби захисту тварин	293857	304093	313216	322612	332290	342259	352527
Корми	6809331	7065848	7277824	7496158	7721043	7952675	8191255
Електроенергія	714709	759899	805493	853823	905052	959355	1016917
Водопостачання	226340	237074	246557	256419	266676	277343	288436
Послуги автотранспорту	141377	147421	151844	156399	161091	165924	170901
Витрати на ремонт	429682	452403	470499	489319	508892	529247	550417
Амортизація	1705987	1705987	1705987	1705987	1705987	1705987	1705987
Інші прямі витрати	111069	115817	119292	122871	126557	130353	134264
Страхові платежі	97778	85556	73333	61111	48889	36667	24444
Загальновиробничі витрати	323245	335095	345148	355502	366167	377152	388467
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	12898710	13385666	13806213	14244602	14701650	15178215	15675199
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	8044703	9340927	9824455	10326155	10846646	9670607	9837395
Витрати на збут	209529	216690	225357	234372	243746	253496	263636
Адміністративні витрати	396424	414869	431463	448722	466671	485337	504751
6. Всього витрат	13504663	14017224	14463034	14927696	15412067	15917049	16443586
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн.	7438750	8709368	9167635	9643062	10136229	8931773	9069008
8. Чистий прибуток (+), збиток (-)	7438750	8709368	9167635	9643062	10136229	8931773	9069008

Продовження таблиці 17

Показники	2025 р.	2026 р.	2027 р.	2028 р.	2029 р.	2030 р.
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	22493026	23392747	24328457	25301595	26313659	27366205
Виручка від реалізації тварин на вирощування і забій (з ПДВ)	5632270	5857561	6091864	6335538	6588960	6852518
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	595548	613414	631817	650771	670294	690403
1. Виручка всього (з ПДВ)	28720844	29863722	31052137	32287904	33572913	34909127
2. ПДВ	2206972	2308976	2415342	2526246	2641869	2762401
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	26513872	27554747	28636795	29761658	30931043	32146726
Заробітна плата	1731258	1835133	1945241	2061956	2185673	2316813
Нарахування на заробітну плату	644028	682670	723630	767048	813070	861855
Паливо і мастильні матеріали	635177	660585	687008	714488	743068	772790
Засоби захисту тварин	363103	373996	385216	396772	408675	420936
Корми	8436992	8690102	8950805	9219329	9495909	9780787
Електроенергія	1077932	1142608	1211164	1283834	1360864	1442516
Водопостачання	299974	311973	324452	337430	350927	364964
Послуги автотранспорту	176028	181309	186749	192351	198122	204065
Витрати на ремонт	572434	595331	619145	643910	669667	696453
Амортизація	1705987	1705987	1705987	1705987	1705987	1705987
Інші прямі витрати	138292	142441	146714	151115	155649	160318
Страхові платежі	12222	12222	12222	12222	12222	12222
Загальновиробничі витрати	400121	412125	424488	437223	450340	463850
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	16193548	16746481	17322820	17923665	18550173	19203556
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	10320324	10808266	11313975	11837993	12380871	12943169
Витрати на збут	274182	285149	296555	308417	320754	333584
Адміністративні витрати	524941	545939	567776	590487	614107	638671
6. Всього витрат	16992671	17577568	18187151	18822570	19485033	20175811
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн	9521201	9977178	10449644	10939089	11446011	11970914
8. Чистий прибуток (+), збиток (-)	9521201	9977178	10449644	10939089	11446011	11970914

Таблиця 18 – Поквартальний та річний прогноз Звіту про рух коштів, грн

Показники	лист.15	лют.16	трав.16	серп.16	лист.16	лют.17	трав.17	серп.17	лист.17
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	0	0	278386	1115558	2089738	3240404	4384612	4091456	4031200
Виручка від реалізації тварин на вирощування і забій (з ПДВ)	0	0	0	0	202694	316203	316203	316203	498445
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	0	0	0	50487	0	0	0	371995	0
1. Виручка всього (з ПДВ)	0	0	278386	1166045	2292432	3556607	4700815	4779654	4529644
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	0	0	278386	1166045	2292432	3556607	4700815	4779654	4529644
Заробітна плата	0	8032	40729	97892	160307	214520	248455	256867	261890
Нарахування на заробітну плату	0	2988	15151	36416	59634	79801	92425	95555	97423
Паливо і мастильні матеріали	0	7278	28718	55951	87943	105562	118701	126179	130645
Засоби захисту тварин	0	1733	11140	30526	51046	69190	81147	82911	83965
Корми	0	63740	332310	785490	1264358	1607378	1839336	1892583	1923557
Електроенергія	0	2584	22186	67823	115151	165289	195461	198167	199783
Водопостачання	0	1991	9857	23414	38749	51958	60650	62389	63406
Послуги автотранспорту	0	2200	8682	16914	26586	31606	35540	37778	39115
Витрати на ремонт	0	6559	25881	50424	79256	95134	106976	113715	117740
Інші прямі витрати	0	1728	6821	13288	20887	24830	27921	29680	30730
Загальновиробничі витрати	0	11498	26636	44637	63952	78369	87934	90297	91687
Витрати на збут	0	0	3341	13993	27509	42679	56410	57399	54356
Адміністративні витрати	0	13612	31633	53263	76535	94958	106803	109658	111227
Купівля тварин	0	2079937	4159875	2079937	4159875	0	0	0	0
Проектні роботи та супровід	4899092	0	0	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	15003469	6430058	0	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	10965728	10965728	0	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	30868289	19599666	4722958	3369967	6231788	2661273	3057760	3153179	3205524
3. Грошовий потік, грн.	-30868289	-19599666	-4444572	-2203923	-3939355	895334	1643055	1626475	1324120
4. Забогованість (-), наявність Коштів (+), грн.	-30868289	-50467955	-54912526	-57116449	-61055804	-60160470	-58517415	-56890940	-55566820

Продовження таблиці 18

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	17092851	17776565	18487628	19227133	19996218	20796067	21627910
Виручка від реалізації мяса (з ПДВ)	3366327	4451265	4629316	4814488	5007068	5207350	5415645
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	484235	498762	513725	529136	545011	561361	578202
1. Виручка всього (з ПДВ)	20943413	22726592	23630668	24570758	25548297	26564778	27621756
2. ПДВ	0	0	0	0	0	1715956	2109162
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	20943413	22726592	23630668	24570758	25548297	24848822	25512594
Заробітна плата	1143263	1220468	1293697	1371318	1453597	1540813	1633262
Нарахування на заробітну плату	425294	454014	481255	510130	540738	573183	607573
Паливо і мастильні матеріали	572135	602388	626483	651543	677605	704709	732897
Засоби захисту тварин	352628	364911	375859	387134	398749	410711	423032
Корми	8171197	8479018	8733389	8995390	9265252	9543209	9829506
Електроенергія	857650	911879	966592	1024587	1086063	1151226	1220300
Водопостачання	271608	284488	295868	307703	320011	332811	346124
Послуги автотранспорту	169652	176905	182212	187679	193309	199108	205082
Витрати на ремонт	515619	542883	564599	587183	610670	635097	660501
Інші прямі витрати	133282	138981	143150	147445	151868	156424	161117
Загальновиробничі витрати	387894	402114	414177	426603	439401	452583	466160
Витрати на збут	251434	260028	270429	281246	292496	304195	316363
Адміністративні витрати	475709	497842	517756	538466	560005	582405	605701
Купівля тварин	0	0	0	0	0	0	0
Проектні роботи та супровід	0	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	0	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	0	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	13727366	14335921	14865465	15416427	15989762	16586475	17207618
3. Грошовий потік, грн.	7216047	8390671	8765203	9154331	9558534	8262347	8304976
4. Забогованість (-), наявність коштів (+), грн	-48350773	-39960102	-31194899	-22040569	-12482034	-4219687	4085288

Продовження таблиці 18

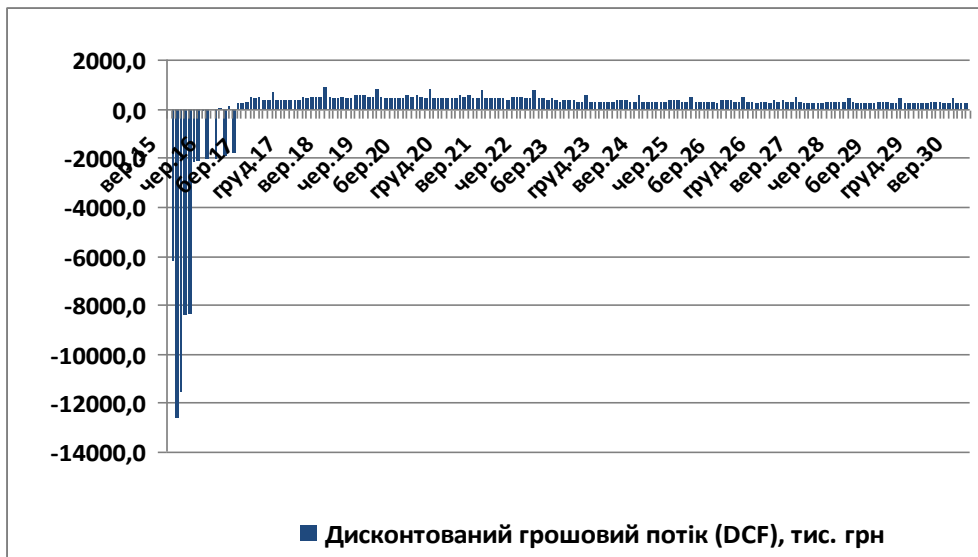
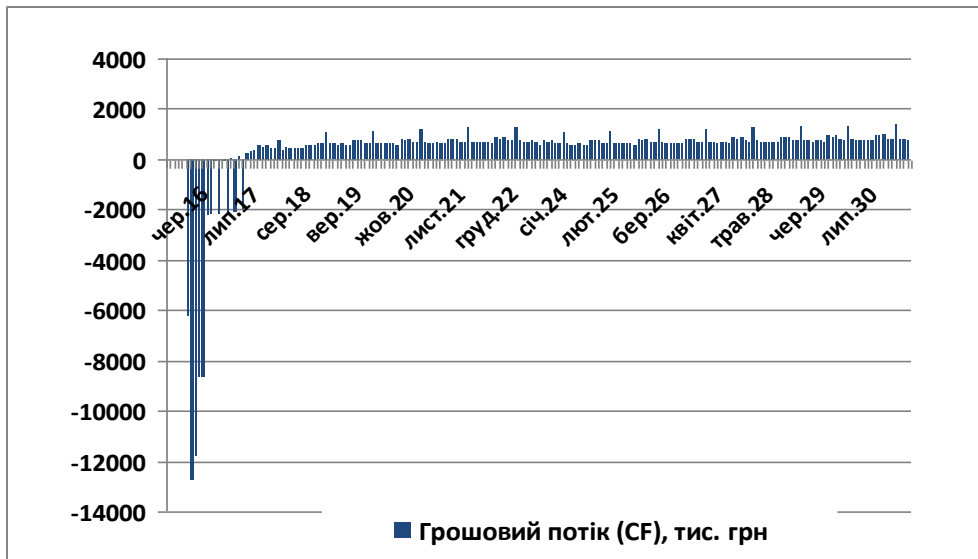
Показники	2025 р.	2026 р.	2027 р.	2028 р.	2029 р.	2030 р.
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	22493026	23392747	24328457	24407002	24484785	24561043
Виручка від реалізації мяса (з ПДВ)	5632270	5857561	6091864	6112170	6132476	6152782
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	595548	613414	631817	631817	631817	631817
1. Виручка всього (з ПДВ)	28720844	29863722	31052137	31150989	31249078	31345642
2. ПДВ	2206972	2308976	2415342	2423896	2432323	2440495
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	26513872	27554747	28636795	28727093	28816755	28905146
Заробітна плата	1731258	1835133	1945241	1954967	1964694	1974420
Нарахування на заробітну плату	644028	682670	723630	727248	730866	734484
Паливо і мастильні матеріали	762213	792701	824410	827158	829906	832654
Засоби захисту тварин	435723	448795	462259	463414	464570	465726
Корми	10124391	10428123	10740966	10767819	10794671	10821524
Електроенергія	1293518	1371129	1453397	1460664	1467931	1475198
Водопостачання	359968	374367	389342	390640	391938	393235
Послуги автотранспорту	211234	217571	224098	224659	225219	225779
Витрати на ремонт	686921	714398	742974	745450	747927	750403
Інші прямі витрати	165950	170929	176057	176497	176937	177377
Загальновиробничі витрати	480145	494549	509386	510659	511933	513206
Витрати на збут	329018	342179	355866	357052	358238	359424
Адміністративні витрати	629929	655126	681331	683603	685874	688145
Страхові платежі	0	0	0	0	0	0
Витрати з обслуговування лізингу	0	0	0	0	0	0
Виплата відсотків	0	0	0	0	0	0
Купівля тварин	0	0	0	0	0	0
Проектні роботи та супровід	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	17854297	18527670	19228956	19289829	19350702	19411575
3. Грошовий потік, грн.	8659575	9027076	9407839	9437264	9466053	9493572
4. Забогованість (-), наявність коштів (+), грн.	12744863	21771940	31179779	40617043	50083096	59576668

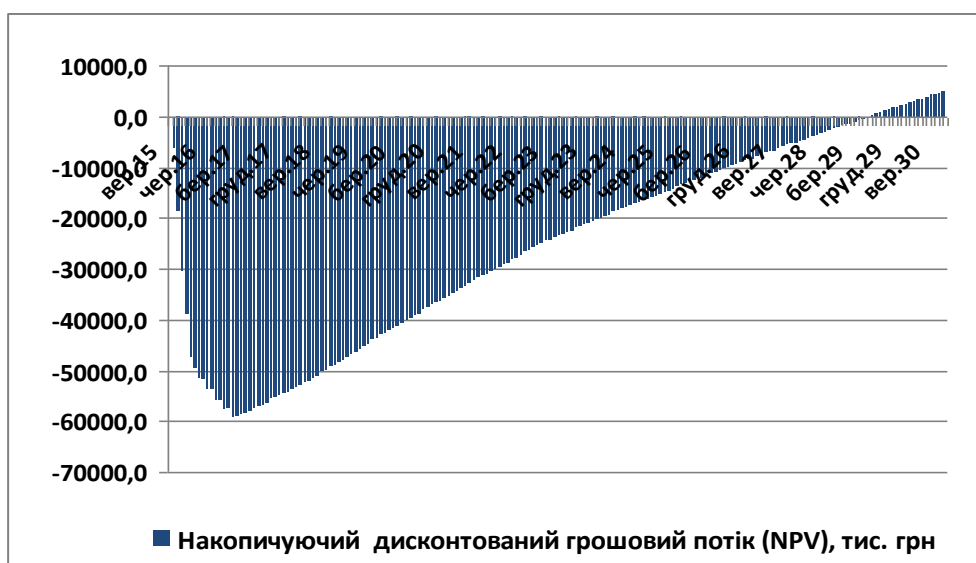
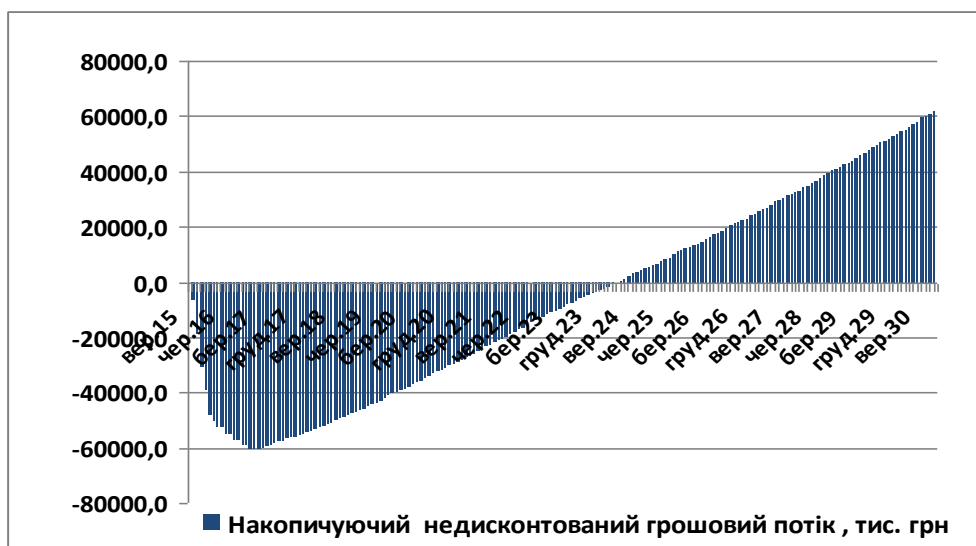
4.2.3 Розрахунок грошових потоків і ефективності

Розрахунок інвестиційних показників проводився виходячи із суми вкладень в проект – 61,06 млн грн.

Дисконтна ставка –8 % річних.

Динаміка чистого і дисконтного грошового потоку, на основі якого були проведені інвестиційні розрахунки, представлена на рисунках.

У таблиці 19 представлені результати аналізу інвестиційної ефективності проекту. Розрахунок проводився за період з вересня 2015 р. по – грудень 2030 р. – 15 років і 4 місяці. Розрахунки показників ефективності приведені на кінець 2030 року.

Таблиця 19 – Показники ефективності інвестиційного проекту

Показник	Значення	
	за умови невідшкодування коштів на будівництво	за умови відшкодування коштів 50% вартості будівництва і 25% вартості обладнання
Період розрахунку, міс.	184	184
Період окупності проекту (PP), міс.	106	82
Дисконтований період окупності проекту (DPP), міс.	166	118
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	9,25	13,65
Індекс прибутковості (PI) (184 місяці)	1,09	1,33

Задовільні інтегральні показники ефективності, фінансова спроможність, аналіз ризиків методом експертних оцінок, перелік заходів щодо мінімізації існуючих ризиків, результат аналізу чутливості підтверджують можливість успішної реалізації розглянутого проекту.

5. ПРОЕКТНІ РИЗИКИ

Основну загрозу для ефективної реалізації проекту можуть нести наступні події:

1. Падіння ціни продажу продукції.
2. Ріст собівартості продукції:
 - а) ріст вартості корму;
 - б) ріст вартості енергоносіїв.
3. Падіння виробничих показників по продуктивності тварин.
4. Можливість захворювань тварин, епідемій.

Основний вплив на ефективність проекту може зробити падіння ціни на продукцію, що буде реалізовуватися. Незважаючи на те, що ціна на молоко вищого гатунку коливається залежно від сезону, у середньому в даний час вона складає 5,2 – 5,8 грн за 1 кг. Ціна варіюється залежно від якості молока, обсягу і циклічності постачань.

Завдяки високій технології та самостійному виробництву кормів на підприємстві є додаткові можливості виробляти молоко високої якості, що забезпечить ціну продажу на рівні вище за середньої. Незважаючи на це в розрахунках враховувалася середня ціна реалізації залежно від сезону – 5,2 – 5,5 грн/ кг.

Ризик росту собівартості продукції можливий, насамперед, за рахунок росту вартості її кормової частини, тому що в цьому проекті вона займає близько 50%. Однак він мінімізований за рахунок наявності власної кормової бази, що знижує вартість корму.

Значний ріст собівартості за рахунок росту цін на енергоносії також малоімовірний, тому що частка цих витрат у загальній структурі невисока

Ризик падіння доходів за рахунок зниження показника надою молока на одну корову в даному бізнес-плані мінімізований, так у розрахунках приймався песимістичний варіант продуктивності тварин – 7500 кг молока в рік, що не є високим показником при використанні запровадженої технології на комплексі та можливості контролювати якість і склад кормів. Таким чином, працюючи на новому обладнанні в цілком реконструйованій фермі реально досягти значно більш високих результатів.

Ризик занесення інфекції на ферму можливий у будь-якому господарстві світу і мінімізується, в основному, за рахунок виваженого санітарного менеджменту.

У зв'язку з цим планується введення чіткого санітарного режиму. Обов'язкове проходження санітарної обробки при відвідуванні ферми усім відвідувачам без винятку, мінімізація кількості осіб, що відвідують ферму,

санітарна обробка транспорту при в'їзді на територію, контроль якості кормів, постійний ветеринарний контроль поголів'я, високе якість обслуговування тварин.

Основні показники обґрунтування інвестиційного проекту будівництва молочно-товарної ферми на 400 корів

Мета інвестиційного проекту – будівництво молочно-товарної ферми на 400 корів для підвищення економічної ефективності виробництва продукції скотарства та забезпечення населення регіону високоякісною молочною продукцією.

**Таблиця 1 – Показники економічної ефективності діяльності
новозбудованого молочного комплексу на 400 корів**

Показники	Значення
Реалізація продукції, т:	
молоко (в заліковій масі)	2954,1
тварини на вирощування та забій (жива маса)	110,9
гній	9323
Ціна 1т продукції (з ПДВ), грн:	
молока	5349,6
тварини на вирощування та забій (жива маса)	36558,5
гною	50,0
Виручка, тис. грн	20322,22
Повна собівартість 1т продукції, грн:	
молока	3166,68
тварини на вирощування та забій (жива маса)	32908,04
гною	42,60
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	13012,2
ПДВ, тис. грн	1426,65
Виручка після виплати ПДВ, тис. грн	18895,57
Прибуток, тис. грн	5883,36
Рівень рентабельності, %	45,21

Таблиця 2 – Інвестиційні витрати на будівництво молочної ферми

Об`єкти реконструкції та будівництва	Вартість, грн
Проектні роботи та супровід	7331975
Навіси для корів	9050619
Доїльно-молочні блоки	2944756
Телятники	6039300
Система збирання гною флеш-флюм	710238
Галереї сумарно	638231
Лагуни для зберігання гною	2321932
Силосні траншеї	3687775
Інженерні мережі, благоустрій тощо	3832793
Разом	36557619

Таблиця 3 – Інвестиційні витрати проекту

Об`єкти інвестування	Обсяг інвестування, грн
Проектні роботи та супровід проекту	7331975
Будівництво комплексу та його інфраструктури	29225644
Купівля обладнання та його монтаж	18276213
Купівля племінних тварин	10399687
Разом	65233518
Оборотний капітал	13441342
Всього	78674860

Таблиця 4 – Помісячний план вкладання коштів у будівництво молочного комплексу на 400 корів (в основні засоби з ПДВ), грн

Показники	жов.15	лист.15	груд.15	січ.16	лют.16
Проектні роботи та супровід	1959636,8	1959636,8	979818,4	0,0	0,0
Будівництво споруд комплексу	7794010,1	11691015,1	7794010,1	7794010,1	3897005,0
Купівля обладнання та його монтаж	0,0	4386291,0	6579436,5	4386291,0	4386291,0
Купівля тварин	0,0	0,0	0,0	0,0	2079937,3
Разом	9753646,9	18036943,0	15353265,0	12180301,1	10363233,4

Продовження таблиці 4

Показники	бер.16	квіт.16	трав.16	чер.16	лип.16	сер.16
Проектні роботи та супровід	0,0	0,0	0,00	0,00	0,00	0,00
Будівництво споруд комплексу	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Купівля обладнання та його монтаж	2193145,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Купівля тварин	0,0	2079937,3	0,0	2079937,3	0,0	2079937,3
Разом	2193145,5	2079937,3	0,0	2079937,3	0,0	2079937,3

Продовження таблиці 4

Показники	вер.16	жов.16	лист.16	груд.16	Всього
Проектні роботи та супровід	0,00	0,00	0,00	0,00	4899092,06
Будівництво споруд комплексу	0,0	0,0	0,0	0,0	38970050,5
Купівля обладнання та його монтаж	0,0	0,0	0,0	0,0	21931455,0
Купівля тварин	0,0	2079937,3	0,0	2079937,3	12479624,0
Разом	0,0	2079937,3	0,0	2079937,3	78280221,5

Таблиця 5 – Річний Звіт про прибутки та збитки, грн

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	3483682	15747672	17092851	17776565	18487628	19227133	19996218	20796067
Виручка від реалізації продукції вирощування (жива маса) (з ПДВ)	202694	1447054	3366327	4451265	4629316	4814488	5007068	5207350
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	50487	371995	484235	498762	513725	529136	545011	561361
1. Виручка всього (з ПДВ)	3736863	17566721	20943413	22726592	23630668	24570758	25548297	26564778
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	3736863	17566721	20943413	22726592	23630668	24570758	25548297	26564778
Заробітна плата	306959	981732	1143263	1220468	1293697	1371318	1453597	1540813
Нарахування на заробітну плату	114189	365204	425294	454014	481255	510130	540738	573183
Паливо і мастильні матеріали	149908	400906	476779	501990	522070	542952	564670	587257
Засоби захисту тварин	78704	264344	293857	304093	313216	322612	332290	342259
Корми	2038248	6052378	6809331	7065848	7277824	7496158	7721043	7952675
Електроенергія	173120	632251	714709	759899	805493	853823	905052	959355
Водопостачання	61676	198670	226340	237074	246557	256419	266676	277343
Послуги автотранспорту	45319	120033	141377	147421	151844	156399	161091	165924
Витрати на ремонт	184188	492582	585805	616781	641453	667111	693795	721547
Амортизація	1861497	2030724	2030724	2030724	2030724	2030724	2030724	2030724
Інші прямі витрати	35603	94300	111069	115817	119292	122871	126557	130353
Страхові платежі	122222	110000	97778	85556	73333	61111	48889	36667
Загальновиробничі витрати	131285	302316	336184	348473	358927	369695	380786	392209
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	5302918	12045441	13392509	13888159	14315683	14761324	15225909	15710309
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	-1566055	5521280	7550904	8838433	9314985	9809434	10322387	10854469
Витрати на збут	37369	175703	209529	216690	225357	234372	243746	253496
Адміністративні витрати	156542	366641	412041	431172	448418	466355	485009	504410
6. Всього витрат	5496829	12587786	14014079	14536020	14989459	15462051	15954665	16468215
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн.	-1759966	4978935	6929334	8190572	8641209	9108707	9593632	10096563

Продовження таблиці 5

Показники	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	21627910	22493026	23392747	24328457	25301595	26313659	27366205
Виручка від реалізації продукції вирощування (жива маса) (з ПДВ)	5415645	5632270	5857561	6091864	6335538	6588960	6852518
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	578202	595548	613414	631817	650771	670294	690403
1. Виручка всього (з ПДВ)	27621756	28720844	29863722	31052137	32287904	33572913	34909127
2. ПДВ	733810	2158053	2258132	2362498	2471322	2584783	2703067
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	26887946	26562791	27605590	28689639	29816583	30988130	32206059
Заробітна плата	1633262	1731258	1835133	1945241	2061956	2185673	2316813
Нарахування на заробітну плату	607573	644028	682670	723630	767048	813070	861855
Паливо і мастильні матеріали	610748	635177	660585	687008	714488	743068	772790
Засоби захисту тварин	352527	363103	373996	385216	396772	408675	420936
Корми	8191255	8436992	8690102	8950805	9219329	9495909	9780787
Електроенергія	1016917	1077932	1142608	1211164	1283834	1360864	1442516
Водопостачання	288436	299974	311973	324452	337430	350927	364964
Послуги автотранспорту	170901	176028	181309	186749	192351	198122	204065
Витрати на ремонт	750409	780425	811642	844108	877872	912987	949507
Амортизація	2030724	2030724	2030724	2030724	2030724	2030724	2030724
Інші прямі витрати	134264	138292	142441	146714	151115	155649	160318
Страхові платежі	24444	12222	12222	12222	12222	12222	12222
Загальновиробничі витрати	403975	416095	428578	441435	454678	468318	482368
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	16215436	16742251	17303982	17889467	18499820	19136209	19799865
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	10672510	9820540	10301608	10800172	11316763	11851921	12406194
Витрати на збут	263636	274182	285149	296555	308417	320754	333584
Адміністративні витрати	524586	545570	567392	590088	613692	638239	663769
6. Всього витрат	17003659	17562002	18156523	18776110	19421928	20095202	20797217
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн.	9884288	9000789	9449067	9913529	10394655	10892928	11408842

Таблиця 6 – Поквартальний та річний прогноз Звіту про рух коштів, грн

Показники	лист.15	лют.16	трав.16	серп.16	лист.16	лют.17	трав.17	серп.17	лист.17
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	0	0	278386	1115558	2089738	3240404	4384612	4091456	4031200
Виручка від реалізації продукції вирощування (з ПДВ)	0	0	0	0	202694	316203	316203	316203	498445
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	0	0	0	50487	0	0	0	371995	0
1. Виручка всього (з ПДВ)	0	0	278386	1166045	2292432	3556607	4700815	4779654	4529644
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	0	0	278386	1166045	2292432	3556607	4700815	4779654	4529644
Заробітна плата	0	8032	40729	97892	160307	214520	248455	256867	261890
Нарахування на заробітну плату	0	2988	15151	36416	59634	79801	92425	95555	97423
Паливо і мастильні матеріали	0	7278	28718	55951	87943	105562	118701	126179	130645
Засоби захисту тварин	0	1733	11140	30526	51046	69190	81147	82911	83965
Корми	0	63740	332310	785490	1264358	1607378	1839336	1892583	1923557
Електроенергія	0	2584	22186	67823	115151	165289	195461	198167	199783
Водопостачання	0	1991	9857	23414	38749	51958	60650	62389	63406
Послуги автотранспорту	0	2200	8682	16914	26586	31606	35540	37778	39115
Витрати на ремонт	0	8942	35285	68745	108054	129701	145845	155033	160520
Інші прямі витрати	0	1728	6821	13288	20887	24830	27921	29680	30730
Загальновиробничі витрати	0	13249	29413	47646	67234	81868	91544	93970	95397
Витрати на збут	0	0	3341	13993	27509	42679	56410	57399	54356
Адміністративні витрати	0	15684	34921	56825	80420	99140	111118	114048	115663
Страхові платежі	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Витрати з обслуговування лізингу	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Виплата відсотків	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Купівля тварин	0	2079937	4159875	2079937	4159875	0	0	0	0
Проектні роботи та супровід	4899092	0	0	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	27279035	11691015	0	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	10965728	10965728	0	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	43143855	24866829	4738427	3394860	6267752	2703521	3104554	3202561	3256450
3. Грошовий потік, грн.	-43143855	-24866829	-4460041	-2228816	-3975319	853086	1596261	1577094	1273194
4. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн	-43143855	-68010684	-72470725	-74699540	-78674860	-77821774	-76225512	-74648419	-73375225

Продовження таблиці 6

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	17092851	17776565	18487628	19227133	19996218	20796067	21627910
Виручка від реалізації продукції вирощування (жива маса) (з ПДВ)	3366327	4451265	4629316	4814488	5007068	5207350	5415645
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	484235	498762	513725	529136	545011	561361	578202
1. Виручка всього (з ПДВ)	20943413	22726592	23630668	24570758	25548297	26564778	27621756
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0	733810
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	20943413	22726592	23630668	24570758	25548297	26564778	26887946
Заробітна плата	1143263	1220468	1293697	1371318	1453597	1540813	1633262
Нарахування на заробітну плату	425294	454014	481255	510130	540738	573183	607573
Паливо і мастильні матеріали	572135	602388	626483	651543	677605	704709	732897
Засоби захисту тварин	352628	364911	375859	387134	398749	410711	423032
Корми	8171197	8479018	8733389	8995390	9265252	9543209	9829506
Електроенергія	857650	911879	966592	1024587	1086063	1151226	1220300
Водопостачання	271608	284488	295868	307703	320011	332811	346124
Послуги автотранспорту	169652	176905	182212	187679	193309	199108	205082
Витрати на ремонт	702966	740138	769743	800533	832554	865856	900491
Інші прямі витрати	133282	138981	143150	147445	151868	156424	161117
Загальновиробничі витрати	403420	418167	430712	443634	456943	470651	484771
Витрати на збут	251434	260028	270429	281246	292496	304195	316363
Адміністративні витрати	494449	517406	538102	559626	582011	605292	629503
Страхові платежі	0	0	0	0	0	0	0
Витрати з обслуговування лізингу	0	0	0	0	0	0	0
Виплата відсотків	0	0	0	0	0	0	0
Купівля тварин	0	0	0	0	0	0	0
Проектні роботи та супровід	0	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	0	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	0	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	13948980	14568792	15107491	15667968	16251195	16858189	17490020
3. Грошовий потік, грн.	6994433	8157800	8523177	8902789	9297102	9706589	9397926
4. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн.	-66380792	-58222992	-49699815	-40797025	-31499923	-21793335	-12395409

Продовження таблиці 6

Показники	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	22493026	23392747	24328457	24407002	24484785	24561043
Виручка від реалізації продукції вирощування (жива маса) (з ПДВ)	5632270	5857561	6091864	6112170	6132476	6152782
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	595548	613414	631817	631817	631817	631817
1. Виручка всього (з ПДВ)	28720844	29863722	31052137	31150989	31249078	31345642
2. ПДВ	2158053	2258132	2362498	2370878	2379132	2387131
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	26562791	27605590	28689639	28780111	28869946	28958511
Заробітна плата	1731258	1835133	1945241	1954967	1964694	1974420
Нарахування на заробітну плату	644028	682670	723630	727248	730866	734484
Паливо і мастильні матеріали	762213	792701	824410	827158	829906	832654
Засоби захисту тварин	435723	448795	462259	463414	464570	465726
Корми	10124391	10428123	10740966	10767819	10794671	10821524
Електроенергія	1293518	1371129	1453397	1460664	1467931	1475198
Водопостачання	359968	374367	389342	390640	391938	393235
Послуги автотранспорту	211234	217571	224098	224659	225219	225779
Витрати на ремонт	936510	973971	1012929	1016306	1019682	1023059
Інші прямі витрати	165950	170929	176057	176497	176937	177377
Загальновиробничі витрати	499314	514293	529722	531046	532370	533695
Витрати на збут	329018	342179	355866	357052	358238	359424
Адміністративні витрати	654684	680871	708106	710466	712826	715187
Страхові платежі	0	0	0	0	0	0
Витрати з обслуговування лізингу	0	0	0	0	0	0
Виплата відсотків	0	0	0	0	0	0
Купівля тварин	0	0	0	0	0	0
Проектні роботи та супровід	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	18147809	18832731	19546022	19607935	19669848	19731761
3. Грошовий потік, грн.	8414982	8772859	9143618	9172176	9200098	9226750
4. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн	-3980427	4792432	13936050	23108225	32308323	41535074

Таблиця 7 – Показники ефективності інвестиційного проекту

Показник	Значення	
	за умови невідшкодування коштів на будівництво	за умови відшкодування коштів 50% вартості будівництва і 25% вартості обладнання
Період розрахунку, міс.	184	184
Період окупності проекту (PP), міс.	126	98
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	5,88	9,82
Індекс прибутковості (PI)	0,86	1,1

Основні показники обґрунтування інвестиційного проекту реконструкції молочно-товарної ферми на 800 корів

Мета інвестиційного проекту – реконструкція молочно-товарної ферми на 800 корів для підвищення економічної ефективності виробництва продукції скотарства та забезпечення населення регіону високоякісною молочною продукцією.

Основні виробничі ділянки:

2. Молочний комплекс на 800 корів, що включає в себе:

- виробничу зону для утримання корів;
- виробничу зону для утримання ремонтного молодняку великої рогатої худоби;
- молочно-доїльні блоки з обладнанням;
- споруди для зберігання кормів;
- лагуни для зберігання гною.

Обсяг реалізації продукції молочного комплексу в рік:

- ◆ 5 908,2 т молока в заліковій масі;
- ◆ 221,7 т продукції вирощування великої рогатої худоби в живій масі.

Загальна сума інвестицій у проект становить:

- 119,42 млн грн

У тому числі: проектні роботи, супровід, реконструкція ферми та її інфраструктури:

- 42,50 млн грн

комплект обладнання та його монтаж для молочного комплексу:

- 35,84 млн грн

купівля тварин:

- 20,80 млн грн

витрати на оборотний капітал:

- 20,28 млн грн

Таблиця 1 – Основні показники наявності та руху поголів'я великої рогатої худоби на молочному комплексі на 800 корів (після виходу на повну потужність)

Групи тварин	Поголів'я на початок року		Прибуде		Вибуде						Поголів'я на кінець року		Середньо-річне поголів'я	Середньодобовий приріст, г	Річний приріст, ц
			приплід та з молодших груп		в старші групи		на реалізацію		інше вибуття						
	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц			
Корови	800	4400,0	200	1100,0			200	1100,0			800	4400,0	800	х	х
Телиці до 1 місяців	32	12,8	400	120,0	360	180			40	10,0	32	12,9	32	600	70,1
Бички до 1 місяців	32	12,8	400	120,0	360	180,0			40	10,0	32	18,7	32	650	75,9
Телиці 1- 6 місяців	146	150,8	360	180,0	353	551,8			7	11,3	146	141,1	146	700	373,4
Бички 1- 6 місяців	146	150,8	360	180,0			353	551,8	7	11,3	146	141,1	146	700	373,4
Телиці 6-12 місяців	175	378,5	353	551,8	353	970,3					175	376,3	175	650	416,3
Телиці 12-18 місяців	175	620,7	353	970,3	200	864,99	153	565,4			175	641,0	175	750	480,3
Нетелі	128	630,4	200	865,0	200	1100					128	629,0	128	500	233,6
Всього	1635	6356,8	2625,6	4087,1	1825,6	3847,1	706	2217,1	94	42,5	1635	6360,2	1635	664	2023,0

Таблиця 2 – Річна потреба в кормах, воді та їх вартість для молочного комплексу (після виходу на повну потужність), т

Групи тварин	Ячмінь	Пшениця	Кукурудза	Шрот	Сіно	Сінаж	Солома	Силос	Зелена маса	Молоко	ЗЦМ	Сіль	Комбікорм	Премікс	Вартість кормів, тис. грн
Корови	593,9	366,2	432,7	375,8	392,4	2489,3	0,0	5139,2	10760,2	0,0	0,0	33,3	0,0	34,2	9290,0
Телиці до 1 місяців	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	46,7	23,4	0,1	3,9	0,0	212,0
Бички до 1 місяців	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	46,7	29,2	0,1	3,9	0,0	223,0
Телиці 1- 6 місяців	6,4	6,4	8,0	8,0	92,3	26,7	0,0	126,4	133,3	78,4	76,8	0,8	24,0	0,5	735,4
Бички 1- 6 місяців	6,4	6,4	8,0	8,0	92,3	26,7	0,0	128,0	133,3	80,0	80,0	0,8	24,0	0,5	747,0
Телиці 6-12 місяців	12,8	12,8	12,8	12,8	160,1	112,1	32,0	400,3	525,2	0,0	0,0	1,8	0,0	1,9	510,0
Телиці 12-18 місяців	12,8	12,8	12,8	12,8	160,1	144,1	64,0	704,5	928,7	0,0	0,0	2,4	0,0	2,6	693,6
Нетелі	14,0	9,3	9,3	9,3	149,5	140,2	46,7	560,6	999,8	0,0	0,0	2,3	0,0	2,3	616,4
Разом	646,4	413,9	483,7	426,8	1049,1	2939,0	142,8	7059,0	13480,5	251,9	209,4	41,6	55,7	42,0	13027,4
Ціна 1 т (без ПДВ), грн	1840,5	1854,6	1819,7	4911,8	606,1	393,7	131,1	329,7	146,4	3112,5	1891,2	1375,6	3056,0	10263,0	х
Витрати на корми та воду, тис. грн	1189,7	767,7	880,2	2096,2	635,9	1157,0	18,7	2327,4	1974,1	783,9	396,0	57,2	170,3	431,6	12885,7

Таблиця 3 – Штатний розпис по молочному комплексу на 800 корів

Категорії працівників	Кількість	Місячний оклад, грн.	Місячний фонд оплати праці, грн.	Річний фонд оплати праці, грн.
Головний зоотехнік	1	9292	9292	111504
Головний лікар ветеринарної медицини	1	9292	9292	111504
Технік штучного осіменіння I-ої категорії	1	4984	4984	59808
Фельдшер ветеринарної медицини	1	4984	4984	59808
Оператор машинного доїння	8	4509	36072	432864
Тваринник (3-6 розряду)	2	5236	12973	155671
Енергетик	3	4023	13157	157882
Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва	3	5016	16404	196852
Тваринник (3-5 розряду)	2	3927	9700	116401
Лаборант 2 розряду	2	4380	8760	105120
Тваринник 5 розряду	3	3927	10933	131193
Тваринник 3 розряду	2	3477	5686	68227
Всього	30		142236	1706834

Таблиця 4 – Калькуляція собівартості продукції молочного комплексу

Показники	Річні витрати, грн	Витрати, що віднесені на:		
	всього	молоко	продукція вирощування	гній
Заробітна плата	1706834	1131054	419250	156530
Нарахування на заробітну плату	634942	422061	155961	56920
Паливо і мастильні матеріали	892535	594476	248253	49805
Засоби захисту тварин	556576	448000	108576	0
Корми	12932504	9290008	3642496	0
Електроенергія	1276052	1057270	161862	56920
Водопостачання	421515	339538	81978	0
Послуги автотранспорту	269822	160223	66909	42690
Витрати на ремонт	783354	525991	219654	37709
Амортизація	3333732	2573758	636884	123089
Інші прямі витрати	191818	49988	20875	120955
Страхові платежі	118966	77898	32530	8538
Загальновиробничі витрати	597992	380678	158971	58343
Разом прямих витрат	23716642	17050943	5954200	711499
Витрати на збут	385273	263625	110090	11558
Адміністративні витрати	719488	492314	205590	21585
Усього витрат	24821403	17806881	6269880	744642
Вихід продукції: одиниці виміру значення	x	т 6000	т 226,3	т 18646,4
Прямі витрати на одиницю продукції, грн	x	2841,82	26311,37	38,16
Повна собівартість одиниці продукції, грн	x	2967,81	27706,35	39,93

Таблиця 5 – Основні показники ефективності діяльності молочного комплексу на 800 корів

Показники	Значення
Реалізація продукції, т:	
молоко (в заліковій масі)	5908,2
тварини на вирощування та забій (жива маса)	221,7
гній	18646
Ціна 1т продукції (з ПДВ), грн:	
молока	5349,6
тварини на вирощування та забій (жива маса)	36558,5
гною	50,0
Виручка, тис. грн	40644,44
Повна собівартість 1т продукції, грн:	
молока	2967,81
тварини на вирощування та забій (жива маса)	31083,57
гною	39,93
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	24444,9
ПДВ, тис. грн	2944,89
Виручка після виплати ПДВ, тис. грн	37699,55
Прибуток, тис. грн	13254,66
Рівень рентабельності, %	54,22

*При розрахунках використані початкові ціни на ресурси та продукцію без врахування інфляційних процесів

Таблиця 6 – Інвестиційні витрати на технологічне обладнання ДеЛаваль для молочної ферми на 800 корів (без ПДВ)

Найменування	Вартість обладнання , євро	Вартість обладнання, грн
Індустріальний доїльний зал КАСКАД	251986	6444032
Система керування стадом Альпро	128232	3279270
Вакуумна система (резерв)	3772	96461
Система для сортування	12406	317267
Ворота для підганяння, Usher	13751	351649
Система охолодження молока	75529	1931495
Танки охолоджувачі	59846	1530454
Танк охолоджувач для нетоварного молока	1268	32433
Кормозмішувачі	34477	881690
Доїльне обладнання для родильного відділення	55509	1419536
Вентиляційні шахти	52481	1342103
Штори для корівників, накопичувача, галерей до ДМБ, родильного відділення	126718	3240567
Поїлки в корівниках	31763	812276
Поїлка DC 2 с підігрів у родильних боксах	1107	28313
Матраци	154123	3941385
Стійлові роздільники для боксів	148077	3786769
Автоматичні ванни обробки копит	8063	206184
Кормороздавачі	178825	4573100
Інше обладнання	63649	1627686
Разом	1401582	35842669

Курс: 1 євро = 25,57 грн

Таблиця 7 – Інвестиційні витрати на реконструкцію молочної ферми

Об'єкти реконструкції та будівництва	Вартість, грн
Проектні роботи та супровід	8522955
Навіси для корів	10520770
Доїльно-молочні блоки	3423092
Телятники	7020303
Система збирання гною флеш-флюом	825607
Галереї сумарно	741903
Лагуни для зберігання гною	2699099
Силосні траншеї	4286804
Інженерні мережі, благоустрій тощо	4455379
Разом	42495912

Таблиця 8– Інвестиційні витрати проекту

Об'єкти інвестування	Обсяг інвестування, грн
Проектні роботи та супровід проекту	8522955
Будівництво комплексу та його інфраструктури	33972957
Купівля обладнання та його монтаж	35842669
Купівля племінних тварин	20799373
Разом	99137955
Оборотний капітал	20278968
Всього	119416922

Таблиця 9 – Помісячний план вкладання коштів (з ПДВ) у реконструкцію молочного комплексу на 800 корів (в основні засоби), грн

Показники	жов.15	лист.15	груд.15	січ.16	лют.16
Проектні роботи та супровід	3741124,84	3741124,84	1870562,42	0,00	0,00
Реконструкція споруд комплексу	8328456,5	12492684,7	8328456,5	8328456,5	4164228,2
Купівля обладнання та його монтаж	0,0	8602240,6	12903360,9	8602240,6	8602240,6
Купівля тварин	0,0	0,0	0,0	0,0	4159874,7
Разом	12069581,3	24836050,2	23102379,8	16930697,1	16926343,5

Продовження таблиці 9

Показники	бер.16	квіт.16	трав.16	чер.16	лип.16	сер.16
Проектні роботи та супровід	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Реконструкція споруд комплексу	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Купівля обладнання та його монтаж	4301120,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Купівля тварин	0,0	4159874,7	0,0	4159874,7	0,0	4159874,7
Разом	4301120,3	4159874,7	0,0	4159874,7	0,0	4159874,7

Продовження таблиці 9

Показники	вер.16	жов.16	лист.16	груд.16	Всього
Проектні роботи та супровід	0,0	0,0	0,0	0,0	9352812,1
Реконструкція споруд комплексу	0,0	0,0	0,0	0,0	41642282,5
Купівля обладнання та його монтаж	0,0	0,0	0,0	0,0	43011203,0
Купівля тварин	0,0	4159874,7	0,0	4159874,7	24959248,0
Разом	0,0	4159874,7	0,0	4159874,7	118965545,6

Таблиця 10 – Поквартальний та річний Звіт про прибутки та збитки, грн

Показники	лют.16	трав.16	серп.16	лист.16	лют.17	трав.17	серп.17	лист.17
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	0	556772	2231116	4179476	6480808	8769224	8182912	8062399
Виручка від реалізації продукції								
Вирощування (з ПДВ)	0	0	0	405389	632407	632407	632407	996889
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	0	0	100973	0	0	0	753002	0
1. Виручка всього (з ПДВ)	0	556772	2332089	4584865	7113215	9401631	9568321	9059289
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	0	556772	2332089	4584865	7113215	9401631	9568321	9059289
Заробітна плата	13378	67840	163052	267014	359973	421815	435826	438875
Нарахування на заробітну плату	4977	25237	60656	99329	133910	156915	162127	163261
Паливо і мастильні матеріали	12129	47863	93251	146572	178302	204931	217394	220107
Засоби захисту тварин	2889	18566	50876	85076	115875	136919	139859	140499
Корми	106233	553850	1309150	2107263	2699480	3127108	3215853	3226445
Електроенергія	4307	36976	113039	191918	276337	328337	332847	333828
Водопостачання	3318	16428	39023	64582	87243	103025	105924	106324
Послуги автотранспорту	3667	14469	28191	44310	53384	61357	65089	65901
Витрати на ремонт	10646	42008	81844	128643	156491	179863	190801	193182
Амортизація	555622	833433	833433	833433	833433	833433	833433	833433
Інші прямі витрати	2607	10286	20041	31501	37951	43619	46272	46849
Страхові платежі	22222	33333	33333	33333	27500	27500	27500	27500
Загальновиробничі витрати	18714	43341	72606	103991	128220	145391	149218	149818
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	760709	1743632	2898497	4136965	5088098	5770214	5922143	5946021
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	-760709	-1186860	-566408	447900	2025117	3631417	3646178	3113268
Витрати на збут	0	5568	23321	45849	71132	94016	95756	90593
Адміністративні витрати	22155	51476	86655	124484	155400	176612	181239	181801
6. Всього витрат	782863	1800676	3008472	4307298	5314630	6040842	6199138	6218415
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн.	-782863	-1243904	-676383	277567	1798585	3360788	3369183	2840874
Витрати по відсотках	0	0	0	0	0	0	0	0
8. Чистий прибуток (+), збиток (-)	-782863	-1243904	-676383	277567	1798585	3360788	3369183	2840874

Продовження таблиці 10

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	34185702	35553130	36975256	38454266	39992437	41592134
Виручка від реалізації продукції вирощування (жива маса) (з ПДВ)	6732654	8902530	9258631	9628977	10014136	10414701
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	971564	1000711	1030732	1061654	1093504	1126309
1. Виручка всього (з ПДВ)	41889920	45456371	47264619	49144897	51100076	53133144
2. ПДВ	0	0	0	0	0	4050399
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	41889920	45456371	47264619	49144897	51100076	49082745
Заробітна плата	1904270	2032866	2154838	2284128	2421176	2566447
Нарахування на заробітну плату	708388	756226	801600	849696	900678	954718
Паливо і мастильні матеріали	953558	1003980	1044139	1085905	1129341	1174515
Засоби захисту тварин	587713	608186	626431	645224	664581	684518
Корми	13618662	14131697	14555648	14992317	15442087	15905349
Електроенергія	1429417	1519799	1610986	1707646	1810104	1918711
Водопостачання	452680	474147	493113	512838	533351	554685
Послуги автотранспорту	282753	294842	303687	312798	322182	331847
Витрати на ремонт	836913	881167	916414	953070	991193	1030841
Амортизація	3333732	3333732	3333732	3333732	3333732	3333732
Інші прямі витрати	201011	209605	215893	222370	229041	235912
Страхові платежі	97778	85556	73333	61111	48889	36667
Загальновиробничі витрати	630334	653442	673045	693236	714033	735454
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	25037210	25985244	26802860	27654071	28540388	29463396
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	16852710	19471128	20461759	21490826	22559688	19619348
Витрати на збут	419089	433379	450714	468743	487493	506992
Адміністративні витрати	773352	809327	841700	875368	910382	946798
6. Всього витрат	26229651	27227950	28095274	28998182	29938263	30917186
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн.	15660269	18228422	19169345	20146715	21161813	18165558

Продовження таблиці 10

Показник	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	43255819	44986052	46785494	48656914	50603191	52627318	54732411
Виручка від реалізації продукції вирощування (з ПДВ)	10831289	11264541	11715122	12183727	12671076	13177919	13705036
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	1160098	1194901	1230748	1267671	1305701	1344872	1385218
1. Виручка всього (з ПДВ)	55247207	57445494	59731365	62108312	64579967	67150109	69822665
2. ПДВ	4238649	4434986	4639736	4853238	5075843	5307916	5549835
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	51008557	53010507	55091628	57255073	59504124	61842193	64272830
Заробітна плата	2720434	2883660	3056679	3240080	3434485	3640554	3858987
Нарахування на заробітну плату	1012001	1072721	1137085	1205310	1277628	1354286	1435543
Паливо і мастильні матеріали	1221495	1270355	1321169	1374016	1428976	1486136	1545581
Засоби захисту тварин	705054	726205	747992	770431	793544	817351	841871
Корми	16382510	16873985	17380204	17901611	18438659	18991819	19561573
Електроенергія	2033833	2155863	2285215	2422328	2567668	2721728	2885031
Водопостачання	576873	599947	623945	648903	674859	701854	729928
Послуги автотранспорту	341803	352057	362619	373497	384702	396243	408130
Витрати на ремонт	1072075	1114958	1159556	1205938	1254176	1304343	1356516
Амортизація	3333732	3333732	3333732	3333732	3333732	3333732	3333732
Інші прямі витрати	242990	250280	257788	265522	273487	281692	290143
Страхові платежі	24444	12222	12222	12222	12222	12222	12222
Загальновиробничі витрати	757518	780244	803651	827761	852593	878171	904516
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	30424761	31426228	32481857	33581350	34726732	35920129	37163774
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	20583797	21584279	22609772	23673724	24777392	25922064	27109056
Витрати на збут	527272	548363	570298	593109	616834	641507	667168
Адміністративні витрати	984670	1024056	1065019	1107619	1151924	1198001	1245921
6. Всього витрат	31936702	32998648	34117173	35282079	36495490	37759637	39076863
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн.	19071855	20011860	20974455	21972995	23008634	24082556	25195967

Таблиця 11 – Поквартальний та річний прогноз Звіту про рух коштів, грн

Показники	лист.15	лют.16	трав.16	серп.16	лист.16	лют.17	трав.17	серп.17	лист.17
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	0	0	556772	2231116	4179476	6480808	8769224	8182912	8062399
Виручка від реалізації продукції вирошування (з ПДВ)	0	0	0	0	405389	632407	632407	632407	996889
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	0	0	0	100973	0	0	0	753002	0
1. Виручка всього (з ПДВ)	0	0	556772	2332089	4584865	7113215	9401631	9568321	9059289
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	0	0	556772	2332089	4584865	7113215	9401631	9568321	9059289
Заробітна плата	0	13378	67840	163052	267014	359973	421815	435826	438875
Нарахування на заробітну плату	0	4977	25237	60656	99329	133910	156915	162127	163261
Паливо і мастильні матеріали	0	14555	57435	111902	175887	213962	245917	260873	264128
Засоби захисту тварин	0	3467	22279	61052	102091	139050	164303	167831	168599
Корми	0	127479	664621	1570980	2528716	3239376	3752530	3859024	3871734
Електроенергія	0	5168	44372	135647	230301	331605	394004	399416	400594
Водопостачання	0	3982	19714	46828	77498	104692	123630	127108	127589
Послуги автотранспорту	0	4400	17363	33829	53172	64061	73629	78106	79081
Витрати на ремонт	0	12775	50410	98213	154371	187789	215835	228962	231818
Інші прямі витрати	0	3128	12344	24049	37801	45541	52343	55526	56219
Загальновиробничі витрати	0	22457	52009	87128	124789	153864	174469	179061	179781
Витрати на збут	0	0	6681	27985	55018	85359	112820	114908	108711
Адміністративні витрати	0	26586	61771	103985	149381	186480	211935	217486	218161
Виплата відсотків	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Купівля тварин	0	4159875	8319749	4159875	8319749	0	0	0	0
Проектні роботи та супровід	9352812	0	0	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	29149598	12492685	0	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	21505602	21505602	0	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	60008011	38400513	9421826	6685180	12375119	5245660	6100145	6286255	6308551
3. Грошовий потік, грн.	-60008011	-38400513	-8865053	-4353091	-7790254	1867555	3301485	3282066	2750738
4. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн.	-60008011	-98408524	-107273577	-111626669	-119416922	-117549367	-114247882	-110965816	-108215079

Продовження таблиці 11

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	34185702	35553130	36975256	38454266	39992437	41592134	43255819
Виручка від реалізації продукції вирощування (з ПДВ)	6732654	8902530	9258631	9628977	10014136	10414701	10831289
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	971564	1000711	1030732	1061654	1093504	1126309	1160098
1. Виручка всього (з ПДВ)	41889920	45456371	47264619	49144897	51100076	53133144	55247207
2. ПДВ	0	0	0	0	0	4050399	4238649
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	41889920	45456371	47264619	49144897	51100076	49082745	51008557
Заробітна плата	1904270	2032866	2154838	2284128	2421176	2566447	2720434
Нарахування на заробітну плату	708388	756226	801600	849696	900678	954718	1012001
Паливо і мастильні матеріали	1144270	1204776	1252967	1303086	1355209	1409417	1465794
Засоби захисту тварин	705256	729823	751717	774269	797497	821422	846065
Корми	16342394	16958036	17466777	17990780	18530504	19086419	19659011
Електроенергія	1715301	1823758	1933184	2049175	2172125	2302453	2440600
Водопостачання	543217	568977	591736	615405	640021	665622	692247
Послуги автотранспорту	339304	353811	364425	375358	386618	398217	410163
Витрати на ремонт	1004296	1057401	1099697	1143685	1189432	1237009	1286490
Інші прямі витрати	241213	251526	259072	266844	274850	283095	291588
Загальновиробничі витрати	756401	784130	807654	831884	856840	882545	909022
Витрати на збут	502907	520055	540857	562492	584991	608391	632727
Адміністративні витрати	928022	971192	1010040	1050441	1092459	1136157	1181604
Виплата відсотків	0	0	0	0	0	0	0
Купівля тварин	0	0	0	0	0	0	0
Проектні роботи та супровід	0	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	0	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	0	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	26835238	28012577	29034564	30097242	31202400	32351913	33547745
3. Грошовий потік, грн.	15054682	17443795	18230056	19047655	19897676	16730832	17460812
4. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн.	-93160397	-75716602	-57486547	-38438892	-18541217	-1810385	15650427

Продовження таблиці 11

Показник	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	44986052	46785494	48656914	48814005	48969570	49122086
Виручка від реалізації продукції вирощування (з ПДВ)	11264541	11715122	12183727	12224340	12264952	12305564
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	1194901	1230748	1267671	1267671	1267671	1267671
1. Виручка всього (з ПДВ)	57445494	59731365	62108312	62306015	62502193	62695321
2. ПДВ	4434986	4639736	4853238	4870411	4887329	4903739
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	53010507	55091628	57255073	57435604	57614864	57791582
Заробітна плата	2883660	3056679	3240080	3256280	3272481	3288681
Нарахування на заробітну плату	1072721	1137085	1205310	1211336	1217363	1223389
Паливо і мастильні матеріали	1524426	1585403	1648819	1654315	1659811	1665307
Засоби захисту тварин	871447	897590	924518	926829	929140	931452
Корми	20248782	20856245	21481933	21535637	21589342	21643047
Електроенергія	2587036	2742258	2906794	2921328	2935862	2950395
Водопостачання	719937	748734	778684	781279	783875	786471
Послуги автотранспорту	422468	435142	448197	449317	450438	451558
Витрати на ремонт	1337949	1391467	1447126	1451950	1456773	1461597
Інші прямі витрати	300335	309346	318626	319422	320219	321016
Загальновиробничі витрати	936292	964381	993313	995796	998279	1000762
Витрати на збут	658036	684357	711731	714104	716476	718849
Адміністративні витрати	1228868	1278022	1329143	1333574	1338004	1342435
Виплата відсотків	0	0	0	0	0	0
Купівля тварин	0	0	0	0	0	0
Проектні роботи та супровід	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	34791957	36086710	37434272	37551168	37668063	37784959
3. Грошовий потік, грн.	18218551	19004918	19820802	19884437	19946801	20006623
4. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн.	33868978	52873896	72694698	92579134	112525935	132532558

Розрахунок інвестиційних показників проводився виходячи із суми вкладень в проект – 118,97 млн грн.

Дисконтна ставка – 8 % річних.

Динаміка чистого і дисконтного грошового потоку, на основі якого були проведені інвестиційні розрахунки, представлена на рисунках.

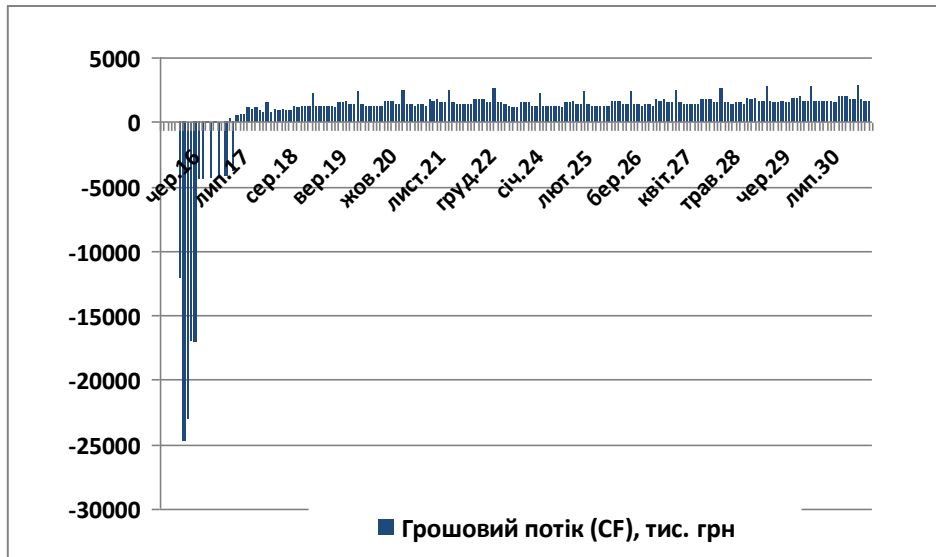

Рис. 1 – Грошовий потік по проекту

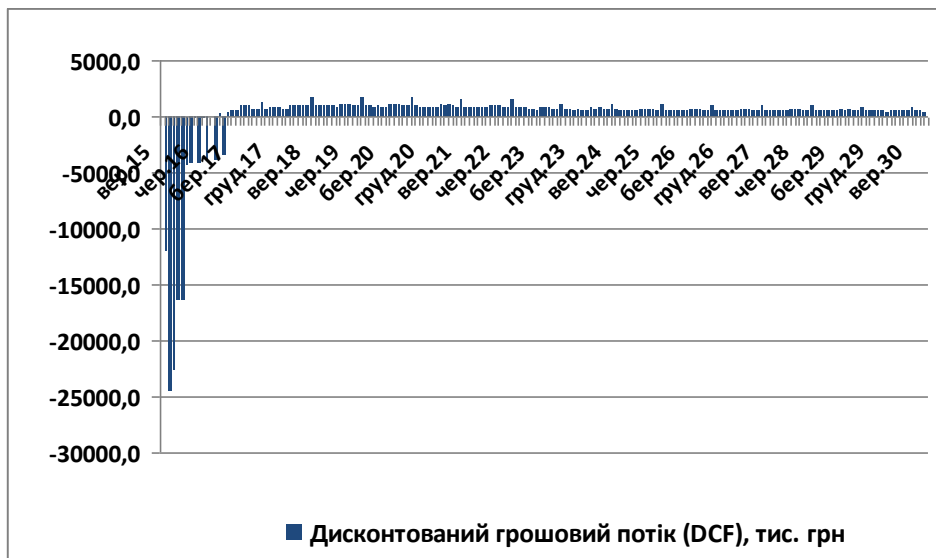

Рис. 2 – Дисконтований грошовий потік по проекту

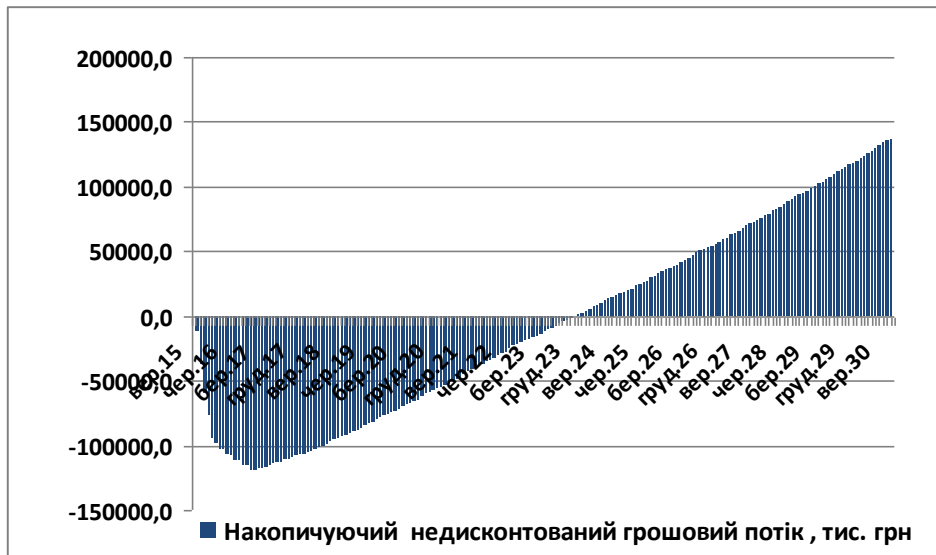

Рис. 3 – Накопичуючий недисконтований грошовий потік по проекту

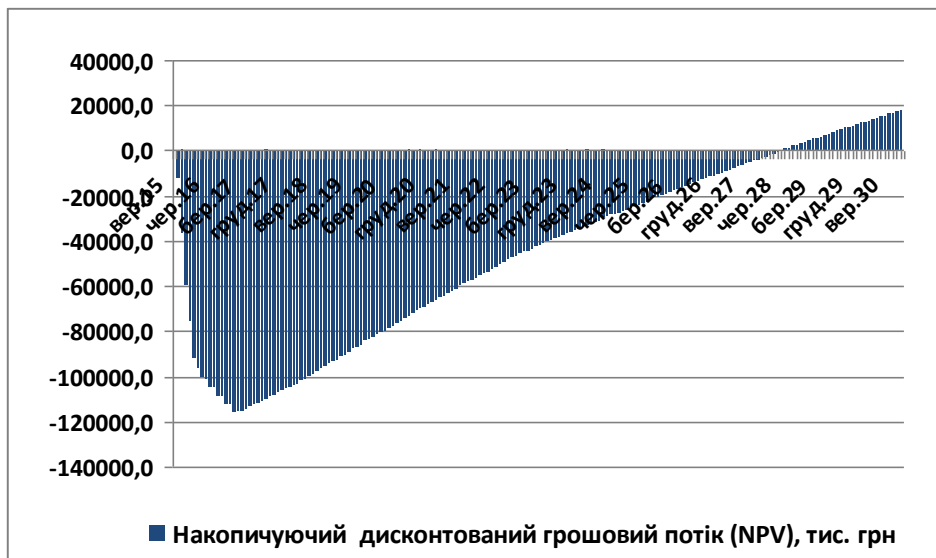

Рис. 4 – Накопичуючий дисконтований грошовий потік по проекту

Розрахунки показників ефективності приведені на кінець 2030 року.

Таблиця 12 – Показники ефективності інвестиційного проекту

Показник	Значення	
	за умови невідшкодування коштів на будівництво	за умови відшкодування коштів 50% вартості будівництва і 25% вартості обладнання
Період розрахунку, міс.	184	184
Період окупності проекту (PP), міс.	102	79
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	10,24	14,72
Індекс прибутковості (PI) (184 місяці)	1,16	1,40

Основні показники обґрунтування інвестиційного проекту реконструкції молочно-товарної ферми на 1200 корів

Мета інвестиційного проекту – реконструкція молочно-товарної ферми на 1200 корів для підвищення економічної ефективності виробництва продукції скотарства та забезпечення населення регіону високоякісною молочною продукцією.

Основні виробничі ділянки:

3. Молочний комплекс на 1200 корів, що включає в себе:

- виробничу зону для утримання корів;
- виробничу зону для утримання ремонтного молодняка великої рогатої худоби;
- молочно-доїльні блоки з обладнанням;
- споруди для зберігання кормів;
- лагуни для зберігання гною.

Обсяг реалізації продукції молочного комплексу в рік:

- ◆ 8 862,4 т молока в заліковій масі;
- ◆ 332,6 т продукції вирощування великої рогатої худоби в живій масі.

Загальна сума інвестицій у проект становить:

- 176,50 млн грн

У тому числі: проектні роботи, супровід, реконструкція ферми та її інфраструктури:

- 62,17 млн грн

комплект обладнання та його монтаж для молочного комплексу:

- 53,23 млн грн

купівля тварин:

- 31,20 млн грн

витрати на оборотний капітал:

- 29,90 млн грн

Таблиця 1 – Основні показники наявності та руху поголів'я великої рогатої худоби на молочному комплексі на 1200 корів (після виходу на повну потужність)

Групи тварин	Поголів'я на початок року		Прибуде		Вибуде						Поголів'я на кінець року		Середньо-річне поголів'я	Середньодобовий приріст, г	Річний приріст, ц
			приплід та з молодших груп		в старші групи		на реалізацію		інше вибуття						
	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц			
Корови	1200	6600,0	300	1650			300	1650			1200	6600	1200	х	х
Телиці до 1 місяців	48	19,2	600	180,0	540	270			60	15,0	48	19,3	48	600	105,1
Бички до 1 місяців	48	19,2	600	180,0	540	270,0			60	15,0	48	28,1	48	650	113,9
Телиці 1- 6 місяців	219	226,2	540	270,0	529	827,7			11	16,9	219	211,7	219	700	560,1
Бички 1- 6 місяців	219	226,2	540	270,0			529	827,7	11	16,9	219	211,7	219	700	560,1
Телиці 6-12 місяців	263	567,8	529	827,7	529	1455,4					263	564,4	263	650	624,4
Телиці 12-18 місяців	263	931,1	529	1455,4	300	1297,5	229	848,0			263	961,5	263	750	720,5
Нетелі	192	945,6	300	1297,5	300	1650					192	943,5	192	500	350,4
Всього	2453	9535,3	3938,4	6130,6	2738,4	5770,6	1058	3325,7	142	63,8	2453	9540,2	2453	664	3034,5

Таблиця 2 – Річна потреба в кормах, воді та їх вартість для молочного комплексу (після виходу на повну потужність), т

Групи тварин	Ячмінь	Пше- ниця	Куку- рудза	Шрот	Сіно	Сінаж	Солома	Силос	Зелена маса	Молоко	ЗЦМ	Сіль	Комбі- корм	Премікс	Вартість кормів, тис. грн
Корови	890,9	549,3	649,1	563,7	588,7	3734,0	0,0	7708,8	16140,3	0,0	0,0	49,9	0,0	51,2	13935,0
Телиці до 1 місяців	0,0	0,0	0,0	0,0	1,8	0,0	0,0	0,0	0,0	70,1	35,0	0,1	5,8	0,0	318,0
Бички до 1 місяців	0,0	0,0	0,0	0,0	1,8	0,0	0,0	0,0	0,0	70,1	43,8	0,1	5,8	0,0	334,5
Телиці 1- 6 місяців	9,6	9,6	12,0	12,0	138,4	40,0	0,0	189,6	200,0	117,6	115,2	1,2	36,0	0,8	1103,2
Бички 1- 6 місяців	9,6	9,6	12,0	12,0	138,4	40,0	0,0	192,0	200,0	120,0	120,0	1,2	36,0	0,8	1120,5
Телиці 6-12 місяців	19,2	19,2	19,2	19,2	240,2	168,1	48,0	600,4	787,8	0,0	0,0	2,7	0,0	2,9	765,0
Телиці 12-18 місяців	19,2	19,2	19,2	19,2	240,2	216,2	96,1	1056,7	1393,0	0,0	0,0	3,7	0,0	3,8	1040,5
Нетелі	21,0	14,0	14,0	14,0	224,3	210,2	70,1	841,0	1499,7	0,0	0,0	3,5	0,0	3,5	924,6
Разом	969,5	620,9	725,6	640,2	1573,6	4408,5	214,2	10588,6	20220,8	377,8	314,1	62,4	83,6	63,1	19541,2
Ціна 1 т (без ПДВ), грн	1840,5	1854,6	1819,7	4911,8	606,1	393,7	131,1	329,7	146,4	3112,5	1891,2	1375,6	3056,0	10263,0	x
Витрати на корми та воду, тис. грн	1784,5	1151,5	1320,3	3144,3	953,8	1735,5	28,1	3491,2	2961,1	1175,9	594,0	85,8	255,4	647,3	19328,6

Таблиця 3 – Штатний розпис по молочному комплексу на 1200 корів

Категорії працівників	Кількість	Місячний оклад, грн.	Місячний фонд оплати праці, грн.	Річний фонд оплати праці, грн.
Головний зоотехнік	1	9292	9292	111504
Головний лікар ветеринарної медицини	1	9292	9292	111504
Технік штучного осіменіння I-ої категорії	1	4984	4984	59808
Фельдшер ветеринарної медицини	1	4984	4984	59808
Оператор машинного доїння	12	4509	54108	649296
Тваринник (3-6 розряду)	4	5236	19459	233507
Енергетик	5	4023	19735	236823
Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва	5	5016	24606	295278
Тваринник (3-5 розряду)	4	3927	14550	174601
Лаборант 2 розряду	3	4380	13140	157680
Тваринник 5 розряду	4	3927	16399	196790
Тваринник 3 розряду	2	3477	8528	102341
Всього	43	x	199078	2388938

Таблиця 4 – Калькуляція собівартості продукції молочного комплексу

Показники	Річні витрати, грн	Витрати, що віднесені на:		
	всього	молоко	продукція вирощування	гній
Заробітна плата	2388938	1569222	587219	232498
Нарахування на заробітну плату	888685	585695	218445	84545
Паливо і мастильні матеріали	1338802	892230	372595	73977
Засоби захисту тварин	834864	672000	162864	0
Корми	19398757	13935012	5463745	0
Електроенергія	1914078	1586741	242793	84545
Водопостачання	632273	509306	122966	0
Послуги автотранспорту	404733	240777	100548	63408
Витрати на ремонт	1153936	774496	323429	56011
Амортизація	4930060	3806379	940853	182828
Інші прямі витрати	277648	69124	28866	179657
Страхові платежі	175917	115149	48086	12682
Загальновиробничі витрати	888232	565444	236130	86658
Разом прямих витрат	35226922	25321575	8848540	1056808
Витрати на збут	577909	395437	165135	17337
Адміністративні витрати	1068867	731378	305423	32066
Усього витрат	36873699	26448390	9319098	1106211
Вихід продукції: одиниці виміру значення	x	т 9000	т 339,4	т 27969,6
Прямі витрати на одиницю продукції, грн	x	2813,51	26067,56	37,78
Повна собівартість одиниці продукції, грн	x	2938,71	27453,81	39,55

Таблиця 5 – Основні показники ефективності діяльності молочного комплексу на 1200 корів

Показники	Значення
Реалізація продукції, т:	
молоко (в заліковій масі)	8862,4
тварини на вирощування та забій (жива маса)	332,6
гній	27970
Ціна 1т продукції (з ПДВ), грн:	
молока	5349,6
тварини на вирощування та забій (жива маса)	36558,5
гною	50,0
Виручка, тис. грн	60966,67
Повна собівартість 1т продукції, грн:	
молока	2938,71
тварини на вирощування та забій (жива маса)	30831,04
гною	39,55
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	36325,4
ПДВ, тис. грн	4427,91
Виручка після виплати ПДВ, тис. грн	56538,76
Прибуток, тис. грн	20213,36
Рівень рентабельності, %	55,65

*При розрахунках використані початкові ціни на ресурси та продукцію без врахування інфляційних процесів

Таблиця 6 – Інвестиційні витрати на технологічне обладнання ДеЛаваль для молочної ферми на 1200 корів (без ПДВ)

Найменування	Вартість обладнання , євро	Вартість обладнання, грн
Індустріальний доїльний зал КАСКАД	374236	9570345
Система керування стадом Альпро	190443	4870203
Вакуумна система (резерв)	5602	143259
Система для сортування	18425	471188
Ворота для підганяння, Usher	20422	522250
Система охолодження молока	112171	2868556
Танки охолоджувачі	88881	2272951
Танк охолоджувач для нетоварного молока	1884	48168
Кормозмішувачі	51204	1309441
Доїльне обладнання для родильного відділення	82439	2108221
Вентиляційні шахти	77942	1993222
Штори для корівників, накопичувача, галерей до ДМБ, родильного відділення	188195	4812723
Поїлки в корівниках	47173	1206350
Поїлка DC 2 с підігрів у родильних боксах	1644	42048
Матраци	228895	5853542
Стійлові роздільники для боксів	219916	5623915
Автоматичні ванни обробки копит	11974	306214
Кормороздавачі	265582	6791733
Інше обладнання	94528	2417356
Разом	2081558	53231687

Курс: 1 євро = 25,57 грн

Таблиця 7 – Інвестиційні витрати на реконструкцію молочної ферми на 1200 корів

Об`єкти реконструкції та будівництва	Вартість, грн
Проектні роботи та супровід	12468079
Навіси для корів	15390646
Доїльно-молочні блоки	5007581
Телятники	10269876
Система збирання гною флеш-флюом	1207765
Галереї сумарно	1085316
Лагуни для зберігання гною	3948464
Силосні траншеї	6271089
Інженерні мережі, благоустрій тощо	6517694
Разом	62166509

Таблиця 8– Інвестиційні витрати проекту реконструкції молочної ферми на 1200 корів

Об`єкти інвестування	Обсяг інвестування, грн
Проектні роботи та супровід проекту	12468079
Будівництво комплексу та його інфраструктури	49698430
Купівля обладнання та його монтаж	53231687
Купівля племінних тварин	31199060
Разом	146597256
Оборотний капітал	29903626
Всього	176500882

Таблиця 9 – Помісячний план вкладання коштів (з ПДВ) у реконструкцію молочного комплексу на 800 корів (в основні засоби), грн

Показники	жов.15	лист.15	груд.15	січ.16	лют.16
Проектні роботи та супровід	5344464,1	5344464,1	2672232,0	0,0	0,0
Реконструкція споруд комплексу	12247730,1	18371595,2	12247730,1	12247730,1	6123865,1
Купівля обладнання та його монтаж	0,0	12775604,9	19163407,3	12775604,9	12775604,9
Купівля тварин	0,0	0,0	0,0	0,0	6239812,0
Разом	17592194,2	36491664,1	34083369,5	25023335,0	25139281,9

Продовження таблиці 9

Показники	бер.16	квіт.16	трав.16	чер.16	лип.16	сер.16
Проектні роботи та супровід	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Реконструкція споруд комплексу	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Купівля обладнання та його монтаж	6387802,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Купівля тварин	0,0	6239812,0	0,0	6239812,0	0,0	6239812,0
Разом	6387802,4	6239812,0	0,0	6239812,0	0,0	6239812,0

Продовження таблиці 9

Показники	вер.16	жов.16	лист.16	груд.16	Всього
Проектні роботи та супровід	0,0	0,0	0,0	0,0	13361160,2
Реконструкція споруд комплексу	0,0	0,0	0,0	0,0	61238650,7
Купівля обладнання та його монтаж	0,0	0,0	0,0	0,0	63878024,3
Купівля тварин	0,0	6239812,0	0,0	6239812,0	37438872,0
Разом	0,0	6239812,0	0,0	6239812,0	175916707,2

Таблиця 10 – Поквартальний та річний Звіт про прибутки та збитки, грн

Показники	лют.16	трав.16	серп.16	лист.16	лют.17	трав.17	серп.17	лист.17
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	0	835159	3346674	6269214	9721212	13153836	12274368	12093599
Виручка від реалізації продукції								
Вирощування (з ПДВ)	0	0	0	608083	948610	948610	948610	1495334
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	0	0	151460	0	0	0	1134009	0
1. Виручка всього (з ПДВ)	0	835159	3498134	6877297	10669822	14102446	14356988	13588933
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	0	835159	3498134	6877297	10669822	14102446	14356988	13588933
Заробітна плата	18724	94952	228213	373721	505070	594107	613717	615503
Нарахування на заробітну плату	6965	35322	84895	139024	187886	221008	228303	228967
Паливо і мастильні матеріали	18194	71794	139877	219859	268635	310945	329640	331343
Засоби захисту тварин	4333	27849	76315	127614	174091	206216	210626	211027
Корми	159349	830776	1963725	3160895	4059478	4721436	4854554	4849925
Електроенергія	6460	55465	169558	287877	414934	493789	500554	501171
Водопостачання	4978	24643	58535	96873	131188	155509	159856	159810
Послуги автотранспорту	5500	21704	42286	66466	80430	93098	98695	99205
Витрати на ремонт	15682	61881	120562	189500	231541	268008	284122	285590
Амортизація	821677	1232515	1232515	1232515	1232515	1232515	1232515	1232515
Інші прямі витрати	3773	14889	29008	45595	55175	63865	67705	68055
Страхові платежі	22222	33333	33333	33333	27500	27500	27500	27500
Загальновиробничі витрати	27707	64267	107783	154438	190853	217187	222867	222938
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	1115565	2569389	4286607	6127709	7559296	8605184	8830654	8833548
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	-1115565	-1734230	-788473	749588	3110526	5497262	5526334	4755385
Витрати на збут	0	8352	34981	68773	106698	141024	143680	135889
Адміністративні витрати	32800	76332	128648	184894	231335	263844	270713	270563
6. Всього витрат	1148365	2654073	4450236	6381377	7897329	9010052	9245047	9240001
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн.	-1148365	-1818914	-952102	495920	2772493	5092394	5111941	4348932
Витрати по відсотках	0	0	0	0	0	0	0	0
8. Чистий прибуток (+), збиток (-)	-1148365	-1818914	-952102	495920	2772493	5092394	5111941	4348932

Продовження таблиці 10

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	51278554	53329696	55462883	57681399	59988655	62388201
Виручка від реалізації продукції вирощування (жива маса) (з ПДВ)	10098981	13353795	13887947	14443465	15021203	15622051
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	1458893	1502660	1547740	1594172	1641997	1691257
1. Виручка всього (з ПДВ)	62836427	68186151	70898570	73719035	76651855	79701509
2. ПДВ	0	0	0	0	435804	6088811
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	62836427	68186151	70898570	73719035	76216052	73612698
Заробітна плата	2665276	2845264	3015980	3196939	3388755	3592080
Нарахування на заробітну плату	991483	1058438	1121944	1189261	1260617	1336254
Паливо і мастильні матеріали	1430337	1505970	1566209	1628857	1694011	1761772
Засоби захисту тварин	881570	912278	939647	967836	996871	1026777
Корми	20427993	21197545	21833471	22488475	23163130	23858024
Електроенергія	2144126	2279698	2416480	2561468	2715157	2878066
Водопостачання	679021	711221	739670	769256	800027	832028
Послуги автотранспорту	424130	442263	455531	469197	483273	497771
Витрати на ремонт	1232832	1298021	1349942	1403939	1460097	1518501
Амортизація	4930060	4930060	4930060	4930060	4930060	4930060
Інші прямі витрати	290954	303393	312495	321870	331526	341472
Страхові платежі	97778	85556	73333	61111	48889	36667
Загальновиробничі витрати	936269	970595	999713	1029704	1060596	1092413
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	37131827	38540302	39754474	41017975	42333007	43701884
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	25704600	29645849	31144096	32701061	33883044	29910814
Витрати на збут	628649	650069	676072	703115	731239	760489
Адміністративні витрати	1148885	1202331	1250424	1300441	1352458	1406557
6. Всього витрат	38909361	40392701	41680970	43021530	44416705	45868929
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн.	23927066	27793449	29217600	30697505	31799347	27743769

Продовження таблиці 10

Показник	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	64883729	67479078	70178241	72985371	75904786	78940977	82098616
Виручка від реалізації продукції вирошування (з ПДВ)	16246934	16896811	17572683	18275591	19006614	19766879	20557554
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	1741995	1794254	1848082	1903525	1960630	2019449	2080033
1. Виручка всього (з ПДВ)	82872657	86170144	89599007	93164486	96872030	100727305	104736203
2. ПДВ	6371665	6666668	6974308	7295095	7629557	7978240	8341714
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	76500992	79503476	82624699	85869391	89242474	92749065	96394489
Заробітна плата	3807605	4036061	4278225	4534918	4807014	5095434	5401160
Нарахування на заробітну плату	1416429	1501415	1591500	1686990	1788209	1895502	2009232
Паливо і мастильні матеріали	1832243	1905532	1981754	2061024	2143465	2229203	2318371
Засоби захисту тварин	1057581	1089308	1121987	1155647	1190316	1226026	1262807
Корми	24573764	25310977	26070307	26852416	27657988	28487728	29342360
Електроенергія	3050750	3233795	3427823	3633492	3851501	4082592	4327547
Водопостачання	865309	899921	935918	973355	1012289	1052780	1094892
Послуги автотранспорту	512704	528085	543928	560246	577053	594365	612196
Витрати на ремонт	1579241	1642410	1708107	1776431	1847488	1921388	1998243
Амортизація	4930060	4930060	4930060	4930060	4930060	4930060	4930060
Інші прямі витрати	351716	362267	373135	384329	395859	407735	419967
Страхові платежі	24444	12222	12222	12222	12222	12222	12222
Загальновиробничі витрати	1125186	1158941	1193710	1229521	1266407	1304399	1343531
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	45127032	46610997	48168675	49790651	51479872	53239434	55072588
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	31373960	32892479	34456024	36078741	37762602	39509631	41321901
Витрати на збут	790908	822545	855446	889664	925251	962261	1000751
Адміністративні витрати	1462819	1521332	1582185	1645472	1711291	1779743	1850933
6. Всього витрат	47380759	48954873	50606306	52325787	54116414	55981437	57924272
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн.	29120233	30548603	32018393	33543604	35126060	36767628	38470217

Таблиця 11 – Поквартальний та річний прогноз Звіту про рух коштів, грн

Показники	лист.15	лют.16	трав.16	серп.16	лист.16	лют.17	трав.17	серп.17	лист.17
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	0	0	835159	3346674	6269214	9721212	13153836	12274368	12093599
Виручка від реалізації продукції вирощування (з ПДВ)	0	0	0	0	608083	948610	948610	948610	1495334
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	0	0	0	151460	0	0	0	1134009	0
1. Виручка всього (з ПДВ)	0	0	835159	3498134	6877297	10669822	14102446	14356988	13588933
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	0	0	835159	3498134	6877297	10669822	14102446	14356988	13588933
Заробітна плата	0	18724	94952	228213	373721	505070	594107	613717	615503
Нарахування на заробітну плату	0	6965	35322	84895	139024	187886	221008	228303	228967
Паливо і мастильні матеріали	0	21833	86153	167852	263830	322362	373134	395567	397611
Засоби захисту тварин	0	5200	33419	91578	153137	208909	247459	252751	253233
Корми	0	191219	996931	2356471	3793074	4871374	5665724	5825465	5819910
Електроенергія	0	7752	66558	203470	345452	497921	592547	600665	601405
Водопостачання	0	5973	29571	70242	116247	157426	186610	191827	191771
Послуги автотранспорту	0	6600	26045	50743	79759	96516	111717	118434	119046
Витрати на ремонт	0	18818	74257	144675	227400	277849	321610	340946	342708
Інші прямі витрати	0	4528	17867	34810	54715	66210	76638	81246	81666
Загальновиробничі витрати	0	33248	77120	129339	185326	229023	260625	267441	267525
Витрати на збут	0	0	10022	41978	82528	128038	169229	172416	163067
Адміністративні витрати	0	39360	91599	154377	221873	277602	316612	324855	324676
Виплата відсотків	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Купівля тварин	0	6239812	12479624	6239812	12479624	0	0	0	0
Проектні роботи та супровід	13361160	0	0	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	42867056	18371595	0	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	31939012	31939012	0	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	88167228	56910641	14119439	9998455	18515709	7826186	9137021	9413634	9407089
3. Грошовий потік, грн.	-88167228	-56910641	-13284280	-6500322	-11638412	2843636	4965425	4943353	4181844
4. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн.	-88167228	-145077869	-158362149	-164862470	-176500882	-173657246	-168691821	-163748468	-159566624

Продовження таблиці 11

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	51278554	53329696	55462883	57681399	59988655	62388201	64883729
Виручка від реалізації продукції вирощування (з ПДВ)	10098981	13353795	13887947	14443465	15021203	15622051	16246934
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	1458893	1502660	1547740	1594172	1641997	1691257	1741995
1. Виручка всього (з ПДВ)	62836427	68186151	70898570	73719035	76651855	79701509	82872657
2. ПДВ	0	0	0	0	435804	6088811	6371665
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	62836427	68186151	70898570	73719035	76216052	73612698	76500992
Заробітна плата	2665276	2845264	3015980	3196939	3388755	3592080	3807605
Нарахування на заробітну плату	991483	1058438	1121944	1189261	1260617	1336254	1416429
Паливо і мастильні матеріали	1716404	1807164	1879450	1954628	2032814	2114126	2198691
Засоби захисту тварин	1057884	1094734	1127576	1161403	1196246	1232133	1269097
Корми	24513591	25437054	26200166	26986171	27795756	28629628	29488517
Електроенергія	2572951	2735637	2899776	3073762	3258188	3453679	3660900
Водопостачання	814825	853465	887604	923108	960032	998433	1038371
Послуги автотранспорту	508956	530716	546637	563036	579927	597325	615245
Витрати на ремонт	1479398	1557625	1619930	1684727	1752116	1822201	1895089
Інші прямі витрати	349144	364072	374994	386244	397831	409766	422059
Загальновиробничі витрати	1123523	1164714	1199656	1235645	1272715	1310896	1350223
Витрати на збут	754379	780083	811286	843737	877487	912586	949090
Адміністративні витрати	1378662	1442797	1500508	1560529	1622950	1687868	1755383
Виплата відсотків	0	0	0	0	0	0	0
Купівля тварин	0	0	0	0	0	0	0
Проектні роботи та супровід	0	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	0	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	0	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	39926476	41671763	43185507	44759191	46395433	48096977	49866698
3. Грошовий потік, грн.	22909951	26514388	27713063	28959845	29820619	25515722	26634293
4. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн.	-136656672	-110142284	-82429221	-53469377	-23648758	1866964	28501257

Продовження таблиці 11

Показник	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	67479078	70178241	72985371	73221007	73454355	73683128
Виручка від реалізації продукції вирощування (з ПДВ)	16896811	17572683	18275591	18336509	18397428	18458347
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	1794254	1848082	1903525	1903525	1903525	1903525
1. Виручка всього (з ПДВ)	86170144	89599007	93164486	93461041	93755308	94044999
2. ПДВ	6666668	6974308	7295095	7320899	7346322	7370982
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	79503476	82624699	85869391	86140142	86408986	86674018
Заробітна плата	4036061	4278225	4534918	4557593	4580268	4602942
Нарахування на заробітну плату	1501415	1591500	1686990	1695425	1703860	1712295
Паливо і мастильні матеріали	2286639	2378104	2473229	2481473	2489717	2497961
Засоби захисту тварин	1307170	1346385	1386776	1390243	1393710	1397177
Корми	30373173	31284368	32222899	32303456	32384013	32464571
Електроенергія	3880554	4113387	4360190	4381991	4403792	4425593
Водопостачання	1079905	1123102	1168026	1171919	1175813	1179706
Послуги автотранспорту	633702	652713	672295	673976	675656	677337
Витрати на ремонт	1970893	2049728	2131717	2138823	2145929	2153035
Інші прямі витрати	434721	447762	461195	462348	463501	464654
Загальновиробничі витрати	1390730	1432452	1475425	1479114	1482802	1486491
Витрати на збут	987054	1026536	1067597	1071156	1074714	1078273
Адміністративні витрати	1825598	1898622	1974567	1981149	1987731	1994312
Виплата відсотків	0	0	0	0	0	0
Купівля тварин	0	0	0	0	0	0
Проектні роботи та супровід	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	51707614	53622884	55615825	55788665	55961506	56134347
3. Грошовий потік, грн.	27795862	29001815	30253567	30351477	30447480	30539671
4. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн.	56297120	85298935	115552501	145903978	176351458	206891130

Розрахунок інвестиційних показників проводився виходячи із суми вкладень в проект – 176,50 млн грн.

Дисконтна ставка –8 % річних.

Динаміка чистого і дисконтного грошового потоку, на основі якого були проведені інвестиційні розрахунки, представлена на рисунках.

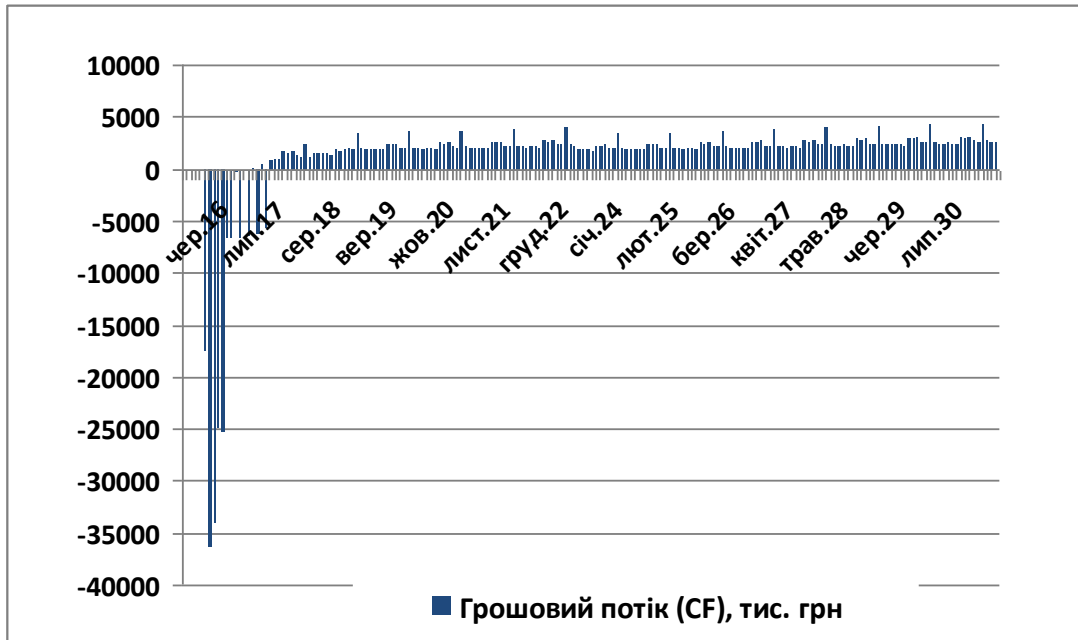

Рис. 1 – Грошовий потік по проекту

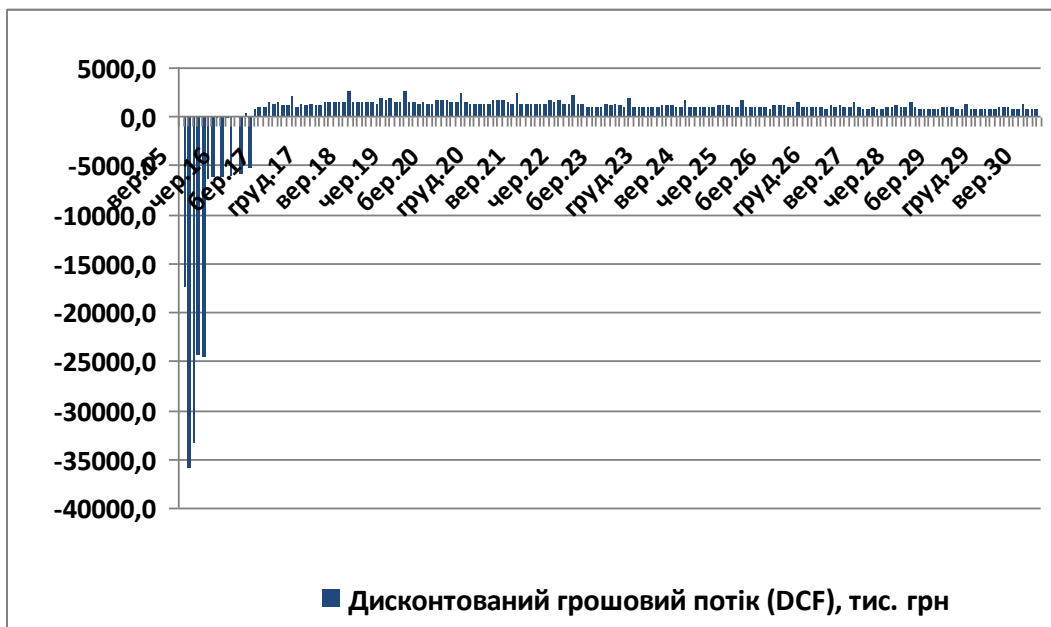

Рис. 2 – Дисконтований грошовий потік по проекту

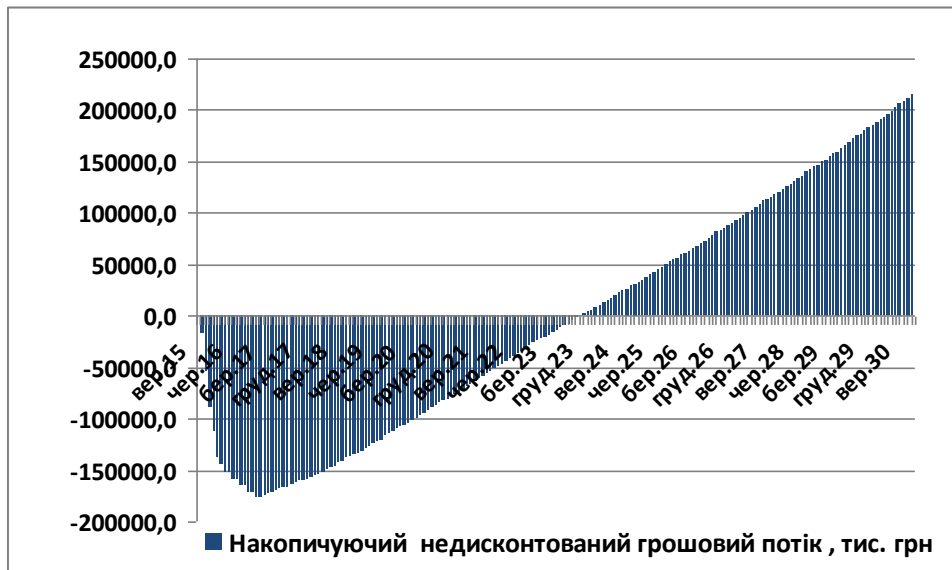

Рис. 3 – Накопичуючий недисконтований грошовий потік по проекту

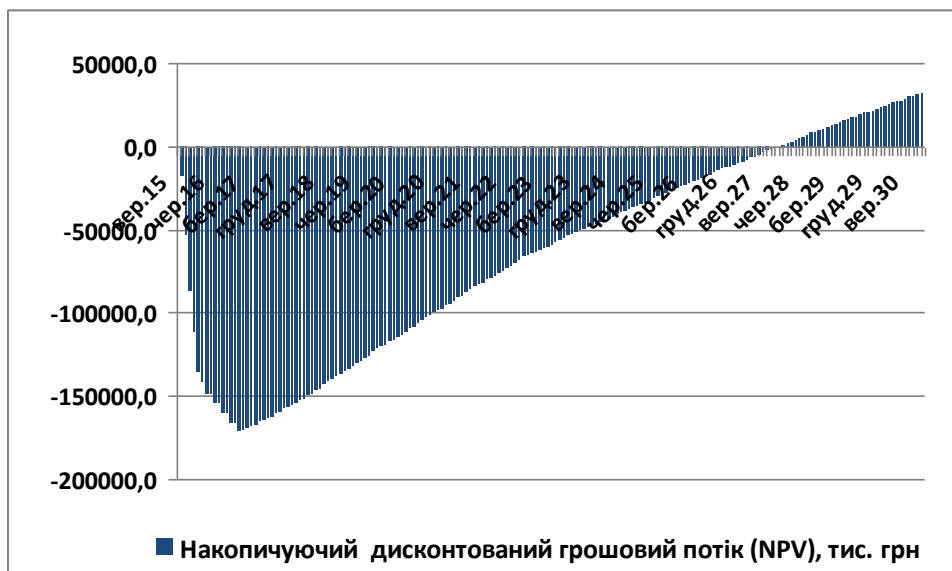

Рис. 4 – Накопичуючий дисконтований грошовий потік по проекту

Розрахунки показників ефективності приведені на кінець 2030 року.

Таблиця 12 – Показники ефективності інвестиційного проекту

Показник	Значення	
	за умови невідшкодування коштів на будівництво	за умови відшкодування коштів 50% вартості будівництва і 25% вартості обладнання
Період розрахунку, міс.	184	184
Період окупності проекту (PP), міс.	99	78
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	10,70	15,19
Індекс прибутковості (PI) (184 місяці)	1,19	1,43

Інвестиційний проект будівництва племінної ферми на 800 корів

РЕЗЮМЕ

Мета інвестиційного проекту – будівництво нової племінної ферми на 800 корів для забезпечення підприємств племінними нетелями а населення – високоякісною молочною продукцією.

Основні виробничі ділянки:

4. Молочний комплекс на 800 корів, що включає в себе:

- виробничу зону для утримування корів;
- виробничу зону для утримання молодняку великої рогатої худоби;
- молочно-доїльні блоки з обладнанням;
- споруди для зберігання кормів;
- лагуни для зберігання гною.

Обсяг реалізації продукції племінної ферми в рік:

- ◆ 6696,0 т молока в заліковій масі;
- ◆ 148,5 т м'яса в живій масі (вибракувані корови та бички 6 міс. віку);
- ◆ 193 гол. нетелів (115,1 т живої маси)
- ◆ 17382,4 т гною.

Загальна сума інвестицій у проект становить:

- 220,768 млн грн

У тому числі: проектні роботи, будівництво комплексу та його інфраструктури:

- 92,513 млн грн

комплект обладнання та його монтаж для молочного комплексу:

- 43,437 млн грн

купівля тварин:

- 47,736 млн грн

витрати на оборотний капітал:

- 37,081 млн грн

Інвестиції спрямовані на проектні роботи, будівництво нових виробничих приміщень і споруд та об'єктів інфраструктури, купівлю племінних нетелей, обладнання та його монтаж молочного комплексу. Оборотні кошти передбачені на поточні витрати (корми, енергоносії, заробітну плату персоналу тощо) на період від пуску племінної ферми до виходу її на повну потужність.

Джерела фінансування: Фінансування проекту буде здійснюватися за рахунок як власних коштів.

Початок проекту: вересень 2015 року.

Початок реалізації основної готової продукції: листопад 2016 року

Строк введення молочного комплексу на повну потужність: січень 2017 року.

Показники економічної ефективності діяльності молочного комплексу на 800 корів

Показники	Значення
Реалізація продукції, т:	
молоко (в заліковій масі)	6696,0
племінна худоба	115,1
худоба на вирощування та забій (жива маса)	148,5
гній	17382
Ціна 1т продукції (з ПДВ), грн:	
молока	5349,6
племінна худоба (жива маса)	78000,0
худоба на вирощування та забій (жива маса)	37298,4
гною	50,0
Виручка, тис. грн	51204,36
Повна собівартість 1т продукції, грн:	
молока	3014,56
племінна худоба	56856,50
худоба на вирощування та забій (жива маса)	29568,90
гною	39,25
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	31136,6
ПДВ, тис. грн	3417,67
Виручка після виплати ПДВ, тис. грн	47786,69
Прибуток, тис. грн	16650,09
Рівень рентабельності, %	53,47

Основні показники ефективності інвестиційного проекту представлені при ставці дисконтування 8% і періоді розрахунку 15 років і 4 місяці.

Показники ефективності інвестиційного проекту

Показник	Значення	
	за умови невідшкодування коштів на будівництво	за умови відшкодування коштів 50% вартості будівництва і 25% вартості обладнання
Період розрахунку, міс.	184	184
Період окупності проекту (PP), міс.	107	86
Дисконтований період окупності проекту (DPP), міс.	164	122
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	9,44	13,61
Індекс прибутковості (PI) (184 місяці)	1,10	1,33

1 ВИРОБНИЧИЙ ПЛАН

1.1 Комплектація стада

Молочний комплекс буде комплектуватися голштинською чорно-рябою великою рогатою худобою.

Цей вибір обумовлюється численними перевагами даної породи над іншими вітчизняними на світовими породами молочного спрямування.

У світовій практиці голштинська порода являється лідером з молочної продуктивності.

Голштинська порода поділяється на два види:

1. голштинська червоно-ряба порода, яка характеризується більшою стабільністю в продуктивності, але меншими надоями молока.
2. голштинська чорно-ряба порода володіє найбільшим генетичним потенціалом.

Завдяки таким характеристикам, ця порода являється основною у країнах Європи та Північної Америки.

Чорно-рябі голштини забезпечують надої за лактацію на рівні 6,5 – 9 тис. літрів. Так, в Ізраїлі за хороших умов утримання нормальними надоями за лактацію вважаються 12-14 тис. літрів. Однак, слід зауважити, такі рекордсменки по продуктивності практично не виставляються на продаж, а залишаються в селекційних центрах для подальшої репродукції. Як вихід, для нарощення продуктивності по стаду пропонується закупати ембріонів (вартість яких на світовому ринку від 100 до 500 доларів за можливості приживлення 45-50% та ймовірності народження бичка або телички 1:1) та спермопродукцію (20-60 гривень за дозу) від бугаїв оцінених по якості нащадків.

Купівля вітчизняних корів молочних порід на даний момент в Україні фактично не можлива. Нажаль, жодний з селекційних центрів не спроможний забезпечити молочний комплекс на 800 голів нетелями. Українська чорно-ряба та українська червоно-ряба породи були створені на основі закордонних голштинських порід і поступаються за продуктивністю вхідним породам.

Аналізуючи світовий ринок продажу нетелів голштинської породи, можна зробити висновок, що родоначальниками ліній практично у всіх імпортерів являються бугаї канадського походження.

За фенотиповими якостями можна зробити висновки, що корови американського походження характеризуються найвищими надоями (до 12 000 кг), але малим вмістом жиру в молоці та слабкою конституцією, довічне утримання яких не можливе через «більш слабе» здоров'я.

Представники канадської селекції характеризуються еталонною конституцією, гарними надоями на рівні від 6500 кг за першу лактацію, 8000 кг за другу при жирності 3,8 % та вмістом білка 3,2%. При цьому таких корів

можна утримувати довічно (у 12 років вони ще приходять в охоту та нормально розтелюються).

Голанські та німецькі нетелі за продуктивністю не поступаються канадським, адже мають спільних предків.

Продуктивність теличок з усіх країн знаходиться на рівні 80% від рівня видатної родоначальниці.

Цінова політика за голову нетелі коливається на рівні:

- країни Північної Америки від 2 500 євро;

- країни Європи від 1850 євро.

На території України працюють фірми-експортери великої рогатої худоби голштинської породи, згідно нашого запиту свою пропозицію надіслала компанія Agro Trade, яка експортує велику рогату худобу з країн Північної Америки та Європи, контактний телефон 0503108609, 0673205054.

Комплектація стада буде проводитись за таким механізмом: у племінних селекційних центрах будуть закуплені нетелі голштинської чорно-рябої породи до 24 місячного віку, на 3-6 місяці тільності, при живій масі 450-500 кг. До кожної нетелі додається супровідна документація, в тому числі ветеринарне свідоцтво та паспорт.

Тварини доставлятимуться спеціально обладнаним автотранспортом відповідно до санітарно-ветеринарних вимог по 32-34 голови у кожному фургоні. По прибутті в господарство тварини будуть проходити 30 денний карантин під час якого від них братимуться проби крові на визначення ризику наявності туберкульозу, бруцельозу, сибірської язви, лейкозу, постійно буде проводитися термометрія.

Таким чином буде укомплектовано молочний комплекс на 800 голів, який може здобути згідно законодавства України статус племінного репродуктора, який визначається спеціальною комісією і затверджується Міністерством аграрної політики та продовольства.

1.2 Ветеринарний захист на комплексі

На молочному комплексі для забезпечення санітарного благополуччя будуть створюватись умови суворої ізоляції від сторонніх людей.

Ферма розташована з врахуванням санітарних розривів, весь автотранспорт, що заїжджає на територію проходить через дезбар'єри. Для гостей ферми виділяється спецодяг та спецвзуття. Стороннім особам вхід заборонено, це контролюється охороною.

Для персоналу ферми передбачається спец одяг, який видається людям чистим кожного дня. Для цього на комплексі запроектована кімната для прання. Кожен працівник зобов'язаний перед початком роботи прийняти душ та мати дві пари взуття (в одній для переміщення на фермі, а в другій – по виробничим боксам).

На молочному комплексі постійно здійснюватиметься контроль на наявність туберкульозу, лейкозу та бруцельозу, в разі виявлення захворювань ферма закриватиметься на карантин, що тягне за собою додаткові збитки.

З метою профілактики та недопущення хвороб тварин, охорони людей від інфекційних та інвазійних захворювань, спільних для людей і тварин, на даній молочно-товарній фермі обумовлений комплекс спеціальних заходів, до яких належить дезінфекція, дегельмінтизація, дезінвазія, дезінсекція, дератизація, та інші типові поточні ветеринарно-санітарні заходи. Найважливішим заходом являється дезінсекція, її проводитимуть як профілактичну, поточну і заключну.

Профілактичну дезінфекцію будуть проводити після здачі ферми або окремого її об'єкту в експлуатацію, перед заповненням тваринами, а надалі періодично відповідно з технологією виробництва для попередження накопичення та знищення збудників захворювань.

Поточну дезінфекцію планується проводити у ветеринарних умовах, в разі виникнення заразних захворювань тварин і небезпеці розповсюдження хвороби за межі господарства.

Заключну дезінфекцію заплановано проводити після ліквідації можливого інфекційного захворювання, перед зняттям з карантину з метою повної ліквідації вогнища інфекції.

Дезінфекції підлягають приміщення для тварин, обладнання, інвентар, предмети догляду за тваринами, повітря приміщень, територія підприємства, розвантажувально-навантажувальні майданчики, ветеринарно-санітарні об'єкти, транспортні засоби, доїльні установки, спецодяг, гній, гноївка та стічні води.

При використанні підстилки дезінфекцію будуть проводити після вивезення старої підстилки і завезенні нової.

Крім планової профілактичної дезінфекції щомісяця в санітарні дні буде проводитись механічне очищення виробничих, побутових та допоміжних приміщень, виробничого обладнання і території підприємства.

Забруднені стіни, перегородки і стовпи будуть мити гарячою водою, дезінфікують 1,5-2 %-м розчином кальцинованої соди або зольним лугом та білять вапном. Перед дезінфекцією приміщення звільняють від тварин, прибирають гній, залишки кормів, підстилку.

Одночасно з дезінфекцією приміщень будуть знезаражувати також вигульні майданчики, де перебувають тварини.

Періодично буде проводитись аерозольна дезінфекція під час якої приміщення буде звільнено від тварин та загерметизоване.

Для знезараження повітря в родильних відділеннях, профілакторіях, манежах, молочних, бактеріологічних лабораторіях будуть запроєктовані бактерицидні опромінювані. На всіх виходах і входах розмічатимуться дезкилимки.

Решта ветеринарно-санітарних заходів буде розроблено головним ветеринарним лікарем району з врахуванням територіальних особливостей,

за підписом головного ветеринарного лікаря та районної ветеринарної інспекції.

1.3 Виробничі потужності

Основні показники наявності та руху поголів'я великої рогатої худоби на молочному комплексі на 800 корів після виходу на повну потужність представлені в табл. 1 і 2. Таке поголів'я забезпечує одержання 6800 т молока та 255,2 т продукції вирощування за рік (табл. 3,4).

Таблиця 1 – Розрахунок обороту стада

Вихідні дані	од.виміру	Значення
Поголів'я фуражних корів	голів	800
Міжотельний період	днів	390
Тривалість лактації	днів	330
Тривалість сухостійного періоду	днів	60
Вік першого отелення	місяців	26
Рівень вибракування	%	20
Сезонність отелень	місяців	12
Розрахунок скотомісць		
<i>Дійні корови</i>		
Новотільні (нетоварне молоко)	місць	15
Хворі, мастит (нетоварне молоко)	місць	40
Здорові дійні корови	місць	623
Разом	місць	678
<i>Сухостійні корови</i>		
Підготовка до запуску	місць	17
У запуску	місць	62
Підготовка до отелення	місць	41
Родильне відділення	місць	4
Разом	місць	124
<i>Молодняк</i>		
	вікові групи	місяці
Телята	до 2 міс.	2
Телята 1 період	2,0-6,4	4,4
Телиці 2 період	6,4-9,7	3,3
Телиці 3 період	9,7-14,0	4,4
Телиці 4 період	14,0-16,2	2,2
Нетелі	16,2-25,0	8,8
Нетелі перед отеленням	25,0-26,0	1
<i>Родильне відділення та зона обслуговування</i>		
Бокси для отелення	місць	9
Бокси для хворих корів	місць	9
Стійла в зоні обслуговування	місць	9

Таблиця 2 – Основні показники наявності та руху поголів'я великої рогатої худоби молочного комплексу на 800 корів (після виходу на повну потужність)

Групи тварин	Поголів'я на початок року		Прибуде		Вибуде						Поголів'я на кінець року		Середньо-річне поголів'я	Середньо-добовий приріст, г	Річний приріст, ц
			приплід та з молодших груп		в старшій групі		на реалізацію		інше вибуття						
	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц			
Корови	800	4400,0	160	880,0			160	880,0			800	4400,0	800	х	х
Телиці до 1 місяців	32	12,8	400	120,0	360	180			40	10,0	32	18,7	32	650	75,9
Бички до 1 місяців	32	12,8	400	120,0	360	180,0			40	10,0	32	21,1	32	670	78,3
Телиці 1- 6 місяців	146	158,6	360	180,0	353	589,3			7	12,0	146	147,9	146	770	410,7
Бички 1- 6 місяців	146	161,9	360	180,0			353	605,4	7	12,0	146	151,2	146	800	426,7
Телиці 6-12 місяців	175	413,2	353	589,3	353	1072,2					175	410,6	175	750	480,3
Бички 6-12 місяців	0	0,0		605,4	0	0,0					0	605,4	0	780	0,0
Телиці 12-18 місяців	175	674,4	353	1072,2	353	1639,6					175	593,7	175	760	486,7
Бички 12-18 місяців	0	0,0	0	0,0			0	0,0			0	0,0	0	850	0,0
Нетелі	176	934,1	353	1639,6	160	880,0	193	1150,5			176	896,5	176	550	353,3
Всього	1683	6767,8	2738	5387	1938	4541,2	706	2635,9	94	44,1	1683	7245,2	1683	717	2312,0

Таблиця 3 – Розрахункова потужність молочного комплексу по виходу валової та товарної продукції, т

Показники	За місяць (в середньому)	Всього за рік
Середній надій на корову, кг	708	8500
<i>Виробництво продукції: т</i>		
молоко (в натурі)	566,67	6 800
продукція вирощування (жива маса)	21,3	255,2
гній	1448,5	17382,4
<i>Реалізація продукції:</i>		
молоко (в заліковій масі)	558,0	6696,0
племінна худоба,	9,6	115,1
худоба на вирощування і забій (жива	12,4	148,5
гній	1448,5	17382,4

Таблиця 4 – Розподіл надою молока на комплексі по місяцях року, %

Місяці року											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
7,85	7,77	7,62	8,99	9,07	9,30	8,61	8,54	8,38	8,08	7,93	7,85

1.4 Обсяги та структура кормів

Річна потреба кормів для молочного комплексу після виходу його на повну потужність складає: концентрованих кормів – 2188,9 т, сіна – 1106,9 т, сінажу – 3557,3 т, силосу – 8240,2 т .

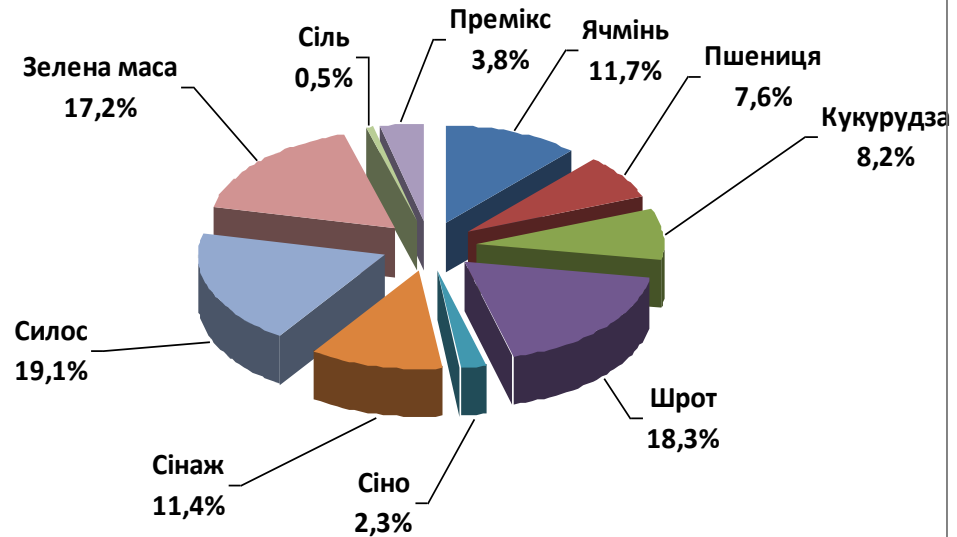
При розрахунку потреби в кормах для молочного комплексу враховувались врожайність кормових культур та ціни на фураж, які склалися в лісостеповій зоні України. Необхідні обсяги та структура кормів представлені в табл. 5.

Таблиця 5 – Річна потреба в кормах, воді та їх вартість для молочного комплексу (після виходу на повну потужність), т

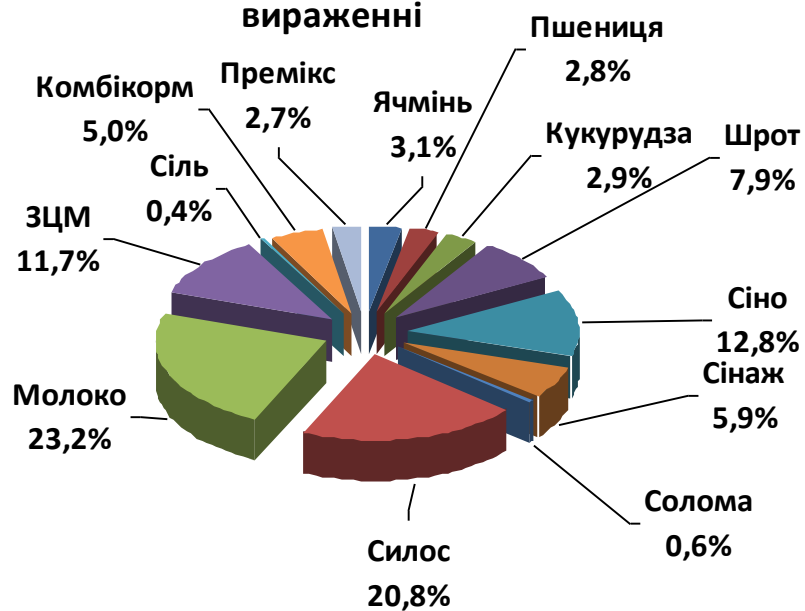
Групи тварин	Ячмінь	Пшениця	Кукурудза	Шрот	Сіно	Сінаж	Солома	Силос	Зелена маса	Молоко	ЗЦМ	Сіль	Комбікорм	Премікс	Вартість кормів, тис. грн
Корови	670,1	433,6	473,0	394,2	394,2	3055,1	0,0	6110,1	12375,0	0,0	0,0	39,4	0,0	39,4	10561,80
Телиці до 1 місяців	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	46,7	23,4	0,1	3,9	0,0	211,97
Бички до 1 місяців	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	46,7	29,2	0,1	3,9	0,0	223,01
Телиці 1- 6 місяців	6,4	6,4	8,0	8,0	92,3	26,7	0,0	126,4	133,3	78,4	76,8	0,8	24,0	0,5	735,44
Бички 1- 6 місяців	6,4	6,4	8,0	8,0	92,3	26,7	0,0	128,0	133,3	80,0	80,0	0,8	24,0	0,5	747,00
Телиці 6-12 місяців	12,8	12,8	12,8	12,8	160,1	112,1	32,0	400,3	525,2	0,0	0,0	1,8	0,0	1,9	509,99
Бички 6-12 місяців	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,00
Телиці 12-18 місяців	12,8	12,8	12,8	12,8	160,1	144,1	64,0	704,5	928,7	0,0	0,0	2,4	0,0	2,6	693,64
Бички 12-18 місяців	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,00
Нетелі	19,3	12,8	12,8	12,8	205,6	192,7	64,2	770,9	1374,7	0,0	0,0	3,2	0,0	3,2	847,54
Разом	727,8	484,9	527,5	448,7	1106,9	3557,3	160,3	8240,2	15470,2	251,9	209,4	48,6	55,7	48,2	14530,38
Ціна 1 т (без ПДВ), грн	1840,5	1854,6	1819,7	4911,8	606,1	393,7	131,1	329,7	146,4	3112,5	1891,2	1375,56	3056	10263	x
Витрати на корми, тис. грн	1339,60	899,26	959,93	2203,76	670,89	1400,40	21,02	2716,88	2265,46	783,90	395,97	66,82	170,26	494,49	14388,65

Витрати на корми, всього –14388,6 тис. грн.

Структура кормів для молочного стада у вартісному вираженні

Структура кормів для молодняку ВРХ у вартісному вираженні

2. ПЕРСОНАЛ

Для роботи на комплексі планується штат, який буде становити 35 осіб з щомісячним фондом оплати праці – 169921 грн (без нарахувань).

Таблиця 6 – Штатний розпис по молочному комплексу на 800 корів

Категорії працівників	Кількість	Місячний оклад, грн.	Місячний фонд оплати праці, грн.	Річний фонд оплати праці, грн.
Керуючий фермою	1	8828	8828	105936
Головний зоотехнік	1	9292	9292	111504
Головний лікар ветеринарної медицини	1	9292	9292	111504
Технік штучного осіменіння I-ої категорії	1	4984	4984	59808
Фельдшер ветеринарної медицини	1	4984	4984	59808
Оператор машинного доїння	8	4509	36072	432864
Тваринник (3-6 розряду)	4	5236	22033	264397
Енергетик	4	4023	16929	203145
Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва	3	5016	16886	202630
Тваринник (3-5 розряду)	3	3927	13220	158638
Лаборант 2 розряду	2	4380	8760	105120
Тваринник 5 розряду	2	3927	6937	83240
Тваринник 3 розряду	3	3477	11705	140460
Всього	35		169921	2039055

В розрахунках передбачено щорічне підвищення заробітних плат працівникам комплексу на 6%.

3. ПЛАН МАРКЕТИНГУ

Так як в Україні існує дефіцит якісної молочної сировини, проблеми з реалізацією молока на комплексі не буде. З огляду на тенденції кон'юнктури ринку на молочну сировину при розробленні бізнес-плану приймалася середня ціна, яка склалася на молоко вищого гатунку (табл.7).

Таблиця 7 – Ціна на молоко

Показник	Місяці року											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Ціна 1 кг молока, грн	5,50	5,50	5,50	5,30	5,17	5,17	5,17	5,17	5,30	5,50	5,50	5,50

Водночас, проектна технологія виробництва молока дає можливість отримувати молоко гатунку «екстра», ціна на яке на 10-15% вища за молоко вищого гатунку.

Щорічно передбачається продавати 353 голови бичків віком 6 місяців на комплекс з вирощування і відгодівлі великої рогатої худоби за ціною 45,0 грн за 1 кг живої маси та 160 корів за ціною 32,0 грн за 1 кг живої маси на м'ясокомбінат.

4. ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ПРОЕКТУ

4.1. Прогноз доходів і витрат проекту

4.1.1 Доходи проекту

Доходи проекту складаються з надходжень від реалізації молока, нетелей, худоби на вирощування та забій і гною (табл.8).

Таблиця 8 – Розрахунок надходжень коштів по молочному комплексу після виходу на повну потужність

Продукція	Обсяг реалізації продукції, т	Ціна 1т продукції (з ПДВ), грн	Виручка, тис. грн
Молоко	6696,0	5349,6	35820,82
Племінна худоба (жива маса)	115,1	78000,0	8974,10
Худоба на вирощування та забій (жива маса)	148,5	37298,4	5540,32
Гній	17382,4	50,0	869,12
Разом	х	х	51204,36

Основна частина виручки – майже 70,0% надходить від реалізації молока. Виручка від реалізації племінних тварин складе 17,5%, а від реалізації худоба на вирощування та забій – 10,8%. Незначна частина коштів буде надходити від продажу гною (1,7%). Середня ціна реалізації молока складає 5,35 грн (з ПДВ) за 1 кг .

4.1.2. Витрати проекту

Витрати на виробництво продукції молочного скотарства групуються за такими статтями : 1) витрати на оплату праці; 2) нарахування на оплату праці; 3) корми; 4) засоби захисту тварин; 5) роботи та послуги (електро-, водопостачання тощо); 6) витрати на ремонт необоротних активів; 7) інші витрати на утримання основних засобів (амортизація); 8) загальновиробничі та інші витрати. Крім виробничих витрат для визначення повної собівартості реалізованої продукції та визначення рівня рентабельності розраховують непрямі витрати (витрати на збут та адміністративні витрати).

Витрати на оплату праці працівникам молочного комплексу визначені на основі штатного розпису (табл. 6).

Нарахування на соціальні заходи включають обов'язкові нарахування до Фонду державного страхування, до Пенсійного фонду, соціального захисту населення, Фонду сприяння зайнятості населення і прийняті на рівні 37,2% від фонду оплати праці.

Витрати на засоби захисту тварин визначалися за нормативами їх витрат: 600,0 грн у розрахунку на 1 корову в рік, 150,0 грн на голову молодняка ВРХ (табл. 9).

Таблиця 9 – Витрати на ветеринарні заходи

Групи тварин	Поголів'я тварин	Витрати, грн	
		на 1 голову	всього
Корови	800	600	480000
Молодняк ВРХ	883	150	132480
Разом	1683	х	612480

Витрати електроенергії та тепла визначалися за нормами їх використання (відповідно 643,0 кВт·год. і 90,0 кВт·год. на корову і 1 голову молодняка ВРХ в рік) та ціни 1 кВт·години – 2,28 грн (табл.10).

Таблиця 10 – Річні витрати на електроенергію

Групи тварин	Постійне поголів'я	Витрати електроенергії на одну голову, кВт·год	Вартість 1 квт.год, грн	Річні витрати на електроенергію, грн
Корови	800	643	2,28	1172832,0
Молодняк ВРХ	883	90	2,28	181232,64
Всього	1683	х	2,28	1354064,64

Витрати на воду розраховувалися згідно відомчих норм технологічного проектування за нормою її використання на 1 постійну голову на добу та ціни 1 м³ – 10,2 грн. (Скотарські підприємства (комплекси, ферми, малі ферми): ВНТП – АПК–02.05. – К.: Мінагрополітики, 2005. – 98с.).

Витрати на корми визначалися на основі добових раціонів годівлі великої рогатої худоби різних вікових груп, постійного поголів'я тварин та ціни 1 т кормів (табл. 5). При розрахунку добових раціонів враховувалися науково обґрунтовані норми годівлі тварин різних вікових груп та різної продуктивності. В структурі витрат молочного комплексу корми займають найбільшу частину – 53,4%.

Амортизацію основних засобів виробництва розраховували виходячи із термінів їх використання. Витрати на ремонт будівель, споруд і обладнання визначалися на рівні 1,0% їх балансової вартості.

До загально виробничих та інших матеріальних витрат відносяться: 1) витрати на спецодяг, спецвзуття та інші малоцінні та швидкозношувані предмети; 2) витрати на утримання пункту штучного осіменіння; 3) платежі за обов'язкове страхування тварин; 4) платежі за розміщення відходів, викиди і скиди забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище та інші види шкідливого впливу в межах лімітів.

Основні показники ефективності діяльності племінної ферми на 800 корів представлені в табл.12.

Таблиця 12 – Основні показники ефективності діяльності племінної ферми на 800 корів *

Показники	Значення
Реалізація продукції, т:	
молоко (в заліковій масі)	6696,0
племінна худоба	115,1
худоба на вирощування та забій (жива маса)	148,5
гній	17382
Ціна 1т продукції (з ПДВ), грн:	
молока	5349,6
племінна худоба (жива маса)	78000,0
худоба на вирощування та забій (жива маса)	37298,4
гною	50,0
Виручка, тис. грн	51204,36
Повна собівартість 1т продукції, грн:	
молока	3014,56
племінна худоба	56856,50
худоба на вирощування та забій (жива маса)	29568,90
гною	39,25
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	31136,6
ПДВ, тис. грн	3417,67
Виручка після виплати ПДВ, тис. грн	47786,69
Прибуток, тис. грн	16650,09
Рівень рентабельності, %	53,47

*При розрахунках використані початкові ціни на ресурси та продукцію без врахування інфляційних процесів

4.1.3. Фінансування проекту

Фінансування проекту буде здійснюватися за рахунок власних коштів. Фінансування проекту почнеться з вересня 2015 року. Спочатку інвестиції необхідні для покриття інвестиційних витрат в основні засоби (183,687 млн. грн), а також на оборотні засоби (37,081 млн грн.) на початок роботи комплексу до одержання грошових надходжень від реалізації продукції.

4.2. Розрахунок ефективності інвестицій

4.2.1 Інвестиційні потреби проекту

Інвестиційні потреби проекту в закупівлю основних засобів складаються із вартості проектних робіт, будівництва нових приміщень та споруд, вартості обладнання та витрат на його монтаж та вартості племінних нетелей.

Вартість обладнання, яке планується закупити у фірми ДеЛаваль подана в таблиці 13.

Розрахунок витрат на проектні роботи, будівництво нових приміщень та споруд комплексу представлений в таблиці 14

Загальна сума інвестиційних витрат по проекту подана в таблиці 15.

Таблиця 13 – Інвестиційні витрати на технологічне обладнання ДеЛаваль для молочної ферми на 800 корів

Найменування	Вартість обладнання, євро	Вартість обладнання, грн
Індустріальний доїльний зал КАСКАД	291666	7458772
Система керування стадом Альпро	148424	3795656
Вакуумна система (резерв)	4366	111651
Система для сортування	14360	367224
Ворота для підганання,	15916	407021
Охолодження молока	87422	2235646
Танки охолоджувачі	69271	1771456
Охолодження молока	26073	666773
Танк охолоджувач	5539	141645
Танк охолоджувач	3977	101697
Танк охолоджувач для нетоварного молока	1468	37540
Кормозмішувачі	39907	1020530
Доїльне обладнання для родильного відділення	64250	1643070
Вентиляційні шахти	60745	1553442
Штори для корівників, накопичувача, галерей до ДМБ, родильного відділення	146673	3750861
Поїлки	36765	940182
Поїлка у родильних боксах	1282	32772
Матраци	178393	4562035
Стійлові роздільники для боксів	171394	4383071
Автоматичні ванни обробки копит	9332	238652
Кормороздавачі	206985	5293225
Трактори	22862	584660
Автомобілі	17812	455496
Інше обладнання	73671	1884000
Разом	1698552	43437079

Курс валют: 1євро = 25,57 грн

Таблиця 14 – Інвестиційні витрати на будівництво молочної ферми на 800 корів та ремонтний молодняк

Об`єкти будівництва	Вартість, грн
Проектні роботи	11943339
Навіси для корів	24951020
Доїльно-молочні блоки	8118194
Телятники	16649326
Система збирання гною флеш-флюм	1958006
Галереї сумарно	1759494
Лагуни для зберігання гною	6401173
Силосні траншеї	10166569
Інженерні мережі, благоустрій тощо	10566360
Разом	92513481

Таблиця 15 – Інвестиційні витрати проекту

Об`єкти інвестування	Вартість, грн
Проектні роботи та супровід проекту	11943338,8
Будівництво комплексу та його інфраструктури	80570142,7
Купівля обладнання та його монтаж	43437079,2
Купівля племінних тварин	47736266,7
Разом	183686827,3
Оборотний капітал	37080986,7
Всього	220767814,0

**Таблиця 16 – Помісячний план вкладання коштів у будівництво молочного комплексу на 800 корів
(в основні засоби з ПДВ), грн**

Показники	жов.15	лист.15	груд.15	січ.16	лют.16	бер.16	квіт.16	трав.16	чер.16
Проектні роботи та супровід	5732803	5732803	2866401	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	19336834	29005251	19336834	19336834	9668417	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	0	10424899	15637349	10424899	10424899	5212450	0	0	0
Купівля тварин	0	0	0	0	9547253	0	9547253	0	9547253
Разом	25069637	45162953	37840584	29761733	29640569	5212450	9547253	0	9547253

Продовження таблиці 16

Показники	лип.16	сер.16	вер.16	жов.16	лист.16	груд.16	Всього
Проектні роботи та супровід	0	0	0	0	0	0	14332007
Реконструкція споруд комплексу	0	0	0	0	0	0	96684171
Купівля обладнання та його монтаж	0	0	0	0	0	0	52124495
Купівля тварин	0	9547253	0	9547253	0	9547253	57283520
Разом	0	9547253	0	9547253	0	9547253	220424193

4.2.2 Прогноз Звіту про прибутки і збитки та руху грошових коштів

Таблиця 17 – Поквартальний та річний Звіт про прибутки та збитки, грн*

Показники	лют.16	трав.16	серп.16	лист.16	лют.17	трав.17	серп.17	лист.17
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	0	631009	2528598	4736740	7344916	9938454	9273967	9137386
Виручка від реалізації племінних тварин і тварин на відгодівлю	0	0	0	443232	691442	691442	691442	691442
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	0	0	95418	0	0	0	686624	0
1. Виручка всього (з ПДВ)	0	631009	2624016	5179972	8036358	10629896	10652034	9828828
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	0	631009	2624016	5179972	8036358	10629896	10652034	9828828
Заробітна плата	15716	79696	191546	313675	422879	495529	511988	518068
Нарахування на заробітну плату	5846	29647	71255	116687	157311	184337	190459	192721
Паливо і мастильні матеріали	12404	48945	95360	149887	182334	209565	222311	227019
Засоби захисту тварин	3333	20653	55627	92780	125778	148476	151868	153122
Корми	114152	671214	1711046	2796883	3684298	4300520	4395881	4424898
Електроенергія	4560	39008	119113	202201	291069	345822	350598	352362
Водопостачання	3318	16428	39023	64582	87243	103025	105924	106842
Послуги автотранспорту	4181	16498	32143	50522	60868	69959	74213	75785
Витрати на ремонт	17948	70823	137984	216883	263833	303237	321679	328492
Амортизація	825244	1237866	1237866	1237866	1237866	1237866	1237866	1237866
Інші прямі витрати	2564	10119	19715	30988	37334	42909	45519	46483
Страхові платежі	22222	33333	33333	33333	27500	27500	27500	27500
Загальновиробничі витрати	26241	58263	96478	137097	170512	193529	197844	199273
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	1057730	2332493	3840489	5443384	6748824	7662274	7833649	7890431
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	-1057730	-1701484	-1216473	-263413	1287534	2967621	2818384	1938397
Витрати на збут	0	6310	26240	51800	80364	106299	106587	98288
Адміністративні витрати	31065	69164	115002	163856	206231	234522	239689	241147
6. Всього витрат	1088795	2407967	3981731	5659039	7035419	8003095	8179925	8229866
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн.	-1088795	-1776958	-1357715	-479068	1000939	2626800	2472109	1598962
8. Чистий прибуток (+), збиток (-)	-1088795	-1776958	-1357715	-479068	1000939	2626800	2472109	1598962

*Доходи і витрати планувалися виходячи з щорічної інфляції 6%. Так, в розрахунках передбачено щорічне зростання ціни на живу масу молодняку ВРХ на 4%, витрат на корми на 3,0%, на енергоносії – 6%, оплату праці – 6%, запасні частини і матеріали – 4% тощо.

Продовження таблиці 17

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	38743796	40293548	41905290	43581501	45324761	47137752	49023262
Виручка від реалізації племінних тварин і тварин на відгодівлю	17724603	28213605	29342149	30515835	31736468	33005927	34326164
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	901792	928846	956711	985413	1014975	1045424	1076787
1. Виручка всього (з ПДВ)	57370191	69435999	72204150	75082749	78076205	81189103	84426213
2. ПДВ	0	0	0	0	0	2459115	7469679
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	57370191	69435999	72204150	75082749	78076205	78729989	76956534
Заробітна плата	2279427	2428547	2574259	2728715	2892438	3065984	3249943
Нарахування на заробітну плату	847947	903419	957624	1015082	1075987	1140546	1208979
Паливо і мастильні матеріали	1007320	1056821	1099094	1143058	1188780	1236331	1285784
Засоби захисту тварин	647446	669273	689352	710032	731333	753273	775871
Корми	18798558	19444841	20028186	20629031	21247902	21885339	22541900
Електроенергія	1518045	1612713	1709475	1812044	1920767	2036013	2158173
Водопостачання	461295	482210	501498	521558	542421	564117	586682
Послуги автотранспорту	333038	346044	356425	367118	378132	389476	401160
Витрати на ремонт	1457570	1529198	1590366	1653980	1720139	1788945	1860503
Амортизація	4951462	4951462	4951462	4951462	4951462	4951462	4951462
Інші прямі витрати	204270	212248	218615	225174	231929	238887	246053
Страхові платежі	97778	85556	73333	61111	48889	36667	24444
Загальновиробничі витрати	844810	873605	899813	926807	954612	983250	1012748
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	33448965	34595936	35649504	36745173	37884790	39070290	40303703
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	23921226	34840063	36554646	38337576	40191415	39659698	36652831
Витрати на збут	573878	672404	699300	727272	756363	786617	818082
Адміністративні витрати	1036856	1084802	1128194	1173322	1220255	1269065	1319828
6. Всього витрат	35059699	36353142	37476998	38645767	39861408	41125973	42441613
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн	22310493	33082857	34727152	36436982	38214797	37604016	34514922
8. Чистий прибуток (+), збиток (-)	22310493	33082857	34727152	36436982	38214797	37604016	34514922

Продовження таблиці 17

Показники	2025 р.	2026 р.	2027 р.	2028 р.	2029 р.	2030 р.
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	50984192	53023560	55144502	57350283	59644294	62030066
Виручка від реалізації племінних тварин і тварин на відгодівлю	35699211	37127179	38612266	40156757	41763027	43433548
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	1109091	1142363	1176634	1211933	1248291	1285740
1. Виручка всього (з ПДВ)	87792494	91293103	94933403	98718973	102655612	106749354
2. ПДВ	7807994	8160769	8528594	8912082	9311872	9728626
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	79984500	83132334	86404809	89806891	93343740	97020728
Заробітна плата	3444940	3651636	3870734	4102978	4349157	4610107
Нарахування на заробітну плату	1281518	1358409	1439913	1526308	1617886	1714960
Паливо і мастильні матеріали	1337216	1390704	1446332	1504186	1564353	1626927
Засоби захисту тварин	799147	823122	847816	873250	899448	926431
Корми	23218157	23914701	24632142	25371107	26132240	26916207
Електроенергія	2287664	2424924	2570419	2724644	2888123	3061410
Водопостачання	610149	634555	659938	686335	713788	742340
Послуги автотранспорту	413195	425590	438358	451509	465054	479006
Витрати на ремонт	1934923	2012320	2092813	2176525	2263586	2354130
Амортизація	4951462	4951462	4951462	4951462	4951462	4951462
Інші прямі витрати	253435	261038	268869	276935	285243	293800
Страхові платежі	12222	12222	12222	12222	12222	12222
Загальновиробничі витрати	1043130	1074424	1106657	1139856	1174052	1209274
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	41587157	42935108	44337675	45797318	47316615	48898276
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	38397343	40197226	42067134	44009573	46027125	48122452
Витрати на збут	850805	884838	920231	957040	995322	1035135
Адміністративні витрати	1372621	1427526	1484627	1544012	1605772	1670003
6. Всього витрат	43810583	45247471	46742533	48298370	49917710	51603413
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн	36173916	37884863	39662276	41508520	43426030	45417314
8. Чистий прибуток (+), збиток (-)	36173916	37884863	39662276	41508520	43426030	45417314

Таблиця 18 – Поквартальний прогноз Звіту про рух коштів, грн

Показники	лист.15	лют.16	трав.16	серп.16	лист.16	лют.17	трав.17	серп.17	лист.17
Виручка від реалізації молока	0	0	631009	2528598	4736740	7344916	9938454	9273967	9137386
Виручка від реалізації племінних тварин і тварин на відгодівлю	0	0	0	0	443232	691442	691442	691442	691442
Виручка від реалізації гною	0	0	0	95418	0	0	0	686624	0
1. Виручка всього (з ПДВ)	0	0	631009	2624016	5179972	8036358	10629896	10652034	9828828
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Виручка, всього без ПДВ	0	0	631009	2624016	5179972	8036358	10629896	10652034	9828828
Заробітна плата	0	15716	79696	191546	313675	422879	495529	511988	518068
Нарахування на заробітну плату	0	5846	29647	71255	116687	157311	184337	190459	192721
Паливо і мастильні матеріали	0	14885	58734	114432	179864	218800	251478	266773	272423
Засоби захисту тварин	0	4000	24784	66752	111336	150934	178171	182242	183746
Корми	0	136982	805456	2053255	3356259	4421157	5160624	5275057	5309878
Електроенергія	0	5472	46809	142936	242641	349283	414987	420718	422835
Водопостачання	0	3982	19714	46828	77498	104692	123630	127108	128210
Послуги автотранспорту	0	5017	19797	38571	60627	73042	83950	89056	90942
Витрати на ремонт	0	21538	84987	165581	260260	316600	363884	386014	394190
Інші прямі витрати	0	3077	12143	23658	37186	44800	51491	54623	55780
Загальновиробничі витрати	0	31489	69916	115773	164516	204615	232235	237413	239127
Витрати на збут	0	0	7572	31488	62160	96436	127559	127904	117946
Адміністративні витрати	0	37278	82997	138002	196627	247477	281427	287626	289377
Купівля тварин	0	9547253	19094507	9547253	19094507	0	0	0	0
Проектні роботи та супровід	14332007	0	0	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	67678920	29005251	0	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	26062248	26062248	0	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	108073174	64900035	20436760	12747331	24273843	6808026	7949303	8156981	8215243
3. Грошовий потік, грн.	-108073174	-64900035	-19805751	-10123316	-19093871	1228332	2680593	2495052	1613585
4. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн.	-108073174	-172973209	-192778960	-202902275	-221996146	-220767814	-218087221	-215592169	-213978583

Продовження таблиці 18

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	38743796	40293548	41905290	43581501	45324761	47137752	49023262
Виручка від реалізації племінних тварин і тварин на відгодівлю	17724603	28213605	29342149	30515835	31736468	33005927	34326164
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	901792	928846	956711	985413	1014975	1045424	1076787
1. Виручка всього (з ПДВ)	57370191	69435999	72204150	75082749	78076205	81189103	84426213
2. ПДВ	0	0	0	0	0	2459115	7469679
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	57370191	69435999	72204150	75082749	78076205	78729989	76956534
Заробітна плата	2279427	2428547	2574259	2728715	2892438	3065984	3249943
Нарахування на заробітну плату	847947	903419	957624	1015082	1075987	1140546	1208979
Паливо і мастильні матеріали	1208783	1268185	1318913	1371669	1426536	1483597	1542941
Засоби захисту тварин	776935	803128	827222	852039	877600	903928	931046
Корми	22558269	23333809	24033823	24754838	25497483	26262407	27050280
Електроенергія	1821655	1935255	2051370	2174453	2304920	2443215	2589808
Водопостачання	553553	578652	601798	625870	650905	676941	704019
Послуги автотранспорту	399645	415253	427710	440542	453758	467371	481392
Витрати на ремонт	1749084	1835037	1908439	1984776	2064167	2146734	2232603
Інші прямі витрати	245124	254697	262338	270208	278315	286664	295264
Загальновиробничі витрати	1013772	1048326	1079776	1112169	1145534	1179900	1215297
Витрати на збут	688653	806885	839160	872726	907636	943941	981699
Адміністративні витрати	1244227	1301763	1353833	1407986	1464306	1522878	1583793
Купівля тварин	0	0	0	0	0	0	0
Проектні роботи та супровід	0	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	0	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	0	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	35387075	36912955	38236266	39611073	41039583	42524106	44067063
3. Грошовий потік, грн.	21983116	32523043	33967884	35471676	37036622	36205882	32889472
4. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн.	-191995467	-159472424	-125504540	-90032864	-52996242	-16790360	16099111

Продовження таблиці 18

Показники	2025 р.	2026 р.	2027 р.	2028 р.	2029 р.	2030 р.
Виручка від реалізації молока (з ПДВ)	50984192	53023560	55144502	55322539	55498846	55671697
Виручка від реалізації племінних тварин і тварин на відгодівлю	35699211	37127179	38612266	38740974	38869682	38998389
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	1109091	1142363	1176634	1176634	1176634	1176634
1. Виручка всього (з ПДВ)	87792494	91293103	94933403	95240147	95545162	95846720
2. ПДВ	7807994	8160769	8528594	8559098	8589314	8618953
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	79984500	83132334	86404809	86681049	86955849	87227767
Заробітна плата	3444940	3651636	3870734	3890088	3909442	3928795
Нарахування на заробітну плату	1281518	1358409	1439913	1447113	1454312	1461512
Паливо і мастильні матеріали	1604659	1668845	1735599	1741384	1747170	1752955
Засоби захисту тварин	958977	987746	1017379	1019922	1022466	1025009
Корми	27861788	28697642	29558571	29632467	29706364	29780260
Електроенергія	2745196	2909908	3084503	3099925	3115348	3130770
Водопостачання	732179	761466	791925	794565	797205	799844
Послуги автотранспорту	495834	510709	526030	527345	528660	529975
Витрати на ремонт	2321908	2414784	2511375	2519746	2528118	2536489
Інші прямі витрати	304122	313245	322643	323449	324256	325063
Загальновиробничі витрати	1251756	1289309	1327988	1331308	1334628	1337948
Витрати на збут	1020967	1061805	1104277	1107958	1111639	1115320
Адміністративні витрати	1647145	1713031	1781552	1787490	1793429	1799367
Купівля тварин	0	0	0	0	0	0
Проектні роботи та супровід	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	45670987	47338535	49072489	49222762	49373035	49523308
3. Грошовий потік, грн.	34313513	35793799	37332321	37458287	37582814	37704459
4. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн.	50412624	86206423	123538744	160997031	198579845	236284304

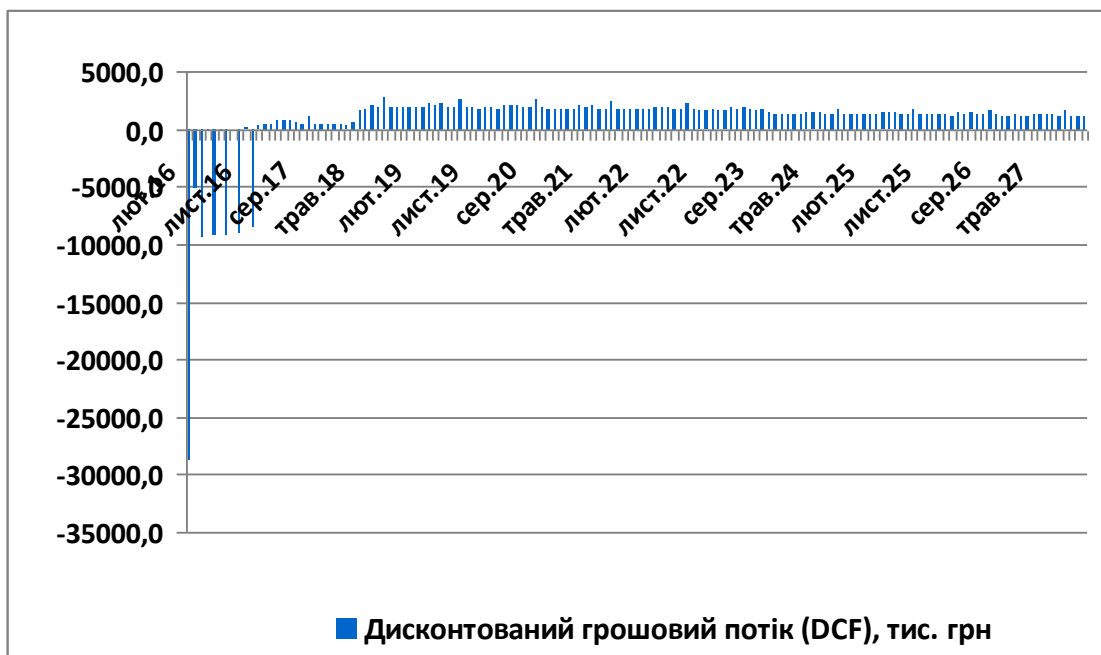
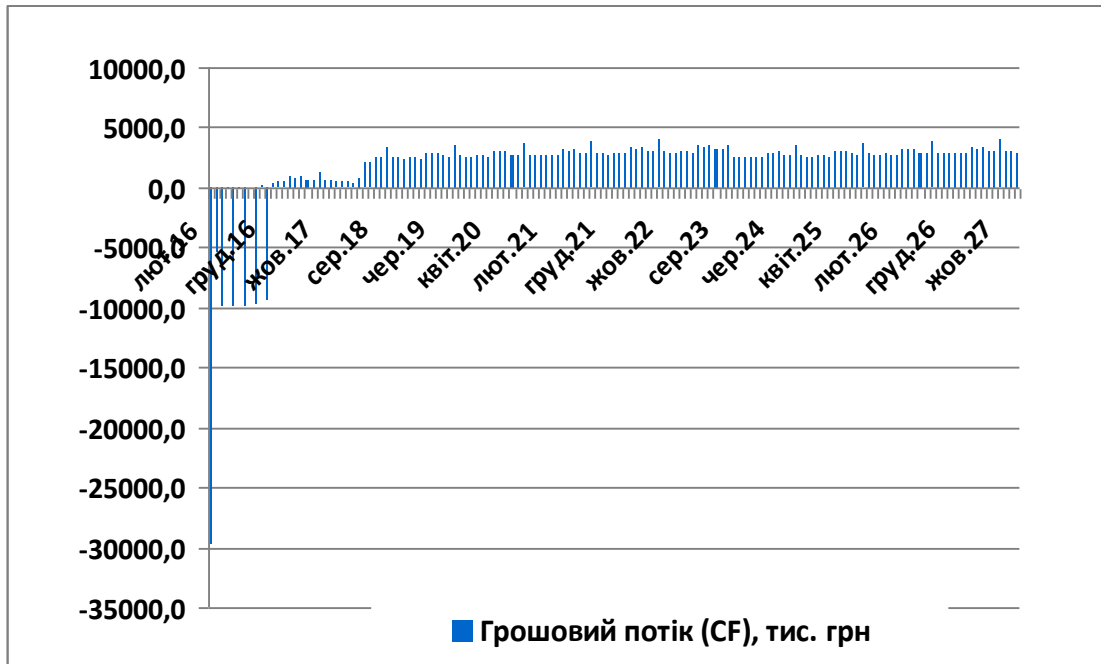
4.2.3. Розрахунок грошових потоків і ефективності

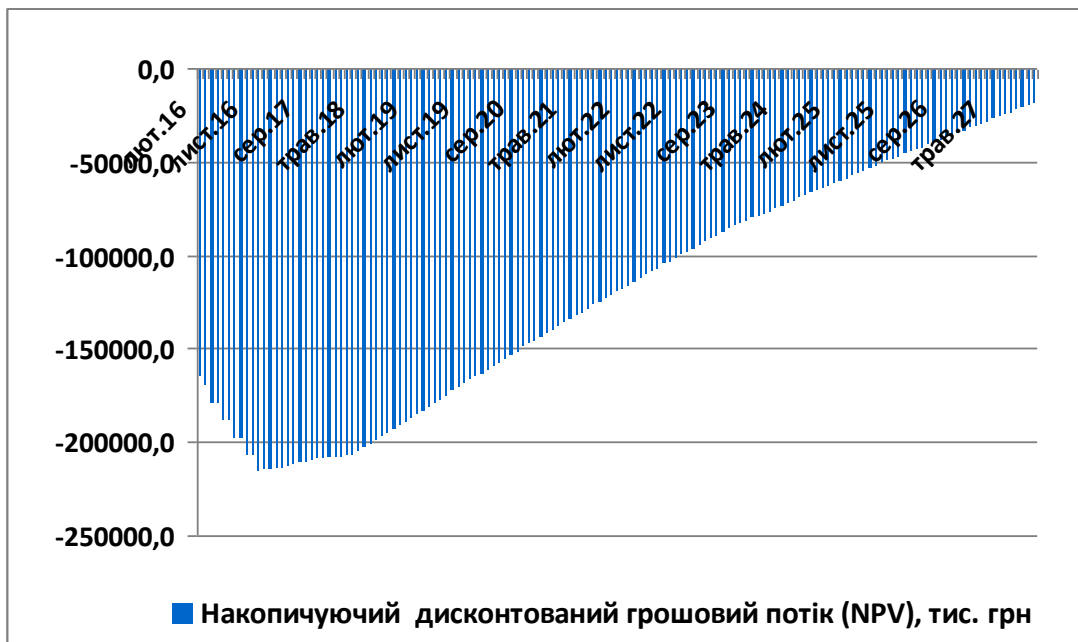
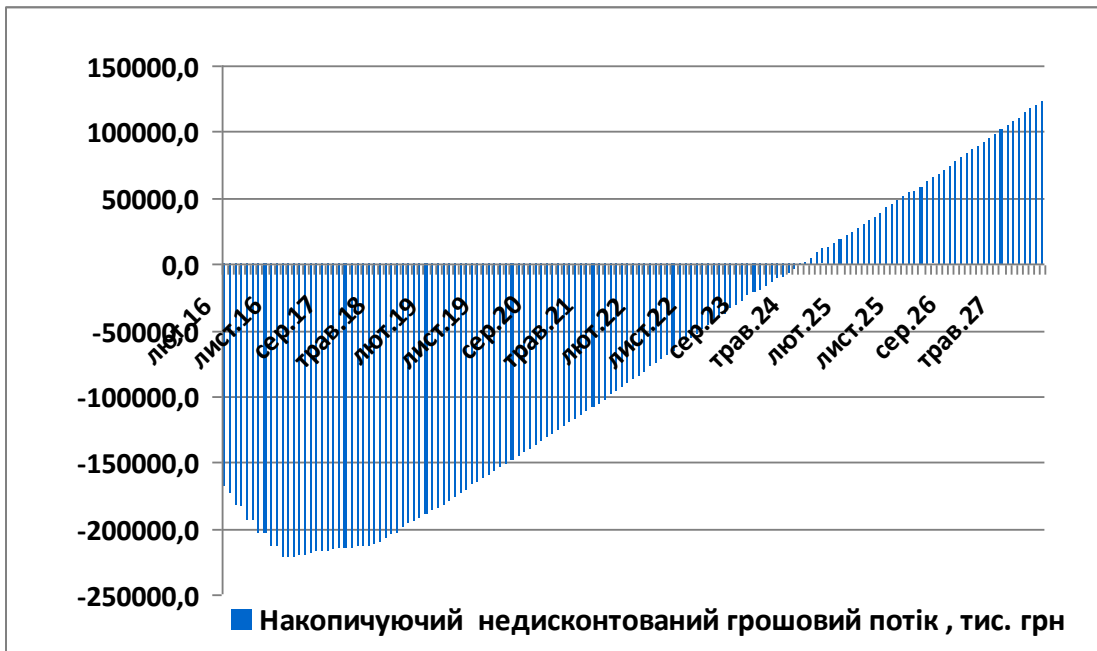
Розрахунок інвестиційних показників проводився виходячи із суми вкладень в проект –220,768 млн грн.

Дисконтна ставка –8 % річних.

Період розрахунку – 184 місяці.

Динаміка чистого і дисконтного грошового потоку, на основі якого були проведені інвестиційні розрахунки, представлена на рисунках.

У таблиці 19 представлені результати аналізу інвестиційної ефективності проекту.

Розрахунок проводився за період з вересня 2015 р. по – грудень 2030 р. – 15 років і 4 місяці. Розрахунки показників ефективності приведені на кінець 2030 року.

Таблиця 19 – Показники ефективності інвестиційного проекту

Показник	Значення	
	за умови невідшкодування коштів на будівництво ферми	за умови відшкодування коштів 50% вартості будівництва і 25% вартості обладнання
Період розрахунку, міс.	184	184
Період окупності проекту (PP), міс.	107	86
Дисконтований період окупності проекту (DPP), міс.	164	122
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	9,44	13,61
Індекс прибутковості (PI) (184 місяці)	1,10	1,33

Задовільні інтегральні показники ефективності, фінансова спроможність, аналіз ризиків методом експертних оцінок, перелік заходів щодо мінімізації існуючих ризиків, результат аналізу чутливості підтверджують ймовірність успішної реалізації розглянутого проекту.

У разі прийняття рішення урядом про відшкодування підприємству 50% вартості будівництва комплексу і 25% вартості обладнання показники ефективності інвестиційного проекту значно поліпшаться.

5. ПРОЕКТНІ РИЗИКИ

Основну загрозу для ефективної реалізації проекту можуть нести наступні події:

1. Падіння ціни продажу продукції.
2. Ріст собівартості продукції:
 - а) ріст вартості корму;
 - б) ріст вартості енергоносіїв.
3. Падіння виробничих показників по продуктивності тварин.
4. Можливість захворювань тварин, епідемій.

Основний вплив на ефективність проекту може зробити падіння ціни на продукцію, що буде реалізовуватися. Незважаючи на те, що ціна на молоко вищого гатунку коливається залежно від сезону, у середньому в даний час вона складає 5,5 – 5,80 грн за 1 кг. Ціна варіюється залежно від якості молока, обсягу і циклічності постачань.

Завдяки високій технології та самостійному виробництву кормів на підприємстві є додаткові можливості виробляти молоко високої якості, що забезпечить ціну продажу на рівні вище за середньої. Незважаючи на це в

розрахунках враховувалася середня ціна реалізації залежно від сезону –5,5–5,8 грн / кг.

Ризик росту собівартості продукції можливий, насамперед, за рахунок росту вартості її кормової частини, тому що в цьому проекті вона займає близько 54%. Однак він мінімізований за рахунок наявності власної кормової бази, що знижує вартість корму.

Значний ріст собівартості за рахунок росту цін на енергоносії також малоімовірний, тому що частка цих витрат у загальній структурі невисока

Ризик падіння доходів за рахунок зниження показника надою молока на одну корову в даному бізнес-плані мінімізований, так у розрахунках приймався песимістичний варіант продуктивності тварин – 8500 кг молока в рік, що не є високим показником при використанні запровадженої технології на комплексі та можливості контролювати якість і склад кормів. Таким чином, працюючи на новому обладнанні в цілком новій фермі реально досягти значно більш високих результатів.

Ризик занесення інфекції на ферму можливий у будь-якому господарстві світу і мінімізується, в основному, за рахунок виваженого санітарного менеджменту.

У зв'язку з цим планується введення чіткого санітарного режиму. Обов'язкове проходження санітарної обробки при відвідуванні ферми усім відвідувачам без винятку, мінімізація кількості осіб, що відвідують ферму, санітарна обробка транспорту при в'їзді на територію, контроль якості кормів, постійний ветеринарний контроль поголів'я, високе якість обслуговування тварин.

Інвестиційний проект будівництва сучасного комплексу для вирощування і відгодівлі 3000 голів молодняку великої рогатої худоби

РЕЗЮМЕ

Мета інвестиційного проекту – будівництво нової сучасного комплексу для вирощування і відгодівлі 3000 голів молодняку великої рогатої худоби для цілорічного рівномірного виробництва і реалізації якісної продукції яловичини. На комплексі передбачається дорощування і відгодівля молодняку з 6 місячного віку (з середньою живою масою 156 кг) до 18 місячного віку (з живою масою 521 кг) з наступною відправкою тварин на забій.

Основні виробничі ділянки:

5. Комплекс на 3000 голів молодняку великої рогатої худоби, що включає в себе:

- виробничу зону для утримання молодняку великої рогатої худоби;
- сервісну зону (санпропускник, адміністративна будівля, котельня і генератор, споруди для зберігання техніки);
- зону для приймання тварин (лабораторія, ветлікарня, карантинні приміщення, трансформаторна підстанція тощо);
- зону для зберігання грубих, соковитих і концентрованих кормів;
- лагуни для зберігання гною.

Обсяг реалізації продукції комплексу в рік:

- ◆ 1585,1 т м'яса в живій масі;
- ◆ 21373,0 т гною.

Загальна сума інвестицій у проект становить:

- 215,755 млн грн

У тому числі: проектні роботи, будівництво комплексу та його інфраструктури:

- 95,71 млн грн

комплект обладнання та його монтаж для комплексу:

- 51,54 млн грн

витрати на оборотний капітал:

- 68,50 млн грн

Інвестиції спрямовані на проектні роботи, будівництво нових приміщень, закупівлю обладнання для відгодівельного комплексу та його інфраструктури. Оборотні кошти передбачені на поточні витрати (купівлю молодняку, корми, енергоносії, заробітну плату персоналу, тощо) на період від пуску комплексу до виходу його на повну потужність.

Джерела фінансування: Фінансування проекту буде здійснюватися за рахунок власних коштів.

Початок проекту: вересень 2015 року.

Строк завершення будівництва комплексу: травень 2016 року;

Початок реалізації основної готової продукції: лютий 2017 року

Строк введення комплексу з відгодівлі на повну потужність: лютий 2017 року.

**Показники економічної ефективності діяльності комплексу з
дощування і відгодівлі на 3200 голів молодняка великої рогатої
худоби**

Показники	Значення
Реалізація продукції, т:	
м'ясо ВРХ (жива маса)	1585,1
гній	21373
Ціна 1т продукції (з ПДВ), грн:	
м'яса ВРХ (жива маса)	39000,0
гною	50,0
Виручка, тис. грн	62885,85
Повна собівартість 1т продукції, грн:	
м'яса ВРХ (жива маса)	28830,00
гною	38,18
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	45718,6
ПДВ, тис. грн	2361,47
Виручка після виплати ПДВ, тис. грн	60524,38
Прибуток, тис. грн	14805,80
Рівень рентабельності, %	32,38

Основні показники ефективності інвестиційного проекту представлені при ставці дисконтування 8% і періоді розрахунку 15 років і 4 місяці.

**Показники ефективності інвестиційного проекту (станом на
грудень 2030 р. – 184 місяці)**

Показник	Значення	
	за умови невідшкодуван ня коштів на будівництво	за умови відшкодування коштів 50% вартості будівництва і 25% вартості обладнання
Період окупності проекту (PP), міс.	153	125
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	2,87	6,83
Індекс прибутковості (PI) (184 місяці)	0,677	0,917

Незадовільні інтегральні показники ефективності інвестиційного проекту будівництва нової сучасного комплексу для вирощування і відгодівлі 3000 голів молодняка великої рогатої худоби підтверджують необхідність часткового відшкодування коштів на його реалізацію суб'єктам господарювання.

1 ВИРОБНИЧИЙ ПЛАН

1.1 Комплектування поголів'ям комплексу

Для обмеження розповсюдження хвороб та раціоналізації виробничих процесів відгодівельний комплекс поділений на п'ять окремих зон.

Зона I. Зона кормів. Вона містить склади соломи і сіна (2x1800 т), склади силосу (2 x 9000 т), баштові склади зерна (1000 т), прохідну (приймання корму) з тензометричними вагами, дезінфекційну ванну.

Силос і сінаж зберігається в мішках з ПЕ плівки на асфальтованому майданчику з накриттям приблизно по 300 тонн.

Зона II. Сервісна зона. Вона містить санпропускник, адміністративну будівлю, котельню і генератор, споруди для зберігання техніки.

Адміністративна будівля призначена для працівників комплексу. Її внутрішній простір поділено на кабінети та санітарний вузол, в кормокухні встановлені ємності для приготування корму і центр управління. Всі об'єкти корпусів з'єднані з адміністративною будівлею за допомогою центрального коридору.

Ветеринарно-санітарний пропускник призначений для санітарної обробки спецодягу та взуття обслуговуючого персоналу і відвідувачів фірми, а також для дезінфекції транспортних засобів і тари.

Зона III. Приймання тварин. Вона містить дезінфекційну ванну, трансформаторну підстанцію, контрольну станцію (карантинний вхід), лабораторії, загін для прийнятих тварин, ветлікарню, два карантинних приміщення по 280 голів.

Зона IV. Виробничі приміщення: Приміщення 1 - 12 для утримання 280 голів кожне, крематорій

Зона V. Гноєсховище.

Надходження худоби на відгодівельних майданчик здійснюється спеціальним транспортом. Доставлена худоба буде вивантажується з автотранспорту в приймальний пункт - огорожену територію з навісом, розділену на 3-4 загони для розподілу тварин по вазі і статі, з встановленими вагами для зважування тварин, з вантажно-розвантажувальним помостом. При надходженні тварин на територію приймального пункту вся худоба зважується, ідентифікується і проходить ветеринарне обстеження та обробку згідно з ветеринарними вимогами. На кожну тварину або групу повинні бути супровідні документи (ветеринарне свідоцтво, ветеринарний паспорт), видані ветеринарним фахівцем постачальника.

Важливо, щоб у кожне приміщення надходило поголів'я в один прийом і в найкоротший період (ідеально протягом 5 - 7 днів). Вся худоба проходить ветеринарне обстеження та обробку згідно ветеринарних вимог.

Після проведення ветеринарних заходів тварини упорядковують за вагою та за статтю і переводяться в будівлю карантину, терміном на 21 день.

Хворі тварини, з підозрою на захворювання і з підвищеною температурою тіла надходять в ізолятор.

Під час карантину проводяться діагностичні дослідження. Велика рогата худоба тестується на такі захворювання, як бруцельоз, туберкульоз, лейкоз, трихомоноз, хламідіоз. Після карантину все здорове поголів'я надходить у будівлі дорощування та відгодівлі молодняку великої рогатої худоби.

Після закінчення терміну карантину тварина переводиться в зони дорощування і відгодівлі. Тварини кожної виробничої групи повинні мати однаковий розвиток, різницю в живій масі не більше 10-20 кг і міститися в однакових умовах при єдиному рівні годівлі. Вирощування і відгодівля проводиться чітко по раціонах, з розрахунку отримання середньодобового приросту 800 - 1100 грам. Тривалість дорощування і відгодівлі ВРХ за планом - 12 місяців.

Понадремонтний молодняк великої рогатої худоби утримується на напівглибокій підстилці. Конструкція будівлі оцинкована, дах виконаний з сендвіч-панелей товщиною 150 мм. Стіни виконані з сендвіч-панелей (тільки внизу), над якими розташовані штори з тришарової плівки, яка буде закривати стіни тільки в холодну пору. Ворота подвійні: для літа – з сітки, для зими – вертикальні секційні.

Усі секції приміщень для вирощування і відгодівлі експлуатуються за принципом «все зайнято - все вільно». Заповнення і звільнення секцій передбачено за графіком роботи відгодівельного майданчика.

Звільнені приміщення та їх обладнання протягом не менше 8 днів піддаються механічному очищенню та дезінфекції.

Видалення гною з приміщення дорощування і відгодівлі молодняку проводиться за допомогою бульдозерної установки після закінчення відгодівлі тварин.

За період дорощування і відгодівлі передбачена вибракування і вибуття тварин, які погано розвиваються у розмірі 4% (у т.ч. 2% - при дорощуванні та 2% при відгодівлі) від усього поголів'я, яке надійшло.

Для контролю за продуктивністю тварин встановлюються ваги для зважування.

1.2 Ветеринарний захист на комплексі

На відгодівельному комплексі для забезпечення санітарного благополуччя будуть створюватись умови суворої ізоляції від сторонніх людей.

Ферма розташована з врахуванням санітарних розривів, весь автотранспорт, що заїжджає на територію проходить через дезбар'єри. Для гостей ферми виділяється спецодяг та спецвзуття. Стороннім особам вхід заборонено, це контролюється охороною.

Для персоналу ферми передбачається спецодяг, який видається людям чистим кожного дня. Для цього на комплексі запроектована кімната для прання. Кожен працівник зобов'язаний перед початком роботи прийняти душ та мати дві пари взуття (в одній для переміщення на фермі, а в другій – по виробничим боксам).

На молочному комплексі постійно здійснюватиметься контроль на наявність туберкульозу, лейкозу та бруцельозу, в разі виявлення захворювань ферма закриватиметься на карантин, що тягне за собою додаткові збитки.

З метою профілактики та недопущення хвороб тварин, охорони людей від інфекційних та інвазійних захворювань, спільних для людей і тварин, на даній фермі передбачений комплекс спеціальних заходів, до яких належить дезінфекція, дегельмінтизація, дезінвазія, дезінсекція, дератизація, та інші типові поточні ветеринарно-санітарні заходи. Найважливішим заходом являється дезінсекція, її проводитимуть як профілактичну, поточну і заключну.

Профілактичну дезінфекцію будуть проводити після здачі ферми або окремого її об'єкту в експлуатацію, перед заповненням тваринами, а надалі періодично відповідно з технологією виробництва для попередження накопичення та знищення збудників захворювань.

Поточну дезінфекцію планується проводити у ветеринарних умовах, в разі виникнення заразних захворювань тварин і небезпеці розповсюдження хвороби за межі господарства.

Заключну дезінфекцію заплановано проводити після ліквідації можливого інфекційного захворювання, перед зняттям з карантину з метою повної ліквідації вогнища інфекції.

Дезінфекції підлягають приміщення для тварин, обладнання, інвентар, предмети догляду за тваринами, повітря приміщень, територія підприємства, розвантажувально-навантажувальні майданчики, ветеринарно-санітарні об'єкти, транспортні засоби, доїльні установки, спецодяг, гній, гноївка та стічні води.

При використанні підстилки дезінфекцію будуть проводити після вивезення старої підстилки і завезенні нової.

Крім планової профілактичної дезінфекції щомісяця в санітарні дні буде проводитись механічне очищення виробничих, побутових та допоміжних приміщень, виробничого обладнання і території підприємства.

Забруднені стіни, перегородки і стовпи будуть мити гарячою водою, дезінфікують 1,5-2 %-м розчином кальцинованої соди або зольним лугом та білять вапном. Перед дезінсекцією приміщення звільняють від тварин, прибирають гній, залишки кормів, підстилку.

Одночасно з дезінсекцією приміщень будуть знезаражувати також вигульні майданчики, де перебувають тварини.

Періодично буде проводитись аерозольна дезінфекція під час якої приміщення буде звільнено від тварин та загерметизоване.

Решта ветеринарно-санітарних заходів буде розроблено головним ветеринарним лікарем району з врахуванням територіальних особливостей, за підписом головного ветеринарного лікаря та районної ветеринарної інспекції.

1.3 Виробничі потужності

Основні показники наявності та руху поголів'я великої рогатої худоби на відгодівельному комплексі на 3000 голів після виходу на повну потужність представлені в таблиці. 1. Таке поголів'я забезпечує одержання протягом року 11323,0 т продукції вирощування і підприємство спроможне реалізовувати 3040 голів живою масою 1585,1 т (табл. 1).

Річна потреба кормів для комплексу з вирощування та відгодівля молодняку великої рогатої худоби після виходу його на повну потужність складає: концентрованих кормів – 1002,0 т, сіна – 1672,0 т, сінажу – 2202 т, силосу – 16046 т, зеленої маси – 16867 т. У кормові раціони тварин передбачено вводити азотисті речовини шляхом додавання соняшникового шроту, мінералів і вітамінів з додаванням сечовини.

2. ПЕРСОНАЛ

Для роботи на комплексі планується штат, який буде становити 42 особи з щомісячним фондом оплати праці – 48158 грн (без нарахувань) (табл. 2).

Таблиця 2 – Штатний розпис по комплексу з вирощування та відгодівля молодняку великої рогатої худоби на 3000 голів

Категорії працівників	Кількість	Місячний оклад, грн.	Місячний фонд оплати праці, грн.	Річний фонд оплати праці, грн.
Головний зоотехнік	1	8363	8363	100354
Головний лікар ветеринарної медицини	1	7898	7898	94778
Фельдшер ветеринарної медицини	1	4236	4236	50837
Тваринник 6 розряду	2	3927	7854	94248
Енергетик	3	4139	12418	149013
Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва	3	4347	13042	156499
Тваринник 3-5 розряду	5	3801	19007	228080
Лаборант	1	3285	3285	39420
Тваринник 3 розряду	3	3477	10431	125172
Всього	20	x	86533	1038401

В розрахунках передбачено щорічне підвищення заробітних плат працівникам комплексу на 6%.

Таблиця 1 – Основні показники наявності та руху поголів'я великої рогатої худоби на відгодівельному комплексі на 3000 голів (після виходу на повну потужність)

Групи тварин	Поголів'я на початок року		Прибуде		Вибуде						Поголів'я на кінець року		Середньо-річне поголів'я	Середньодобовий приріст, г	Річний приріст, ц
			приплід та з молодших груп		в старші групи		на реалізацію		інше вибуття						
	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц	гол.	жива маса, ц			
Бички 6-12 міс.	1600	3670,4	3200	5004,8	3040	9193,0			160	367,04	1600	3787,2	1600	800	4672,0
Бички 12-18 міс.	1520	6459,0	3040	9193,0			3040	15850,6			1520	6459,0	1520	1200	6657,6
Всього	3053	10129,4		14197,8		9193	3040	15850,6	160	367,0	3053	10246,2	3053	1017	11329,6

3 ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ПРОЕКТУ

3.1 Прогноз доходів і витрат проекту

3.1.1 Доходи проекту

Доходи проекту складаються з надходжень від реалізації молодняку великої рогатої худоби (жива маса) та гною (табл. 3).

Таблиця 3 – Розрахунок надходжень коштів по комплексу з вирощування і відгодівлі молодняку великої рогатої худоби після виходу на повну потужність

Продукція	Обсяг реалізації продукції, т	Ціна 1т продукції (з ПДВ), грн	Виручка, тис. грн
Молодняк великої рогатої худоби (жива маса)	1585,1	39000,0	61817,18
Гній	21373,3	50,0	1068,67
Разом	х	х	62885,85

Основна частина виручки – 98,3 % надходить від реалізації молодняку великої рогатої худоби на забій. Виручка від реалізації гною складе лише 1,7%. Середня ціна реалізації молодняку великої рогатої худоби (жива маса) складає 39,0 грн (з ПДВ) за 1 кг, гною – 50,0 грн за 1 тонну.

3.1.2 Витрати проекту

Витрати на виробництво продукції вирощування великої рогатої худоби групуються за статтями : 1) витрати на оплату праці; 2) нарахування на оплату праці; 3) корми; 4) засоби захисту тварин; 5) роботи та послуги (електро-, водопостачання тощо); 6) витрати на ремонт необоротних активів; 7) інші витрати на утримання основних засобів (амортизація); 8) загальновиробничі та інші витрати. Крім виробничих витрат для визначення повної собівартості реалізованої продукції та визначення рівня рентабельності розраховують непрямі витрати (витрати на збут та адміністративні витрати).

Витрати на оплату праці працівникам молочного комплексу визначені на основі штатного розпису (табл. 2).

Нарахування на соціальні заходи включають обов'язкові нарахування до Фонду державного страхування, до Пенсійного фонду, соціального захисту населення, Фонду сприяння зайнятості населення і прийняті на рівні 37,2% від фонду оплати праці.

Витрати на засоби захисту тварин визначалися за нормативами їх витрат: 100,0 грн у розрахунку на голову молодняка ВРХ за рік (табл.4).

Таблиця 4 – Витрати на ветеринарні заходи

Групи тварин	Поголів'я тварин	Витрати, грн	
		на 1 голову	всього
Молодняк ВРХ	3053	100	305333,3
Разом	3053	х	305333,3

Витрати електроенергії визначалися за нормами їх використання (60,0 кВт·год. на 1 голову молодняка ВРХ в рік) та ціни 1 кВт·години – 2,28 грн. (табл.5).

Таблиця 5 – Річні витрати на електроенергію

Групи тварин	Постійне поголів'я	Витрати електроенергії на одну голову, кВт.год	Вартість 1 квт.год, грн	Річні витрати на електроенергію, грн
Молодняк ВРХ	3053	60	2,28	417696
Всього	3053	х	2,28	417696

Витрати на воду розраховувалися згідно відомчих норм технологічного проектування за нормою її використання на 1 постійну голову на добу та ціни 1 м³ – 10,2 грн. (Скотарські підприємства (комплекси, ферми, малі ферми): ВНТП –АПК–02.05. – К.:Мінагрополітики, 2005. – 98с.).

Витрати на корми визначалися на основі добових раціонів годівлі великої рогатої худоби різних вікових груп, постійного поголів'я тварин та ціни 1 т кормів. При розрахунку добових раціонів враховувалися науково обґрунтовані норми годівлі тварин різних вікових груп та різної продуктивності.

Амортизацію основних засобів виробництва розраховували виходячи із термінів їх використання. Витрати на ремонт будівель, споруд і обладнання визначалися на рівні 1,0% їх балансової вартості.

До загально виробничих та інших матеріальних витрат відносяться: 1) витрати на спецодяг, спецвзуття та інші малоцінні та швидкозношувані предмети; 2) платежі за обов'язкове страхування тварин; 3) платежі за розміщення відходів, викиди і скиди забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище та інші види шкідливого впливу в межах лімітів.

У структурі виробничих витрат на виробництво продукції скотарства загально виробничі та інші витрати займають 1,8 –2,8% (Формування нормативних витрат і доходів та баланси сільськогосподарської продукції в Україні та інших країнах світу/За ред. О.М.Шпичака. – К.:ІАЕ, 2003. – 484 с.). При розробленні бізнес-плану загально виробничі та інші витрати прийняті на рівні 1,87% від всіх виробничих витрат.

За результатами наукових досліджень у структурі повних витрат на виробництво товарної продукції скотарства витрати на збут займають 1,2-1,8%, загальногосподарські (адміністративні) витрати – 1,5 – 3% (Формування нормативних витрат і доходів та баланси сільськогосподарської продукції в Україні та інших країнах світу/За ред. О.М.Шпичака. – К.:ІАЕ,

2003. – 484 с.). При розробленні бізнес-плану витрати на збут продукції скотарства прийняті на рівні 1,33 %, адміністративні – 2,9 % від всіх витрат.

Калькуляція собівартості продукції комплексу з вирощування і відгодівлі молодняку великої рогатої худоби представлена в таблиці 6.

Таблиці 6 – Калькуляція собівартості продукції комплексу з вирощування і відгодівлі молодняку великої рогатої худоби

Показники	Річні витрати-всього, грн	Витрати, що віднесені на:	
		живу масу молодняку ВРХ	гній
Заробітна плата	1038401	871860	166540
Нарахування на заробітну плату	386285	325725	60560
Паливо і мастильні матеріали	956212	903222	52990
Засоби захисту тварин	305333	305333	0
Корми	11216061	11216061	0
Електроенергія	417696	357136	60560
Водопостачання	330314	330314	0
Послуги автотранспорту	336825	291405	45420
Витрати на ремонт	1472452	1432331	40121
Амортизація	4490979	4360018	130961
Купівля молодняку ВРХ	22548638	22419948	128690
Інші прямі витрати	176701	167617	9084
Загальновиробничі витрати	869984	807910	62074
Разом прямих витрат	44545883	43788881	757002
Витрати на збут	617698	599167	18531
Адміністративні витрати	1349606	1309118	40488
Усього витрат	46513186	45697166	816021
Вихід продукції: одиниці виміру значення	x	т	т
		1 585,1	21373,3333
Прямі витрати на одиницю продукції, грн	x	27626,08	35,42
Повна собівартість одиниці продукції, грн	x	28830,00	38,18

Основні показники ефективності діяльності комплексу з вирощування і відгодівлі молодняку великої рогатої худоби на 3000 голів представлені в таблиці 7.

Таблиці 7 – Основні показники ефективності діяльності комплексу з вирощування і відгодівлі молодняку великої рогатої худоби на 3000 голів

Показник	Значення
Реалізація продукції, т:	
м'ясо ВРХ (жива маса)	1585,1
гній	21373
Ціна 1т продукції (з ПДВ), грн:	
м'яса ВРХ (жива маса)	39000,0
гною	50,0
Виручка, тис. грн	62885,85
Повна собівартість 1т продукції, грн:	
м'яса ВРХ (жива маса)	28830,00
гною	38,18
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	45718,6
ПДВ, тис. грн	2361,47
Виручка після виплати ПДВ, тис. грн	60524,38
Прибуток, тис. грн	14805,80
Рівень рентабельності, %	32,38

*При розрахунках використані початкові ціни на ресурси та продукцію без врахування інфляційних процесів

3.1.3 Фінансування проекту

Фінансування проекту введення в дію комплексу з вирощування і відгодівлі молодняку великої рогатої худоби на 3000 голів буде здійснюватися за рахунок власних коштів 215,755 млн грн.

Фінансування проекту почнеться з вересня 2015 року. Спочатку інвестиції необхідні для покриття інвестиційних витрат в основні засоби (147,251 млн грн), а також на оборотні засоби (68,5 млн грн.) на початок роботи комплексу до одержання грошових надходжень від реалізації продукції.

3.2 Розрахунок ефективності інвестицій

3.2.1 Інвестиційні потреби проекту

Інвестиційні потреби проекту в закупівлю основних засобів складаються з вартості проектних робіт, будівництва нових будівель та споруд, вартості закуповуваного обладнання.

Розрахунок витрат на проектні роботи, будівництво нових приміщень та споруд, обладнання та монтаж комплексу з вирощування і відгодівлі молодняку великої рогатої худоби на 3000 голів представлений в таблиці 8.

Загальна сума інвестиційних витрат по проекту подана в таблиці 9.

Таблиця 8. – Кошторисна вартість комплексу для відгодівлі великої рогатої худоби на 3000 голів

Об`єкт	Вартість всього, тис. грн
Санпропускник	1810,4
Дезбар`єр	351,0
Дезбар`єр з навісом	318,2
Котельня	369,9
Гараж	6716,3
Трансформаторна підстанція	1616,0
Карантині приміщення	35258,4
Ветлікарня	1810,4
Лабораторія	90,5
Загін для приймання тварин	0,6
Карантинний вихід	0,5
Склади соломи	3177,0
Силосно-сінажний склади	6764,3
Башти для зберігання зерна	2425,1
Площадка для приготування кормів	0,6
Вагова	560,7
Гноезбірник	3242,7
Вагова	560,7
Склади для гною	2967,3
Склад для гноївки	549,9
Резервні ворота	0,1
Приміщення для відгодівлі и	211550,4
Артезіанська свердловина	1387,8
Пожежний резервуар	356,0
Додаткові споруди	1800,0
Вартість проектування	5673,6
Разом	289358,1

Таблиця 9 – Інвестиційні витрати проекту (включаючи витрати на транспортування, митні збори, мито, ПДВ тощо)

Об`єкти інвестування	Обсяг інвестування, млн грн
Проектні роботи, будівництво комплексу та його інфраструктури	95,713
Купівля обладнання та його монтаж	51,538
Разом	147,251
Оборотний капітал	68,504
Всього	215,755

3.2.2 Прогноз Звіту про прибутки і збитки та руху грошових коштів

Таблиця 10 – Поквартальний та річний Звіт про прибутки та збитки, грн

Показники	лют.16	трав.16	серп.16	лист.16	лют.17	трав.17	серп.17	лист.17
Виручка від реалізації молодняка ВРХ (з ПДВ)	0	0	0	0	10706758	16060138	16060138	16060138
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	0	0	209611	0	0	0	1024621	0
1. Виручка всього (з ПДВ)	0	0	209611	0	10706758	16060138	17084759	16060138
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	0	0	209611	0	10706758	16060138	17084759	16060138
Заробітна плата	22295	87289	151906	216522	275176	275176	275176	275176
Нарахування на заробітну плату	8294	32472	56509	80546	102366	102366	102366	102366
Паливо і мастильні матеріали	20530	80380	139883	199385	248615	248615	248615	248615
Засоби захисту тварин	6556	25667	44667	63667	78623	78623	78623	78623
Корми	172661	781944	1361659	2311819	2867678	2826761	2826761	2867678
Електроенергія	8968	35112	61104	87096	110689	110689	110689	110689
Водопостачання	5874	26315	44043	69819	85234	83940	83940	85234
Послуги автотранспорту	7232	28314	49274	70233	86733	86733	86733	86733
Витрати на ремонт	31614	123776	215402	307029	382838	382838	382838	382838
Амортизація	748497	1122745	1122745	1122745	1122745	1122745	1122745	1122745
Купівля молодняка ВРХ	3754181	5632673	5634355	5636038	5806274	5806274	5806274	5806274
Інші прямі витрати	22222	33333	33333	33333	27500	27500	27500	27500
Загальновиробничі витрати	95734	159534	177631	203298	223599	222755	222755	223599
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	4904655	8169554	9092511	10401530	11418070	11375015	11375015	11418070
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	-4904655	-8169554	-8882900	-10401530	-711311	4685122	5709743	4642068
Витрати на збут	0	0	2096	0	107068	160601	170947	160601
Адміністративні витрати	146473	244087	271838	311046	348640	348942	349252	350246
6. Всього витрат	5051128	8413640	9366445	10712576	11873777	11884559	11895215	11928917
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн.	-5051128	-8413640	-9156834	-10712576	-1167019	4175579	5189544	4131221
8. Чистий прибуток (+), збиток (-)	-5051128	-8413640	-9156834	-10712576	-1167019	4175579	5189544	4131221

*Доходи і витрати планувалися виходячи з щорічної інфляції 6%. Так, в розрахунках передбачено щорічне зростання ціни на живу масу молодняка ВРХ на 4%, витрат на корми на 3,0%, на енергоносії – 6%, оплату праці – 6%, запасні частини і матеріали – 4% тощо.

Продовження таблиці 10

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Виручка від реалізації молодняка ВРХ (з ПДВ)	66810172	69482579	72261882	75152358	78158452	81284790	84536182
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	1133748	1167761	1202794	1238878	1276044	1314325	1353755
1. Виручка всього (з ПДВ)	67943921	70650340	73464676	76391235	79434496	82599115	85889937
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	67943921	70650340	73464676	76391235	79434496	82599115	85889937
Заробітна плата	1166747	1236752	1310957	1389614	1472991	1561371	1655053
Нарахування на заробітну плату	434030	460072	487676	516937	547953	580830	615680
Паливо і мастильні матеріали	1034239	1075609	1118633	1163379	1209914	1258310	1308643
Засоби захисту тварин	323928	333646	343655	353965	364584	375521	386787
Корми	11899119	12256093	12623776	13002489	13392564	13794341	14208171
Електроенергія	469323	497483	527332	558971	592510	628060	665744
Водопостачання	357267	371558	386420	401877	417952	434670	452057
Послуги автотранспорту	357338	368058	379100	390473	402187	414253	426680
Витрати на ремонт	1592604	1656308	1722561	1791463	1863122	1937647	2015153
Амортизація	4490979	4490979	4490979	4490979	4490979	4490979	4490979
Купівля молодняка ВРХ	23921850	24612422	25348259	26108707	26891968	27698727	28529689
Інші прямі витрати	97778	85556	73333	61111	48889	36667	24444
Загальновиробничі витрати	922966	950655	979175	1008550	1038806	1069971	1102070
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	47068170	48395191	49791856	51238516	52734419	54281347	55881150
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	20875751	22255149	23672820	25152720	26700077	28317769	30008787
Витрати на збут	679660	694826	722619	751524	781585	812848	845362
Адміністративні витрати	1460081	1518124	1578849	1642002	1707683	1775990	1847029
6. Всього витрат	49207911	50608140	52093324	53632042	55223686	56870185	58573541
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн.	18736010	20042200	21371352	22759194	24210810	25728931	27316396
8. Чистий прибуток (+), збиток (-)	18736010	20042200	21371352	22759194	24210810	25728931	27316396

Продовження таблиці 10

Показники	2025 р.	2026 р.	2027 р.	2028 р.	2029 р.	2030 р.
Виручка від реалізації молодняка ВРХ (з ПДВ)	87917629	91434334	95091708	98895376	102851191	106965239
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	1394368	1436199	1479285	1523663	1569373	1616454
1. Виручка всього (з ПДВ)	89311997	92870533	96570992	100419039	104420564	108581693
2. ПДВ	0	0	3230589	5003465	5298218	5607498
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	89311997	92870533	93340403	95415574	99122346	102974195
Заробітна плата	1754356	1859618	1971195	2089466	2214834	2347724
Нарахування на заробітну плату	652621	691778	733284	777282	823918	873353
Паливо і мастильні матеріали	1360988	1415428	1472045	1530927	1592164	1655850
Засоби захисту тварин	398391	410342	422653	435332	448392	461844
Корми	14634416	15073449	15525652	15991422	16471164	16965299
Електроенергія	705689	748030	792912	840486	890915	944371
Водопостачання	470139	488945	508503	528843	549996	571996
Послуги автотранспорту	439481	452665	466245	480232	494639	509479
Витрати на ремонт	2095759	2179589	2266773	2357443	2451741	2549811
Амортизація	4490979	4490979	4490979	4490979	4490979	4490979
Купівля молодняка	29385580	30267147	31175162	32110416	33073729	34065941
Інші прямі витрати	12222	12222	12222	12222	12222	12222
Загальновиробничі витрати	1135132	1169186	1204261	1240389	1277601	1315929
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	57535752	59259377	61041885	62885440	64792297	66764799
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	31776245	33611156	32298518	32530134	34330049	36209396
Витрати на збут	879176	914343	950917	988954	1028512	1069652
Адміністративні витрати	1920911	1997747	2077657	2160763	2247194	2337082
6. Всього витрат	60335839	62171468	64070459	66035157	68068002	70171533
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн.	28976158	30699065	29269944	29380417	31054344	32802662
8. Чистий прибуток (+), збиток (-)	28976158	30699065	29269944	29380417	31054344	32802662

Таблиця 11 – Поквартальний та річний прогноз Звіту про рух коштів, грн

Показники	лист.15	лют.16	трав.16	серп.16	лист.16	лют.17	трав.17	серп.17	лист.17
Виручка від реалізації молодняка ВРХ (з ПДВ)	0	0	0	0	0	10706758	16060138	16060138	16060138
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	0	0	0	209611	0	0	0	1024621	0
1. Виручка всього (з ПДВ)	0	0	0	209611	0	10706758	16060138	17084759	16060138
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	0	0	0	209611	0	10706758	16060138	17084759	16060138
Заробітна плата	0	22295	87289	151906	216522	275176	275176	275176	275176
Нарахування на заробітну плату	0	8294	32472	56509	80546	102366	102366	102366	102366
Паливо і мастильні матеріали	0	24636	96456	167859	239262	298338	298338	298338	298338
Засоби захисту тварин	0	7867	30800	53600	76400	94348	94348	94348	94348
Корми	0	207193	938333	1633991	2774183	3441213	3392113	3392113	3441213
Електроенергія	0	10762	42134	73325	104515	132827	132827	132827	132827
Водопостачання	0	7048	31578	52852	83783	102281	100728	100728	102281
Послуги автотранспорту	0	8678	33977	59128	84280	104079	104079	104079	104079
Витрати на ремонт	0	37937	148531	258483	368435	459405	459405	459405	459405
Купівля молодняка	0	4505017	6759207	6761226	6763245	6967529	6967529	6967529	6967529
Загальновиробничі витрати	0	114881	191440	213157	243958	268319	267306	267306	268319
Витрати на збут	0	0	0	2515	0	128481	192722	205136	192722
Адміністративні витрати	0	175768	292904	326206	373255	418368	418730	419103	420295
Проектні роботи та супровід	8835067	0	0	0	0	0	0	0	0
Будівництво споруд комплексу	74214560	31806240	0	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	30922733	30922733	0	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	113972360	67859347	8685122	9810757	11408384	12792730	12805668	12818455	12858898
3. Грошовий потік, грн.	-113972360	-67859347	-8685122	-9601146	-11408384	-2085972	3254470	4266303	3201239
4/ Заборгованість (-), наявність Коштів (+), грн.	-113972360	-181831706	-190516829	-200117975	-211526359	-213612331	-210357861	-206091558	-202890318

Продовження таблиці 11

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Виручка від реалізації молодняка ВРХ (з ПДВ)	58887171	66810172	69482579	72261882	75152358	78158452	81284790
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	1024621	1133748	1167761	1202794	1238878	1276044	1314325
1. Виручка всього (з ПДВ)	59911792	67943921	70650340	73464676	76391235	79434496	82599115
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	59911792	67943921	70650340	73464676	76391235	79434496	82599115
Заробітна плата	1100705	1166747	1236752	1310957	1389614	1472991	1561371
Нарахування на заробітну плату	409462	434030	460072	487676	516937	547953	580830
Паливо і мастильні матеріали	1193353	1241087	1290731	1342360	1396054	1451896	1509972
Засоби захисту тварин	377392	388714	400375	412386	424758	437501	450626
Корми	13666653	14278943	14707312	15148531	15602987	16071077	16553209
Електроенергія	531309	563188	596979	632798	670766	711012	753672
Водопостачання	406019	428721	445869	463704	482252	501542	521604
Послуги автотранспорту	416316	428806	441670	454920	468567	482624	497103
Витрати на ремонт	1837620	1911125	1987570	2067073	2149756	2235746	2325176
Купівля молодняка	27870117	28706220	29534907	30417911	31330448	32270362	33238473
Загальновиробничі витрати	1071249	1107559	1140786	1175010	1210260	1246568	1283965
Витрати на збут	719061	815593	833791	867143	901828	937901	975417
Адміністративні витрати	1676496	1752097	1821748	1894618	1970403	2049219	2131188
Проектні роботи та супровід	0	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	0	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	0	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	51275752	53222829	54898562	56675087	58514631	60416393	62382606
3. Грошовий потік, грн.	8636040	14721091	15751778	16789589	17876604	19018103	20216509
4. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн	-202890318	-188169227	-172417449	-155627859	-137751255	-118733152	-98516643

Продовження таблиці 11

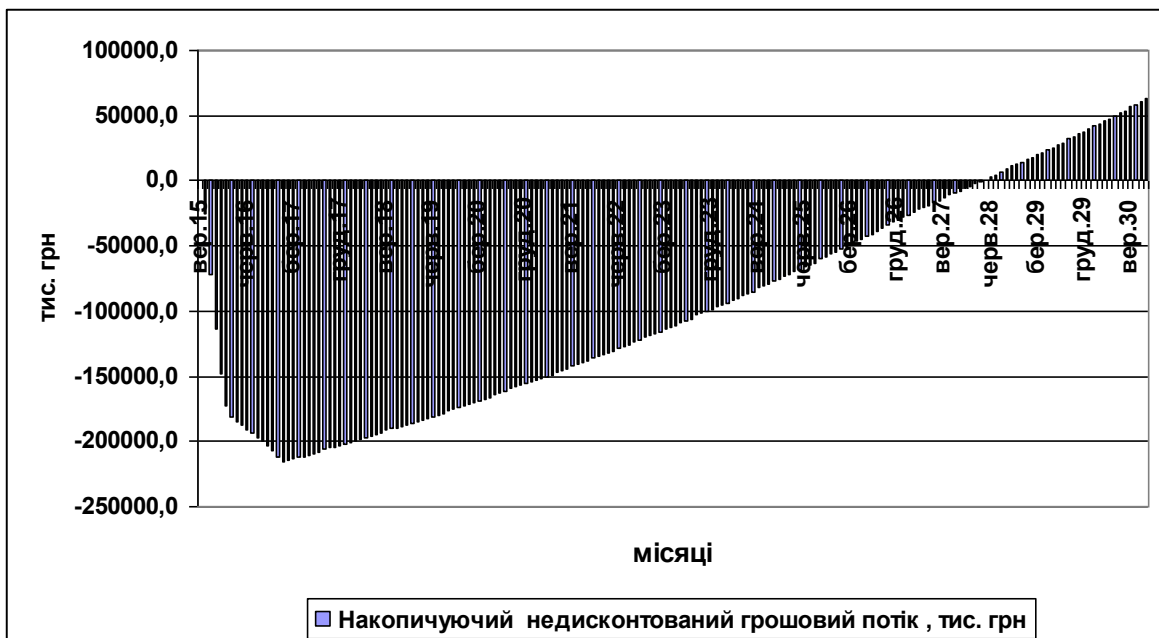
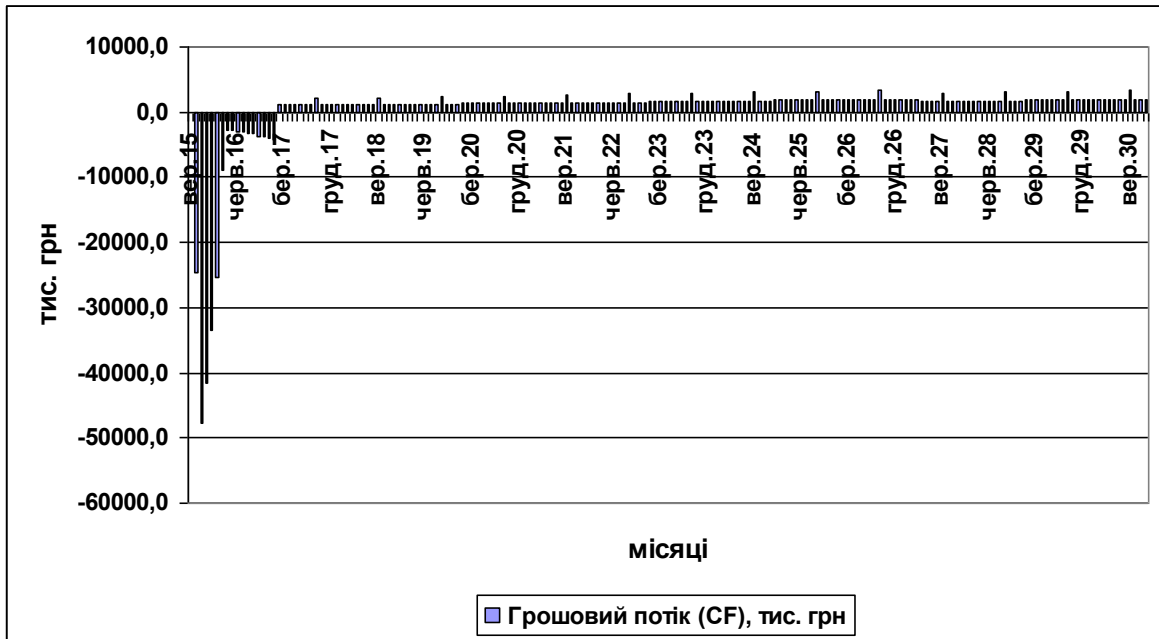
Показники	2024 р.	2025 р.	2026 р.	2027 р.	2028 р.	2029 р.	2030 р.
Виручка від реалізації молодняка ВРХ (з ПДВ)	84536182	87917629	91434334	95091708	95408680	95725652	96042625
Виручка від реалізації гною (з ПДВ)	1353755	1394368	1436199	1479285	1479285	1479285	1479285
1. Виручка всього (з ПДВ)	85889937	89311997	92870533	96570992	96887965	97204937	97521909
2. ПДВ	0	0	0	3230589	3626382	4022176	4417969
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	85889937	89311997	92870533	93340403	93261582	93182761	93103940
Заробітна плата	1655053	1754356	1859618	1971195	1981051	1990907	2000763
Нарахування на заробітну плату	615680	652621	691778	733284	736951	740617	744284
Паливо і мастильні матеріали	1570371	1633186	1698514	1766454	1772342	1778230	1784119
Засоби захисту тварин	464145	478069	492411	507183	508451	509719	510987
Корми	17049805	17561299	18088138	18630782	18677359	18723936	18770513
Електроенергія	798893	846826	897636	951494	956252	961009	965766
Водопостачання	542468	564167	586734	610203	612237	614271	616305
Послуги автотранспорту	512016	527377	543198	559494	560893	562292	563690
Витрати на ремонт	2418183	2514910	2615507	2720127	2729194	2738261	2747328
Купівля молодняка	34235627	35262696	36320577	37410194	37503719	37597245	37690770
Загальновиробничі витрати	1322484	1362158	1403023	1445113	1448726	1452339	1455952
Витрати на збут	1014434	1055012	1097212	1141100	1144904	1148708	1152511
Адміністративні витрати	2216435	2305093	2397297	2493188	2501499	2509810	2518120
Проектні роботи та супровід	0	0	0	0	0	0	0
Реконструкція споруд комплексу	0	0	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	0	0	0	0	0	0	0
2. Витрати коштів, грн.	64415594	66517770	68691640	70939813	71133579	71327344	71521109
3. Грошовий потік, грн.	21474343	22794227	24178892	22400590	22128004	21855417	21582831
4. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн	-77042300	-54248073	-30069180	-7668591	14459413	36314830	57897661

3.2.3 Розрахунок грошових потоків і ефективності

Розрахунок інвестиційних показників проводився виходячи із суми вкладень в проект – 215,755 тис. грн.

Дисконтна ставка –8 % річних.

Динаміка чистого грошового потоку, на основі якого були проведені інвестиційні розрахунки, представлена на рисунках.

У таблиці 12 представлені результати аналізу інвестиційної ефективності проекту. Розрахунок проводився за період з вересня 2015 р. по – грудень 2030 р. – 15 років і 4 місяці. Розрахунки показників ефективності приведені на кінець 2030 року.

Таблиця 12 – Показники ефективності інвестиційного проекту (станом на грудень 2030 р. – 184 місяці)

Показник	Значення	
	за умови невідшкодування коштів на будівництво	за умови відшкодування коштів 50% вартості будівництва і 25% вартості обладнання
Період окупності проекту (PP), міс.	153	125
Внутрішня норма рентабельності (IRR), %	2,87	6,83
Індекс прибутковості (PI) (184 місяці)	0,677	0,917

Незадовільні інтегральні показники ефективності інвестиційного проекту будівництва нової сучасного комплексу для вирощування і відгодівлі 3000 голів молодняку великої рогатої худоби підтверджують необхідність часткового відшкодування коштів на його реалізацію суб'єктам господарювання.

4. ПРОЕКТНІ РИЗИКИ

Основну загрозу для ефективної реалізації проекту можуть нести наступні події:

1. Падіння ціни продажу продукції.
3. Ріст собівартості продукції:
 - а) ріст вартості корму;
 - б) ріст вартості енергоносіїв.
3. Падіння виробничих показників по продуктивності тварин.
4. Можливість захворювань тварин, епідемій.

Основний вплив на ефективність проекту може зробити падіння ціни на продукцію, що буде реалізовуватися. Незважаючи на те, що ціна на молодняк великої рогатої худоби (жива маса) коливається залежно від сезону, у середньому в даний час вона складає 38–40 грн за 1 кг. Ціна варіюється залежно від категорії вгодованості тварин, породи, обсягу і циклічності постачань.

Завдяки високій технології та самостійному виробництву кормів на підприємстві є додаткові можливості вирощувати молодняк великої рогатої худоби I категорії вгодованості, що забезпечить ціну продажу на рівні вище за середньої. Незважаючи на це в розрахунках враховувалася середня ціна реалізації залежно від сезону – 39,0 грн/ кг.

Ризик росту собівартості продукції можливий, насамперед, за рахунок росту вартості її кормової частини, тому що в цьому проекті вона займає близько 50,0%. Однак він мінімізований за рахунок наявності власної кормової бази, що знижує вартість корму.

Значний ріст собівартості за рахунок росту цін на енергоносії також малоімовірний, тому що частка цих витрат у загальній структурі невисока

Ризик падіння доходів за рахунок зниження показника середньодобового приросту живої маси тварин в даному бізнес-плані мінімізований, так у розрахунках приймався песимістичний варіант продуктивності тварин – 1017 г, що не є високим показником при використанні запровадженої технології на комплексі та можливості контролювати якість і склад кормів. Таким чином, працюючи на новому обладнанні в цілком реконструйованій фермі реально досягти значно більш високих результатів.

Ризик занесення інфекції на ферму можливий у будь-якому господарстві світу і мінімізується, в основному, за рахунок виваженого санітарного менеджменту.

У зв'язку з цим планується введення чіткого санітарного режиму. Обов'язкове проходження санітарної обробки при відвідуванні ферми усім відвідувачам без винятку, мінімізація кількості осіб, що відвідують ферму, санітарна обробка транспорту при в'їзді на територію, контроль якості кормів, постійний ветеринарний контроль поголів'я, високе якість обслуговування тварин.

**Інвестиційний проект з реконструкція птахоферми для вирощування
3 млн. голів бройлерів в рік з будівництвом забійного цеху**

РЕЗЮМЕ

Мета інвестиційного проекту – реконструкція птахоферми для вирощування 3 млн. голів бройлерів в рік та будівництво забійного цеху для забезпечення навколишніх регіонів якісним м'ясом птиці.

Інвестиційний проект передбачає:

- реконструкцію 8 пташників;
- будівництво 10 пташників;
- укомплектування птахоферми сучасним імпортним обладнанням;
- будівництво забійного цеху з холодильними і морозильними камерами;
- будівництво системи біоочистки.

Обсяг реалізації продукції птахоферми, т/рік:

- ◆ М'ясо (тушка) – 1557 т;
- ◆ М'ясо (продукти переробки) – 3632 т
- ◆ Субпродукти – 786 т;
- ◆ Перо – 1656 т;
- ◆ Послід – 14679 т.

Загальна сума інвестицій у проект становить:

- 223,381 млн грн або 8,736 млн євро

У тому числі:

будівництво приміщень та споруд:

- 149,293 млн грн 5,839 млн євро

купівля обладнання, комплектуючих та їх монтаж:

- 62,463 млн грн 2,443 млн євро

витрати на оборотний капітал:

- 11,626 млн грн 0,455 млн євро

Інвестиції спрямовані на реконструкцію старих і будівництво нових пташників, забійного цеху з холодильником, біоочисної системи та їх інфраструктури, закупівлю й монтаж обладнання для них. Оборотні кошти передбачені на поточні витрати (корми, енергоносії, заробітну плату персоналу, купівлю добових курчат, виплату відсотків по кредиту тощо) на період від пуску птахоферми до виходу її на повну потужність.

Початок реалізації основної готової продукції: вересень 2016 року.
 Строк введення птахоферми на повну потужність: жовтень 2017 року.
 Джерела фінансування: Фінансування проекту буде здійснюватися на 100%
 за рахунок позичкових коштів під 5,0% річних.

Основні річні показники діяльності птахоферми

Показники	Значення
Реалізація продукції, т:	
тушки	1556,5
продукти переробки	3631,9
субпродукти	786
перо	1656
послід	14679
Ціна 1т продукції (з ПДВ), грн:	
тушки	36456,0
продукти переробки	40776,8
субпродукти	28266,0
перо	2170,0
послід	636,0
Виручка, тис. грн	239982,94
Повна собівартість 1т продукції, грн:	
тушки	25308,57
продукти переробки	28308,17
субпродукти	19622,90
перо	1506,46
послід	459,00
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	166857,957
ПДВ, тис. грн	17464,77
Виручка після виплати ПДВ, тис грн	222518,17
Прибуток, тис грн	55660,22
Рівень рентабельності, %	33,36
Сплата відсотків (в середньому за 2016-2021 рр.), тис грн	8292,28
Прибуток після сплати відсотків, тис. грн	47367,93
Рівень рентабельності після сплати відсотків, %	28,39

Основні показники ефективності інвестиційного проекту представлені при ставці дисконтування 8% і періоді розрахунку 11 років і 10 місяців:

Показники ефективності інвестиційного проекту (станом на грудень 2027 р. – 142 місяці)

Показники	Значення
Період окупності проекту (PP),міс.	88
Період окупності проекту після введення птахоферми на повну потужність, міс.	78
Дисконтований період окупності проекту (DPP), міс.	113
Чиста теперішня вартість грошового потоку - NPV, тис. грн	58 206
Внутрішня норма рентабельності -IRR, грн	13%
Індекс прибутковості - PI, грн	1,27
Виручка за період, тис. грн	3340352
ЕВІТДА за період, тис. грн	958184
Амортизація за період, тис. грн	75035
ЕВІТ за період, тис. грн	883149
ЕВТ за період, тис. грн	830543
Чистий прибуток за період, грн	830543

Добрі інтегральні показники ефективності, фінансова спроможність, аналіз ризиків методом експертних оцінок, перелік заходів щодо мінімізації існуючих ризиків, результат аналізу чутливості підтверджують високу ймовірність успішної реалізації розглянутого проекту.

1. ВИРОБНИЧІ ПОТУЖНОСТІ ПТАХОФЕРМИ

Таблиця 1 – Обсяги виробництва продукції на птахофермі

Номер пташника	Розмір пташника, м	Площа, м2	Поголів'я	Поголів'я на 49-й день (96%)	Кількість партій за рік	Відгодуювано бройлерів за рік, гол.	Валове виробництво м'яса в живій масі, т (*2,6)	Валове виробництво в забійній масі, т(*0,68)	Середнє поголів'я м'ясних курчат (к3+к4):2*6	Валовий приріст живої маси, т (2500г-45г)*к9	Потреба в к/кормах, т	Виробництво і реалізація продукції, т				
												тушок (30%)	продуктів переробки (70%)	суб-продукти (10,3%)	перо і технічні відходи (21,7%)	послід (0,1 кг)
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	18x72	1508	30160	28954	6	173722	451,7	307,14	177341	435,37	870,74	92,14	215,00	46,52	98,01	869,0
2	18x72	1502	30040	28838	6	173030	449,9	305,92	176635	433,64	867,28	91,78	214,14	46,34	97,62	865,5
3	14x84	1236	24720	23731	6	142387	370,2	251,74	145354	356,84	713,69	75,52	176,22	38,13	80,33	712,2
4	18x85	1530	30600	29376	6	176256	458,3	311,62	179928	441,72	883,45	93,49	218,13	47,20	99,44	881,6
5	14x84	1160	23200	22272	6	133632	347,4	236,26	136416	334,90	669,80	70,88	165,38	35,79	75,40	668,4
6	18x85	1530	30600	29376	6	176256	458,3	311,62	179928	441,72	883,45	93,49	218,13	47,20	99,44	881,6
7	18x85	1530	30600	29376	6	176256	458,3	311,62	179928	441,72	883,45	93,49	218,13	47,20	99,44	881,6
8	18x85	1530	30600	29376	6	176256	458,3	311,62	179928	441,72	883,45	93,49	218,13	47,20	99,44	881,6
9	18x85	1530	30600	29376	6	176256	458,3	311,62	179928	441,72	883,45	93,49	218,13	47,20	99,44	881,6
10	18x85	1530	30600	29376	6	176256	458,3	311,62	179928	441,72	883,45	93,49	218,13	47,20	99,44	881,6
11	14x76	1117	22340	21446	6	128678	334,6	227,50	131359	322,49	644,97	68,25	159,25	34,46	72,60	643,7
12	18x85	1530	30600	29376	6	176256	458,3	311,62	179928	441,72	883,45	93,49	218,13	47,20	99,44	881,6
13	18x85	1530	30600	29376	6	176256	458,3	311,62	179928	441,72	883,45	93,49	218,13	47,20	99,44	881,6
14	18x85	1530	30600	29376	6	176256	458,3	311,62	179928	441,72	883,45	93,49	218,13	47,20	99,44	881,6
15	18x85	1530	30600	29376	6	176256	458,3	311,62	179928	441,72	883,45	93,49	218,13	47,20	99,44	881,6
16	14x85	1066	21320	20467	6	122803	319,3	217,12	125362	307,76	615,53	65,13	151,98	32,89	69,29	614,3
17	18x85	1530	30600	29376	6	176256	458,3	311,62	179928	441,72	883,45	93,49	218,13	47,20	99,44	881,6
18	14x76	1055	21100	20256	6	121536	316,0	214,88	124068	304,59	609,17	64,46	150,41	32,55	68,57	607,9
Всього		25474	509480	489100,8	108	2934605	7630,0	5188,38	2995742,4	7354,55	14709,10	1556,51	3631,87	785,89	1655,70	14679,1

2.ПЕРСОНАЛ

Для роботи на птахофермі планується штат, який буде становити 94 особи з щомісячним фондом оплати праці – 442,8 тис. грн (без нарахувань). Планується навчання основних спеціалістів на фірмі-постачальнику обладнання, що включено у вартість контракту на постачання.

Таблиця 2 – Штатний розпис по птахофермі

Категорії працівників	Кількість	Місячний оклад, грн.	Місячний фонд оплати праці, грн.	Річний фонд оплати праці, грн.
Птахоферма				
Управляючий-головний технолог	1	9000	9000	108000
Ветлікар	1	7200	7200	86400
Фельдшер	2	5040	10080	120960
Пташниця	21	4500	94500	1134000
Механік	21	5040	105840	1270080
Електрик	4	5040	20160	241920
Водій і тракторист-механізатор	6	4500	27000	324000
Разом	56	x	273780	3285360
Забійний цех і холодильна установка				
Бригадир	1	6840	6840	82080
Електрик	1	5040	5040	60480
Механік	1	5040	5040	60480
Працівники лінії первинної обробки	5	4500	22500	270000
Працівники лінії вторинної обробки	16	4500	72000	864000
Працівники ліній фасування	8	4500	36000	432000
Завскладом	1	3600	3600	43200
Працівники холодильної установки	5	3600	18000	216000
Разом	38	x	169020	2028240
Всього	94	x	442800	5313600

В розрахунках передбачено щорічне підвищення заробітних плат працівникам птахоферми на 6%.

3. ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ПРОЕКТУ

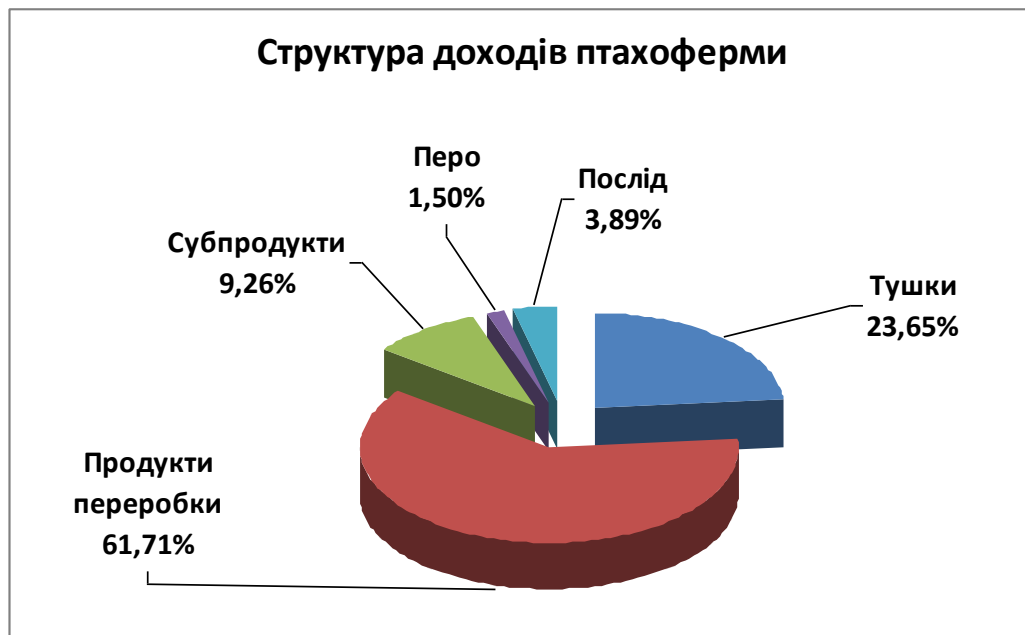
3.1. Прогноз доходів і витрат проекту

3.1.1 Доходи проекту

Доходи проекту складаються з надходжень від реалізації м'ясо та надходжень під продажу побічної (табл.3).

Таблиця 3 – Розрахунок надходжень коштів по птахофермі після виходу на повну потужність

Вид продукції	Кількість, т	Ціна 1 т, грн	Виручка, тис. грн
Тушки	1556,5	36456,0	56744,3
Продукти переробки	3631,9	40776,8	148095,9
Субпродукти	785,9	28266,0	22213,9
Перо	1655,7	2170,0	3592,9
Послід	14679,1	636,0	9335,9
Всього	х	х	239982,9

Основна частина виручки – 94,52% надходитиме від реалізації м'ясної продукції: м'яса в тушках – 23,65 %, продуктів переробки (філе, стегна, крила тощо) – 61,71%, субпродуктів – 9,26% . Іншими напрямками надходжень є продаж посліду (3,89%) та пера (1,5%). Ціна реалізації м'яса птиці у тушках складає 36,45 грн (з ПДВ) за 1 кг за умови високої якості

м'яса, що досягається гарною генетикою й умовами утримання птиці. Ціна 1 кг субпродуктів становить 28,27 грн, продуктів переробки – 40,78 грн (табл. 4).

Таблиця 4 – Ціни реалізації продукції птахівництва

Вид продукції	Ціна 1 т, грн
Печінка	24906
Шлунок	23573
Серце	21378
Шия	14910
Голова	6615
Лапи	6615
Субпродукти (в середньому)	13025,81
Перо, технічні відходи	1000
Тушка	16800
у т.ч. продукти переробки: філе	30910
стегна	19470
крила	15015
шкіра	7810
суповий набір	9240
Продукти переробки (в середньому)	18791
Послід	300

3.1.2. Витрати проекту

Витрати на виробництво продукції птахівництва групуються за такими статтями : 1) витрати на оплату праці; 2) відрахування на соціальні заходи; 3) корми; 4) засоби захисту тварин; 5) роботи та послуги (електро-, тепло, водопостачання тощо); 6) витрати на ремонт необоротних активів; 7) інші витрати на утримання основних засобів (амортизація); 8) загальновиробничі та інші витрати. Крім виробничих витрат для визначення повної собівартості реалізованої продукції та визначення рівня рентабельності розраховують непрямі витрати (витрати на збут та адміністративні витрати).

Витрати на оплату праці працівникам свинокомплексу визначені на основі штатного розпису (табл. 2).

Відрахування на соціальні заходи включають обов'язкові відрахування на державне страхування, до Пенсійного фонду, соціального захисту населення, Фонду сприяння зайнятості населення і прийняті на рівні 38,2% від фонду оплати праці.

Витрати на засоби захисту тварин визначалися за нормативами їх витрат: 1,53 грн. у розрахунку на 1 голову бройлера в рік (табл. 5).

Таблиця 5 – Розрахунок витрат на основними їх статтями

Показники	Об'єкт розрахунку		Норматив на одиницю об'єкта, в натурі	Норматив на одиницю об'єкта, грн	Витрати, грн
	назва	значення			
Ветеринарні препарати	поголів'я бройлерів, гол	2995742	х	1,53	4596068
Корми	валовий приріст живої маси, т	7354,5	1,8 т	12211,2	89807852
Електро- і теплопостачання	поголів'я бройлерів, гол	2995742	3,8 кВт.год	7,7	23067216
Водопостачання	поголів'я бройлерів, гол	2995742	10,78 л	0,09	271270
Послуги автотранспорту і тракторних робіт	т.км	1453726	х	2,2	3198196
Купівля добових курчат	голів	3056880	х	6,12	18708106

Витрати електроенергії та тепла визначалися за нормами їх використання (3,8 кВт·год. на 1 голову бройлера в рік) та ціни 1 кВт·години.

Витрати на воду розраховувалися згідно відомчих норм технологічного проектування за нормою її використання на 1 голову на цикл відгодівлі та ціни 1 м³ – 8,4 грн.

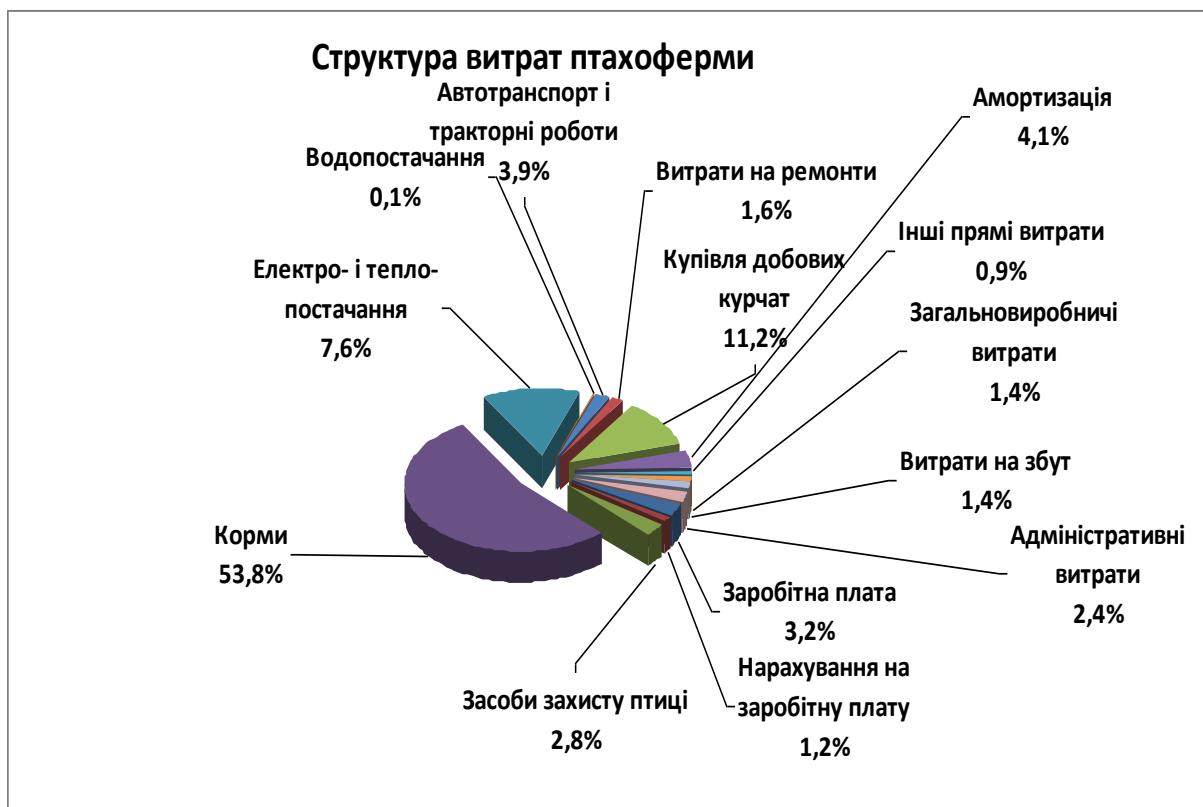
Витрати на корми визначалися на основі нормативів витрат комбікормів на 1 т приросту живої маси птиці (1,8 т) та ціни 1 т кормів (6784,0 грн без ПДВ).

В структурі витрат птахоферми корми займають найбільшу частину – 53,8%.

Амортизацію основних засобів виробництва розраховували виходячи із термінів їх використання: будівлі і споруди – 40 років, обладнання – 20 років.

Витрати на ремонт будівель, споруд і обладнання визначалися на рівні 1,0% їх балансової вартості.

До загально виробничих та інших матеріальних витрат відносяться: 1) витрати на спецодяг, спецвзуття та інші малоцінні та швидкозношувані предмети; 2) платежі за обов'язкове страхування птиці; 3) платежі за розміщення відходів, викиди і скиди забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище та інші види шкідливого впливу в межах лімітів.

У структурі виробничих витрат на виробництво продукції птахівництва загальновиробничі та інші витрати займають 1,2 – 1,8% (Формування нормативних витрат і доходів та баланси сільськогосподарської продукції в Україні та інших країнах світу/За ред. О.М.Шпичака. – К.:ІАЕ, 2003. – 484 с.). При розробленні інвестиційного проекту загальновиробничі та інші витрати прийняті на рівні 2,3 % від всіх виробничих витрат.

За результатами наукових досліджень у структурі повних витрат на виробництво товарної продукції птахівництва витрати на збут займають 1,2 – 1,5%, загальногосподарські (адміністративні) витрати – 1,8 – 2,5% (Формування нормативних витрат і доходів та баланси сільськогосподарської продукції в Україні та інших країнах світу/За ред. О.М.Шпичака. – К.:ІАЕ, 2003. – 484 с.). При розробленні інвестиційного проекту витрати на збут продукції птахівництва прийняті на рівні 1,4 %, адміністративні – 2,4 % від всіх витрат. Калькуляція собівартості продукції птахівництва представлена в таблиці 6.

Таблиця 6 – Калькуляція собівартості продукції птахоферми

Показник	Річні витрати, всього грн	У т.ч. віднесені на:				
		тушку	продукти переробки	субпродукти	перо	полід
Заробітна плата	5313600	1254477	3274038	491095	79430	214561
Нарахування на заробітну плату	2029795	479210	1250682	187598	30342	81962
Засоби захисту птиці	4596068	1085076	2831922	424779	68704	185587
Корми	89807852	21202551	55336175	8300241	1342482	3626403
Електро- і теплопостачання	23067216	5445892	14213140	2131923	344817	931444
Водопостачання	271270	64044	167147	25071	4055	10954
Автотранспорт і тракторні роботи	3198196	755056	1970607	295584	47808	129142
Витрати на ремонти	2742188	647398	1689632	253439	40991	110728
Купівля добових курчат	18708106	4416758	11527222	1729045	279656	755425
Амортизація	6855471	1618494	4224080	633598	102478	276821
Інші прямі витрати	1565898	369690	964846	144724	23408	63230
Загальновиробничі витрати	2372335	560080	1461742	219256	35463	95794
Разом прямих витрат	160527995	37898724	98911232	14836354	2399633	6482052
Витрати на збут	2316762	546959	1427500	214120	34632	93550
Адміністративні витрати	4013200	947468	2472781	370909	59991	162051
Усього витрат	166857957	39393151	102811513	15421383	2494256	6737653
Вихід продукції: одиниці виміру значення	x	т	т	т	т	т
		1557	3 632	786	1 656	14 679
Прямі витрати на одиницю продукції, грн	x	24348,46	27234,27	18878,48	1449,31	441,58
Повна собівартість одиниці продукції, грн	x	25308,57	28308,17	19622,90	1506,46	459,00

Основні показники ефективності діяльності птахоферми потужністю 3 млн. голів у рік представлені в таблиці 7.

Таблиця 7 – Основні показники ефективності діяльності птахоферми*

Показники	Значення
Реалізація продукції, т:	
тушки	1556,5
продукти переробки	3631,9
субпродукти	786
перо	1656
послід	14679
Ціна 1т продукції (з ПДВ), грн:	
тушки	36456,0
продукти переробки	40776,8
субпродукти	28266,0
перо	2170,0
послід	636,0
Виручка, тис. грн	239982,94
Повна собівартість 1т продукції, грн:	
тушки	25308,57
продукти переробки	28308,17
субпродукти	19622,90
перо	1506,46
послід	459,00
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	166857,957
ПДВ, тис. грн	17464,77
Виручка після виплати ПДВ, тис грн	222518,17
Прибуток, тис грн	55660,22
Рівень рентабельності, %	33,36
Сплата відсотків (в середньому за 2011-2016 рр.), тис грн	8292,28
Прибуток після сплати відсотків, тис. грн	47367,93
Рівень рентабельності після сплати відсотків, %	28,39

*При розрахунках використані початкові ціни на ресурси та продукцію без врахування інфляційних процесів.

3.1.3. Фінансування проекту

Фінансування проекту буде здійснюватися на 100% за рахунок позичкових коштів. Загальна сума інвестицій складатиме 223,381 млн грн. Вартість кредиту становить 5,0% річних.

Фінансування проекту почнеться з березня 2016 року. Спочатку інвестиції необхідні для покриття інвестиційних витрат в основні засоби (211,756 млн грн) а потім на оборотні засоби на початок роботи комплексу до одержання грошових надходжень від реалізації продукції (11,626 млн грн).

Повне повернення кредитних засобів (223,381 млн грн.) з відсотками (50,365 млн грн) здійсниться на 72 місяці (лютий 2022 року) з моменту вкладення першої інвестиційної суми (табл. 8).

Таблиця 8 – Помісячний план інвестування коштів в проект та їх повернення, грн

Місяці	Надходження коштів	Накопичуюча сума	Повернення кредиту	Накопичуюча сума	Залишок	Відсотки по кредиту	Накопичуюча сума
січ.16							
лют.16							
бер.16	3352144	3352144		0	3352144		
квіт.16	3368905	6721049		0	6721049	16761	16761
трав.16	26785060	33506109		0	33506109	33605	50366
чер.16	23524443	57030552	0	0	57030552	167531	217897
лип.16	25762201	82792753	0	0	82792753	285153	503049
сер.16	21387718	104180471	0	0	104180471	413964	917013
вер.16	12656302	116836773	0	0	116836773	520902	1437915
жовт.16	14347647	131184420	0	0	131184420	584184	2022099
лист.16	10430107	141614527	0	0	141614527	655922	2678021
груд.16	11737995	153352522	0	0	153352522	708073	3386094
січ.17	8703226	162055748	0	0	162055748	766763	4152857
лют.17	11428362	173484110	0	0	173484110	810279	4963135
бер.17	8392045	181876155	0	0	181876155	867421	5830556
квіт.17	12541509	194417664	0	0	194417664	909381	6739937
трав.17	9510758	203928423	0	0	203928423	972088	7712025
чер.17	12239932	216168355	0	0	216168355	1019642	8731667
лип.17	4305392	220473746	0	0	220473746	1080842	9812509
сер.17	2907510	223381256	0	0	223381256	1102369	10914878
вер.17	0	223381256	3175570	3175570	220205687	1116906	12031784
жовт.17	0	223381256	2327459	5503029	217878227	1101028	13132812
лист.17	0	223381256	2339097	7842126	215539131	1089391	14222203
груд.17	0	223381256	2350792	10192918	213188338	1077696	15299899
січ.18	0	223381256	2568255	12761173	210620083	1065942	16365841
лют.18	0	223381256	2581097	15342270	208038986	1053100	17418941
бер.18	0	223381256	2594002	17936272	205444984	1040195	18459136
квіт.18	0	223381256	2606972	20543244	202838012	1027225	19486361
трав.18	0	223381256	2620007	23163251	200218005	1014190	20500551
чер.18	0	223381256	2633107	25796358	197584898	1001090	21501641
лип.18	0	223381256	2646273	28442631	194938626	987924	22489566
сер.18	0	223381256	2659504	31102135	192279122	974693	23464259
вер.18	0	223381256	2672801	33774936	189606320	961396	24425654
жовт.18	0	223381256	2686165	36461101	186920155	948032	25373686
лист.18	0	223381256	2699596	39160698	184220558	934601	26308287
груд.18	0	223381256	2713094	41873792	181507464	921103	27229390

Продовження таблиці 8

Місяці	Надходження коштів	Накопичуюча сума	Повернення кредиту	Накопичуюча сума	Залишок	Відсотки по кредиту	Накопичуюча сума
січ.19	0	223381256	2944712	44818504	178562753	907537	28136927
лют.19	0	223381256	2959435	47777939	175603318	892814	29029741
бер.19	0	223381256	2974232	50752171	172629085	878017	29907757
квіт.19	0	223381256	2989103	53741274	169639982	863145	30770903
трав.19	0	223381256	3004049	56745323	166635933	848200	31619103
чер.19	0	223381256	3019069	59764393	163616864	833180	32452282
лип.19	0	223381256	3034165	62798557	160582699	818084	33270367
сер.19	0	223381256	3049335	65847893	157533364	802913	34073280
вер.19	0	223381256	3064582	68912475	154468782	787667	34860947
жовт.19	0	223381256	3079905	71992380	151388877	772344	35633291
лист.19	0	223381256	3095304	75087684	148293572	756944	36390235
груд.19	0	223381256	3110781	78198465	145182791	741468	37131703
січ.20	0	223381256	3357470	81555935	141825321	725914	37857617
лют.20	0	223381256	3374257	84930192	138451064	709127	38566744
бер.20	0	223381256	3391128	88321321	135059936	692255	39258999
квіт.20	0	223381256	3408084	91729405	131651851	675300	39934299
трав.20	0	223381256	3425125	95154529	128226727	658259	40592558
чер.20	0	223381256	3442250	98596780	124784477	641134	41233691
лип.20	0	223381256	3459461	102056241	121325015	623922	41857614
сер.20	0	223381256	3476759	105533000	117848257	606625	42464239
вер.20	0	223381256	3494143	109027142	114354114	589241	43053480
жовт.20	0	223381256	3511613	112538755	110842501	571771	43625251
лист.20	0	223381256	3529171	116067927	107313329	554213	44179463
груд.20	0	223381256	3546817	119614744	103766512	536567	44716030
січ.21	0	223381256	3809554	123424298	99956958	518833	45234862
лют.21	0	223381256	3828602	127252900	96128356	499785	45734647
бер.21	0	223381256	3847745	131100645	92280611	480642	46215289
квіт.21	0	223381256	3866984	134967629	88413627	461403	46676692
трав.21	0	223381256	3886319	138853948	84527308	442068	47118760
чер.21	0	223381256	3055590	141909538	81471718	422637	47541397
лип.21	0	223381256	3070868	144980407	78400850	407359	47948755
сер.21	0	223381256	3086223	148066629	75314627	392004	48340760
вер.21	0	223381256	3101654	151168283	72212973	376573	48717333
жовт.21	0	223381256	3117162	154285445	69095811	361065	49078398
лист.21	0	223381256	3132748	157418193	65963063	345479	49423877
груд.21	0	223381256	3148412	160566605	62814651	329815	49753692
січ.22	0	223381256	3372847	163939452	59441804	314073	50067765
лют.22	0	223381256	3389712	167329164	56052092	297209	50364974

3.2. Розрахунок ефективності інвестицій

3.2.1 Інвестиційні потреби проекту

Інвестиційні потреби проекту в закупівлю основних засобів складаються з вартості реконструкції та будівництва будівель та споруд, вартості за купованого обладнання і комплектуючих для птахоферми, забійного цеху з холодильником (включаючи вартість доставки, розмитнення, монтажу

і навчання персоналу). Розрахунок величини інвестиційних витрат на обладнання та комплектуючих для птахоферми й вартість реконструкції і будівництва птахоферми подана в таблицях 9 і 10.

Таблиця 9 – Вартість обладнання для птахоферми потужністю 3 млн гол. бройлерів

Вид обладнання	Вартість, тис. євро	Вартість, тис. грн
Обладнання для годівлі бройлерів	442,3	11309,8
Обладнання для регулювання мікроклімату	245,9	6288,0
Обладнання для освітлення приміщень пташників	47,8	1223,3
Обладнання для обігріву	117,9	3015,5
Обладнання для поїння	53,1	1356,6
Забійний цех	1228,6	31416,0
Цех переробки	307,2	7854,0
Всього	2442,8	62463,1

курс 1 євро = 25,57 грн

Таблиця 10 – Вартість реконструкції і будівництва приміщень птахоферми потужністю 3 млн голів бройлерів

Вид робіт	Площа, кв. м	Вартість, тис. грн
Реконструкція пташників	10174	27575,81
Будівництво пташників	15300	82938,852
Кормокухня, санпропуск та інші приміщення	3821	20713,0
Забійний цех	x	6529,6
Проектні роботи	x	6704,288
Інфраструктура і благоустрій	x	4831,06
Всього	29295	149292,64

Загальна сума інвестиційних витрат по проекту подана в таблиці 11.

Таблиця 11 – Інвестиційні витрати проекту

Об'єкти інвестування	Обсяг інвестування		
	грн	дол. США	євро
Проектні роботи, реконструкція птахоферми та її інфраструктури	149292638,7	6661875,9	5838585,8
Купівля обладнання та його монтаж	62463100,0	2787286,9	2442827,5
Разом	211755738,7	9449162,8	8281413,3
Оборотний капітал	11625517,5	518764,7	454654,6
Всього	223381256,2	9967927,5	8736067,9

*Курс: 1 дол. США = 22,41 грн.

1 євро = 25,57 грн.

Помісячний план інвестування коштів у основні засоби птахоферми поданий в табл. 12. Строк введення птахоферми на повну потужність – жовтень 2017 р.

Таблиця 12 – Помісячний план вкладання коштів у реконструкцію птахоферми (в основні засоби), грн

Показники	бер.16	квіт.16	трав.16	черв.16	лип.16	сер.16	вер.16
Проектування та реконструкція будівель	3352144	3352144	14258835	17110602	14258835	11407068	8555301
Купівля обладнання та монтаж	0	0	12492620	6246310	9369465	6246310	3123155
Разом	3352144	3352144	26751455	23356912	23628300	17653378	11678456

Продовження таблиці 12

Показники	жов.16	лист.16	груд.16	січ.17	мар.16	бер.17	квіт.17
Проектування та реконструкція будівель	8555301	8555301	7129418	7129418	7129418	7129418	8555301
Купівля обладнання та монтаж	2498524	2498524	2498524	2498524	2498524	2498524	2498524
Разом	11053825	11053825	9627942	9627942	9627942	9627942	11053825

Продовження таблиці 12

Показники	трав.17	черв.17	лип.17	сер.17	Всього
Проектування та реконструкція будівель	8555301	8555301	4277651	1425884	149292639
Купівля обладнання та монтаж	2498524	2498524	1873893	624631	62463100
Разом	11053825	11053825	6151544	2050515	211755739

3.2.2 Прогноз Звіту про прибутки і збитки та руху грошових коштів

Таблиця 13 – Помісячний Звіт про прибутки та збитки за 2016-2017 рр., грн

Показники	Лип.16	Сер.16	Вер.16	Жов.16	Лис.16	Гр.16
Виручка від реалізації тушок	0	0	1077143	857420	2024384	1616430
Виручка від реалізації продукції переробки	0	0	2811216	2237766	5283406	4218692
Виручка від реалізації субпродуктів	0	0	421673	335657	792493	632790
Продаж пера	0	0	68201	54289	128178	102347
Продаж посліду	0	0	184230	146650	346243	276468
1. Виручка, всього (з ПДВ)	0	0	4562464	3631782	8574704	6846727
2. ПДВ						
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	0	0	4562464	3631782	8574704	6846727
Заробітна плата	52321	93969	139981	176849	203444	230039
Нарахування на заробітну плату	19987	35896	53473	67556	77716	87875
Засоби захисту птиці	45256	81280	121078	152968	175972	198975
Корми	884306	1588225	2365885	2989012	3438510	3888007
Електро- і теплопостачання	227135	407937	607679	767730	883184	998638
Водопостачання	2671	4797	7146	9029	10386	11744
Автотранспорт і тракторні роботи	31491	56559	84253	106443	122451	138458
Витрати на ремонти	27001	48495	72240	91266	104991	118716
Купівля добових курчат	184212	330847	492844	622649	716285	809921
Амортизація	67503	121237	180600	228166	262478	296791
Інші прямі витрати	15419	27692	41252	52117	59954	67792
Загальновиробничі витрати	23360	41954	62496	78957	90831	102704
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	1580662	2838889	4228926	5342741	6146200	6949659
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	-1580662	-2838889	333538	-1710959	2428504	-102932
Витрати на збут	0	0	61032	77107	88703	100298
Адміністративні витрати	39517	70972	105723	133569	153655	173741
6. Всього витрат	1620178	2909861	4395682	5553417	6388558	7223699
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн	-1620178	-2909861	166782	-1921635	2186146	-376972
Витрати по відсотках	285153	413964	520902	584184	655922	708073
8. Чистий прибуток (+), збиток (-)	-1905331	-3323825	-354120	-2505819	1530224	-1085045

Продовження таблиці 13

Показники	Січ.17	Лют.17	Бер.17	Кві.17	Тра.17	Чер.17
Виручка від реалізації тушок	2571902	2163947	3119420	2711465	3666937	3258983
Виручка від реалізації продукції переробки	6712363	5647650	8141320	7076607	9570277	8505564
Виручка від реалізації субпродуктів	1006832	847129	1221171	1061467	1435510	1275806
Продаж пера	162845	137015	197512	171682	232179	206349
Продаж посліду	439888	370113	533534	463759	627179	557404
1. Виручка, всього (з ПДВ)	10893830	9165854	13212956	11484980	15532082	13804106
2. ПДВ						
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	10893830	9165854	13212956	11484980	15532082	13804106
Заробітна плата	256634	283229	309824	336420	363015	389610
Нарахування на заробітну плату	98034	108194	118353	128512	138672	148831
Засоби захисту птиці	221979	244983	267987	290990	313994	336998
Корми	4337505	4787002	5236500	5685997	6135495	6584992
Електро- і теплопостачання	1114091	1229545	1344999	1460453	1575907	1691360
Водопостачання	13102	14459	15817	17175	18533	19890
Автотранспорт і тракторні роботи	154465	170473	186480	202487	218494	234502
Витрати на ремонти	132441	146166	159891	173616	187341	201066
Купівля добових курчат	903557	997193	1090829	1184465	1278101	1371737
Амортизація	331103	365415	399728	434040	468352	502665
Інші прямі витрати	75629	83467	91304	99142	106979	114817
Загальновиробничі витрати	114578	126452	138326	150199	162073	173947
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	7753119	8556578	9360037	10163496	10966955	11770415
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	3140711	609276	3852919	1321484	4565127	2033691
Витрати на збут	111894	123490	135085	146681	158277	169872
Адміністративні витрати	193828	213914	234001	254087	274174	294260
6. Всього витрат	8058841	8893982	9729123	10564265	11399406	12234547
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн	2834989	271872	3483833	920715	4132676	1569559
Витрати по відсотках	766763	810279	867421	909381	972088	1019642
8. Чистий прибуток (+), збиток (-)	2068227	-538407	2616412	11334	3160588	549917

Продовження таблиці 13

Показники	Лип.17	Сеп.17	Вер.17	Жов.17	Лис.17	Гр.17
Виручка від реалізації тушок	4214455	3806501	4761973	4557996	4557996	4557996
Виручка від реалізації продукції переробки	10999234	9934521	12428191	11895835	11895835	11895835
Виручка від реалізації субпродуктів	1649848	1490145	1864187	1784335	1784335	1784335
Продаж пера	266847	241016	301514	288599	288599	288599
Продаж посліду	720824	651049	814470	779582	779582	779582
1. Виручка, всього (з ПДВ)	17851208	16123232	20170335	19306346	19306346	19306346
2. ПДВ						
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	17851208	16123232	20170335	19306346	19306346	19306346
Заробітна плата	416205	442800	442800	442800	442800	442800
Нарахування на заробітну плату	158990	169150	169150	169150	169150	169150
Засоби захисту птиці	360002	383006	383006	383006	383006	383006
Корми	7034490	7483988	7483988	7483988	7483988	7483988
Електро- і тепlopостачання	1806814	1922268	1922268	1922268	1922268	1922268
Водопостачання	21248	22606	22606	22606	22606	22606
Автотранспорт і тракторні роботи	250509	266516	266516	266516	266516	266516
Витрати на ремонти	214791	228516	228516	228516	228516	228516
Купівля добових курчат	1465373	1559009	1559009	1559009	1559009	1559009
Амортизація	536977	571289	571289	571289	571289	571289
Інші прямі витрати	122654	130491	130491	130491	130491	130491
Загальновиробничі витрати	185821	197695	197695	197695	197695	197695
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	12573874	13377333	13377333	13377333	13377333	13377333
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	5277335	2745899	6793002	5929014	5929014	5929014
Витрати на збут	181468	193063	193063	193063	193063	193063
Адміністративні витрати	314347	334433	334433	334433	334433	334433
6. Всього витрат	13069688	13904830	13904830	13904830	13904830	13904830
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн	4781520	2218402	6265505	5401517	5401517	5401517
Витрати по відсотках	1080842	1102369	1116906	1101028	1089391	1077696
8. Чистий прибуток (+), збиток (-)	3700678	1116034	5148599	4300488	4312126	4323821

Таблиця 14 – Річний Звіт про прибутки та збитки за 2018-2027 рр., грн

Показники	2018	2019	2020	2021	2022
Виручка від реалізації тушок	57977704	61456366	65143748	69052373	67095889
Виручка від реалізації продукції переробки	151315019	160393920	170017555	180218608	175112414
Виручка від реалізації субпродуктів	22696747	24058552	25502065	27032189	26266277
Продаж пера	3670974	3891232	4124706	4372189	4248310
Продаж посліду	9916284	10511261	11141936	11810452	11475823
1. Виручка, всього (з ПДВ)	245576727	260311331	275930010	292485811	284198713
2. ПДВ	0	0	0	5951119	9912864
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	245576727	260311331	275930010	286534692	274285849
Заробітна плата	5632416	5970361	6328583	6708298	6518229
Нарахування на заробітну плату	2151583	2280678	2417519	2562570	2489964
Засоби захисту птиці	4871832	5164142	5473991	5802430	5638028
Корми	95196323	100908102	106962588	113380343	110167900
Електро- і тепlopостачання	24451249	25918324	27473424	29121829	28296711
Водопостачання	287547	304799	323087	342473	332769
Автотранспорт і тракторні роботи	3390088	3593493	3809103	4037649	3923249
Витрати на ремонти	2906720	3081123	3265990	3461950	3363861
Купівля добових курчат	19830592	21020427	22281653	23618552	22949360
Амортизація	6855471	6855471	6855471	6855471	6284182
Інші прямі витрати	1659851	1759443	1865009	1976910	1920897
Загальнопромислові витрати	2514675	2665556	2825489	2995018	2910159
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	169748347	179521919	189881906	200863493	194795309
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	75828380	80789411	86048104	85671200	79490540
Витрати на збут	2455767	2603113	2759300	2924858	2841987
Адміністративні витрати	4253992	4509231	4779785	5066572	4923020
6. Всього витрат	176458106	186634264	197420992	208854923	202560316
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн	69118621	73677066	78509019	77679769	71725533
Витрати по відсотках	11929490	9902313	7584327	5037662	2513220
8. Чистий прибуток (+), збиток (-)	57189130	63774753	70924692	72642107	69212314

Продовження таблиці 14

Показники	2023	2024	2025	2026	2027
Виручка від реалізації тушок	77587246	82242481	87177030	92407652	97952111
Виручка від реалізації продукції переробки	202493628	214643246	227521841	241173151	255643540
Виручка від реалізації субпродуктів	30373367	32195770	34127516	36175167	38345677
Продаж пера	4912591	5207347	5519787	5850975	6202033
Продаж посліду	13270224	14066438	14910424	15805050	16753353
1. Виручка, всього (з ПДВ)	328637057	348355281	369256598	391411993	414896713
2. ПДВ	11462875	12150648	12879687	13652468	14471616
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	317174182	336204633	356376911	377759526	400425097
Заробітна плата	7537443	7989690	8469071	8977215	9515848
Нарахування на заробітну плату	2879303	3052061	3235185	3429296	3635054
Засоби захисту птиці	6519610	6910787	7325434	7764960	8230858
Корми	127394154	135037803	143140071	151728476	160832184
Електро- і теплопостачання	32721287	34684565	36765639	38971577	41309871
Водопостачання	384802	407890	432364	458306	485804
Автотранспорт і тракторні роботи	4536703	4808905	5097439	5403285	5727482
Витрати на ремонти	3889847	4123237	4370632	4632870	4910842
Купівля добових курчат	26537805	28130074	29817878	31606951	33503368
Амортизація	6855471	6855471	6855471	6855471	6855471
Інші прямі витрати	2221256	2354531	2495803	2645551	2804284
Загальновиробничі витрати	3365202	3567115	3781141	4008010	4248491
4. Собівартість реалізованої продукції, всього	224842884	237922129	251786128	266481968	282059557
5. Валовий прибуток (+), збиток (-)	92331298	98282504	104590783	111277558	118365540
Витрати на збут	3286371	3483553	3692566	3914120	4148967
Адміністративні витрати	5692801	6034369	6396431	6780217	7187030
6. Всього витрат	233822055	247440050	261875125	277176304	293395554
7. Прибуток (+), збиток (-) від операційної діяльності, грн	83352127	88764583	94501786	100583221	107029543
Витрати по відсотках	339160	0	0	0	0
8. Чистий прибуток (+), збиток (-)	83012967	88764583	94501786	100583221	107029543

Таблиця 15 – Помісячний прогноз Звіту про рух коштів за 2016-2017 рр, грн

Показники	Бер.16	Кві.16	Тра.16	Чер.16	Лип.16
Виручка від реалізації тушок	0	0	0	0	0
Виручка від реалізації продукції переробки	0	0	0	0	0
Виручка від реалізації субпродуктів	0	0	0	0	0
Продаж пера	0	0	0	0	0
Продаж посліду	0	0	0	0	0
1. Виручка, всього (з ПДВ)	0	0	0	0	0
2. ПДВ	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	0	0	0	0	0
Заробітна плата	0	0	0	0	52321
Нарахування на заробітну плату	0	0	0	0	19987
Засоби захисту птиці	0	0	0	0	54307
Корми	0	0	0	0	1061167
Електро- і тепlopостачання	0	0	0	0	272562
Водопостачання	0	0	0	0	3205
Автотранспорт і тракторні роботи	0	0	0	0	37790
Витрати на ремонти	0	0	0	0	32402
Купівля добових курчат	0	0	0	0	221054
Інші прямі витрати	0	0	0	0	18503
Загальновиробничі витрати	0	0	0	0	28031
Витрати на збут	0	0	0	0	0
Адміністративні витрати	0	0	0	0	47420
Виплата відсотків	0	16761	33605	167531	285153
Проектні роботи	3352144	3352144	0	0	0
Реконструкція та будівництво споруд ферми	0	0	14258835	17110602	14258835
Купівля обладнання та його монтаж	0	0	12492620	6246310	9369465
4.Витрати коштів, грн.	3352144	3368905	26785060	23524443	25762201
5.Грошовий потік, грн.	-3352144	-3368905	-26785060	-23524443	-25762201
6. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн.	-3352144	-6721049	-33506109	-57030552	-82792753

Продовження таблиці 15

Показники	Сер.16	Вер.16	Жов.16	Лис.16	Гр.16
Виручка від реалізації тушок	0	1077143	857420	2024384	1616430
Виручка від реалізації продукції переробки	0	2811216	2237766	5283406	4218692
Виручка від реалізації субпродуктів	0	421673	335657	792493	632790
Продаж пера	0	68201	54289	128178	102347
Продаж посліду	0	184230	146650	346243	276468
1. Виручка, всього (з ПДВ)	0	4562464	3631782	8574704	6846727
2. ПДВ	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	0	4562464	3631782	8574704	6846727
Заробітна плата	93969	139981	176849	203444	230039
Нарахування на заробітну плату	35896	53473	67556	77716	87875
Засоби захисту птиці	97536	145294	183561	211166	238770
Корми	1905870	2839062	3586814	4126211	4665608
Електро- і теплопостачання	489524	729215	921276	1059821	1198365
Водопостачання	5757	8576	10834	12463	14093
Автотранспорт і тракторні роботи	67871	101103	127732	146941	166150
Витрати на ремонти	58194	86688	109520	125990	142459
Купівля добових курчат	397017	591412	747179	859542	971905
Інші прямі витрати	33231	49502	62540	71945	81350
Загальновиробничі витрати	50345	74996	94748	108997	123245
Витрати на збут	0	73239	92529	106443	120358
Адміністративні витрати	85167	126868	160282	184386	208490
Виплата відсотків	413964	520902	584184	655922	708073
Проектні роботи	0	0	0	0	0
Реконструкція та будівництво споруд ферми	11407068	8555301	8555301	8555301	7129418
Купівля обладнання та його монтаж	6246310	3123155	2498524	2498524	2498524
4. Витрати коштів, грн.	21387718	17218766	17979429	19004811	18584722
5. Грошовий потік, грн.	-21387718	-12656302	-14347647	-10430107	-11737995
6. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн.	-104180471	-116836773	-131184420	-141614527	-153352522

Продовження таблиці 15

Показники	Січ.17	Лют.17	Бер.17	Кві.17	Тра.17	Чер.17
Виручка від реалізації тушок	2571902	2163947	3119420	2711465	3666937	3258983
Виручка від реалізації продукції переробки	6712363	5647650	8141320	7076607	9570277	8505564
Виручка від реалізації субпродуктів	1006832	847129	1221171	1061467	1435510	1275806
Продаж пера	162845	137015	197512	171682	232179	206349
Продаж посліду	439888	370113	533534	463759	627179	557404
1. Виручка, всього (з ПДВ)	10893830	9165854	13212956	11484980	15532082	13804106
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	10893830	9165854	13212956	11484980	15532082	13804106
Заробітна плата	256634	283229	309824	336420	363015	389610
Нарахування на заробітну плату	98034	108194	118353	128512	138672	148831
Засоби захисту птиці	266375	293979	321584	349189	376793	404398
Корми	5205006	5744403	6283800	6823197	7362594	7901991
Електро- і тепlopостачання	1336910	1475454	1613999	1752543	1891088	2029633
Водопостачання	15722	17351	18981	20610	22239	23868
Автотранспорт і тракторні роботи	185358	204567	223776	242985	262193	281402
Витрати на ремонти	158929	175399	191869	208339	224809	241279
Купівля добових курчат	1084268	1196631	1308995	1421358	1533721	1646084
Інші прямі витрати	90755	100160	109565	118970	128375	137780
Загальновиробничі витрати	137494	151742	165991	180239	194488	208736
Витрати на збут	134273	148188	162102	176017	189932	203847
Адміністративні витрати	232594	256697	280801	304905	329009	353112
Виплата відсотків	766763	810279	867421	909381	972088	1019642
Проектні роботи	0	0	0	0	0	0
Реконструкція та будівництво споруд ферми	7129418	7129418	7129418	8555301	8555301	8555301
Купівля обладнання та його монтаж	2498524	2498524	2498524	2498524	2498524	2498524
4. Витрати коштів, грн.	19597056	20594216	21605001	24026489	25042840	26044038
5. Грошовий потік, грн.	-8703226	-11428362	-8392045	-12541509	-9510758	-12239932
6. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн.	-162055748	-173484110	-181876155	-194417664	-203928423	-216168355

Продовження таблиці 15

Показники	Лип.17	Сеп.17	Вер.17	Жов.17	Лис.17	Грг.17
Виручка від реалізації тушок	4214455	3806501	4761973	4557996	4557996	4557996
Виручка від реалізації продукції переробки	10999234	9934521	12428191	11895835	11895835	11895835
Виручка від реалізації субпродуктів	1649848	1490145	1864187	1784335	1784335	1784335
Продаж пера	266847	241016	301514	288599	288599	288599
Продаж посліду	720824	651049	814470	779582	779582	779582
1. Виручка, всього (з ПДВ)	17851208	16123232	20170335	19306346	19306346	19306346
2. ПДВ	0	0	0	0	0	0
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	17851208	16123232	20170335	19306346	19306346	19306346
Заробітна плата	416205	442800	442800	442800	442800	442800
Нарахування на заробітну плату	158990	169150	169150	169150	169150	169150
Засоби захисту птиці	432002	459607	459607	459607	459607	459607
Корми	8441388	8980785	8980785	8980785	8980785	8980785
Електро- і тепlopостачання	2168177	2306722	2306722	2306722	2306722	2306722
Водопостачання	25498	27127	27127	27127	27127	27127
Автотранспорт і тракторні роботи	300611	319820	319820	319820	319820	319820
Витрати на ремонти	257749	274219	274219	274219	274219	274219
Купівля добових курчат	1758447	1870811	1870811	1870811	1870811	1870811
Інші прямі витрати	147185	156590	156590	156590	156590	156590
Загальновиробничі витрати	222985	237233	237233	237233	237233	237233
Витрати на збут	217761	231676	231676	231676	231676	231676
Адміністративні витрати	377216	401320	401320	401320	401320	401320
Виплата відсотків	1080842	1102369	1116906	1101028	1089391	1077696
Проектні роботи	0	0	0	0	0	0
Реконструкція та будівництво споруд ферми	4277651	1425884				
Купівля обладнання та його монтаж	1873893	624631				
4. Витрати коштів, грн.	22156600	19030742	16994765	16978887	16967250	16955554
5. Грошовий потік, грн.	-4305392	-2907510	3175570	2327459	2339097	2350792
6. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн.	-220473746	-223381256	-220205687	-217878227	-215539131	-213188338

Таблиця 16 – Річний прогноз Звіту про рух коштів за 2018-2027 рр., грн

Показники	2018	2019	2020	2021	2022
Виручка від реалізації тушок	57977704	61456366	65143748	69052373	73195515
Виручка від реалізації продукції переробки	151315019	160393920	170017555	180218608	191031725
Виручка від реалізації субпродуктів	22696747	24058552	25502065	27032189	28654120
Продаж пера	3670974	3891232	4124706	4372189	4634520
Продаж посліду	9916284	10511261	11141936	11810452	12519080
1. Виручка, всього (з ПДВ)	245576727	260311331	275930010	292485811	310034960
2. ПДВ	0	0	0	5951119	10814033
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	245576727	260311331	275930010	286534692	299220926
Заробітна плата	5632416	5970361	6328583	6708298	7110795
Нарахування на заробітну плату	2151583	2280678	2417519	2562570	2716324
Засоби захисту птиці	5846198	6196970	6568789	6962916	7380691
Корми	114235587	121089722	128355106	136056412	144219797
Електро- і теплопостачання	29341499	31101989	32968109	34946195	37042967
Водопостачання	345056	365759	387705	410967	435625
Автотранспорт і тракторні роботи	4068106	4312192	4570924	4845179	5135890
Витрати на ремонти	3488064	3697347	3919188	4154340	4403600
Купівля добових курчат	23796710	25224513	26737984	28342263	30042799
Інші прямі витрати	1991822	2111331	2238011	2372292	2514629
Загальновиробничі витрати	3017610	3198667	3390587	3594022	3809663
Витрати на збут	2946921	3123736	3311160	3509830	3720420
Адміністративні витрати	5104790	5411078	5735742	6079887	6444680
Виплата відсотків	11929490	9902313	7584327	5037662	2637078
Проектні роботи	0	0	0	0	0
Реконструкція та будівництво споруд ферми	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	0	0	0	0	0
4. Витрати коштів, грн.	213895853	223986658	234513732	245582831	257614958
5. Грошовий потік, грн.	31680874	36324673	41416279	40951861	41605969
6. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн.	-181507464	-145182791	-103766512	-62814651	-21208682

Продовження таблиці 16

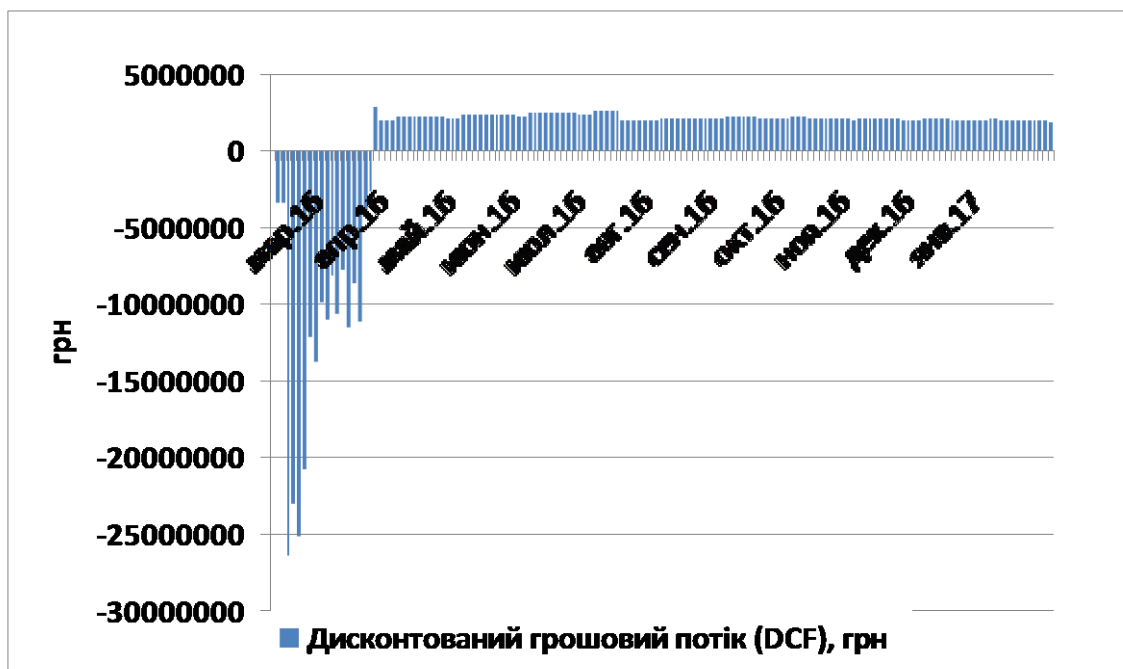
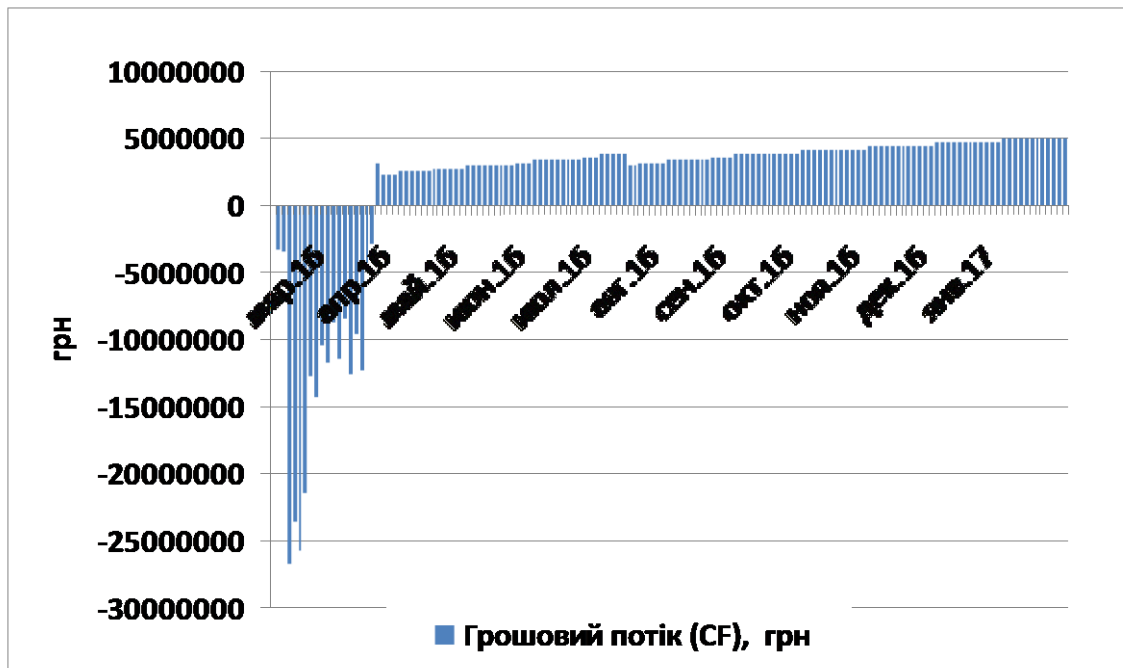
Показники	2023	2024	2025	2026	2027
Виручка від реалізації тушок	77587246	82242481	87177030	92407652	97952111
Виручка від реалізації продукції переробки	202493628	214643246	227521841	241173151	255643540
Виручка від реалізації субпродуктів	30373367	32195770	34127516	36175167	38345677
Продаж пера	4912591	5207347	5519787	5850975	6202033
Продаж посліду	13270224	14066438	14910424	15805050	16753353
1. Виручка, всього (з ПДВ)	328637057	348355281	369256598	391411993	414896713
2. ПДВ	11462875	12150648	12879687	13652468	14471616
3. Виручка (дохід), всього без ПДВ	317174182	336204633	356376911	377759526	400425097
Заробітна плата	7537443	7989690	8469071	8977215	9515848
Нарахування на заробітну плату	2879303	3052061	3235185	3429296	3635054
Засоби захисту птиці	7823532	8292944	8790521	9317952	9877029
Корми	152872985	162045364	171768086	182074171	192998621
Електро- і теплопостачання	39265545	41621478	44118766	46765892	49571846
Водопостачання	461763	489469	518837	549967	582965
Автотранспорт і тракторні роботи	5444043	5770686	6116927	6483942	6872979
Витрати на ремонти	4667816	4947885	5244758	5559443	5893010
Купівля добових курчат	31845366	33756088	35781454	37928341	40204041
Інші прямі витрати	2665507	2825437	2994964	3174661	3365141
Загальновиробничі витрати	4038243	4280537	4537370	4809612	5098189
Витрати на збут	3943645	4180263	4431079	4696944	4978761
Адміністративні витрати	6831361	7241243	7675717	8136260	8624436
Виплата відсотків	339160	0	0	0	0
Проектні роботи	0	0	0	0	0
Реконструкція та будівництво споруд ферми	0	0	0	0	0
Купівля обладнання та його монтаж	0	0	0	0	0
4. Витрати коштів, грн.	270615711	286493145	303682734	321903698	341217920
5. Грошовий потік, грн.	46558471	49711488	52694177	55855828	59207177
6. Заборгованість (-), наявність коштів (+), грн.	25349788	75061276	127755453	183611281	242818459

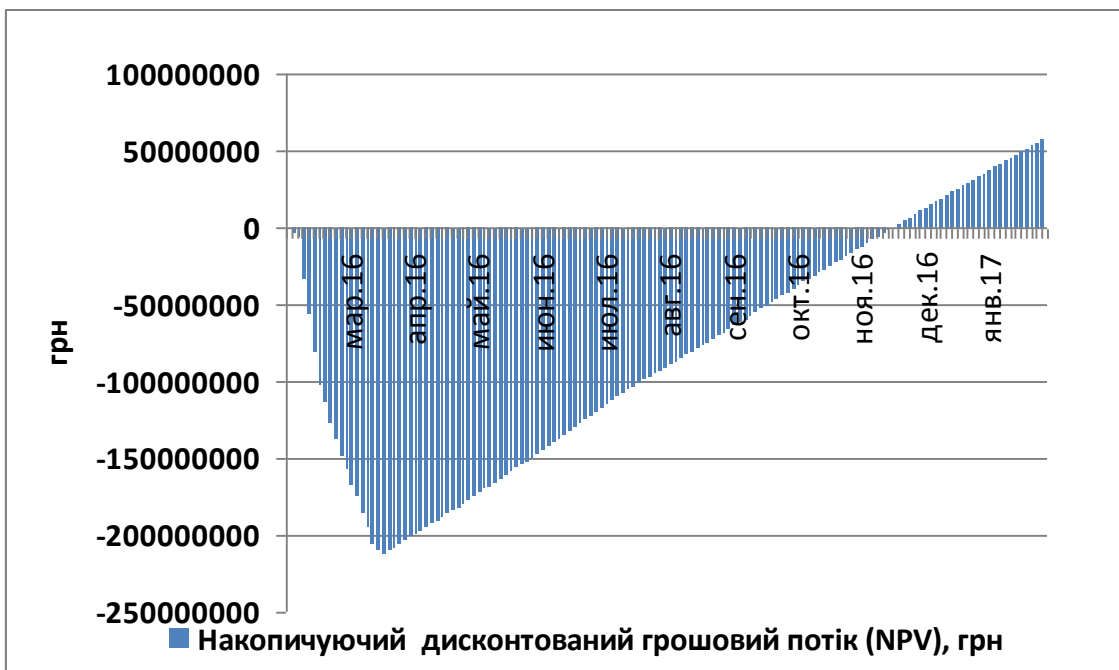
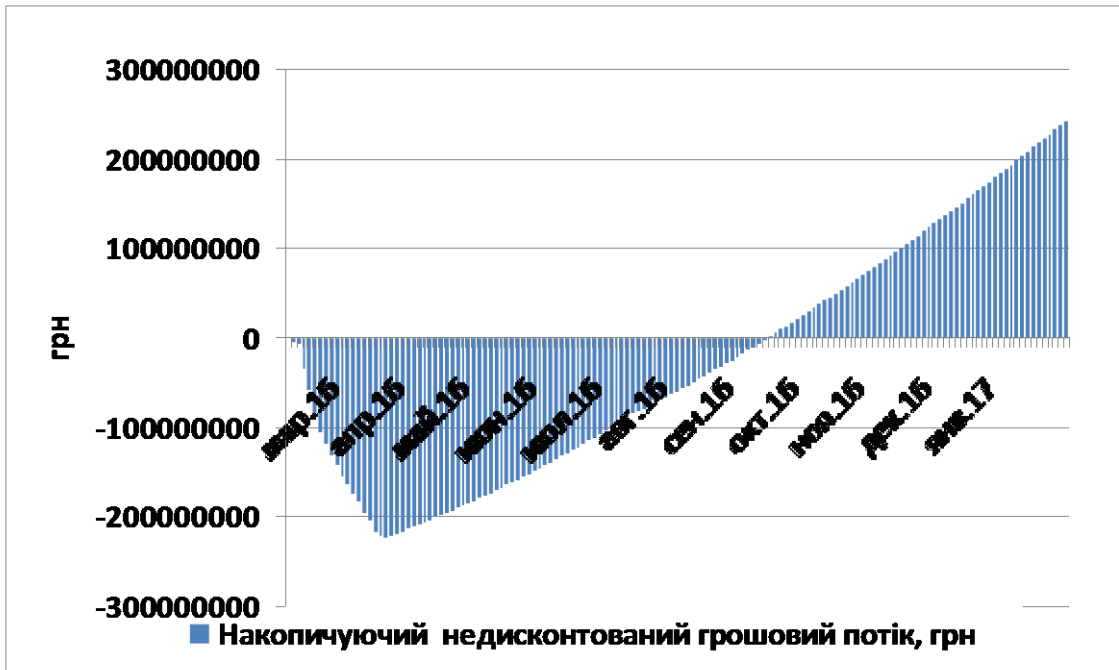
3.2.3. Розрахунок грошових потоків і ефективності

Розрахунок інвестиційних показників проводився виходячи із суми первісних вкладень в основні засоби – 211,756 грн.

Дисконтна ставка – 8 % річних.

Динаміка чистого і дисконтного грошового потоку, на основі якого були проведені інвестиційні розрахунки, представлена на рисунках.

У таблиці 17 представлені результати аналізу інвестиційної ефективності проекту. Розрахунок проводився за період з березня 2016 р. по – грудень 2027 р. – 11 років і 10 місяці. Розрахунки показників ефективності приведені на кінець 2027 року.

**Таблиця 17 – Показники ефективності інвестиційного проекту
(станом на грудень 2027 р. – 142 місяці)**

Показники	Значення
Період окупності проекту (PP),міс.	88
Період окупності проекту після введення птахоферми на повну потужність, міс.	78
Дисконтований період окупності проекту (DPP), міс.	113
Чиста теперішня вартість грошового потоку - NPV, тис. грн	58 206
Внутрішня норма рентабельності -IRR, грн	13%
Індекс прибутковості - PI, грн	1,27
Виручка за період, тис. грн	3340352
ЕВІТДА за період, тис. грн	958184
Амортизація за період, тис. грн	75035
ЕВІТ за період, тис. грн	883149
ЕВТ за період, тис. грн	830543
Чистий прибуток за період, грн	830543

Добрі інтегральні показники ефективності, фінансова спроможність, аналіз ризиків методом експертних оцінок, перелік заходів щодо мінімізації існуючих ризиків, результат аналізу чутливості підтверджують високу ймовірність успішної реалізації розглянутого проекту.

4. ПРОЕКТНІ РИЗИКИ

Основну загрозу для ефективної реалізації проекту можуть нести наступні події:

1. Падіння ціни продажу продукції.
4. Ріст собівартості продукції:
 - а) ріст вартості корму;
 - б) ріст вартості енергоносіїв.
3. Падіння виробничих показників по збереженню курчат та одержанню планових середньодобових приростів.
4. Можливість захворювань птиці, епідемій.

Основний вплив на ефективність проекту може зробити падіння ціни на продукцію, що буде реалізовуватися. Незважаючи на те, що ціна на м'ясо птиці коливається залежно від сезону, у середньому в даний час вона складає 35,0 – 38,0 грн за 1 кг м'яса птиці у тушках. Ціна варіюється залежно від якості м'яса, обсягу і циклічності постачань. З кожним роком в результаті інфляційних процесів ціни на м'ясо підвищуються в середньому на 5 – 7%.

Завдяки високій якості генетичного матеріалу, передбачуваного до закупки на ферму є додаткові можливості виготовляти м'ясо птиці якості, що забезпечить тримати ціну продажу на рівні вище за середньої. Незважаючи на це в розрахунках на 2017 рік враховувалася середня ціна реалізації м'яса в тушках – 36,45 грн / кг.

Ризик занесення інфекції на ферму можливий у будь-якому господарстві світу і мінімізується в основному за рахунок виваженого санітарного менеджменту.

У зв'язку з цим планується введення чіткого санітарного режиму. Обов'язкове проходження санітарної обробки при відвідуванні ферми усім відвідувачам без винятку, мінімізація кількості осіб, що відвідують ферму, санітарна обробка транспорту при в'їзді на територію, контроль якості кормів, постійний ветеринарний контроль поголів'я, високе якість обслуговування птиці.

Наукове видання

Ільчук Микола Максимович
Коновал Іван Андрійович
Мельникова Ірина Володимирівна
Кирилюк Ольга Федорівна
Титарчук Ірина Миколаївна
Коновал Олена Іванівна
Євтушенко Володимир Дмитрович

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ
СКОТАРСТВА І ПТАХІВНИЦТВА УКРАЇНИ В СИСТЕМІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Монографія

Редактор І. А. Коновал
Технічний редактор А. М. Артеменко
Комп'ютерна верстка А. В. Ващенко

Підписано до друку 01.11.2015.

Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 23,1. Обл.-вид. арк. 20,4. Наклад 300 пр. Зам.167.

Видання та друк – ТОВ «Аграр Медіа Груп»
04080, м. Київ-80, вул. Новоконстантинівська, 4-А

Свідоцтво суб'єкта видавничої діяльності ДК № 2065 від 18.01.2005 р.